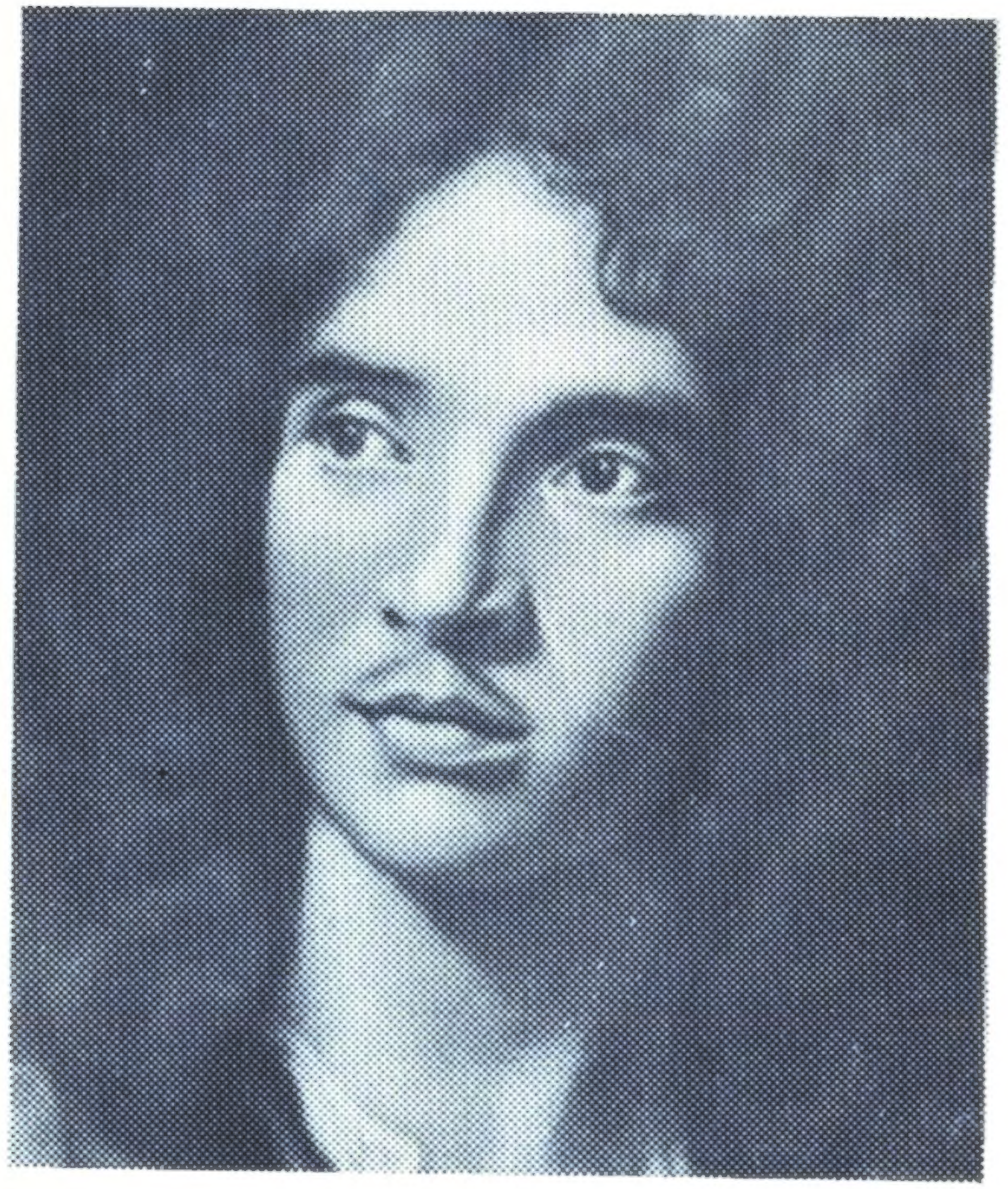
molière

«Franţa secolului al XVII-lea a fost marcată de domnia, mai mult sau mai puţin luminoasă, a Regelui-Soare. Dar ea a fost marcată, poate mai puternic, de domnia Regelui-Teatru... Niciodată pînă atunci nu s-a scris şi nu s-a jucat în Franţa atîta teatru, în săli, în pieţe publice, în grădini şi palate regale. Aşa că actorul, regizorul, directorul de trupă şi cel mai mare dintre scriitorii de comedie pe care i-a avut Franţa şi omenirea, Molière, Domnul Molière, cel care a restituit teatrului esenţa sa populară şi universală, ar fi putut să-şi parafrazeze regele: *Teatrul sînt eu*. Molière a fost, într-adevăr, cum numai Shakespeare a mai fost, monarhia absolută a teatrului.»

DUMITRU SOLOMON

Lei 5

editura minerva

780

molière

biblioteca bpt pentru toţi

fondată in 1895 bpt serie nouă

molière

dragoste cu toane • preţioasele ridicole

Ilustrația copertei : *Dan Matache*

molière

dragoste cu toane • prețioasele ridicole și alte comedii

TEATRU, II

ÎN ROMÂNEȘTE DE: ADRIAN MANIU, TIBERIU ILIESCU, AL. BALACI, DEMOSTENE BOTEZ

PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE D. SOLOMON

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1974

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Cu acest volum „Biblioteca pentru toţi" continuă publicarea selectivă a teatrului lui Molière. Primul volum, apărut în anul 1964 (nr. 268) cuprinde piesele: *Mizantropul*, *George Dandin sau Soţul păcălit*, *Avarul* şi *Domnul de Pourceaugnac*, în tălmăcirea lui Tudor Arghezi.

Textele din volumul de faţă sînt reproduse după: Molière, *Opere*, vol. I, Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1955.

Începînd cu volumul de faţă, piesele lui Molière vor fi reproduse în ordine cronologică.

B.P.T.

MOLIÈRE

Portret în linii frînte

După moartea lui Molière, ne informează Sainte-Beuve, critic la care va trebui să ne întoarcem în cîteva rînduri, căci spusele sale sînt, poate, cele mai pătrunzătoare şi cele mai revelatoare din tot ce s-a spus şi s-ar fi putut spune despre creatorul lui Tartuffe, aşa dar după moartea poetului, un oarecare De Visé, Jean Donneau de Visé, un oarecare în imensitatea istoriei, dar un cineva în epocă şi în aerul respirat de Molière, personaj la care va trebui, de asemenea, să ne întoarcem, îi refuza lui Molière, într-o scrisoare către Grimarest, primul biograf al acestuia, calitatea de *domn*. Cu alte cuvinte, şi încercînd a ne situa în mentalitatea ierarhizantă a acelui secol al şaptesprezecelea, De Visé, care, avînd particula nobiliară în anticamera numelui, se considera *domn*, deşi el însuşi se îndeletnicea, pe faţă, cu scrierea de comedii, nu putea să acorde acelaşi titlu — se ştie cît de greu se obţineau titlurile în epocă — fiului eminamente burghez al tapiţerului Jean Poquelin, comediantului Molière. Prin urmare, Molière, cu care, culmea, De Visé fusese prieten, după ce mai întîi îl batjocorise într-o comedie, trebuia să rămînă un oarecare Molière şi nu *domnul* Molière. Asta, privind de sus.

Privind de jos, lucrurile se vedeau altfel. La înmormîntarea lui Molière, o femeie oarecare, din popor, întrebată fiind cine e dus la groapă, ar fi răspuns: „Ei, ăla, Molière". O altă femeie oarecare, auzind răspunsul, ar fi exclamat: „Cum, nenorocito, pentru tine el e un domn!" Dacă prin *domn* înţelegem *stăpîn* (vezi dicţionarele), e în afara oricărei discuţii că omul care a stăpînit atîtea personaje, aristocraţi şi burghezi, cavaleri, negustori, medici, cămătari, clerici, profesori, o droaie de valeţi şi nesfîrşite latifundii de poezie era un adevărat domn. Dacă prin *domn* înţelegem *creator*, cu atît mai mult titlul i se cuvine aceluia care a creat această umanitate şi spaţiul existenţei ei.

Francezii şi restul lumii îl pot numi, deci, liniştiţi, *Domnul Molière*.

Franţa secolului al XVII-lea a fost marcată de domnia, mai mult sau mai puţin luminoasă, a Regelui-Soare. Dar ea a fost marcată, poate mai puternic, de domnia Regelui-Teatru: Molière, Racine, Corneille, nenumărate trupe franţuzeşti şi italieneşti (teatrul italian se refugiase aproape în întregime în Franţa), nenumărate spectacole, nenumăraţi spectatori. Niciodată pînă atunci nu s-a scris şi nu s-a jucat în Franţa atîta teatru, în săli, în pieţe publice, în grădini şi în palate regale. Aşa că actorul, regizorul, directorul de trupă şi cel mai mare dintre scriitorii de comedie pe care i-a avut Franţa şi omenirea, Molière, Domnul Molière, cel care a restituit teatrului esenţa sa populară şi universală, ar fi putut să-şi parafrazeze regele: *Teatrul sînt eu.*

Molière a fost, într-adevăr, cum numai Shakespeare a mai fost, monarhia absolută a teatrului.

Burghezul Molière ajunsese prietenul regelui, al cardinalilor şi al prinţilor. Probabil că simţul parvenirii, care se ascunde, uneori mai bine, alteori mai prost, în fiecare

om, era satisfăcut. Bătrînul Poquelin fusese furnizor al curţii regale, ca tapiţer, iar fiul său devenise şi el tot un fel de furnizor al curţii regale. Unul furniza tapiţerii, celălalt comedii. Dacă primul avea conştiinţa meseriaşului, al doilea avea conştiinţa geniului, ca Michelangelo, care înălţa, la comandă, monumente pentru următorii două mii de ani. *Burghezul gentilom*, una din piesele strălucite ale lui Molière, a fost scrisă la comanda regelui (sau a lui Colbert), pentru a consemna sosirea unei ambasade a sultanului la curtea lui Ludovic al XIV-lea. Dar Capela Sixtină însăşi n-a fost rezultatul unei comenzi papale? Geniul se naşte în contingent, dar se ridică în necesitate, astfel devenind universal şi etern.

Simţul practic, însă, nu se lasă atins de fiorul geniului. Marele Molière făcea patul lui Ludovic al XIV-lea şi pesemne că asta nu-i dădea un sentiment de umilinţă, ci dimpotrivă, de onoare. Dacă însăşi crema aristocraţiei se înghesuia să asiste la băile sau la clismele regale, putea rămîne rece la cinstea de a pregăti augustul aşternut un biet burghez căzut în condiţia inferioară de actor? Iar dacă geniul s-a răzbunat pe micile slăbiciuni ale omului practic, a făcut-o în creaţie, acolo unde nu pătrundeau decît sentimentele mari, acolo unde curtea regală apare, precum în *Mizantropul*, ca o adunătură vulgară de proşti, palavragii şi prefăcuţi. Nu e mai puţin adevărat, însă, că regelui însuşi îi făcea plăcere să-şi umilească sau să-şi vadă umiliţi curtenii. N-ar fi exclus, prin urmare, ca puterea absolută a teatrului să fi încheiat o alianţă secretă cu puterea absolută a monarhiei împotriva înaltei nobilimi. Nu ne-au rămas pactele, ci doar cuvintele amare ale lui Alcest: *„Şi curtea şi oraşul, m-am săturat, sînt plin. / M-au otrăvit cu soiuri şi feluri de venin. / Sînt îngrozit de ceea ce văd că se petrece / Cu linişte senină, uşor, cu sînge rece. / Văd numai lingu-şire-mprejur, neruşinare, / Trădare, lăcomie şi lucruri*

de vînzare. / De neagra deznădejde de vreau acum să scap, / Trebui' să iau ciomagul, să dau cu el la cap." Şi, mai departe: *„Căci la născare cerul un suflet slut mi-a dat, / Nepotrivit cu aer de curte şi palat. / Nu am nici o-nsuşire din cele necesare / De-a izbuti acolo vreo procopseală mare. / A fi deschis şi sincer mi-e singurul talent, / Nu ştiu să trag pe sfoară, vorbind ca pretendent. / Pe cine n-are darul ca să-şi ascundă gîndul, / În ţara asta bună, nu-l mai ajunge rîndul."*

Cert e că nici curtenii nu l-au iubit pe Molière: intrusul mai era şi obraznic. Şi, la urma urmei, nu cumva pregătind patul regelui, Molière îşi pregătea drumul pentru propriile răfuieli cu lumea?

Instinctul de conservare al artistului, menit să apere în primul rînd condiţia operei, funcţionează perfect şi în cazul lui Molière. *Tartuffe* a fost interzisă în două rînduri. O instituţie puternic constituită cum e biserica nu putea să tolereze aluziile ireverenţioase la casta clericilor, cu atît mai puţin atacurile făţişe pe care le descoperise în apriga comedie a lui Molière. Nu se dă un edict, dar arhiepiscopul Parisului, Hardouin de Péréfixe, protestează vehement, iar preşedintele Parlamentului, Guillaume de Lamoignon, personaj autoritar şi bigot, declară categoric: „Nu se cuvine ca un actor să dea oamenilor lecţii de morală".

În mod normal, actorul care nu are voie să dea oamenilor lecţii de morală n-ar fi putut lupta, cu mijloace proprii, împotriva unei instituţii infinit mai puternică la acea dată decît instituţia artei. Şi atunci, subtil diplomat, Molière adăugă în coada piesei un zgomotos elogiu la adresa regelui, aruncînd astfel în balanţă orgoliul celeilalte mari forţe instituţionale. Regele e măgulit, scopul e atins şi comedia se joacă.

Micile conformisme nu sînt oare preţul inevitabil al marilor libertăţi neconformiste?

La parter, burghezii vor fi aplaudat din tot sufletul comediile lui Molière pentru critica moravurilor aristocratice, mulţumiţi că autorul îi arată pe nobili în toată nimicnicia lor, proşti, înfumuraţi şi ipocriţi, producînd doar vorbe goale ca propriile lor pungi. În loji, aristocraţia se va fi amuzat copios, la rîndul ei, pe seama burghezilor mitocani şi inculţi ai lui Molière, căţăraţi pe scara socială, apropiindu-şi hainele lor mirosind a măsline şi a piei tăbăcite de mătăsurile parfumate ale nobililor.

Dispreţuit, în ascuns ori pe faţă, şi de unii şi de ceilalţi, Molière era, în acelaşi timp, revendicat de ambele tabere. Dar el, retras în tristeţea sa — despre această tristeţe va mai fi vorba — îi făcea să rîdă, pe unii şi pe alţii, cu simplitatea şi netulburarea geniului.

De la înălţimea scenei, Molière privea lumea ca un Dumnezeu. Cînd scria, cînd juca, el nu era nici burghez, nici nobil, nu avea sentimente şi resentimente de clasă. Ca şi englezul Shakespeare, Molière era, mai presus de toate, om, principalul lui inamic fiind dezumanizarea, căderea din omenie. Molière nu ironiza condiţia de clasă, ci abdicarea de la condiţia umană, răutatea, urîţenia interioară, falsitatea şi, supremul viciu, prostia. (Molière ştia probabil că şi inteligenţa poate face mult rău. Dar inteligenţa, oricît de rea, nu este comică, iar geniul lui se dăruise în totalitate comediei.) Scria Sainte-Beuve că, „asemeni lui Shakespeare şi Cervantes, la fel cu trei sau patru genii superioare în decursul veacurilor, Molière este în fond pictorul naturii umane, fără să accepte sau să-l preocupe vreun cult, vreo dogmă fixă, vreo interpretare formală; izbind în societatea timpului, a reprezentat viaţa de pretutindeni a celor mulţi şi în mijlocul moravurilor precise pe care le biciuia, s-a nimerit să scrie pentru toţi oamenii."

Cum se explică oare faptul că Molière, care n-a fost nici pe departe cel mai cuminte copil al secolului său, ci,

dimpotrivă, un obraznic și un recalcitrant cum nu s-a mai ivit altul sub soarele Regelui-Soare, cum se explică, așadar, că Molière s-a bucurat totuși de protecția regală, fiind poftit la palat și fiind încurajat să-și desfășoare aici verva sa afurisită? Monarhul nu se temea că acest anarhist, care sfidase toate manierele sociale și toate normele poetice și a cărui privire scormonea în cele mai întunecate colțuri ale existenței, fără să cruțe pe nimeni, nu se temea că omul acesta care nu avea nimic sfînt în afara idealului său moral și a scenei de teatru ar fi putut, la un moment dat, să atingă însăși autoritatea regală? Nu, desigur, nu se temea. Regele era prea puternic și prea sigur de infailibilitatea sa, pentru a-și lua măsuri de apărare față de Molière. Mai mult, comediile lui Molière alcătuiau un fel de cod moral care-l ajuta pe rege să-și guverneze supușii.

Dar dacă Ludovic și Molière ar fi trăit cu o sută de ani mai tîrziu, fiecare din ei l-ar fi trimis pe celălalt la eșafod.

Nefiind expresia unei clase, Molière nu este nici expresia unei epoci. El este, ca Shakespeare, Goethe sau Dostoievski, o expresie a esenței umane eterne și universale. „Molière face parte din veacul în care a trăit, prin pictura unor metehne și prin folosirea costumelor, dar e mai curînd al tuturor timpurilor, este omul naturii umane. Nimic mai bun, ca să ai de la început măsura geniului său, decît să vezi cu ce ușurință se alătură veacului său și cum tot așa se desprinde de el; cît de exact i se adaptează și cît de grandios îl depășește. Contemporanii săi iluștri, Despréaux, Racine, Bossuet, Pascal, cîntă mult mai mult oamenii timpului lor, ai veacului lui Ludovic al XIV-lea, decît Molière. Geniile lor (vorbesc chiar de cele mai vaste) poartă într-un colț pecetea particulară a momentului în care au apărut și care ar fi fost, probabil, cu totul alta în alte vremuri. (...) Molière,

care aparține ca și Boileau și Racine (deși mai vîrstnic decît ei) primei epoci, este totuși mult mai independent față de ea, zugrăvind-o totodată mai natural decît oricare. El sporește strălucirea maiestuoasei forme a marelui secol; el nu-i însemnat nici de particularismul, nici de îngustimea lui; i se potrivește, dar nu rămîne închis în el." (Același Sainte-Beuve.)

Există o sfîntă și dureroasă tristețe a comediei, a marii comedii, căci rîsul despovărător și justițiar crește din pămîntul negru al păcatului omenesc. Tristețea marilor autori comici răspunde unei drame a lucidității: ei descoperă urîtul, mai deplin decît alții, îl denunță cu înverșunare, dar nu-l pot învinge decît în cîmpul ficțiunii. Urîtul persistă și proliferează, chiar dacă acolo, în lumea ideală a artei, a fost înfierat, pedepsit, pulverizat. Comedia îndreaptă, într-adevăr, dar îi îndreaptă pe cei drepți. Optimismul comediei ascunde scepticismul creatorului ei, iar verva explozivă a lui Molière maschează, poate, conștiința iremediabilului. Din nou Sainte-Beuve: „Acest om cunoștea slăbiciunile și nu se mira de ele; făcea binele mai mult decît credea în el; se bizuia pe vicii și indignarea sa cea mai arzătoare se prefăcea în rîs. Privea omenirea aceasta tristă ca pe un copil bolnav și fără leac, pe care trebuie să-l îndrepți puțin și să-i alini durerile, mai ales făcîndu-l să petreacă." Să faci binele mai mult decît să crezi în el și să privești omenirea ca pe un bolnav incurabil, ce poate fi mai deprimant pentru un artist? Altul ar fi plîns la căpătîiul acestui copil bătrîn și bolnav. Molière l-a făcut să rîdă. Omenirea nu se poate salva prin rîs, e adevărat, dar își poate prelungi copilăria.

Există o comedie, una din cele mai triste comedii pe care le-a cunoscut teatrul, o capodoperă de rigoare și profunzime caracterologică, comedia în care Molière a dat cea mai umană imagine a scepticismului său: *Mi-*

zantropul. Este, într-un fel, strigătul disperat al neîmpăcării cu lumea, conştiinţa iremediabilului înălţată în tragic. Alcest e primul mare neadaptat şi inadaptabil al literaturii. Învins, trădat, scîrbit de o lume care trăieşte numai din tranzacţii şi compromisuri, el fuge.

„Trădat de toată lumea şi frînt de lanţuri grele,
Eu voi ieşi din rîpa de stricăciuni şi rele,
Şi-oi căuta pămîntul şi-un ascunziş ferit,
Unde e slobod omul să fie om cinstit."

Fuga lui Alcest e fuga de lume a artistului. *Unde ?*

În plin secol al canoanelor, Molière a simţit primul, cu mult înaintea romanticilor, incongruenţa regulilor aristotelice în raport cu adevărul vieţii. Astfel s-a tulburat conceptul comicului pur. Spirit independent, Molière încalcă sistematic regulile, dar cu naturaleţe, cu acea superbă candoare proprie geniilor. Cînd, însă, e obligat să se explice, găseşte, ca în *Critica Şcolii nevestelor*, argumentul estetic : *„Aveţi haz, cu regulile voastre cu care-i stînjeniţi pe neştiutori şi ne năuciţi mereu ! Se pare, ascultîndu-vă vorbind, că regulile astea ale artei sînt cele mai mari taine de pe lume şi, totuşi, nu-s decît vreo cîteva observaţii lesnicioase pe care bunul simţ le-a făcut asupra a ceea ce poate izgoni plăcerea pe care ne-o dă acest soi de poeme. Şi acelaşi bun simţ, care a făcut altădată aceste observaţii, le face cu uşurinţă, în fiecare zi, fără ajutorul lui Horaţiu şi Aristotel. Să ne dăruim cu toată buna-credinţă lucrurilor care ne merg la inimă şi să nu căutăm deloc vreun raţionament care ne împiedică să resimţim plăcerea"*.

Odată justificarea făcută, Molière îşi continuă senin ereziile. El numeşte orice piesă comedie, cu detaşarea cu care, mai tîrziu, Cehov îşi va intitula cele mai amare drame — *vodeviluri.* Sau cu viziunea aceea bizară a lui Balzac asupra *Comediei umane.* Căci Dom Juan, bună-

oară, nu este un erou comic. El calcă în picioare nu numai sufletele femeilor seduse, ori ideea de divinitate, dar şi regulile de spaţiu, timp şi acţiune statornicite de Aristotel, evoluînd grav, straniu, ambiguu în afara perimetrelor clasicismului, stînd la masă cu statui vorbitoare şi îndreptîndu-se către un sfîrşit sumbru. Dar George Dandin, prostitul, înşelatul, victima automistificării (*„Tu ai vrut-o, George Dandin"...*) ? Este comedie aceea în care eroul, îngenunchiat, umilit, aflat într-o situaţie fără ieşire, îşi doreşte în final moartea ? *„Mă duc, nu mai pot, boala e fără leac. Cînd te-ai însurat, ca mine, cu o femeie a dracului, tot ce-ţi rămîne de făcut este să te arunci în puţ."*

Balzac despre comicul lui Molière : *comic atroce.*

Un exemplu de vanitate aristocratică. Înspăimîntat de ameninţarea că ar putea fi condamnat la moarte, domnul de Pourceaugnac, din comedia-balet care-i poartă numele, face următoarea declaraţie de o distinsă gratuitate : *„Nu mă înfricoşează atît moartea, cît grija că un gentilom ar putea să fie spînzurat. O asemenea întîmplare ar putea fi în paguba titlurilor noastre de nobleţe."*

Un secol şi ceva mai tîrziu, Franţa a cunoscut asemenea „întîmplări". Spînzurătoarea fusese, însă, înlocuită cu ghilotina.

În comedia *Norii*, Aristofan imaginase un personaj ridicol, un soi de şarlatan care, stînd agăţat într-un coş, cînd cerceta stelele, cînd îi învăţa pe oameni numai lucruri rele : pe datornici să nu-şi plătească datoriile, pe copii să-şi bată părinţii... Personajul se numea Socrate. Aristofan fusese prieten bun cu Socrate. Asta nu l-a împiedicat pe cel mai mare poet comic al Antichităţii să-şi bată joc de cel mai mare filozof al Antichităţii. E drept, Socrate păţise un lucru mai grav decît acela de a fi fost luat peste picior de prietenul său Aristofan : fusese

condamnat la moarte. Dar a fi condamnat la moarte înseamnă a fi luat, totuşi, în serios.

Va explica vreodată cineva mecanismul prin care omul de geniu poate să apară stupid şi ridicol contemporanilor săi?

Molière fusese atacat, în timpul vieţii şi după, în toate felurile: articole, declaraţii, şicane, calomnii, denunţuri. Jansenistul Baillet, în *Judecăţi ale savanţilor asupra principalelor lucrări ale autorilor*, scria indignat: „Domnul de Molière este unul dintre cei mai primejdioşi duşmani pe care secolul şi lumea i-a iscat împotriva bisericii lui Isus Cristos". Acest Baillet fusese totuşi un erudit şi, între altele, scrisese *Viaţa lui Descartes*! Între criticii severi ai lui Molière se numărau şi Bossuet, şi Jean-Jacques Rousseau, căruia, ciudat, nu-i plăcuse nici măcar *Mizantropul*, unde se exprimă clar oroarea de oraş, de societate, precum şi dorinţa retragerii în natură. Boileau, prieten şi admirator al lui Molière, nu agrea latura bufonă a acestuia. Totul, la urma urmei, este explicabil; filozofiile şi gusturile personale au comis destule nedreptăţi, iar personalităţile, cu cît sînt mai puternice, cu atît mai greu suportă în apropierea lor alte personalităţi puternice. Polii de acelaşi fel se resping.

Iată, însă, că Molière devine şi obiect de ilaritate. De Visé, despre care a mai fost vorba aici, îi făcuse un portret caricatural într-o comedie, *Zelinda*, numindu-l Elomire (anagrama lui Molière) şi punîndu-l să facă observaţii naturaliste asupra oamenilor. „I se lipiseră privirile pe trei sau patru persoane distinse care cumpărau dantele; părea absorbit de vorbele lor şi părea, după cum îşi rotea ochii, că le privea pînă în fundul sufletului, ca să vadă acolo ce tăinuiau. Cred chiar că avea tăblii ascunse sub pulpană, pe care a scris, fără să fie zărit, ce au spus ele mai de pricopseală", remarcă un personaj din *Zelinda*. La care alt personaj emite ipoteza că Elomire ar avea un plaivaz cu care desenează strîmbăturile

oamenilor, spre a le reprezenta în chip natural pe scenă. Iar primul răspunde: „Dacă nu şi le-a desenat pe tăblii, nu mă-ndoiesc neam că şi le-a întipărit în închipuire. E un ins primejdios. Sînt unii ce nu se descurcă fără mîini, dar despre el se poate spune că nu-i merge fără ochi şi urechi." (Portretul prinsese. Un alt contemporan, Le Boulanger de Chalussay, trîntise şi el o comedie anti-Molière: *Elomire ipohondru*.)

De Visé, cel care mai tîrziu deveni prieten cu Molière, iar şi mai tîrziu îi refuză prietenului său calitatea de *domn*, socotea a-şi bate joc de gustul lui Molière pentru imitarea naturii umane. Fără să ştie şi fără să vrea, însă, îi aducea scriitorului un imens elogiu. Molière fusese într-adevăr un mare şi adînc („pînă în fundul sufletului") observator al lumii.

De unde voluptatea asta de a ironiza geniile?

Cu o meserie care, în epocă, nu se bucura de prea mare preţuire, Molière era totuşi ceea ce se cheamă un om bogat. Avea un venit de treizeci de mii de livre, o casă îmbelşugată, trăia pe picior mare, cheltuia mult, dădea recepţii, făcea daruri generoase şi opere de binefacere.

Musset despre comicul lui Molière: „...această veselie bărbătească, atît de tristă şi atît de adîncă, încît atunci cînd e de rîs ar trebui să plîngem".

În virtutea unui principiu al lui Terenţiu, autor cunoscut bine de Molière: sînt om şi nimic din ce e omenesc nu mi-e străin, şi pentru că viciul, prostia, urîţenia, slăbiciunea sînt şi ele omeneşti, Molière n-a cruţat nimic şi pe nimeni. Nici pe tatăl său. Unii contemporani bănuiesc sau chiar indică drept model al lui Harpagon pe însuşi tatăl autorului. Ipoteza e verosimilă; un observator al vieţii de talia lui Molière nu poate face abstrac-

ție de ceea ce observă. La fel de verosimilă e presupunerea că scriitorul nu s-a cruțat nici pe sine.

Nu întotdeauna este revelatoare identificarea personajelor cu acela care le-a creat. Cu atît mai puțin în teatru, care, de regulă, este o proiecție obiectivă, și nu subiectivă, a observațiilor asupra vieții. Cu toate astea, e greu de presupus că experiența personală a lui Molière, mai ales cea familială, nu s-a făcut prezentă în comedii. O soție mai tînără cu 23 de ani decît el, cam frivolă, insensibilă, pesemne, la valoarea spirituală a bărbatului ei și indiferentă la dragostea lui, explică gelozia chinuită a lui Molière. Dacă bătrînul Arnolphe din *Școala nevestelor*, sau Dandin, înșelați crunt și „pe drept" în naivitatea lor prostească, ar putea fi simple măști ale unor vicii și slăbiciuni, Alcest se află mult prea aproape de chinurile și întrebările lui Molière însuși pentru a fi un personaj neutru în raport cu drama pe care o trăia poetul. Frămîntările lui Alcest, legate de infidelitatea Celimenei, sînt relatate în registru grav, dincolo de comedie, acolo unde, cum spunea Musset, cînd e de rîs ar trebui să plîngi. Alcest descoperă o scrisoare afectuoasă a Celimenei către Oronte și, prin aceasta, necredința iubitei. Ar prefera să fie însă dezmințit, sau chiar mințit, numai să nu trebuiască să renunțe la dragoste. Nu atît situația de bărbat înșelat îl doare pe Alcest, cît slăbiciunea față de propriile sentimente, neputința de a primi adevărul și de a acționa în consecință. Alcest suferă întreit: și din pricina trădării, și din pricina logicii defectuoase a Celimenei, care, în loc să se disculpe, îl mai și admonestează, și din cauza lașității sale:

„Poate să fie, Doamne! mai multă necruțare
Și-n dragostea curată cruzime-atît de mare?
Viu supărat, am dreptul, mă plîng de cum se poartă,
Și tot ea vrea să aibă dreptate și mă ceartă.
Durerea bănuielii mi-e ațîțată, pot
Să cred tot ce îmi trece prin minte, totul, tot.
Și totuși am în mine destulă lașitate
Și văd că lanțul ăsta să-l sfarăm nu se poate,
Și nici să-mi fac o armă cinstită din dispreț
Ca să dobor un idol pe care mai pun preț.
Cît te pricepi, perfidă, să te slujești de bine
De-această slăbiciune! Ce poți să faci din mine!
Să-mi biruie voința și să găsești folos
Intr-al iubirii mele fatale trist prisos.
Ce-aș face să te aperi de fapta ce m-apasă
Fără să joci cu mine o glumă mincinoasă?
Biletul ăsta fă-mi-l, de poți, nevinovat.
Iți dau și ajutorul să ieși obraz curat.
Căznește-te să-mi pară că poți fi credincioasă;
Și mă căznesc la rîndu-mi să cred; și nu-mi mai pasă."

La acestea, Celimena declanșează o nouă ofensivă batjocoritoare împotriva geloziei bărbatului. Iar Alcest se retrage învins:

„Ah! slăbiciunea mea e ciudată ca o boală!
Cu-o vorbă-atît de dulce mă-nșeli, fără-ndoială.
Dar voi urma destinul, precum îmi este scris.
Mă las întreg în voia lui, că mi te-a trimis."

Alcest nu e un încornorat mediocru, ca Dandin, ci un bărbat cu o psihologie complexă, cu o conștiință sfîșiată de dileme și indecizie.

Și, spre comparare, mărturisirea făcută de Molière prietenului său Chapelle, semănînd teribil cu autoanaliza unui erou de proză modernă: *„M-am născut nespus de înclinat către tandrețe și cum am crezut că silințele mele ar putea să inspire, din obișnuință, soției sentimente pe care timpul să nu le poată distruge, nu m-am dat în lături de la nimic ca să izbutesc. Cum era încă foarte tînără cînd ne-am căsătorit, nu i-am întrezărit înclinările rele și m-am crezut ceva mai puțin nefericit decît cei mai mulți dintre cei care intră la un astfel de*

fug. Astfel, căsătoria nu mi-a răcit sentimentele : însă pe ea am descoperit-o atît de indiferentă încît începui să-mi dau seama că toată prevederea îmi fusese fără folos și ceea ce simțea ea față de mine era foarte departe de ceea ce-mi dorisem eu, ca să fiu fericit. M-am dojenit singur asupra unor delicateți ridicole pentru un soț și puneam pe seama toanelor dînsei ceea ce nu era, în realitate, decît lipsa de dragoste față de mine. Dar n-am avut decît prea multe mijloace ca să-mi dau seama de greșeala mea, iar nebunia care a apucat-o, puțin mai pe urmă, după contele de Guiche, a făcut prea multă larmă ca să-mi mai lase această liniște aparentă. La primul semn pe care l-am avut nu m-am dat în lături de la nimic, ca să mă înfrîng, în neputința de a o schimba. M-am slujit întru aceasta de toate puterile spiritului meu, am chemat în ajutor tot ce putea să-mi aducă mîngîiere. Am socotit-o ca pe o persoană al cărei întreg merit constă în inocență și care, astfel, după ce fusese necredincioasă, nu mai avea nici unul. Am luat de atunci hotărîrea să trăiesc cu ea ca un om cumsecade care are o nevastă cochetă și care este foarte convins, orice s-ar spune, că reputația lui nu depinde de proastele purtări ale soției lui ; avui însă durerea să văd cum îmi năruia întreaga filozofie o persoană lipsită de frumusețe, care-și datorește puținul spirit ce i se descoperă educației primite de la mine. Prezența ei mă făcu să-mi uit hotărîrile, iar primele cuvinte pe care mi le spuse ca să se apere, mă convinseră într-atît că bănuielile mele erau fără temei, încît cerui iertare de a fi fost atît de credul. Cu toate astea, bunătatea mea n-a schimbat-o cu o iotă. M-am hotărît atunci să trăiesc cu ea ca și cum n-ar fi soția mea ; dacă ai ști însă ce suferinți mă încearcă, ți s-ar face milă de mine. Pînă acolo m-a dus patima, că am ajuns să-i privesc cu compătimire dorințele. Și cînd stau să mă gîndesc cum nu pot să-mi înving sentimentele față de ea, îmi spun în același timp că poate și ei i-a fost tot atît

de greu să-și înfrîngă aplecarea către cochetărie și îmi vine mai degrabă s-o depling decît s-o dojenesc. O să-mi spui, fără-ndoială, că trebuie să fii poet ca să iubești în felul ăsta, însă întrucît mă privește, eu cred că nu există decît un singur fel de dragoste și că oamenii care n-au fost niciodată pradă unor asemenea gingășii n-au iubit niciodată cu adevărat. În inima mea, toate lucrurile de pe lume se leagă de ea. Atît de mult mi-e gîndul la ea, încît nu știu să fie ceva să mă facă să petrec în lipsa ei. Cînd o văd, o emoție și niște porniri pe care le poți simți, dar nu le-ai putea denumi, îmi răpesc uzul rațiunii : nu mai am ochi pentru cusururile ei, ci numai pentru tot ce are plăcut. Nu este culmea nebuniei și nu te cuprinde mirarea că toată mintea nu-mi slujește decît ca să-mi arate slăbiciunea, fără s-o pot învinge ?“

Ca și Caragiale, Molière a fost, în realitate, un sentimental. Probabil că observatorul lucid care mișca destine și caractere cu o precizie demiurgică era, în viața de toate zilele, un duios, un melancolic, un febril și, de ce nu, un prăpăstios.

Un Molière obsedat de propriile slăbiciuni, răscolit de sentimente contradictorii ne este cu atît mai drag, căci e un *om*. Și ne mai este drag fiindcă, ridicîndu-se deasupra suferinței, constituind universul acela de o veselie bărbătească, tristă și profundă, e mai mult decît un om, e un *geniu*.

Pe Molière nu-l persecută ideea conformității cu viața. Omul de teatru desăvîrșit știe că teatrul nu reproduce realitatea, ci creează o altă realitate. Și mai știe că această altă realitate o organizează și o conduce *el*. O conduce spre ceea ce *place* publicului, astfel că personajele *bune* înving întotdeauna, într-un *happy-end* avant la lettre. Cu o singură excepție : Alcest. *Mizantropul* este unica piesă a lui Molière care nu-și respectă autorul.

Voltaire afirmă că dacă Molière n-ar fi scris decît *Școala bărbaților*, tot ar fi rămas un excelent autor comic. Dar *Școala bărbaților* nu este decît o schiță, palidă, neșlefuită, a ceea ce va fi importanta comedie *Școala nevestelor*.

Și tot Voltaire, despre Molière : „A fost un filozof, în teorie ca și în practică". Din filozofia teoretică a lui Molière nu ne-a rămas nimic. Pînă și traducerile sale din Lucrețiu s-au pierdut. Studii filozofice nu știm să fi scris, dacă, firește, nu socotim în sfera filozofiei considerațiile asupra artei comediei și asupra artei actorului care fac obiectul celor două eseuri dramatice : *Critica Școlii nevestelor* și *Improvizația de la Versailles*.

Dar prezența filozofiei în comedii este indiscutabilă. Molière pune în discuție raporturile individului cu societatea, relația dintre idealul moral clasic și realitatea socială a epocii sale, sau formulează întrebări îndrăznețe cu privire la divinitate și credință, ca în *Dom Juan*, dar, firește, pe un ton glumeț, de comedie :

„SGANAREL : *Vreau să cunosc cugetul dumitale întreg. Să fie adevărat că nu crezi deloc în Dumnezeu ?*

DOM JUAN : *Altceva nu găseai să mă întrebi ?*

SGANAREL : *Cum s-ar zice, nu crezi. Dar în iad crezi ?*

DOM JUAN : *Așa și-așa...*

SGANAREL : *Olecuță, va să zică. Dar în dracu ?*

DOM JUAN : *În dracu, da.*

SGANAREL : *Tot olecuță. Dar în viața viitoare crezi ?*

DOM JUAN : *Ha-ha-ha, mă faci să rîd.*

SGANAREL : *Multă cazně mi-ar trebui ca să te aduc pe calea cea dreaptă. Și-acum, mai spune-mi ceva : despre strigoi ce zici ?*

DOM JUAN : *Lua-te-ar ciuma de limbut !...*

SGANAREL : *Aici nu-ți mai dau voie să rîzi, fiindcă eu cred în strigoi. Capul mi-l dau că strigoi sînt. Bine, dar fiecare om pe lume trebuie să creadă în ceva. Dumneata în ce crezi ?*

DOM JUAN : *În ce cred eu ?*

SGANAREL : *Da.*

DOM JUAN : *Cred că doi și cu doi fac patru și că patru și cu patru fac opt. Asta-i tot, Sganarel.*"

În baza acestei scene, Molière a fost considerat un precursor al raționaliștilor din secolul următor, un ateu convins. Nu este exclus ca fostul elev al lui Gassendi să fi avut vederi materialiste. Dar nici scena din *Dom Juan* și nici altele nu constituie o dovadă că Molière practica ateismul, raționalismul, materialismul. Totuși, într-o epocă de dictatură bisericească, a pune astfel de întrebări și a da, chiar în glumă, astfel de răspunsuri, însemna a face filozofie, și încă una periculoasă.

Faptul că, la înmormîntare, biserica a refuzat slujba religioasă nu trebuie pus neapărat în seama necredinței lui Molière. Realitatea e că murise neîmpărtășit. Și că fusese actor.

Molière nu avea obsesia originalității. Nimeni, dealtfel, n-o avea, în epocă. Temele, motivele, subiectele, personajele circulau în teatru, de la un actor la altul și de la o țară la alta, de la creația populară către cea cultă, cu o simplitate și o lipsă de prejudecăți proprie doar perioadelor de perfect echilibru spiritual, cum a fost aceea a antichității grecești.

Aristofan, Plaut, Terențiu, dar și o serie de autori spanioli și italieni, mai mult sau mai puțin obscuri, Cicognini, Barbieri (Beltramo), Secchi etc., comedia populară franceză și cea italiană se găsesc la temelia unor comedii ale lui Molière.

Ce drame și ce procese de plagiat s-ar fi iscat astăzi !

Teatrul lui Molière ar putea fi considerat un triumf al fanteziei pragmatice. Ar fi interesant, poate, să se facă inventarul tuturor trucurilor, deghizărilor, stratagemelor, păcălelilor, ocolișurilor, mistificărilor, jurămintelor, năs-

cocirilor, echivocurilor, substituirilor, pungășiilor mici și mari la care recurg personajele lui Molière pentru a-și atinge scopul. Nici un mare spion și nici un mare detectiv nu pare să fi dispus de un arsenal atît de complet.

Tragediei lui Romeo și a Julietei Molière îi pune semnul comic. Ori de cîte ori se află într-o dificultate amoroasă, tinerii lui Molière amenință că-și iau viața. Natural, nici unul din ei nu are intenții serioase, dar abilul șantaj sentimental urmărește să resusciteze interesul iubitei, al iubitului sau al servitorilor pentru soarta nefericită a celui aflat în impas.

O fină observație psihologică a marelui autor comic.

În ciuda enormului și uneori hotărîtorului rol pe care-l joacă în destinul unor personaje, valeții lui Molière nu-și respectă deloc stăpînii. Termenii și tonul cu care servitorii îi apostrofează pe stăpîni, pentru a nu mai vorbi de bătăile de jos în sus, nu erau de natură să facă plăcere spectatorilor din loji.

Cînd Dom Juan, pedepsit, se scufundă în adîncuri, valetul său Sganarel nu găsește altceva mai bun de făcut decît să strige cu disperare: *„Simbria mea! Simbria mea!"*

Mascaril, în comedia *Nechibzuitul*, își tratează stăpînul ca pe un copil cretin:

„Nici nu mă simt în stare, în cîntec sau în vers
Să-ți preamăresc purtarea la-ntregul univers.
Că ești întotdeauna, în tot ce-i încerca,
Tont, zăpăuc, dezmetic, năuc și farfara.
Adică: minte strîmbă, anapoda croită,
Și judecată șchioapă, chiar din pornit scrîntită!
Ești un încurcă-lume, tembel și repezit
Și însuit mai mult ca tot ce-am pomenit!"

Iar cînd îi vine la îndemînă, îi trage stăpînului și o mamă de bătaie, ca să-și arate pînă la capăt disprețul.

Să nu fi tresărit contemporanii lui Molière la această provocare de o necuviință fără seamăn?

Punctul de vedere al lui Molière cu privire la căsătorie este afirmat limpede în comediile sale: tinerii se căsătoresc din dragoste, luptă cu înverșunare împotriva opreliștilor de tot felul, se opun prejudecăților părintești, refuză compromisurile și mariajul din interes. În mai toate piesele sale este vorba, în ultimă instanță, de a apăra dragostea adevărată împotriva accidentelor morale și a imixtiunilor din afară.

În *Prețioasele ridicole*, scriitorul ia în derîdere un viciu de inadecvare. Cele două domnișoare burgheze, Magdelon și Cathos, descinse la Paris dintr-un oraș de provincie, nu-și mai încap în pielea lor burgheză și năzuiesc activ către saloanele aristocratice, împrumutînd în prealabil ticurile și jargonul acestora. Nu s-ar mărita în ruptul capului cu niște bărbați serioși, ci numai cu niște gentilomi, așa cum și-i imaginează ele, unși cu toate alifiile saloanelor pariziene.

Aristocratofilia celor două personaje nu este ridicolă în sine; situația de aspirante la titlurile nobiliare e balzaciană. Comicul rezultă din incapacitatea acestor fete de provincie de a trăi cu picioarele pe pămînt, de a face deosebirea între literatura galantă, cu care s-au îndopat pînă la pierderea oricărui contact cu viața, și realitatea înconjurătoare. Ele ar dori ca totul să se întîmple ca în romanele domnișoarei de Scudéry, din care citează copios: *„Tată, și verișoara mea îți va spune ca și mine că totdeauna căsătoria trebuie să vie după celelalte întîmplări. Un îndrăgostit, de vrea să placă, trebuie să știe să-și arate în vorbe simțirile frumoase, să fie rînd pe rînd sfios, duios și pătimaș, iar dragostea lui să urmeze îndeaproape toate rînduielile. Mai întîi el trebuie s-o vadă, pe aceea de care se va îndrăgosti, la plimbare sau la o petrecere, sau să fie mînat prin voia sorții spre*

ea de vreun prieten sau de o rudă și să plece de acolo visător sau melancolic. El trebuie să ascundă o vreme patima lui ființei iubite și totuși în timpul acesta să-i facă vizite și să aducă vorba despre dragoste în așa chip încît să-i îndemne la discuții pe toți cei de față. Cînd vine ziua declarației, ea trebuie să fie făcută negreșit pe vreo alee în grădină, în vreme ce ceilalți s-au îndepărtat puțin; și acestei mărturisiri se cade să-i răspundă o mînie nepregetată ce se vădește în îmbujorarea noastră și care, o vreme, îl alungă pe îndrăgostit din preajmă-ne. El trebuie apoi să afle chipul de a ne îmblînzi, de a ne deprinde pe nesimțite cu vorbele dragostei lui și de a ne smulge mărturisirea aceea pe care noi o facem cu atîta greutate. Și după asta vin și alte întîmplări: rivali care se pun în calea iubirii înfiripate, împotrivirea părinților, gelozia pricinuită de amăgitoare bănuieli, lacrimile, deznădejdea, răpirile și toate celelalte. Iată cum se desfășoară lucrurile în lumea celor cu purtări alese și acestea sînt legi pe care nici un îndrăgostit curtenitor n-ar cuteza să le nesocotească. Dar a ajunge la căsătorie din capul locului, a nu te îndrăgosti decît o dată cu foaia de zestre și a începe romanul iubirii de la coadă, iată încă o dată, tată, o purtare care nu e decît negustorie și-mi vine rău numai gîndindu-mă la asta."

Ciudat, în această avalanșă de norme amoroase extrase din cine știe ce roman al domnișoarei de Scudéry, se strecoară și o remarcă de bun simț, în care „prețioasa" Magdelon exprimă un punct de vedere foarte apropiat de acela al lui Molière însuși, respingînd ideea de a se îndrăgosti „o dată cu foaia de zestre" și de a începe „romanul iubirii" de la coadă, numind asta o „negustorie".

Ce s-a petrecut aici? A fost inconsecvent autorul cu propriile sale principii, ironizîndu-le și răsturnîndu-le

sensul? Sau nu e decît o simplă inadvertență, o scăpare din condei?

Textele lui Shakespeare abundă în anacronisme.

O remarcă de rafinament asupra naturii feminine:

„Nu cel mai drag pe față e cel de fapt ales;
Iubirea ce-o arată femeia cîteodată
E doar un văl ce-ascunde iubirea-adevărată".
(*Dragoste cu toane*, actul I, scena 1)

Femeile lui Molière, cu excepția Celimenei, nu sînt nestatornice în dragoste, dar se prefac a fi, pentru a dobîndi astfel un ascendent asupra bărbatului. Ipocrizia e un simplu joc tactic.

Dacă ar fi să-l judecăm pe Molière cu instrumentele comune ale logicii, l-am desființa. Nicăieri nu sînt mai multe coincidențe, mai multe apariții nemotivate, mai multe forțări de situație și dezlegări ivite exact la momentul oportun, ca în comediile lui. Orice trimitere la un elementar determinism s-ar solda cu un eșec desăvîrșit. Autorul mișcă personajele și situațiile dramatice în funcție de logica *lui*, și nu de o logică abstractă, aceea care creează automatismele vieții curente.

Dar Molière știa ca nimeni altul că teatrul înseamnă convenție și că voința creatorului este o a doua natură.

Fénelon, nemulțumit de scrisul lui Molière: „Gîndind bine, vorbește adesea rău. Se servește de frazele cele mai silnice și cele mai puțin naturale. Terențiu spune în patru vorbe, cu cea mai elegantă simplitate, ceea ce el ne spune cu o mulțime de metafore, care se apropie de galimatias." Fénelon, care era un academic și care scria el însuși într-un stil încărcat, cu înflorituri, metaforizant!

Alții, în schimb, îi reproșau lui Molière simplitatea excesivă a stilului, vecină cu vulgaritatea, limbajul prea oral.

Un viciu naște alte vicii. Harpagon nu e numai avar și meschin, e și suspicios pînă la patologic, bănuindu-i pe toți, inclusiv pe copiii săi, de intenția de a-l jefui, e și mincinos, vorbind mereu de sărăcia sa, și, mai ales, e necinstit, hoț, căci, într-o vreme în care dobînda e de 5%, el pretinde 40%. Peste toate, e prost: își tăinuiește cu asiduitate averea, dar se deconspiră la fiecare pas.
Se spune despre Molière că a schițat caractere sumare, univoce, liniare. Dar ce anume i-ar mai fi trebuit lui Harpagon? În urîțenia sa, el e un personaj complex, iar dragostea lui pentru Mariana nu e menită să-l umanizeze.
Molière nu schematiza; el cunoștea profund omul.

Balzac despre Molière: „Dacă ar fi fost posibil să-i îndreptăm cu totul pe oameni, făcîndu-i să roșească pentru caraghioslîcurile, defectele și viciile lor, ce societate perfectă ar fi întemeiat acest legislator sublim!"

Un portret transmis de soția actorului Poisson: „Molière nu era nici prea gras, nici prea slab; era mai degrabă înalt decît scund; avea ținuta nobilă și gamba frumoasă, mergea cu gravitate, avea aerul foarte serios, nasul puternic, gura mare, buzele groase, tenul oacheș, sprîncenele negre și stufoase, iar diversele mișcări pe care le dădea acestora îi făceau fizionomia extrem de comică. În privința caracterului, era blînd, înțelegător, generos; îi plăcea mult să cuvînteze, iar cînd își citea piesele actorilor, voia ca ei să-și aducă și copiii, să-și facă păreri după reacțiile lor firești."
Oricît de subiectiv, acest portret este al unui om frumos. Și demn de a fi iubit.

DUMITRU SOLOMON

TABEL CRONOLOGIC

1622 La 15 ianuarie, s-a născut la Paris (după unele surse, în cartierul Halelor, după altele, într-o casă de pe strada Saint-Honoré) Jean-Baptiste Poquelin (Molière), fiul lui Jean Poquelin și al Mariei Cresse (sau *de* Cresse). Atît tatăl viitorului actor și comediograf, cît și bunicul după mamă erau tapițeri, Jean Poquelin deținînd și funcția de „tapițer și valet de cameră" al regelui, funcție pe care intenționa s-o transmită fiului său mai mare, Jean-Baptiste.

1632 În mai, moare Marie Cresse. Avusese o sănătate șubredă, pe care, se spune, o moștenise și Molière.

1633 Jean Poquelin se recăsătorește. Mama vitregă a lui Jean-Baptiste se numește Catherine Fleurette.

1636 După ce născuse două fetițe, Catherine Fleurette moare.

1637 La 18 decembrie, Jean-Baptiste, în vîrstă de 15 ani, depune jurămîntul pentru funcția de „tapițer și valet de cameră" al regelui, urmînd s-o preia de la tatăl său. Băiatul nu simte nici o chemare pentru meseria tatălui său, își face ucenicia de tapițer cam în silă, fără convingere și fără plăcere. În schimb, frecventează cu bucurie, împreună cu bunicul Cresse, mare iubitor de comedie, reprezentațiile teatrale de la Hôtel de Bourgogne, unde jucau Bellerose, Gautier-Garguille, Gros-Guillaume și Turlupin. Molière a asistat, fără îndoială, la spectacolele trupelor italiene cu Commedia del'arte și, probabil, la reprezentațiile celebrului Scaramouche.

1637 *(?)—1641 (?)* Jean-Baptiste urmează, ca extern, cursurile Colegiului iezuit *Clermont* (mai tîrziu *Louis le Grand),* unde, conform mărturiei unor prieteni și confrați de teatru (La Grange și Vivot), se remarcase printr-o „vivacitate de spirit care-l deosebea de toți ceilalți". Și continuau cei doi, într-o prefață scrisă în 1682: „Succesul studiilor sale a fost cel așteptat de la un geniu atît de fericit ca al său. Dacă fusese un bun umanist, el deveni un și mai mare filozof." Deși amicalflatante, cuvintele celor doi actori indică o reală aplicație a lui Molière pentru studiu. O dovadă o constituie și faptul că Molière nu se mulțumește cu învățătura căpătată în colegiu, cu toate că aceasta i-ar fi fost îndestulătoare cu prisosință pentru meseria de tapițer ce-i fusese destinată. Astfel, tînărul Jean-Baptiste audiază, la prietenul și colegul său Lhuillier de la Chapelle, lecțiile filozofului epicurean Gassendi. Contactul cu filozofia materialistă a lui Gassendi îl va determina pe Molière să traducă din Lucrețiu (manuscrisul traducerii nu s-a păstrat). La terminarea colegiului, Molière a urmat Dreptul (se pare, la facultatea din Orléans, deși nici aici, nici la facultățile din Paris sau Poitiers nu există urme ale trecerii sale). Probabil că a practicat un timp avocatura.

1642 Îl însoțește pe Ludovic al XIII-lea într-o călătorie la Narbonne, în calitate de tapițer și valet de cameră al regelui, slujbă preluată de la tatăl său. (Sainte-Beuve situează această călătorie în 1641). Jean-Baptiste nu se împacă însă nici cu meseria de tapițer, nici cu aceea de avocat. La douăzeci de ani, avînd o carieră asigurată, ia totuși decizia de a se consacra teatrului, decizie care va fi stîrnit destulă ostilitate în cadrul familiei sale de burghezi așezați și credincioși condiției lor sociale. Probabil că bătrînul Poquelin nu și-a dat atît de ușor consimțămîntul, tagma actorilor fiind profund disprețuită în epocă, în ciuda decretului regal din aprilie 1641 (inspirat de cardinalul Richelieu) prin care meseria actoricească nu mai era socotită ca fiind *infamă*. Jean-Baptiste obține de la tatăl său și 630 de livre, partea sa de moștenire.

1643 Împreună cu frații Béjart, cu Madeleine Bejart și alți cîțiva tineri, Jean-Baptiste înființează, la 30 iunie, o trupă de actori care trece repede de la amatorism la profesionism și care își ia denumirea, ușor preten-

ţioasă, de „Teatrul ilustru". Jean-Baptiste Poquelin devine Molière, nume împrumutat după un sat din împrejurimile Parisului. La 12 septembrie, trupa închiriază pentru trei ani o sală în strada Métayers. Dar pînă la terminarea lucrărilor de amenajare a sălii, „Teatrul ilustru" dă reprezentaţii în provincie.

1644 La 1 ianuarie, trupa debutează la Paris. Cîteva succese reale. Dar se adună multe datorii, pentru care Molière face în trei rînduri închisoare.

1645—1650 Ani de peregrinări prin diverse oraşe ale Franţei. Molière se stabileşte pentru o perioadă mai îndelungată la Bordeaux, sub patronajul ducelui d'Épernon, care-şi dorea o trupă de teatru a lui.

1653—1657 În Languedoc, teatrul lui Molière trece sub ocrotirea prinţului de Conti, care îi oferă nişte subsidii şi „dreptul" de a se numi *Trupa domnului prinţ de Conti*. Reprezentaţii la Lyon, Agen, Bordeaux, Béziers, Montpellier. În 1657, prinţul de Conti, convertit la jansenism, îşi retrage protecţia, inclusiv subvenţiile acordate trupei. În acest răstimp, Molière joacă piese grave, dar fără succes şi, bineînţeles, farse, improvizaţii : *Medicul zburător, Gelozia cîrpaciului*, primele schiţe ale *Medicului fără voie* şi ale lui *George Dandin* care s-au păstrat, apoi *Medicii rivali, Institutorul, Medicul îndrăgostit*. În 1655, Molière scrie comedia în cinci acte în versuri *Nechibzuitul sau Boroboaţele*,

pe care o joacă la Lyon. *Nechibzuitul* este inspirată după comediile italiene şi farsele populare franceze ; Molière aduce perfecţionări în caracterizarea personajelor.
În 1656, o altă comedie de inspiraţie italienească, tot în versuri, *Dragoste cu toane*, este jucată la Béziers.

1658 Din nou la Paris. La 12 iulie, trupa închiriază pentru un an şi jumătate o sală. Fratele regelui îi înlesneşte o reprezentaţie în faţa regelui şi a curţii regale. În ziua de 24 octombrie, Molière joacă *Nicomède* şi farsa *Medicul îndrăgostit* în sala gărzilor a palatului Luvru. Regele, mulţumit de spectacol, îngăduie trupei să rămînă la Paris şi să joace, sub denumirea de „Troupe de Monsieur", (Monsieur fiind numit fratele regelui) într-o sală a palatului Petit-Bourbon. Aici, Molière alternează reprezentaţiile cu acele ale unei trupe italiene. Principalii rivali nu sînt însă italienii, care au un repertoriu cu totul diferit, ci actorii de la Hôtel de Bourgogne, mai buni în spectacolele de tragedie decît colegii lui Molière, dar inferiori în materie de comedie.

1659 La 18 noiembrie se reprezintă la Petit-Bourbon o nouă comedie a lui Molière, de data aceasta în proză şi într-un singur act : *Preţioasele ridicole*. Caracterul satiric este evident, elementul de farsă fiind aici subaltern. Originalitatea acestei piese nu poate fi pusă în discuţie, iar critica unor mentalităţi specifice societăţii franceze a timpului îi asigură un succes răsunător. Se pare că

aplauzele cu care spectatorii au răsplătit această primă comedie de critică a moravurilor contemporane l-au determinat pe Molière să declare hotărît : „Nu mai am de ce să-i studiez pe Plaut şi pe Terenţiu şi nici de ce să migălesc fragmente din Menandru ; trebuie numai să studiez lumea".

1660 La 28 mai are loc, pe scena de la Petit-Bourbon, prima reprezentaţie cu farsa *Sganarel sau Încornoratul închipuit*. Succes remarcabil. Regele ţine să vadă spectacolul de mai multe ori. Molière, care juca rolul lui Sganarel, creasc un veritabil caracter comic, primul din seria memorabilelor caractere moliereşti.

1661 În intenţia de a mări palatul Luvru, superintendentul clădirilor regale începe, la 11 octombrie, dărîmarea teatrului de la Petit-Bourbon. Trupa lui Molière rămîne pur şi simplu pe stradă. Fratele regelui intervine din nou în favoarea ei şi obţine o sală în Palais-Royal, tot lîngă Luvru. Profitînd de situaţia incertă a trupei lui Molière, teatrul de la Hôtel de Bourgogne încearcă să-i „racoleze" nişte actori : toţi rămîn, însă, fideli directorului lor.

Molière scrie şi reprezintă o nouă piesă *Dom Garcia de Navara sau Prinţul gelos*, comedie eroică şi preţioasă. Eşecul este total. Molière nu disperă. Scrie o nouă piesă, *Şcoala bărbaţilor*, moment important în cariera de comediograf a lui Molière, anunţînd linia majoră a teatrului său : investigarea moravurilor şi creaţia de caractere. Piesa

este jucată la 24 iunie şi se bucură de un succes răsunător.

Molière scrie „la comandă". Fouquet, ministrul finanţelor, îi cere o piesă cu care să-şi încununeze serbarea dată în onoarea regelui. În cincisprezece zile, Molière concepe, scrie, montează şi reprezintă (17 august) comedia-balet *Pisălogii*, tip de spectacol cu totul nou, un soi de strămoş al spectacolului de operă. În urma acestui spectacol, Molière devine un fel de poet oficial al regelui, organizator al serbărilor regale şi, prin aceasta, protejat al lui Ludovic al XIV-lea.

1662 *20 februarie*. Are loc căsătoria lui Molière cu Armande Béjart, sora mai mică a Madeleinei. S-au scris multe despre această căsătorie (Molière avea 40 de ani, iar Armande 17). S-a insinuat chiar că Armande ar fi fost fiica Madeleinei şi nu sora ei. Întrucît Madeleine Béjart fusese prima iubită a lui Molière, n-au lipsit nici acuzaţiile de incest, sugerîndu-se că Molière s-ar fi însurat cu propria sa fiică. Un confrate întru comedie, Montfleury, probabil invidios pe succesele lui Molière, face un denunţ către Ludovic al XIV-lea, care însă nu dă curs calomniei, dovadă că, mai tîrziu, acceptă să fie naşul primului copil al lui Molière. Eroarea s-a perpetuat în rîndul unor biografi ai lui Molière pînă prin secolul al XIX-lea, cînd s-a descoperit actul de căsătorie, care limpezea situaţia : Armande era sora Madeleinei.

La 26 decembrie, un adevărat triumf : *Şcoala nevestelor*, piesă de maturitate, o

satiră viguroasă la adresa falselor principii de educaţie. Critica o consideră prima mare piesă a lui Molière.

1663 Se dezlănţuie o campanie de critici şi defăimări împotriva ultimei comedii a lui Molière, *Şcoala nevestelor*. Molière este identificat cu Arnolphe din *Şcoala nevestelor*; se fac aluzii răutăcioase la viaţa lui particulară (din nefericire, ele se pare că lovesc în plin, cunoscîndu-se firea cam uşuratică a Armandei şi gelozia lui Molière). Superioritatea morală şi intelectuală a lui Molière se relevă şi în felul său de a răspunde defăimătorilor : el scrie două piese *Critica Şcolii nevestelor* şi *Improvizaţia de la Versailles*, în care îşi formulează concepţiile estetice, punctul de vedere asupra artei scrisului şi asupra artei actorului. Prima se reprezintă la 1 iunie, iar a doua se joacă la Versailles în octombrie.

1664 În toiul bătăliei care se desfăşura între partizanii şi adversarii lui Molière, acuzat, între altele, de imoralitate, acesta joacă pentru a doua oară la Versailles. La 29 ianuarie are loc reprezentaţia comediei-balet *Căsătorie cu de-a sila*.
În aprilie şi mai, Molière participă la serbările regale, invitat de rege. Aici prezintă *Căsătorie cu de-a sila*, precum şi două noi comedii : *Prinţesa din Elida* şi *Tartuffe*, o vehementă satiră la adresa ipocriziei clericilor. Deşi piesa îi plăcuse, regele e nevoit, la protestele clericilor, să interzică reprezentarea lui *Tartuffe* în faţa publicului. Lovitură

teribilă pentru Molière şi pentru trupa sa. Molière face demersuri, intervenţii, citeşte piesa unor persoane influente, merge în audienţă la palat. Fără nici un rezultat.
Boileau, prieten al lui Molière, îi dedică *Satira a II-a*, un elogiu al artei acestuia.

1665 Regele îi oferă lui Molière o compensaţie pentru interzicerea comediei *Tartuffe*. Spre a-i confirma prietenia, Ludovic preia trupa lui Molière de la fratele său, îi acordă o îndemnizaţie de şase mii de livre şi titlul de *Trupă a regelui (Troupe de Roi)*.
Moare bătrînul camarad de teatru al lui Molière, Duparc. La scurt timp, moare şi primul fiu al lui Molière. Momente de descurajare.
Molière adaugă actul al IV-lea, apoi pe al V-lea comediei *Tartuffe*, în speranţa că elogiul la adresa regelui, cuprins în partea de sfîrşit a piesei, îl va convinge pe Ludovic al XIV-lea să ridice interdicţia de reprezentare.
Scrie în cinci zile comedia *Amorul medic*, pe care o joacă la 14 septembrie.

1666 Scrie *Dom Juan sau Ospăţul de piatră*, pe care o reprezintă la 13 februarie cu un succes remarcabil, datorat atît noutăţii tipului de personaj creat — un bărbat straniu şi nesupus regulilor şi convenţiilor, nestatornic şi purtător de nenorociri — cît şi maşinăriilor complicate prin care era pusă în mişcare pe scenă statuia de piatră a Comandorului. În ciuda unui nou val de proteste din partea bigoţilor, *Dom Juan* ţine afişul pînă

la Paşti. La redeschiderea stagiunii, însă, piesa nu se va relua şi nu va mai fi jucată în timpul vieţii lui Molière.

Continuă necazurile. Racine, care-i încredinţase lui Molière tragedia sa *Alexandru cel Mare*, o transferă trupei rivale „l'Hôtel de Bourgogne". Intervine o ruptură între cei doi mari contemporani. Apoi Molière se îmbolnăveşte şi zace o lună şi jumătate în pat.

Iunie. Reprezentarea capodoperei *Mizantropul*, considerată de mulţi drept cea mai profundă şi mai reprezentativă piesă a lui Molière. Succesul de public, aşa cum era de aşteptat, n-a fost la înălţimea acestei opere de înaltă valoare artistică şi morală.

În august, o nouă farsă împotriva medicilor: *Doctorul fără voie*.

În decembrie, în colaborare cu *Baletul Muzelor*, joacă la Versailles trei comedii-balet *Mélicerte, Pastorala comică* şi *Sicilianul sau Amorul liber*. Apoi cade din nou la pat.

1667 Molière îi citeşte regelui versiunea modificată a lui *Tartuffe*. Regele o aprobă şi dă autorizaţie (orală) de reprezentare. Molière montează piesa şi o joacă la 5 august. Dar regele aflîndu-se în Flandra, preşedintele Parlamentului, Lamoignon, interzice la 6 august spectacolul. Molière trimite doi actori cu o jalbă la rege, care îi promite sprijinul său la întoarcerea din Flandra. Dar promisiunea nu poate fi ţinută, întrucît la 11 august arhiepiscopul Parisului, de Péréfixe, emite o ordonanţă prin care interzice oricui

să asculte sau să citească această comedie sub ameninţarea cu excomunicarea. Doborît, Molière se retrage pentru o lună la casa sa din Auteuil, după ce îşi închisese teatrul. Se întoarce odată cu revenirea regelui la Paris, în septembrie.

1668 An fecund. Suită de piese noi. La 13 ianuarie se joacă *Amphitryon*, comedie de inspiraţie mitologică, dar cu aluzii transparente la actualitate. În iulie, o farsă cu accente amare: *George Dandin sau Soţul păcălit*. La 9 septembrie, prima reprezentaţie cu *Avarul*, nemuritoare creaţie tipologică.

1669 După cinci ani, *Tartuffe* capătă, în sfîrşit, dreptul de a fi jucată. La 5 februarie are loc spectacolul, care se bucură de un succes extraordinar.

În octombrie se joacă o nouă comedie-balet *Domnul de Pourceaugnac*, satiră la adresa unor ticuri provinciale şi a medicilor. Boala lui Molière se agravează, îndepărtîndu-l de mai multe ori din mijlocul trupei.

1670 În februarie, Molière prezintă la Saint-Germain *Amanţii magnifici*, piesă galantă, de circumstanţă, dar conţinînd unele atacuri împotriva astrologilor.

În octombrie, la Chambord, prezintă *Burghezul gentilom*, comedie balet în care sînt satirizate aspiraţiile nobiliare ale unor burghezi. Piesa fusese comandată, se pare, de rege sau de Colbert, ministrul finanţelor,

pentru a marca prezența unei ambasade turcești la Paris.

1671 La comanda regelui, Molière, în colaborare cu Corneille, realizează un spectacol-balet *Psiché*, care se joacă în ianuarie.
La 24 mai se joacă *Vicleniile lui Scapin*, o farsă plină de vervă.
Intervine o răceală în raporturile cu compozitorul Lulli, colaboratorul său la toate comediile-balet.
În decembrie, se joacă la Saint-Germain *Contesa d'Escarbagnas*, satiră la adresa unor moravuri provinciale.

1672 *17 februarie*. Moare prietena și colaboratoarea lui Molière, Madeleine Béjart.
Martie. *Femeile savante*, o critică a snobismului, a modei savantlîcurilor.
Moare și cel de-al doilea copil al lui Molière.

1673 La Palais-Royal, în ziua de 10 februarie, are loc primul spectacol cu *Bolnavul închipuit*, ultima răfuială a lui Molière cu medicii mincinoși, care exploatează buna credință a bolnavului. La a patra reprezentație în care Molière juca rolul principal, starea sănătății lui se agravă brusc. Tușea pe scenă, iar după spectacol avu o hemoragie puternică. Muri în ziua de 17 februarie la ora zece seara, un ceas după ce părăsise teatrul, în casa lui de pe strada Richélieu, în vîrstă de 51 de ani. Preotul de la Saint-Eustache îi refuză slujba religioasă. Văduva lui Molière intervine la

arhiepiscopul Parisului, de Champvalon, și la rege. Se găsi o soluție de compromis. Molière fu înmormîntat la 21 februarie la cimitirul Saint-Joseph din strada Montmartre. Nu s-a cîntat nici un imn funebru.
Apare prima ediție completă, în 7 volume, a teatrului lui Molière.

D. S.

NECHIBZUITUL
SAU
BOROBOAȚELE

COMEDIE ÎN CINCI ACTE,
ÎN VERSURI
1655

În românește de
Adrian Maniu

PERSOANELE

LELIU — fiul lui Pandolf
CELIA — sclava lui Trufaldin
MASCARILĂ — valetul lui Leliu
IPOLITA — fiica lui Anselm
ANSELM — tatăl Ipolitei
TRUFALDIN — un bătrîn
PANDOLF — tatăl lui Leliu
LEANDRU — băiat de familie
ANDRES — presupus eghiptean
ERGAST — valet
UN CURIER
DOUĂ GRUPURI DE MĂŞTI

Acţiunea se petrece la Messina.

ACTUL I

SCENA 1

LELIU

Hei, Leandre! hei de-acuma ne punem la-ncer-
care.
Dintre noi doi, vedea-vom curînd, care pe care
Cu mai dibace piedici rivalu-ntîmpinăm,
Minunea de copilă rîvnind s-o cîştigăm.
Deci apără-te vajnic — sileşte să fii tare
Şi n-aştepta din partea-mi nici milă, nici cruţare!

SCENA 2

LELIU, MASCARILĂ

LELIU

A! Mascarilă!

MASCARILA

Ce e?

LELIU

Sînt ițele-ncurcate!
Iubirii mele-i aflu împotrivire-n toate;
Leandru-i ca și mine de Celia-ndrăgostit,
La tot ce-ncerc, apare de-a curmeziș ivit.

MASCARILA

Cum? Leandru o iubește pe Celia?

LELIU

Nebunește!

MASCARILA

E un ghinion!

LELIU

Dar vezi că ghinionul mă mîhnește,
Deși temei nu este să deznădăjduiesc,
Cît sper ajutorare din parte-ți să găsesc,
Știind cît ești de ager și plin de vicleșug,
Că orice-ncurcătură descurci cu meșteșug;
Descoperind la tine o sumă de talente,
Pe slugărime rege ești...

MASCARILA

O, ce complimente!
Cînd sînteți la ananghie, pe noi ce făr' scofală
Ne ridicați în slavă, cu laudă și fală;
Dar, de-ați trecut nevoia, chiar dacă n-am greșit,
Ne socotiți netrebnici și buni de păruit.

LELIU

Hei! lasă-nvinuirea ce greu mă umilește,
Și de iubita sclavă, de Celia-mi vorbește.
Crezi tu că... nemiloase, sau prea crude simțiri
Ar tăinui obrajii de fragezi trandafiri?
Eu, unul, socot vorba-i, și chipu-i c-o arată
Aleasă din născare, de spiță luminată;
Iar soarta urgisind-o în neagră umilire
Îi tăinuie-obîrșia, ținînd-o-n oropsire...

MASCARILA

Ai doruri romanțioase, cu năzăriri netoate.
Nu știu cum va răspunde Pandolf la astea toate!
El care, precît spune, e-al dumitale tată...
Cînd își revarsă fierea, ce acru se arată,
Ce aprig îi zbucnește mînia în ocări.
Dacă încalci măsura cuviinței în purtări.
El cu Anselm intrase la vorbă cumetrească
Pețind pe Ipolita — vrînd să te procopsească,
Se chibzuia-n credința de grijuliu părinte,
Că numai însoțirea cu ea, o să-ți dea minte;
De află cum că nu iei pe cine ți-a ales,
Ci spre-o necunoscută îți dă inima ghes,
Că lănțuit în mreje de-o dragoste fatală
Tu ieși din ascultarea supusă, filială,
Nu știu ce vijelie mînia-i va stîrni
Și-n care liturghie te-o mai aghezmui.

LELIU

De-atîtea vorbe goale și seci, sînt prea sătul.

MASCARILA

Hei, din nechibzuire vei pătimi destul,
Iar, după mine unul, de-ar fi să-ți dau un sfat...

LELIU

Vei păgubi, tu singur, eu nu mă las mustrat !
La jalnică răsplată, la prost tain se-njugă
Cine se crede sfetnic, cînd nu e decît slugă !

MASCARILA

(aparte)

S-a înfuriat.

(Tare.)

Mă iartă, vream doar să te descos ;
Glumeam ca să-ți fur gîndul, însă gîndeam pe dos.
Nu tind din a mea fire să fiu cuiva dădacă
Nici să opresc pe nimeni să facă ce-o să-i placă,
Doar mă cunoști în toate — și nu mă socotesc
Decît de omenie, și mult prea omenesc.
Ia predica babachii peste picior matale
Strunind dîrlogii zdravăn, pornește raza-n cale...
Că după-a mea părere, posacii moftangii,
Cînd turuie morală dînd sfaturi ruginii
Țin cu virtutea, fiindcă nici n-au altă putință,
Vrînd să sugrume-n tineri a poftelor dorință ;
Mă știi însă destoinic, în alt fel de-ajutor...

LELIU

Ei da ! Cînd judeci astfel, vorbești fermecător.
De alt, cînd eu amorul i l-am mărturisit,
Nu m-a privit prea aspru, cea care l-a stîrnit ;
Dar Leandru adineauri îmi spuse verde-n față
Că-mi va răpi pe Celia ! Încît dă-mi tu povață
Cu agerimea minții, prin harul tău firesc
Găsește meșteșugul s-ajung s-o cuceresc.
Isteț în născocire, dibaci în viclenie,
Să-nlătur un protivnic ce nu-mi dă pace mie.

MASCARILA

Dă-mi un răgaz de-o clipă, că vreau să chibzuiesc.

(aparte)

Ce uneltiri acuma ar fi să potrivesc ?

LELIU

Zi iute vicleșugul !

MASCARILA

Ești mult prea repezit,
Cînd eu îmi urnesc gîndul cu pasul cumpănit.
Ha ! Uite, găsii clenciul ! Ba, iacă... iar greșesc !
De-ai încerca...

LELIU

Ce ?

MASCARILA

Nu e ce vreau să nimeresc.
Dacă socot mijlocul...

LELIU

Ce mijloc ?

MASCARILA

Nu s-ar prinde !
Dar n-ai putea !...

LELIU

Ce lucru ?

MASCARILA

Nu te-ai putea deprinde !
Să-l faci pe-Anselm să fie...

LELIU

Să fie ce ?...

MASCARILA

Te-asmuț,

Şi-abia dac-ai ajunge să cazi din lac în puţ!
Ca s-o avem, mai sigur, la Trufaldin încearcă...

LELIU

Ce să încerc?

MASCARILA

Ce? nu ştiu!... dar parcă...

LELIU

Ce tot parcă!
Ajung la urma urmei că-mi ies şi din sărite.

MASCARILA

S-avem bănet, acuma n-am lua-o pe-ocolite,
Nici n-am avea nevoie, visînd, să iscodim
Un drum mai lăturalnic. Putem s-o dobîndim
Răscumpărînd pe sclavă, plătind fără tocmeală,
Înlăturăm rivalul, ieşind la socoteală.
Moş Trufaldin, zgîrcitul, se crede înşelat
De eghipteni, ce fata zălog i-au fost lăsat.
El, vrînd să-şi vadă banii, nu ţine la zălog;
Dar bucuros ar vinde-o, ieşind din pocinog;
Calic, el totdeauna-n zgîrcenii a trăit
Şi pentr-un sfanţ se-mbie să fie ciomăgit;
Lui, banul îi e singur şi mare Dumnezeu,
Dar, vezi...

LELIU

Ce să văd?

MASCARILA

Tatăl matale...

LELIU

Tatăl meu?

MASCARILA

E-un mocofan din ceia hapsîni la treaba noastră,
Nu lasă gălbinaşii să-i zvîrli pe fereastră
Şi nu ştiu clenci, prin care acuma, abitir,
Să-l faci să scuipe banii punguţei din chimir.
Ce-ar fi să stăm cu Celia de sfat? Poate că ea
Să fie mai isteaţă, şi-un plan bun să ne dea.
Fereastra ei e asta.

LELIU

St! să vorbim în şoapte!
Că Trufaldin stă veghe tot timpul, zi şi noapte.

MASCARILA

Ia seama! -n colţ aicea aşteapt-o liniştit.
O! ce noroc prielnic, şi ce la timp ivit!

SCENA 3

CELIA, LELIU, MASCARILA

LELIU

Tu, pronie cerească, fii binecuvîntată,
Înfăţişîndu-mi nurii cu care-i înzestrată;
Şi oricît ochii-i galeşi m-au ars dogoritor,
Eu, fericit acuma, îi re-ntîlnesc în dor.

CELIA

Inima mea, de aste cuvinte, mult se miră,
Nu pot să cred că ochii mei suferinţi inspiră.
Şi dacă-n vreo privinţă v-au căşunat vreun rău,
E fără a mea ştire, şi fără să vreau eu.

LELIU

M-au săgetat prea dulce, ca să mă simt jignit;
Sînt mîndru de privirea lor, care m-a rănit;
Şi...

MASCARILA

Mai domol acuma; în slavă prea te-avînţi,
Pierzînd prilej a-i cere un sfat, cît tot descînţi!
Doar iscodind temeinic afla-vei mîntuire,
Că altfel...

TRUFALDIN

(din casă)

Ce-lia!

MASCARILA

Asta-i!

LELIU

Vai, crudă întîlnire,
În care-mi strică rostul, cu paza, un moşneag.

MASCARILA

Hai! Şterge-o, las' pe mine. Îi cînt eu ce-i e drag.

SCENA 4

TRUFALDIN, CELIA, LELIU, retras într-un colţ, şi *MASCARILA*

TRUFALDIN

(Celiei)

Ce căutai pe-afară? Ce te-a-ndemnat? Să-mi spui!
Eu drept să stai de vorbă cu nimeni nu-ţi dădui?

CELIA

E-un tînăr cumsecade! Îl ştiu!

TRUFALDIN

Dar de te-nşeli?

CELIA

O, n-ai temei din vorbe să cazi la bănuieli.

MASCARILA

Nu mă-înşeală ochii? Nu-i domnul Trufaldin?

CELIA

Chiar el!

MASCARILA

Cu plecăciune — sînt vesel să mă-nclin
Şi să aduc salutul supus, adînc smerit,
Aceluia ce poartă un nume-aşa slăvit.

TRUFALDIN

Sînt sluga dumitale.

MASCARILA

Eu, dac-am cutezat
Să-mi calc pe suflet, singur venind, să-i cer un sfat,
E fiindcă îi ştiu harul de mare ghicitoare
Şi-s dornic să-i cer sfatul, într-o împrejurare...

TRUFALDIN

Eşti meşteră şi-n de-astea? aduci pe necuratul?

CELIA

Am farmece de vraje, dar nu cu descîntatul.

MASCARILA

Dintîi să-ți spun povestea : stăpînul ce-mi slujesc
Tînjește, lanțuri grele dorințele-i robesc.
Ar fi voit el însuși ăst foc mistuitor
Să-l spovedească mîndrei ce i-a stîrnit lui dor ;
Dar un hapsîn balaur, necruțătoare fiară,
La pîndă stînd, nu-l lasă s-ajungă la comoară.
Și nu doar dintr-atîta el biet se perpelește,
Ci a aflat că alt crai comoara îi rîvnește ;
Deci, vrînd încredințare de la a lui iubită
Dac-a rămas alesu-n izbînda fericită
Și n-are a se teme că altu-i stă în cale,
Răspunsul îl așteaptă din gura dumitale.

CELIA

Știi zodia sub care stăpînu-ți s-a născut ?

MASCARILA

E zodia ce-arată amor neprefăcut.

CELIA

Nevoie nu-i a-mi spune pe juna cum o cheamă,
Din cîte știu, destul știu ; răspund fără de teamă.
Deci află că-n restriște e fată inimoasă,
Ea tace din mîndria ce inima-i apasă,
Dar ori și cît s-ar ține să nu mărturisească
Simțirea ce-i începe în suflet să-nflorească,
Eu știu, cum știu de mine, ce știu ; deci ia aminte
Și află toată taina în cîteva cuvinte.

MASCARILA

Ce minunată vrajă e-n farmecele tele !

CELIA

Dacă va fi statornic, cum zici că-i scris în stele,
Stăpînul, simțămîntul de dor să nu-și abată,

Nu în zadar suspină la dragoste curată ;
Ci află că cetatea ce vrea să-mpresureze,
Așteaptă doar prilejul ca să-i îngenuncheze.

MASCARILA

Ar fi ceva, dar lucrul nu-i chiar așa ușor.
Stăpîn peste cetate...

CELIA

Tiran, necruțător !

MASCARILA

(aparte, privind pieziș la Leliu)

Naiba să ia pe cine s-amestecă și strică !

CELIA

Te-nvăț îndată leacul, prin care fără frică...

LELIU

Moș Trufaldine, iaca, nu fi îngrijorat ;
Că din a mea poruncă ăsta om te-a căutat,
Eu l-am trimis, din parte-mi, cu tine să tocmească,
Urmînd pe-această sclavă cinstit s-o dezrobească,
Plătind îndată banii, prin care s-o dezlege,
Dacă din preț ajungem, cum cred, a ne-nțelege.

MASCARILA

Tii ! Lua-l-ar strechea !

TRUFALDIN

Care din doi e mai mișel ?
Se bate-n cap ce spui tu, cu ce ne spune el !

MASCARILA

Îl știe o lume-ntreagă că e bătut la cap,
Se știe...

TRUFALDIN

Știu ce știu eu! De voi, vreau să mă scap!
Înțelegînd că vorba v-a fost numai tertip.

(Celiei.)

Să intri-n casă! Nu mai calci pragu-n nici un
chip!
Iar tu, mișel nemernic, și tu, celalt mișel,
Ca să mă luați în cobză, struniți-dinții la fel!

SCENA 5

LELIU și MĂSCARILĂ

MĂSCARILĂ

Bine-a făcut, dreptate avea! Ba, după lege,
Putea să ne înmoaie spinarea cu toiege!
Cînd tocmai începusem să-l scarpin între coarne,
Dai buzna, nerozia-ți de-a cap să ne răstoarne.

LELIU

Credeam că e mai bine...

MĂSCARILĂ

Bine-nțeles, credeai!
Că pentru boroboață sileai și te grăbeai!
În tot ce faci, într-una aiurea nimerești.
De pomină, ca tonții, pe dos în toate ești!

LELIU

Atîta-nvinuire pentru-o nimica toată!
Nu poate încurcătura să fie îndreptată?
Ei bine! Dacă nu crezi c-o mai răscumpărăm,
Vezi cel puțin pe Leandru cum să-l înlăturăm;

Să nu ne-o ia-nainte mai repede cu plata!
Descurcă-mă tu singur, altminterea pierd fata!
Deci plec.

MĂSCARILĂ

(singur)

Faci foarte bine. Drept e că, după mine,
În chestia asta, banii, ar drege cel mai bine,
Dar, cum le ducem lipsa, să căutăm alt leac.

SCENA 6

ANSELM și MĂSCARILĂ

ANSELM

Zău că ciudat se-arată a fi al nostru veac!
Datornicul pe care grăbit l-ai ajutat
Cu greu înapoiază un ban împrumutat.
Cînd dai bani cu-mprumutul, și cu cămătărie,
I-ai zămislit ca pruncii, în multă bucurie,
Dar ei se nasc în chinuri și-n cazne se moșesc
Deși în pungă intră plăcut, ușor, firesc;
Hei! Cum vine sorocul, cum va să-i-napoiezi,
Atuncea chinuri grele de facere să vezi!
Nu-i lucru de nimica să capeți ce-ai avut!
Suta de galbeni, dată doi ani, cu împrumut,
Ce bine că-mi revine!

MĂSCARILĂ

(aparte primele patru versuri)

Ce gîscă minunată!
Doar s-o ochesc și-mi cade ca pleașca dintr-odată!
Eu, pentru jumuleală, dintîi am să-l mîngîi

Şi ca să-i cînt de nani, l-oi legăna dintîi.
Acum văzui, Anselme...

ANSELM

Pe cine ?

MĂSCĂRILĂ

Pe Nerina.

ANSELM

Ţi-a pomenit de mine, micuţa, bat-o vina ?

MĂSCĂRILĂ

Vai cît e de aprinsă !

ANSELM

Ea ?

MĂSCĂRILĂ

Vai, cît te iubeşte !
De ţi-e mai mare mila !

ANSELM

Ce spui mă fericeşte !

MĂSCĂRILĂ

Mi-e teamă să nu moară de-atît amor, că, zău,
Tot timpul „óf", suspină, „Anselme, puiul meu !...
Au cînd focul iubirii îl vei mai domoli
Binevoind cu mine a te căsători ?"

ANSELM

Dar ea faţă de mine iubirea şi-a ascuns...
Ah, sufletul la fete rămîne nepătruns !
Ascultă, Măscărilă, deşi sînt bătrîior
Cred că mai sînt în stare să mai aprind un dor !

MĂSCĂRILĂ

Hm ! După-nfăţişare, eşti încă suportabil ;
N-ăi fi frumos de pică, însă eşti des-agreabil.

ANSELM

Aşa !

MĂSCĂRILĂ

Ce tura-vura, ai dat pe fată gata,
Nu te priveşte...

ANSELM

Ce zici ?

MĂSCĂRILĂ

Decît ca mire, biata
Şi vrea să-i dai...

ANSELM

Îndată îi dau... Ce ?

MĂSCĂRILĂ

Punguliţa !

ANSELM

Să-i dau ce ?

MĂSCĂRILĂ

N-auzi bine ? ţi-am arătat : guriţa
(Îi ia punga şi i-o aruncă jos.)

ANSELM

He-he, pricep. Ascultă. Cînd o mai vezi, încearcă
Să pui o vorbă — vorbă. Cu laude mă-ncarcă !

MĂSCĂRILĂ

E treaba mea.

ANSELM

Adio.

MĂSCARILĂ

Să îți ajute cerul.

ANSELM

(revenind)

Proverbu-i : Ciocănește, cît dogorește fierul !
Dar poate că la mine privești cu îndoială
Crezînd că primesc vestea iubirii cu răceală ?
O bucurie mare în mine ai trezit.
Deși pînă acuma, cum știi... nu te-am cinstit,
Vreau însă...

MĂSCARILĂ

Nu-i nevoie.

ANSELM

Te rog, neapărat.

MĂSCARILĂ

Nu ! Nu primesc nimica ; sînt dezinteresat.

ANSELM

Știu, totuși...

MĂSCARILĂ

Nu, Anselme.

ANSELM

Ei bine, fie, fie !

MĂSCARILĂ

N-ai să-mi jignești onoarea, sînt om de omenie.

ANSELM

Adio, Măscărilă.

MĂSCARILĂ

(aparte)

Ce lung la vorbă !

ANSELM

(întorcîndu-se din drum)

Vreau
Plăcerea logodirii cu mîna ta s-o iau,
Și-am să te rog pe tine, alegi tu, în ce fel
Mai nimerit, să-i cumperi fetiței un inel
Din parte-mi.

MĂSCARILĂ

Las' pe mine, cu banii bine stau.
Nu-ți face griji, Anselme, că știu eu ce să-i iau.
E cineva ce are un ineluș cum vrei
Încît să-i placă fetei. Cît despre banii tăi,
Plătești numai la urmă.

ANSELM

Plătesc și răsplătesc,
Să nu-i răcească dorul, cît eu mă încălzesc.

SCENA 7

LELIU, ANSELM, MĂSCARILĂ

LELIU

(ridicînd punga)

A cui punguța ?

ANSELM

Sfinte ! Din sîn cînd îmi picase ?
Aș fi crezut, altminteri, vre unul c-o furase.
Îți port recunoștință, îți sînt îndatorat ;

De nu-mi găseai odorul, ce chinuri mi-ar fi dat.
Acum mă duc, în ladă bănuții să-i chitesc.

SCENA 8

LELIU, MASCARILĂ

MASCARILA

Iar ai călcat în străchini. Îmi vine să plesnesc!

LELIU

La țanc picai, că altfel nu mai avea parale.

MASCARILA

Ca un făcut cu pripă sai păgubos în cale
Atît de-ndemînatic, atît de priceput!
Mă-ntorci din toată truda s-ajung iar la-nceput!

LELIU

Cum? Eu am stricat rostul?

MASCARILA

Îmi pare foarte rău,
Dar vorba aia veche: ești mare nătărău.
Cînd te-a lăsat babacu de nu ai nici un sfanț,
Dai cu piciorul-n punga ce aștepta pe șanț.
Cînd știi că altul umblă să-ți cumpere iubita
Și fără să-ți bați capul, fac rost de preț, ispita
Te scormone să nu lași pe altul păgubaș!

LELIU

Cum?

MASCARILA

Cumpărarea fetii în seama cui o lași?

LELIU

Era peste putință să ghicesc planu' tău.

MASCARILA

Era peste putință să nu fii nătărău!

LELIU

Un semn — un semn, atîta măcar, dacă-mi făceai...

MASCARILA

De te-mboldeam cu parul, și tot nu-nțelegeai.
Mai îndrăznești mustrare că nu te-am prevenit,
Cînd îmi răstorni tot planul de mine pregătit?
Un altul lăsa jocul în baltă — bîldîbîc,
Dar mi-a trecut prin minte un mare șiretlic.
În care cu băgare de seamă vreau să merg.
De nu-mi stai iar în cale!

LELIU

Făgăduiesc s-o șterg!
Și jur, de-acum să nu fac și să nu zic nimic!

MASCARILA

Ci du-te, că mînia mă-ndeamnă să-ți mai zic...

LELIU

Stai, nu uita — acuma e cel mai mare zor!

MASCARILA

Și din restriștea asta să-ncerc să mă strecor!...

(Leliu iese.)

Să înnodăm pe dată în alt chip sforăria,
Iar dacă izbutește din plin pehlivănia,
Atunci să vezi! Dar uite-l, ca popîndău-n cale!

SCENA 9

PANDOLF și MASCARILA

PANDOLF

Ascultă, Mascarila !

MASCARILA

Sînt omul dumitale !

PANDOLF

Țineam să-ți spun și ție, că sînt nemulțumit
De cum se poartă fi-meu.

MASCARILA

Desigur n-ai greșit,
Stăpînul meu se poartă prea-prea supărător
Că-mi pierd și eu răbdarea, cum piere-a tuturo

PANDOLF

Mi se păruse, totuși, că te-nțelegi cu el.

MASCARILA

De-ai ști ce pozne face, ai judeca altfel ;
Necontenit am grijă de grija dumitale,
Altfel de rîs ajungem, și chiar de trei parale.
Mai adineauri încă-l ciorovăiam de zor,
Că n-a vrut Ipolitei să îi declare-amor,
Nevrînd să ție seamă de sfatul părintesc !
Ieșisem din sărite să-i tot boscorodesc.

PANDOLF

Cum, v-ați certat ?

MASCARILA

Vezi bine ; ce strașnic l-am mustrat

PANDOLF

Dacă așa stă treaba, atunci m-am înșelat,
Că dintru-ntîi crezusem că tu-l încurajezi !

MASCARILA

Vezi cum e lumea astăzi ! nu știi cui să te-ncrezi,
Cînd nevinovăția e veșnic bănuită
Doresc bună-credința-mi să-ți fie dovedită !
Cît slugă sînt la dînsul și-atît de greu trudesc...
Ai vrea, pentru simbrie, să-l mai și dăscălesc ?
Zău, nu i-ai putea spune mai multe ca părinte
De cîte-i toc... să-și intre și el o dată-n minte !
Îl dojenesc : „Stăpîne, iau martor cerul sfînt,
Pornești într-una razna ca morile de vînt ;
Așează-te ! Ia pildă pe-al dumitale tată,
Cum îl cinstește lumea, că-i fire cumpătată...
Nu-l necăji, și nu fi dezmetic, zăpăcit,
Ci seamănă-i întocmai, leit, fii om cinstit."

PANDOLF

Bun ! Bine, ce-ți răspunde atunci la toate cele ?

MASCARILA

Ce ? Fluieră și cîntă. O ia cu zeflemele.
Deși-mi dau bine seama că n-are suflet rău,
Ci moștenește firea de la tătîne-său ;
Da-i încă minte crudă și judecată slabă...
Nu îndrăznesc a spune tot — însă mai degrabă
L-aș face să ajungă supus, la locul lui,
Dacă ai ști...

PANDOLF

Vorbește.

MASCARILA

N-ar trebui să-ți spui,
Că de-ar afla băiatul ce ți-am destăinuit...
Și totuși, dumitale, să-ți spun mă văd silit...

PANDOLF

Aşa este .

MASCARILĂ

Deci află. El : nu vrea să se-nsoare
Cu cine vrei, că dînsul după o sclavă moare.

PANDOLF

Mi s-a vorbit de una, da-s foarte mulţumit
Prin gura ta acuma să fiu adeverit.

MASCARILĂ

El toate mi le spune, încredere-mi arată !

PANDOLF

Sînt încîntat !

MASCARILĂ

Dar, totuşi, să nu afle vreodată
Că numai prin tertipuri îl duc, şi sfaturi multe,
Şi... Nu cumva prin preajmă stă cineva s-asculte
S-ar isprăvi cu mine, de-ar şti cîte aflaşi...
Aş vrea pe nesimţite să-l scoatem din făgaş
Şi pînă nu-şi dă seama, să facem o ispravă !
De-ai încerca prin altul să cumperi acea sclavă ?
Cu trecere Anselm e pe lîngă Trufaldin,
Pui să-ţi tocmească marfa, plătind-o bani peşin,
De cum o capeţi, gata ! o dai pe seama mea ;
Am muşterii — o trec eu, şi-n bani vei reintra,
La loc scot cheltuiala, vînzînd-o, hăt, departe...
Da-n felul ăsta dînsul de dînsa se desparte !
Ca să întemeieze băiatul un cămin,
Dintîi să-l scap de sclavă, se cere cel puţin,
Că altfel, chiar silindu-l, în jugul căsniciei
Tot nu va face faţă deplină datoriei.

Avînd mereu aproape trecutul lui capriciu,
Căsătoria poate să-şi afle prejudiciu...

PANDOLF

Fireşte ! Da ! Aşa e. Şi eu la fel gîndesc.
Mă duc pe-Anselm să-l caut şi am să mă silesc
Să cumpăr cît de grabnic pe sclava piază rea,
Apoi ţi-o las pe mînă ; iar restu-i treaba ta !

MASCARILĂ

(singur)

Bun! Să-mi vestesc stăpînul că n-am rămas prejos.
Vivat ticăloşia, şi tot ce-i ticălos !

SCENA 10

IPOLITA, MASCARILĂ

IPOLITA

Tu mă trădai, în timp ce jurai să mă serveşti
Am auzit tot planul ! Acum ştiu cine-mi eşti
Ah ! cum de nici o clipă măcar n-am bănuit
Că nu-i decît minciună cuvîntul tău cinstit,
De-a ta nemernicie abia mă dumiresc...
Jurai s-ajuţi cu Leandru să mă căsătoresc,
Te lăudai că însuţi, tu, vei înlătura
Pe Leliu, pentru care tăticul stăruia.
Făgăduiai să-nlături peţirea nedorită,
Cînd tocmai dimpotrivă ţi-e fapta uneltită.
Dar n-o să-ţi izbutească ! Am eu un mijloc sigur
Spre-a rupe tîrgul vostru. De asta te asigur.
Şi chiar acum...

MASCARILA

O clipă — nu fi așa pripită !
Că ți-a intrat o goangă din nu știu ce scornit:
Nu e cum ți se pare ! Zău, judeci prea ușor.
Cînd în căpșor dă buzna, hapsîn, un drăcușor :
N-ai merita, drăguță, de fel sprijinul meu
Că prea cu ușurință mereu mă jignești greu.

IPOLITA

Cu altă viclenie vrei să mă zăpăcești.
Nu se mai prinde ! Știu eu, matale cine-mi ești !

MASCARILA

Ascultă : înțelege, drăceasca viclenie
De-a drept era menită să-ți folosească ție.
Cînd sfătuiam pe moșu, eu nu dădeam pomană,
Ci-l amăgeam să cadă de-a buzna în capcană,
Voind să-l fac pe Celia în seamă să mi-o dea,
Ca de la mine Leliu apoi peșcheș s-o ia.
De izbuteam în planul atît de iscusit,
Nimic de lîngă dînsa nu l-ar mai fi urnit.
Anselm, dacă pe Leliu l-ar fi văzut pierdut,
Alt ginere în Leandru să aibă ar fi vrut.

IPOLITA

Ast plan de care încă în ciudă clocotesc
Era doar... în folosul... meu ?

MASCARILA

Nu tăgăduiesc.
Dar întrucît silința-mi destoinică, dibace
Cu-a ta învinuire nu poate să se-mpace
Și cum la osteneala cu care mă trudesc
Doar vorbe de ocară în schimb mă răsplătesc,
Văzînd și că jignirea e dusă prea departe,
Eu nu mă mai amestec și am să stau deoparte.

IPOLITA

(oprindu-l)

N-am vrut să-ți frîng mîndria, ai prea gingașă fire.
Am fost nedreaptă, iartă-mi năvalnica pornire.

MASCARILA

Ba, lasă-mă pe mine, că încă sînt în stare
Tot ce-am clădit să nărui — tot ! — cu
înverșunare !
Și-n plîngeri sau ocară spre-a nu mă copleși,
Stăpînului meu Leliu soție îi vei fi !

IPOLITA

Băiete, haide, treacă-ți mînia, haide, treacă...
Vezi, mi-am schimbat părerea mea rea ; acuma,
iacă,
(scoțînd punga)
Vreau să îndrept greșeala în care m-am pripit ;
Nu mă lăsa-n restriște și nu mai fi mîhnit.

MASCARILA

Nu ! Nu te las. De-acuma te-ncrede fără teamă.
Dar graba strică treaba și rogu-te ia seamă :
Noblețea unei inimi nimica n-o rănește
Cît bănuiala care de cinste se-ndoiește.

IPOLITA

E drept, fără măsură și aspru te-am jignit,
Dar, cu doi galbeni poate că vindec ce-am rănit.

MASCARILA

Ei, fleacuri, fleacuri, fleacuri ; sînt eu prea
simțitor,
Sînt slab ; simt că mînia îmi trece prea ușor.
Prietenia cere, în rostul ei, răbdare.

IPOLITA

Să-mi împlinesc dorința, m-ajuți? Te crezi în stare
Prin uneltiri dibace s-ajungi să-i mînuiești,
Încît iubirii mele izbînzi să-i pregătești ?

MASCARILA

Nerăbdătoare, parcă ai sta pe ghimpi ! Ascultă :
Am planuri cu duiumul și iscusință multă ;
Cel ce nu-mi cade-n cursă, în mreajă, sau în laț,
Îl prind pînă la urmă cu vorba, și-l înhaț.

IPOLITA

A mea recunoștință va fi cu dovedire...

MASCARILA

Nădejdea în cîștiguri nu-mi dă vreo măgulire.

IPOLITA

Stăpînu-ți face semne. Te cheamă, ce-o fi vrînd ?
Plec ! Ai grijă de mine să izbutesc curînd.

SCENA 11

LELIU, MASCARILA

LELIU

Ce zăboveai pe-aicea ? La cît făgăduiai !...
Of, în tărăgăneală văd că pereche n-ai !
Că dacă piaza bună nu-mi dădea mie ghes,
Din ce nădăjduisem, doar praf s-ar fi ales !
Pierea și bucuria, pierea și tot norocul,
Și rămîneam în jale să mă prăjească focul !
Dar cînd te trage ața, norocul nu te lasă !
Anselm își luase sclava și o ducea spre casă ;

Rămîn buze umflate, mi-am zis, nu m-am lăsat,
Cum am sărit cu gura, tot tîrgul s-a stricat
Iar Trufaldin silit fu s-o ceară înapoi.

MASCARILA

Tu singur ai pierdut-o, făcîndu-i tărăboi.
De-acuma pune-i cruce, nu-i leac de vindecare.
Pe-Anselm îl îndemnasem chiar eu la cumpărare ;
O lua, numai ca mie să mi-o încredințeze.
Ai înțărcat bălaia cu poznele viteze !
Decît să-ți mai port grijă, la cîte strici într-una,
Mai bine lipsă ! Toate le faci pe dos ! Știi una ?
Să fiu eu buturugă, m-aș face jar din iască,
Să vină Scaraoțchi grumazul să-ți sucească !

LELIU

(singur)

Îl duc la han, acolo mînia poate-i trece...
Să-și nece fierbîntarea în oala cu vin rece.

ACTUL II

SCENA 1

LELIU, MĂSCĂRILĂ

MĂSCĂRILĂ

De-atîtea stăruințe înduplecat în fine,
Îmi calc tot jurămîntul făcut față de tine :
Mă reîntorc în slujbă, de ruga-ți copleșit,
S-ajung iar, în noi pozne, din nou împotmolit.
Așa-s eu, slab de înger, mă știe lumea toată.
Băiatul Măscărilă, de se năștea el fată,
Te las să judeci singur ce poamă ar fi fost !
Dar dacă iar te mesteci în tot ce fac cu rost,
Ajungem iară razna, cum le tot dregi matale
Stricînd gugumănește tot ce pun eu la cale !
Pe lîngă-Anselm acuma mai cerc într-un alt chip
Să dibăcesc, dorința să-ți capeți prin tertip ;
Dar dacă nerozia iar te-mbulzește-n zor,
Te las, îți zic adio — și vezi-ți tu de-amor.

LELIU

Voi fi cu chibzuință de astăzi înainte.
Să vezi...

MĂSCĂRILĂ

Atunci ascultă, și ține bine minte
Ce coțcărie nouă-nouță am urzit :
Văzînd cum că babacu matale nu-i grăbit
Să-ți lase cuvenitul prilej să-l moștenești
Eu l-am ucis, din gură ucis, te dumirești ?
Am scos adică zvon că dambłaua l-a lovit,
Și din senin, sărmanul de el, a și murit !
Bine-nțeles-nainte, ca să-mi dea toți crezare,
Urma să-l fac să plece ; așa că-n taină mare,
C-o șoaptă la ureche, pe fugă l-am stîrnit.
I-am spus că salahorii, pe care i-a tocmit
Să adîncească zidul de temelii la moară,
Au dat din întîmplare, sub hîrburi, de-o comoară.
Cît ai clipi, a șters-o cu toți argații lui,
Lăsînd casa pustie, în paza nimănui,
Încît, fără de grijă, bocim cît stă la sat
Și pentru toată lumea îl ținem răposat.
Atîta cer din parte-ți : să-l plîngi și să-l jelești.
Iar dacă tu, la rîndu-ți, în jocul meu găsești
Vreo vorbă fără noimă, sau faptă fără rost,
Atuncea, ca pedeapsă, să-mi spui tu mie prost.

SCENA 2

LELIU

(singur)

Ciudată cale-alege în născocirea lui
Prin care să mă bucur de draga dorului.
Dar cînd de-o frumusețe te simți îndrăgostit,
Ce poate să te-oprească să nu fii fericit ?
Cînd sînt iertate crime ce din amor pornesc,
O biată minciunică să nu-mi îngăduiesc ?
Cînd patima în suflet adînc mă răscolește

Și blîndă împlinire dorința îmboldește.
Dar ține-mă, tu, Doamne, preasfinte Dumnezeu,
Că uite-i . vin ! Mi-e teamă, începe jocul meu !

SCENA 3

ANSELM, MASCARILA

MASCARILA

Năprasnică e vestea ! Of ! Am rămas trăsnit

ANSELM

Să moară dintr-odată !

MASCARILA

E nemaipomenit !
Să n-aibă mai-nainte vreun semn prevestitor !

ANSELM

Măcar de avea timpul să fie bolnăvior !

MASCARILA

N-am pomenit pe nimeni așa zorit să moară.

ANSELM

Și Leliu știe ?

MASCARILA

Jalea durerii îl doboară.
De pumnii ce-și dă singur, e vînăt, cucuiat,
Și vrea lîngă tăticu să fie bălsămat.
Văzînd cum suferința și lui îi schimbă starea,
Noi am grăbit la țară, pe loc, înmormîntarea,

Temîndu-ne că fiul de hohot zguduit,
Să nu calce pe urma părintelui iubit.

ANSELM

De mai țineați priveghiul măcar pînă deseară,
Îl mai vedeam o dată și eu, ultima oară !
Cînd, cu prea multă pripă, bagi mortul în sicriu,
Se-ntîmplă răposatul să-l mormîntezi de viu.

MASCARILA

Ei ! nu-i purta de grijă, că doar e mort în lege ;
Altminteri, cum ți-am spus-o, și cum se înțelege,
Biet Leliu nu-și așteaptă o altă mîngîiere
Întru nețărmurita, cucernica durere,
Decît să mulțumească pe-al său prea iubit tată
Printr-o îngropăciune-n pomeni îmbelșugată !
Dar pînă intră bietul în mare moștenire,
La daravela asta e fără pregătire.
Că n-a rămas avere peșin, ci doar moșie,
Iar pînă intră-n banii ce-s dați în veresie,
Ar vrea sărmanul Leliu, la trista-mprejurare,
— Să-l ierți că adineauri ți-a fost cu supărare —
Să-i împrumuți tu banii ce mortului lipsesc.

ANSELM

Destul că-mi spui ; îndată-i aduc, să-l mulțumesc.

MASCARILA

(singur)

Pînă acum, am dus-o noi treaba, ca pe roate
Dar dacă mai departe am s-o descurc în toate,
Cu ochi-n patru, ager, de izbutesc dibaci,
Am să ajung limanul ca cel mai bun cîrmaci.

SCENA 4

ANSELM, LELIU, MĂSCĂRILĂ

ANSELM

Mă înfioară gîndul că la înmormîntare
Nu pot, cum se cuvine, să-i țin o lumînare.
Cînd mă gîndesc că-n viață era azi-dimineață!

MĂSCĂRILĂ

Cît drum cuprinde clipa în goana-i săltăreață.

LELIU

(plîngînd)

Vai!

ANSELM

Leliu dragă, viii de vii să aibă parte,
Nici papa de la Roma nu dă scutiri de moarte.

LELIU

Vai!

ANSELM

Sîntem robii morții, iar moartea-i o cocoană
Ce peste omenire s-abate cu prigoană.

LELIU

Vai!

ANSELM

Fără de vestire, cu fălcile-i știrbite
Ne macină și-n baier de țărnă ne înghite!
La toți ne ține rîndul...

LELIU

Vai!

MĂSCĂRILĂ

Oricît te silești,
N-ai să alini durerea, ci doar o răscolești.

ANSELM

E drept că mîngîierea de vorbe nu ajută;
Durerea, dragă Leliu, e mare cînd e mută.

LELIU

Vai!

MĂSCĂRILĂ

Bietul! Nu mai poate nici să se stăpînească.

ANSELM

Știu de la Măscărilă ce poate să-ți lipsească
Și, uite banii care-s acum de trebuință,
Ca să faci tu orîndul — cel drept — după cuviință.

LELIU

Vai! Vai! Vai!

MĂSCĂRILĂ

Vorba asta i-a întețit durerea;
Ar vrea acum să moară, dac-ar avea puterea!

ANSELM

Cînd intri-n moștenire, mă afli-n terfeloage;
El îmi dăduse banii-mprumut — avea zăloage
Dar chiar dacă datornic nu-i rămîneam la mînă,
Tot îți stăteam cu banii de mort la îndemînă,
Întreg al dumitale în trista-mprejurare.

LELIU

(îndepărtîndu-se)

Vai !

MĂSCARILĂ

Cu ce neplăcere le dă întrebuințare !

ANSELM

Eu, Măscărilă dragă, socot c-ar fi cuminte
Să-mi scrie-o descărcare în cîteva cuvinte.

MĂSCARILĂ

Vai !

ANSELM

Nimenea nu-i sigur. Deși sînt fără frică.

MĂSCARILĂ

Vai !

ANSELM

Însă, o chitanță semnată, tot nu strică !

MĂSCARILĂ

Cum poți să-mi ceri, în halul de jale-n care-l vezi
Să îl silesc să scrie zapisuri și dovezi ?
Așteaptă să nu fie atît de abătut,
De vrei adeverință la bani de-mprumut.
Acum te las cu bine. Nu pot să mai rămîn.
Voiesc să plîng în voie alături de stăpîn.
Vai !

ANSELM

(singur)

Lumea asta, biata, e plină de restriști,
Doar rele și necazuri întîmpini und'te miști.
Așa ne este datul aicea, pe pămînt.

SCENA 5

PANDOLF, ANSELM

ANSELM

M-a luat cu spaimă ! — Iată-l ! Se-ntoarce din mormînt !
Cum s-a schimbat, prea sfinte, și cum s-a tras la față !
La ce să te apropii de cîți sîntem în viață ?
Stai colo, după lege, stafie lîngă morți !

PANDOLF

Ciudat îmi pare felul în care tu te porți.

ANSELM

Să nu te mai apropii, stai cît mai de departe,
Spune ce vrei ? că dacă vii din cealaltă parte,
Doar spre a-ți lua de mine un ultim bun-rămas,
Puteai să îmi cruți spaima cumplită ce mi-ai tras.
Iar dacă în păcate prea grele n-ai odihnă,
Ți-oi da la sărindare pînă ajungi la tihnă,
Și cîtă tămîiere-ți dorești, de dezlegare !
Dar stai acolo, acolo, și nu fi arătare !

(Se aruncă în genunchi și mormăie aceste patru versuri, bîlbîindu-se de spaimă :)

Piei, piei, piei, piei fîrtate,
Iar ceru-n bunătate
Să-ți deie, răposate,
Noroc și sănătate.

PANDOLF

(rîzînd)

La praznicele tale vreau să iau parte viu.

ANSELM

Venind din lume-ailaltă te-arăți foarte zglobiu.

PANDOLF

Răspunde,-ți arde-a joacă, sau ai ajuns nebun ?
Ce mă ții mort într-una cînd vezi că-s zdravăn
tun !

ANSELM

Încă ce mort, nu glumă — abia ai răposat !

PANDOLF

Ha ! Crezi că mi-am dat duhul și nu știu că la-m
dat ?

ANSELM

Cînd Măscărilă vestea de jale mi-a adus,
Un junghi cumplit durerea în inimă mi-a pus.

PANDOLF

Ești treaz în somnul care te ține cufundat ?
Nu mă cunoști ?

ANSELM

Ești însuți ca tine îmbrăcat,
Da-ntreaga-nfățișare ce-o ai e amăgire.
M-aștept ca matahală s-ajungi într-o clipire.
Numai la gîndul ăsta, mă ia cu clănțănit.
Ai înverzit la față și te-ai schimonosit.
Ferească cerul, nu lua o altă-nfățișare,
Că nu mă mai pot ține să dîrdîi pe picioare.

PANDOLF

În altă-mprejurare-mi ardea poate de șagă
Și aș fi rîs cu poftă atunci, Anselme dragă,
Văzînd cum tu, în spaime neroade te încrezi

Și pe credinți deșarte întemeiezi dovezi !
Scornirea morții mele o pun în legătură
Cu o comoară, care mi-a dat alergătură...
Curînd am prins minciuna, și m-am întors din
drum ;
Știu cine e vicleanul viclenilor, de-acum.
E Măscărilă ! Teama rușinii nu-l oprește ;
Ca să-și ajungă ținta, pe toți ne-mbrobodește !

ANSELM

De pomină e renghiul ; m-a prins, m-a răsucit
Și nici o bănuială în mine n-a trezit.
Tu, mintea mea ! Cînd judec, îmi pare peste
poate ;
Mi-a tras o păcăleală din cele sprîncenate.
Nu povesti pățania ce mi-o jucară mie,
C-ajung de rîs ca alții intrați în comedie.
Pandolf, dă-mi tu povață, că prea am fost nerod,
Cum să reintru-n banii dați pentru-al tău prohod?

PANDOLF

Ai dat bani ? Asta este întregul dedesubt,
Și toată uneltirea ! Din punga ta au supt !
Din parte-mi, nici atîta n-o să-mi fac sînge rău,
Da-l trag în judecată pe ghiujul nătărău.
Cît ar costa dreptatea, plătesc judecătorii,
Numai să-l dea cu huța plocon spînzurătorii !

ANSELM

(singur)

Cînd sînt o nătăfleață, mă las îmbrobodit,
Încît mi se cuvine să fiu cel păgubit.
Degeaba capul ăsta cu vîrsta cărunțește,
Că cine n-are minte de la chimir slăbește,

Cum oare-am fost în stare să cred, basmul cu mortul ?
Se-ntoarce !

SCENA 6

LELIU, ANSELM

LELIU

(fără să-l vadă pe Anselm)

Țin acuma în pungă pașaportul
Cu care am intrarea oricînd la Trufaldin !

ANSELM

Te-a părăsit durerea, cum văd, arăți senin !

LELIU

Ce vorbă ! Niciodată, nicicînd nu părăsește
Durerea al meu suflet, ci jalea îl hrănește.

ANSELM

Eu m-am întors din cale, și chiar te-am căutat,
Să-ți spun că adineauri, la dat, m-am înșelat.
Păstram în punga asta — așa e cînd aduni —
Mulți gălbiori, pe care acum nu-i mai cred buni.
Știi, astăzi calpuzanii, cînd banii măsluiesc,
Cît ai clipi te-nșeală ; eu nu vreau să greșesc
Ca tu să spui la urmă că-i plată prost plătită.
Dă-mi ce e rău — greșeala să fie-nlocuită !
Vedea-i-aș trași în țeapă pe chiulangii și hoți !

LELIU

Nu pare calp, nici unul ; par buni banii tăi, toți,
Da-ți mulțumesc, pe cei proști, de-i vei înlocui.

ANSELM

Ia dă-i încoa. Te-nvăț eu ce nu-s bani buni, să știi !
Aștia sînt toți ?

LELIU

Cu număr.

ANSELM

Căzniți cu trudă lungă
Hei ! galbiorii tatii, întoarce-ți-vă-n pungă !
Iar tu, cu mîna-ntinsă stai, stai, să te privesc !
Cum știi să omori oameni ce încă mai trăiesc !
Ca socru-al dumitale, grozav mă procopseam ;
C-un ginere ca tine, aș fi ajuns haram.
Hai ! șterge-o, că mi-e silă mai mult decît necaz,
Da-mi pare rău de tine că ești fără obraz.

LELIU

(singur)

Mi s-a-nfundat ! Uimit sînt de cum m-a încălțat,
Iar șiretlicul morții-n ce fel a răsuflat.

SCENA 7

LELIU, MASCARILA

MASCARILA

Pe unde rătăciseși, că nu ești de găsit ?
Cu vicleșug la țintă ajuns-am în sfîrșit,
De-acuma facă-și alții în locul tău otravă,
Dă-mi banii, și îndată răscumpărăm pe sclavă.
Leandru va rămîne pe veci nemîngîiat.

LELIU

Hei ! Dragă băiețele, norocu-i deochiat.
N-ai să ghicești ponosul care m-a ponosit.

MĂSCARILA

Ce s-a-ntîmplat ?

LELIU

Pîrleala, Anselm cînd a simțit,
Ceru să-i dau să-mi schimbe bănuții-mprumutați,
Nevrînd să mă plătească în bani falsificați.

MĂSCARILA

Vrei să-ți bați joc de mine ?

LELIU

De bani m-a lefterit !

MĂSCARILA

Nu, zău ?

LELIU

Ce mai pot face ? Te văd iar cătrănit !
Eu nu am nici o vină, la ce mai bombănești.

MĂSCARILA

Ajungi cu nerozia să mă îmbolnăvești !
La urma urmei, mie nu-mi ține cald nici rece
Că Celia e sclavă, sau liberă petrece,
Că o s-o ia Leandru, sau că pe loc rămîne.
Din parte-mi, astea toate, oricum pot să se-ngîne.

LELIU

Nu-mi arăta atîta-mpietrită nepăsare.
Am fost un ușuratic, dar fii cu îndurare.

Că izbuteam la sigur, de n-aveam nenoroc.
Cînd îl boceam pe tata am fost splendid ca joc !
Hai, recunoaște singur, mi-am dat toată silința
Știu să cîștig cu lacrimi din suflet biruința.

MĂSCARILA

Ai din belșug temeiuri să tot te grozăvești !

LELIU

Îți dau dreptate-n cîte mă învinovățești,
Dar dacă vreodată ți-oi fi făcut vreun bine,
Mă scapă de năpastă și-ajută-mă pe mine.

MĂSCARILA

Mă vezi cînd îmi văd ceafa ! Timp nu mai am de joacă !

LELIU

Drăguță ! Măscărilă !

MĂSCARILA

Ba !

LELIU

Stai, ascult-o leacă !

MĂSCARILA

Nu mai ascult nimica.

LELIU

Înduplecă-te ! Stai !
Altminteri îmi curm viața...

MĂSCARILA

Din parte-mi voie ai !

LELIU

Nu te înduri de mine ?

MASCARILA

Nu.

LELIU

Vezi tăişul ? Vrei ?

MASCARILA

Da !

LELIU

Să-l împing mai tare ?

MASCARILA

Fă cum îţi place. Hei !

LELIU

N-o să te mustre gîndul, că mor aşa, din toane ?

MASCARILA

Nu.

LELIU

Rămas bun atuncea !

MASCARILA

Hai ! Rămas bun, cucoane !

LELIU

Cum ?

MASCARILA

Ce-atîta vorbă ? Înţeapă-te ! Sfîrşeşti ?

LELIU

Ştiu ! Straiele-mi nouţe vrei să le moşteneşti.
Dar nu fac neghiobia să mor pentru-atîtica !

MASCARILA

Cercai ca să mă sperii, şi nu te lasă frica.
Mereu mă tot ameninţi că moartea-ţi pregăteşti,
Dar ca să treci la faptă deloc nu te grăbeşti.

SCENA 8

TRUFALDIN, LEANDRU, LELIU, MASCARILA

TRUFALDIN

(şopoteşte cu Leandru în fundul scenei)

LELIU

Ce îmi văd ochii ? Leandru cu Trufaldin vorbeşte.
Pe Celia tocmind-o ; şi moşu se-nvoieşte !

MASCARILA

Hei ! Cui îi place fata, la preţ nu se socoate,
Că cine are banii, pe dată, ce vrea — poate !
Izbînda lui mă-ncîntă. Ţi-o datoreşte ţie,
Că păgubeşti din pripă, cînd nu din nerozie.

LELIU

Of, ce să mă fac ? Scumpe prieten, dă-mi un sfat !

MASCARILA

Habar n-am !

LELIU

Vreau să-i caut pricină, să mă bat!

MĂSCĂRILĂ

Ce folosești?

LELIU

Atuncea, atuncea, ce mă fac.
Cum să-l împiedic?

MĂSCĂRILĂ

Fie! Dar ca să mai desfac
Încîlcitura asta, voi sta dintîi la pîndă,
Să ispitesc ce gînd au? Și-ncerc, pe-o cale blîndă,
Să simt ce urmărește, și voi afla îndată.

(Leliu iese.)

TRUFALDIN

(către Leandru)

Cînd vine de la tine, e treaba încheiată.

(Iese.)

MĂSCĂRILĂ

(aparte, ieșind)

Dacă mi-l trag de limbă, cu har duhovnicesc,
Aflînd ce gînduri poartă, i le zădărnicesc.

LEANDRU

(singur)

De-acum a mea e toată, întreagă fericirea,
Dorința mea fierbinte aflîndu-și mîntuirea.
Și în zadar zevzecul rival, biet nătărău,
Ar mai cerca prilejul să-mi cășune vreun rău.

SCENA 9

LEANDRU, MĂSCĂRILĂ

(Măscărilă spune primele două versuri din casă, apoi apare.)

MĂSCĂRILĂ

Valeu! că mă omoară. Valeu! Vai!

LEANDRU

Cine zbiară?

MĂSCĂRILĂ

Săriți că mă omoară. A, a, a, a! ce fiară!

LEANDRU

Ce s-a-ntîmplat?

MĂSCĂRILĂ

Hainul, ce om fărădelege!
Mi-a scuturat spinarea c-o sută de ciomege.

LEANDRU

Dar cine?

MĂSCĂRILĂ

Leliu!

LEANDRU

Leliu? De ce?

MĂSCĂRILĂ

Pentru un fleac
Mi-a tras o mîngîială, din care să tot zac!
Eu care cu credință-l slujeam!

LEANDRU

Ce, e nebun ?

MASCARILA

De tîrnuiala asta jur, jur să mă răzbun.
Auzi ! Pentru nimica-n bătăi să te omoare !
Oi fi eu numai slugă, dar sînt om de onoare.
Cînd patru ani de zile, fără un pic de vină,
L-am tot slujit, răsplata să vină din prăjină ?
Să-mi frăgezească mie din jos de tot spinarea !
Hei ! Pentru tîrbăceală, îţi capeţi răzbunarea.
Amorezat de-o sclavă — doreai să dibăcesc
S-o capeţi ? Valeu, lasă, să vezi cum mă silesc
Prin tot ce-mi stă-n putinţă să nu ajung-a ta !
S-o ia oricare altul ! sau dracul să mă ia !

LEANDRU

Ascultă, Măscărilă, dintîi te domoleşte,
De mult îmi placi, la fire eşti drept ! Se nimereşte
Că oamenii destoinici şi ageri îmi sînt dragi.
Tu dac-ai vrea vreodată la mine să te bagi,
În fine, dacă umbli să-ţi cauţi procopseală,
Oricînd te iau în slujbă, pe dat', fără tocmeală.

MASCARILA

Primesc voios ; într-astfel, chiar pronia cerească
Îmi dă prilej ca planul deplin să izbutească,
Căci prin a mea silinţă de-a te sluji cu zel
Îl fac să-i treacă pofta să mă mai bată el !
De-acuma pot pe Celia, printr-o îndemînare...

LEANDRU

E-a mea ! Am cumpărat-o acuşa ! La vînzare
Plătindu-i mai nimica moşneagului zgîrcit
Cînd pentru mine Celia-i odor nepreţuit !

MASCARILA

Ai cumpărat-o ? Sigur ?

LEANDRU

Aşa cum îţi vorbesc ;
Dar tîrgul o lecuţă mai vreau să-l tăinuiesc,
Să nu-l mîhnesc pe tata, acuma mai ales.
Şi cum dintr-o scrisoare de-a lui am înţeles
Că vrea să mă silească s-o iau pe Ipolita,
Chitic stau deocamdată şi-mi tăinuiesc iubita.
M-am învoit de-aceea cu moşul Trufaldin
S-o cumpăr pe alt nume, şi mai aştept puţin ;
Iar moşu-a primit tîrgul — în orice clipă el
O dă pe Celia celui ce-aduce-acest inel.
Dintîi însă îi caut copilei adăpost.
Ea, ochilor mei dragă fiind, nu are rost
Alţi ochi, plini de dorinţe, de-acuma s-o mai vadă,
Ci voi păstra ferită fermecătoarea-mi pradă.

MASCARILA

Afară din cetate, pentru ăst fel de treabă,
Îşi are o căsuţă mătuşă-mea, o babă.
Dac-o ascund acolo, e cu chiverniseală ;
N-ar mai găsi-o. Locul nu dă de bănuială.

LEANDRU

Tu parcă-mi ghiceşti gîndul. N-am s-o mai ţin aici.
Mergi, scoate-o de la moşul, şi du-o unde zici,
Că Trufaldin, îndată ce vede-acest inel,
Ţi-o dă pe mînă. Semnul ! Atît aşteaptă el.
Iar la căsuţa unde vei găzdui iubita
Eu... taci ! Vezi că din urmă ne-ajunge Ipolita.

SCENA 10

IPOLITA, LEANDRU, MĂSCĂRILĂ

IPOLITA

Te căutam, Leandre, ca să îți dau o veste
Ce nu pot ști, plăcută, sau neplăcută-ți este.

LEANDRU

Necunoscînd cuprinsul, nu pot să-l prețuiesc ;
Dar dacă-l știu...

IPOLITA

Spre templu, mergînd îți povestesc ;
E timp destul, dă-mi mîna. Vom face o plimbare.

LEANDRU
(lui Măscărilă)

Grăbește-te acuma, nu-ncape amînare.

SCENA 11

MĂSCĂRILĂ
(singur)

Te voi sluji îndată cu vîrf și îndesat ;
N-a fost de cînd e lumea băiat mai dezghețat !
Hei, Leliu, ia uite ce bucurii te-așteaptă
Iubita să-ți încapă pe calea asta dreaptă.
Primești în dar cîștigul, cînd paguba temeai ?
Ce dulce-i fericirea de la vrăjmaș s-o ai !
După așa ispravă, chiar nemaipomenită,
Vreau mutra mea cu lauri pe frunte zugrăvită.
Sub poză scriu cu aur pe veci nepieritor :
O vivat Mascarillus, furbum imperator ! [1]

[1] Trăiască Măscărilă, împăratul șmecherilor (lat.).

SCENA 12

TRUFALDIN, MĂSCĂRILĂ

MĂSCĂRILĂ

Hei !

TRUFALDIN

Ce mai vrei ?

MĂSCĂRILĂ

Inelul ți-arată negreșit
Și treaba pentru care la tine am venit.

TRUFALDIN

Da, recunosc inelul, și îți aduc firește,
Pe sclavă chiar acuma. Da' stai nițel, oprește.

SCENA 13

TRUFALDIN, UN CURIER, MĂSCĂRILĂ

UN CURIER
(către Trufaldin)

Tot caut și iar caut — și plec, și iar revin !

TRUFALDIN

Pe cine îl tot cauți ?

CURIERUL

Pe unul Trufaldin.

TRUFALDIN

Și ce vrei de la dînsul, c-așa îmi zice mie.

CURIERUL

Să-i înmînez această mică epistolie.

TRUFALDIN

(citeşte)

„În ocrotire cerul mărinimos se-arată.
Aflai după o lungă amarnică zăbavă.
Că fata mea, la patru ani, de tîlhari furată
Sub numele de Celia, ai cumpărat-o sclavă.

Dac-ai ştiut vreodată ce-nseamnă să fii tată
Şi dorul de părinte ce poate pătimi,
Păzeşte-o-n îngrijire şi veghe nencetată
Cum fata dumitale de rele ţi-ai păzi.

Grăbit să o recapăt, pornesc acum la drum,
Dorind să-ţi dau răsplata cea binemeritată,
Redîndu-mi fericirea ; te-oi ferici precum
Îi vei purta de grijă, grijind eu de răsplată.
Madrid.

Don Pedru de Gusman
Marchiz de Montalcan."

Făgăduiala asta, deşi e spaniolească,
Într-o măsură tinde să se adeverească ;
Jurau şi negustorii, cînd mi-au vîndut pe fată :
„Preţ însutit pe dînsa vei căpăta odată".
Şi eram gata-gata. momit de-un mic cîştig,
Să pierd răsplata mare şi straşnic să mă frig.

(Către curier.)

De-ntîrziai scrisoarea s-aduci, cu un mînut,

Ar fi fost dată fata, ar fi fost tot pierdut.
Acum, am datoria s-aştept, şi s-o păstrez.

(Lui Măscărilă)

Pricepi ? Nu mai e cazul să ţi-o încredinţez ,
Nu pot primi inelul. E tîrgul răsturnat !
Scrisoarea mă opreşte să ţin cuvîntul dat.
Înapoiez arvuna.

MĂSCĂRILĂ

Cum ? Nu te ţii de vorbă ;
Unde rămîne cinstea ?

TRUFALDIN

Hai ! ce te bagi în ciorbă !

MĂSCĂRILĂ

(rămas singur)

Pe capul nostru pică o pleaşcă negîndită,
Ca nuca din perete, nitam-nisam, pocnită !
Pe cine-a fost cu vestea aceasta spaniolească
Arde-l-ar focul, sfinţii trăsni-l-ar să-l trăsnească !
Nicicînd eu nu o luasem din loc mai norocos,
Nicicînd în poticnire nu cad mai ruşinos.

SCENA 14

LELIU rîzînd şi *MĂSCĂRILĂ*

MĂSCĂRILĂ

Ce-ţi dă prilej cu hohot să rîzi, în voie bună ?

LELIU

Dintîi vreau să răsuflu, ş-om rîde împreună !

MASCARILA

Ai chiar de ce te sparge de-atîta bucurie ?

LELIU

De-acum nici o mustrare nu-mi vei mai face mie
Și n-ai să mai poți spune, precum obișnuiești,
Că eu sînt vinovatul, cînd tu nu izbutești !
Trăsei un renghi acuma de nemaipomenit !
E drept, cîteodată m-am arătat pripit,
Dar alteori dovadă am dat cu prisosință
Că nimeni nu mă-ntrece pe mine-n iscusință !
Cînd vei afla isprava, chiar tu mărturisești
Că la puțini, atîta duh înțelept găsești.

MASCARILA

Chiar că doresc să aflu cu duhul ce-ai făcut !

LELIU

Pe Trufaldin cu Leandru, aici, cînd i-am văzut,
Am înțeles la cale că pun o coțcărie ;
Deci, cugetînd în sinea mea ce ar fi să fie,
Eu, într-o încordare — pot zice că supremă —
Am făurit eu singur o nouă stratagemă,
Pe lîngă care toate cîte-ai pehlivănit
Sînt mofturi, iar izbînda lor m-ar fi umilit.

MASCARILA

Dar care ți-e isprava ta mîndră ?

LELIU

Ai răbdare.
Am plăsmuit cu schepsis, eu însumi, o scrisoare
Din partea unui mare, bogat boier străin
Ce vrea să științeze lui domnul Trufaldin

Cum că, aflînd că fata lui de tîlhari răpită
E Celia, azi sclavă aicea pripășită,
Îl roagă, bietul tată, călătorind încoace,
Să i-o păzească bine, ca oul în găoace.
Din țara spaniolească el s-ar fi și pornit,
Întru răscumpărarea copilului iubit
Cu daruri cîte-n stele, în soare, și în lună !

MASCARILA

Halal ! !

LELIU

Ascultă numai să vezi cît e de bună :
Scrisoarea cu pricina la țanc a nimerit.
Cel ce-a adus-o, însuși mi-a spus cum s-a primit.
Era tocmai cînd moșu vindea fata pe loc,
Și sta s-o dea pe mîna nu-ș' cărui dobitoc.

MASCARILA

A ta e boroboața ! și naiba nu te-a luat ?

LELIU

Așa-i ? Nu-ți vine-a crede cît sînt de dezghețat :
Ai dreptul să mă lauzi. Așa-s eu, nu mă las.
Ha ! ha ! Cum le-am suflat-o fetița de sub nas.

MASCARILA

Ca eu să te mai laud pe tine de-astă dată,
Mi s-ar opri cu noduri cuvîntu-n beregată.
Să-ți proslăvesc silința și mîndra însușire
Condusă vitejește pîn' la desăvîrșire ?
Isprava ta, de orișice margini a trecut,
Mai breaz și mai năstrușnic pe nimeni n-am
văzut !
Din gură nu-ți pot spune, că nu mai am nici glas,
Ești pentru gura lumii de pomină rămas !
Nici nu mă simt în stare, în cîntec sau în vers

Să-ți preamăresc purtarea, la-ntregul univers.
Că ești întotdeauna, în tot ce-i încerca,
Tont, zăpăuc, dezmetic, năuc și farfara
Adică : minte strîmbă, anapoda croită,
Și judecată șchioapă, chiar din pornit scrîntită !
Ești un încurcă-lume, tembel și repezit
Și însutit mai mult ca tot ce-am pomenit !
Cam astea ți le-aș spune, la groapa ta să fiu...

LELIU

Ce-ți căşună ? Habar n-am ! Nevinovat mă știu.
Cu ce-am greșit, răspunde-mi ? Vreau să mă
luminezi !

MĂSCĂRILĂ

Aștepți dovezi ? Așteaptă. De-acum nu mă mai
vezi !

LELIU

Ba te urmez oriunde, pîn' ce mă lămurești !

MĂSCĂRILĂ

Ia-ți tălpile-n spinare, că nu mai mă-ntîlnești.
M-am săturat de cîte am dres — cît strici
într-una.

LELIU

(singur)

O ia la sănătoasa ! Eu una știu și bună :
Degeaba ocărăște și-mi caută pricină,
Că n-am nici un amestec, și nu port nici o vină.

ACTUL III

SCENA 1

MĂSCĂRILĂ

(singur)

Taci inimă și rabdă, nu te mai frămînta,
Că mila te prostește în bunătatea ta ;
De-acum, numai mînie din mine izbucnește
Că tot ce pun la cale pe dos se împlinește.
Răbdarea-mi are margini, trudindu-se să-l scoată
Din cîte se înfundă, din orice boroboață.
Dar dacă stau și judec — o iau cu binișorul,
Deși îndreptățit sînt a fi nerăbdătorul...
Mă-ntreb : au oare alții n-ar zice cum că eu
Am dat bir cu fugiții, codind să trag la greu ?
Sau sacului cu șotii că i-am ajuns de fund ?
Dar de rușinea lumii, n-am cum să mă ascund.
Cînd eu mi-aș pierde faima de-naltă dibăcie,
Mă detronez din rangul „vîrf de ticăloșie"
Pentru al cărui merit necontenit trudesc.
Au părăsesc prilejul mîndria să-mi vădesc ?
Onoarea, Măscărilă — e vorba de obraz !
Vrei să îți pierzi porecla de potlogar viteaz ?
Cînd zvîrle din copite stăpînul tău, nu vezi

Că tu, frînîndu-l, faima ta bună ți-o păstrezi ?
De ce să te tot macini — n-ajungi tu de ocară ?
Izbînda prea ușoară ar fi ca apa chioară.
Acel ce-și strică singur, e singur păgubaș.
Cît bate apa-n piuă, netulburat să-l lași,
Cînd sfarămă năvalnic ce-ai pus domol la cale,
Sau vrea, tot pe de-a-ndoase, s-aducă dealu-n vale.
M-am hotărît de-o doară, să mai încerc o dată,
Dar dacă și acuma izbînda e stricată,
El iar venind cu focul să-și surghiune norocul,
Nu mai încape vorbă că părăsesc tot jocul,
Pe care, pîn' de față, nu-l socotesc pierdut,
De izbutesc rivalul să fie abătut,
Adică, dacă Leandru, de osteneli scîrbit,
Se dă bătut și pleacă, sătul de sîcîit...
Acum îmi încolțește o altă drăcovie,
Prin care fără luptă izbînda mea să vie.
Cînd n-are sorți, iubirea se stinge, nu durează,
Ia să vedem rivalul cît se-ncăpățînează.

SCENA 2

LEANDRU, MASCARILA

MASCARILA

Stăpîne, pierdem vremea, moșu' s-a răzgîndit.

LEANDRU

Știu, l-întîlnii acuma. Din fir mi-a povestit !
Dar, cea mai mare poznă-i scrisoarea gogonată,
Povestea cum că fata a fost cîndva furată
De eghipteni prădalnici, sau alți hoți tuciurii,
Și că al ei părinte din Spania-ar veni !

E-o tărășenie numai de Leliu scornită,
Spre-a face ca vînzarea să fie nevenită.

MASCARILA

E-al lui matrapazlîcul !

LEANDRU

Și totuși Trufaldin
Crezare dă minciunii și cade-n laț din plin.
Ca peștele pe care momeala îl atrage,
În undiță el însuși rîvnește să se bage.

MASCARILA

De-acum păzește moșul pe fată-n străşnicie
Încît orice nădejde se duce pe pustie.

LEANDRU

Mi-era plăcută, dragă — pot spune multișor —
Cu patimă crescîndă acuma o ador,
Simt, că dorind s-o capăt, am să-mi întrec silința
Luptînd, pîn' la altar chiar, să capăt biruința,
Rupînd lanțul sclaviei. Iubita mea fetiță
S-o-mpodobesc cu albe cununi de lămîiță.

MASCARILA

În lanțul căsniciei voiești să te robești ?

LEANDRU

Ah, are-un vino-ncoace, un nu știu ce...

MASCARILA

Găsești ?

LEANDRU

Și farmecul virtuții, divin, atrăgător,
Ce cheamă și îndeamnă spre dulcele amor.

MASCARILA

Hm ! farmecul virtuţii...

LEANDRU

De ce, cînd zic virtute,
Te strîmbi ! Tu bănui poate...

MASCARILA

Sînt lucruri cunoscute,
Dar văd acum că faţa ta ca de var se face.
Hei ! ce cuminte-i omul, cînd, ceea ce ştie, tace.

LEANDRU

Ba nu. Te rog, vorbeşte !

MASCARILA

Îmi vine foarte greu
Să-ţi deschid ochii. Vorbe aud mereu şi eu,
Dar fata...

LEANDRU

Haide ! spune !

MASCARILA

Nu-i chiar nemilostivă.
Ea inima-şi împarte la mulţi, deopotrivă.
Şi nu e chiar de piatră. Mai lunecă şi ea
Spre cela care ştie cum trebuie s-o ia.
Arată-a fetişcană smerită şi microasă,
Dar vai de pielea celui ce-ar vrea să ţie casă !
Am mai văzut eu fete ca ea. Cunosc vînatul,
Dar ştii... şi cînd ajunge ca să vuiască satul...

LEANDRU

Cum ? Celia ?

MASCARILA

Poamă bună ! Virtutea ei ? spoială !
Care uşor se şterge din orice tăvăleală.
Virtutea ei nu ţine, cînd a văzut o pungă,
Ca roua cînd arşita începe s-o ajungă.

LEANDRU

Poţi tu în felul ăsta de dînsa să vorbeşti ?

MASCARILA

Stăpîne, faci ce-ţi place, din parte-mi slobod eşti.
Ce-mi pasă. Fiecare cu ce-o vrea, să rămînă.
Fă-ţi gustul dumitale, te ia cu ea de mînă.
Cred că întreg oraşul ţi-e recunoscător,
Cînd peste bunul public ajungi locţiitor.

LEANDRU

N-aş fi crezut !

MASCARILA

(aparte)

În cursă, cu stîngul a călcat !
Cu cît mai mult se zbate, se-nfundă ferecat.

(Tare.)

Nu cînd te-nţeapă spinul, ci cînd îl smulgi te doare !

LEANDRU

M-ai omorît ! Sînt fapte mult prea uluitoare.

MASCARILA

Te îndoieşti ?

LEANDRU

Aleargă la poştă, în oraş,
Aştept grăbit, de-acasă, să-mi vie un răvaş !...
(Singur, îngîndurat.)
Cu faţa ei de înger pe cine nu înşeală ?
Cum pot aceste vorbe să-i pun la îndoială !

SCENA 3

LELIU, LEANDRU

LELIU

Pierdut în negre gînduri, la ce te întristezi ?

LEANDRU

Eu ?

LELIU

Tu !

LEANDRU

Nu.

LELIU

Te trădează-obrazul. Nu te vezi ?
Hai ! Nu te mai ascunde. E Celia de vină !

LEANDRU

Nu m-aş uita la dînsa, nici cît la o străină.

LELIU

Cui nu-i surîde dorul, încearcă să-l alunge
Şi strugurii sînt acri, cînd nu îi poţi ajunge.

LEANDRU

Tu află că-n iubire am gustul mai ales.
Nu vin să ciugul unde cu droaia s-a cules.

LELIU

Ce vrei să zici cu asta ?

LEANDRU

Eu nu doresc să fiu
„Deschide-te punguţă", pentru un „iaca, viu".

LELIU

De-ai spune-o chinezeşte, la fel te-aş înţelege.

LEANDRU

În dragoste, iubirea curată voi alege.
Tu ţine pentru tine comoara de-altădată,
Deloc nu mă-ncălzeşte iubirea deocheată.
O frumuseţe care nu e neprihănită,
Oricît de-atrăgătoare, e grabnic părăsită.

LELIU

Ia-o domol, amice !

LEANDRU

Eşti prea mărinimos.
Nu iau nimic ! Din parte-mi, fii tu cel norocos !
Degeaba frumuseţea-i ar fi neîntrecută,
De vreme ce în alte privinţe e pierdută
Sau n-are însuşirea cea de nepreţuit.

LELIU

Opreşte-te, Leandre ! Greşeşti ! Nu, nu admit !
Bîrfeşte-mă pe mine, bîrfeşte cît pofteşti,
Dar ponegrind pe Celia, de moarte mă jigneşti,
Mă faci să cred de mine că sînt un laş nemernic,

Cînd las să mînjești chipul ce îndrăgesc cucernic.
Aș îndura mai lesne să fii tu-nvingător,
Decît batjocorirea acestui sfînt amor.

LEANDRU

E sigur adevărul — nu-i numai bănuială !

LELIU

Ha ! Cine-i ticălosul ? Să-l trag la socoteală
Că terfelește-o cinste curată, de copilă !
Tu cum ai putut crede ?

LEANDRU

Eu cred că Măscărilă
E fără părtinire — și drept la judecată.
Cînd el o osîndește...

LELIU

El ?

LEANDRU

El !

LELIU

Cea mai curată
Tocmai de el, mișelul, să fie ponegrită ?
Din gura lui minciuna afla-vei dezmințită !
Pun rămășag !

LEANDRU

E sigur că pierzi la rămășag !

LELIU

Eu îl făceam să moară-n bătaie, sub toiag,
De auzeam, spurcatul, cam ce minciuni croiește.

LEANDRU

Urechile i-aș smulge, minciuni dacă scornește,
Dar nu cînd dovedește un fapt adevărat.

SCENA 4

LELIU, LEANDRU MASCARILA

LELIU

Bun ! Bun ! Ia vino-ncoace, tu, cîine blestemat !

MASCARILA

Eu ?

LELIU

Tu, limbă-nfurcată, șarpe crescut la sîn !
Mușcînd arăți credința ta față de stăpîn ?
Cutezi tu, gură neagră, de Celia să vorbești
Și frageda-i virtute — tu, stîrv, s-o ponegrești ?

MASCARILA

(încet, către Leliu)

Cum nu pricepi că astfel în plin am nimerit ?

LELIU

Ce-mi faci cu ochiul semne ? Nu-mi arde de glumit ;
Sînt orb și surd cînd vorbă-i de-așa ticăloșii ;
Frate să-mi fii, pedeapsa tot nu te-ar ocoli !
Cînd întinezi idealul pe care îl ador,
Mînjind pînă în suflet cel mai curat amor.
Ce-mi tot faci semne ? Spune pe față ce-i de spus ?

MĂSCARILA

Cauți gîlceavă, iacă o iau din loc, m-am dus!

LELIU

Mie nu-mi scapi!

MĂSCARILA

Valeu! Au!

LELIU

Acuși te spovedești!

MĂSCARILA

(încet, către Leliu)

I-am tămîiat brașoave, vrînd tu să izbutești.

LELIU

Hai, spune adevărul! Aștept o lămurire!

MĂSCARILA

(în șoaptă, către Leliu)

Am spus ce-am spus, și nu ai de ce să-ți ieși din fire.

LELIU

(cu mîna pe sabie)

Te-nvăț eu să schimbi vorba. O-ntorc pe altă fată!

LEANDRU

(oprindu-l)

Oprește-te! Mînia nu-ți dă bună povață.

MĂSCARILA

(aparte)

N-am pomenit pe lume un haplea mai zănatic.

LELIU

Vreau nevinovăția să o răzbun sălbatic!

LEANDRU

Să-l bați cînd sînt de față? ar fi o necuviință!

LELIU

E sluga mea — și dreptul să-l bat îmi stă-n putință!

LEANDRU

Cum, sluga dumitale?

MĂSCARILA

(aparte)

Acum, de gol m-a dat!

LELIU

Nu scapă — pînă-n moarte am drept să-l bat? Îl bat!
E sluga mea!

LEANDRU

Odată! Acum e omul meu.

LELIU

Mă-ntreci — hai lămurește, să te-nțeleg și eu.

LEANDRU

Fără-ndoială...

MĂSCARILA

(în șoaptă, către Leliu)

Lasă-l!

LELIU

Nu prinde aiureala!

MĂSCARILĂ

(aparte)

Buimacul îmi încurcă întreagă socoteala.
Nu-i semn să-i dea trezire, la cîte razna
îndrugă !

LELIU

Cum, Leandre ? Măscărilă nu e la mine slugă ?

LEANDRU

Cînd, pentru o greșeală, ce ți s-a năzărit,
De a-l mai ține slugă, tu însuți te-ai lipsit !

LELIU

Nu mai pricep nimica !

LEANDRU

Și cînd înverșunarea
Ta îi cotonogise în ciomăgeli spinarea !

LELIU

Eu l-am gonit vreodată ? Sau l-am bătut ? Ei bine,
Sau vrei să rîzi de mine, sau el și-a rîs de tine !

MĂSCARILĂ

(aparte)

Poftim ! Mai calcă-n străchini. Năravul e din
fire !

LEANDRU

(Lui Măscărilă)

Cum văd, mîncași bătaia, doar în închipuire ?

MĂSCARILĂ

Nu știe ce vorbește. Uitarea îl înșeală !

LEANDRU

Am înțeles din semne a voastră socoteală.
Ce-ai vrut să faci din mine... acuma-s luminat,
Iar pentru dezmințirea ce-ncerci, eu te-am
iertat :
Grozav de bine-mi pare că m-am dezmeticit !
Azi înțeleg temeiul de ce m-ai sprijinit.
M-am încrezut ca tonții în prefăcătorie,
Zău, scap destul de ieftin, dar ție, Leliu, ție,
Așa cum scrie-n carte „sfat pentru cetitor“,
Îți sînt plecată slugă, smeritul servitor !

SCENA 5

LELIU, MĂSCARILĂ

MĂSCARILĂ

Arată bărbăție, de-acuma, băiețele,
Pornind viteaz — cît vîntul împinge în vîntrele
Ca Olibrius [1] care, neprihăniți ucise...

LELIU

Că tu ai fi bîrfit-o, te învinovățise.

MĂSCARILĂ

Dar, vezi, a mea scornire s-o rabzi n-ai fost în
stare,
Dezminți grăbit minciuna, ție folositoare ;
Cînd îl făceam să fie de Celia dezgustat,
Tu vii, descoși urzeala la care-am însăilat.
Cu zor îmi deznozi lațul de-a lungul înnodat.

[1] Personaj din misterele medievale, tip de fanfaron ce se laudă cu fapte de vitejie.

Pierzînd cu ușurință ce greu ți-am cîștigat...
Sta gata-n sac să-mi cadă ! Aș ! repezit, dezmetic,
Rupi lațul, deschizi sacul, și tronc ! îți dai în petic.
Zadarnic îți fac semne, că nu vrei să-nțelegi,
La cîte pun la cale — tu calea-ntoars-alegi.
Ești meșter să strîmbi totul, prin dreaptă judecată,
Atît de strîmt la minte, c-o faci într-una lată.
Fățiș, parcă de-a dreptul s-o-ntorci pe dos iei seamă,
Ca un nerod din cei ce se văd la panoramă.

LELIU

Eu nu am nici o vină. Greșeala e a ta.
Cînd pui ceva la cale, făr-a mă-nștiința
Pățești întotdeauna la fel...

MASCARILA

Cu-atît mai rău !

LELIU

Te părtinești pe tine, dar nu fi nătărău,
Ai grijă dinainte și-mi spune ce-ai de gînd.
Că-ntr-astfel păcăleala din timp înțelegînd,
Cînd e să se întîmple, să nu rămîn prejos.

MASCARILA

Ai fi pentru dueluri un spadasin faimos,
Izbind mereu de lături, atacul din tăiș,
Ținînd de-a lat crucișul, și împungînd pieziș [1].

[1] Termeni de scrimă, pe care Mascarilă îi explică în timp ce dă diverse lovituri de paradă, fentă și atac.

LELIU

Ce-a fost a fost ! Acuma, cîte ai spus, ajunge !
Rivalul meu desigur că nu mă va străpunge
Atît timp cît pe tine drept pavăză te am.

MASCARILA

De-atîta trăncăneală, zău săturatu-m-am
Oricît aș schimba vorba, eu mîniat rămîi.
Nu-mi trece dintr-odată ce pui sub căpătîi,
Dar, fiindcă mai departe îmi ceri iar ajutor,
Dintîi, într-o privință, fii tu-ndatoritor.

LELIU

A brațului putere nimic nu-mi va înfrînge.
Sînt gata pentru tine să vărs puhoi de sînge.

MASCARILA

Cu gîndu-n altă parte, tu iar alături sari,
Întocmai ca acei ce-s în sabie sprințari,
Dar care nu și-ar smulge un gologan din pungă,
Ci, iute golind teaca, sînt darnici doar să-mpungă.

LELIU

Ce ceri să fac ?

MASCARILA

Pe tata, cum știi mi-l îmbunează,
Că-i cătrănit de pozna de azi de la amiază.

LELIU

He ! Doar ne împăcarăm !

MASCARILA

El nu s-a împăcat
Cu jocu' nostru-n care l-am dat înmormîntat.
Nu știi ce des bătrînii, chiar cei cu minte trează,
Cînd pomenești de moarte, se tem să n-aduci piază ?

Simţind cum drumul vieţii înspre amurg coboară,
Se sperie-n gînduri negre, ca de o grea povară ;
Că dorul de lumină urăşte lumînarea
Ce prevesteşte serii urmarea, înnoptarea...
Temîndu-se ca gluma a rău să nu-i cobească,
El vrea în judecată de-acum să mă tîrască.
Iar mie îmi e frică — dacă ajung la stat,
Cu patul şi cu masa — o dată-ncăputat,
Să nu mai ies de-acolo decît cu greutate,
Că-mi scormonesc osînda mai vechilor păcate.
Aşa e-n veacul nostru de urgisit blestem,
Virtutea-i prigonită ! De pizmăreţi mă tem...
Deci mergi şi îmbunează-l.

LELIU

Îl voi îndupleca,
Dar tu, făgăduieşte-mi...

MASCARILA

Ce pot... voi încerca.

(Leliu iese.)

De-ntîi să mai răsuflu ; o clipă de răgaz,
După atîta trudă şi nesfîrşit necaz,
Că parcă mă goneşte din urmă un strigoi.
Uf ! Bine că pe Leandru îl măturarăm noi ;
Şi dacă pot pe Celia s-o ţin, prin viclenie...

SCENA 6

ERGAST, MASCARILA

ERGAST

Te caut pretutindeni ; ţineam în taină, ţie
Să îţi aduc o veste de-nsemnătate mare.

MASCARILA

Ce veste ?

ERGAST

Nu pîndeşte vreun altu-n ascultare ?

MASCARILA

Nu !

ERGAST

Ştii cît de prieten îs eu faţă de tine
Şi ştiu cum vrei stăpînul să ţi-l slujeşti. Ei bine,
Tu află cum că Leandru, cu-o şleahtă mişelească,
A pus la cale noaptea pe Celia s-o răpească.
Ei vor pătrunde-n casă în chip de mascaradă,
Şi-n zăpăceala zurbei vor lua copila pradă.
Se bizuie pe semne, pe vechea-ndătinare
A celor ce cu mască apar la şezătoare.

MASCARILA

Fii fără grijă, lasă-l să cînte, să descînte,
În cursa ce întinde îl fac să se împlînte.
Cînd cearcă să răpească în ăst chip pe copilă,
Să vezi ce mascarale le trage Măscărilă !
Îi fac de petrecanii, îl lecuiesc de dor !
Vorbim de asta mîine, cînd bem un vinişor.

SCENA 7

MASCARILA

(singur)

De izbutesc din parte-mi să trag pe turtă spuza,
Îşi fluieră izbînda pînă îi crapă buza...
E Leandru pui de lele, dar sînt şi eu vulpoi,
O şti el să hoţească, oi şti eu să-l despoi.

Grăbesc să-i iau-nainte. Pun repede o mască,
Încît acei din şleahtă să nu mă osebească
Şi pîn'se dumireşte, îi feştelesc eu fala,
Lăsîndu-l să plătească el singur socoteala.
De-acum răsuflă zvonul c-a uneltit isprava,
Deci toată bănuiala dintîi pe el cădea-va.
Iar noi, cît ei cu zarvă sînt puşi sub urmărire,
Putem găsi în tihnă un loc de-adăpostire.
Ar fi cel mai cuminte şi mai hazliu ca joc:
Cu laba lui să-mi scoată castanele din foc.
Hai! Să-mi fac rost de mască, şi cu fîrtaţii mei
S-o luăm noi înaintea acestor derbedei.
Ştiind în ce coclauri se culcă iepuraşul,
Cum îmi adun copoii, îndată-i calc sălaşul.
Doar am ortaci de-o seamă ce mă-nţeleg din semn,
Nu-s blegi să se codească, la şotii cînd îndemn.
Cu harul şmecheriei, cînd pronia m-a-nzestrat,
Nu las să ruginească talantul îngropat!

SCENA 8

LELIU, ERGAST

LELIU

Încearcă s-o răpească o şleahtă de mişei,
Mascaţi?

ERGAST

Se lăudase chiar unul dintre ei,
Dar cum aflai, pe dată-l vestii pe Măscărilă,
Care, pe cît se pare, le-a potrivit o pilă
Năstruşnică, de-acuma buluc să-i poticnească.
Ce-au fiert ei în căldare pe ei să-i opărească!
Şi cum din întîmplare pe drum te-am întîlnit,
De cele uneltite, cum vezi, te-am lămurit.

LELIU

De cele arătate, fireşte că ţin seamă.
Te-oi răsplăti, de asta să fii fără de teamă.

SCENA 9

LELIU

(singur)

Îmi ştiu eu caraghiosul la chiuluri priceput,
Dar totuşi vreau din parte-mi pe cinste să-l ajut.
Să n-ajung să se spună că, bizuit pe slugă,
Nu m-am urnit eu singur nici cît o buturugă.
Acum a sunat ceasul! Sînt pregătit — să vină!
Că-i gata şi răsplata la fiecare vină.
Iar cine mai cutează n-o s-o păţească moale,
Am sabia în mînă şi-n brîu două pistoale.
Hei, oameni buni! Hei!

SCENA 10

TRUFALDIN, la fereastră, *LELIU*

TRUFALDIN

Cine doreşte să mă vază?

LELIU

Tu uşa-ţi zăvorăşte, şi fii cu pază trează.

TRUFALDIN

De ce?

LELIU

Fiindcă la noapte, un cîrd de haimanale
Au gîndul să răpească pe sclava dumitale.
Vor să pătrundă-n casă prin joacă sau tertip !

TRUFALDIN

Doamne ferește !

LELIU

Ghiujii, sulemeniți la chip,
O să-i cunoști cam ce vor, pîndindu-i din fereastră.
Hei ! Nu ți-am spus ? Aici sînt ! Nici noaptea n-o adastă.
Pst ! O să cadă-n laturi întreagă cîrdășia
Că doar n-o să se rupă tocmai la nod frînghia.

SCENA 11

LELIU, TRUFALDIN, MASCARILA și alaiul lui, mascați

TRUFALDIN

Ce pehlivani de treabă, vin la firitiseală !
Nitam-nisam !

LELIU

Au dînșii o bună socoteală.
Deschide, să îți intre în casă, Trufaldine.

(Lui Măscărilă, deghizat în femeie.)

De fustulița asta sprințară mă voi ține,
Dar parcă i-ar fi ciudă — că bombăne la haz.
Eu tot ridic măscuța, să văd puțin obraz !

TRUFALDIN

Cărați-vă ! Altminteri cobor și vă bușesc.
Huo ! Ție bună seara — și foarte mulțumesc !

SCENA 12

LELIU, MASCARILA

LELIU

(după ce i-a scos masca lui Măscărilă)

Ești însuși Măscărilă !

MASCARILA

Ce sînt ; eu nu mai sînt !

LELIU

În astă-mprejurare, cum să ghicesc ? din vînt ?!
Dacă eram din vreme anume prevestit,
Dacă-mi spuneai temeiul de ce te-ai travestit
Scăpam de pocinogul în care am intrat ;
De care vezi tu singur că sînt nevinovat.
Nu ajungeam, băiete, la trista boroboață...
Acum îmi vine-n ciudă să-mi dau cu pumnii-n față !

MASCARILA

Te-am părăsit — mi-e silă de-a ta deșteptăciune !

LELIU

Te-mpiedică mînia să mai m-ajuți ; dar spune,
Ce sfînt să mă păzească în poticneli cînd cad ?
Cine-ți va ține locul ?

MASCARILA

Doar tartorul din iad !

LELIU

De n-ai în piept o piatră, ai pic de îndurare,
Am să-ţi sărut genunchii. A mea necugetare...

MĂSCĂRILĂ

S-o luăm la sănătoasa, ca dracul de tămîie,
Altminteri ne vin alţii din urmă, pe călcîie.

SCENA 13

LEANDRU, cu oamenii săi mascaţi, *TRUFALDIN*, la fereastră

LEANDRU

Încet, fără o şoaptă — nu-i prea înalt zaplazul.

TRUFALDIN

Vor alte măşti acuma să-ncalece pîrleazul?
Voi, musafiri de seamă, atît de nechemaţi,
Golani, la chef de noapte, o să guturăiaţi!
Tîrziu vă hotărîrăţi pe Celia s-o răpiţi;
Prin mine ea vă roagă să nu mai osteniţi,
De-acum în pat culcată, la geam nu se arată,
Dar dacă vreţi din parte-i un dar — e
gata — iată!
Cum vă uscase dorul, o să vă bucuraţi.
Cristelniţa fu plină! şi-acum plecaţi udaţi.

LEANDRU

Nu prea miroase bine. Urît m-a feştelit,
Plec fără a-nţelege, cum de ne-a mirosit.

ACTUL IV

SCENA 1

LELIU, travestit ca armean, *MĂSCĂRILĂ*

MĂSCĂRILĂ

Această zorzonare te prinde-n travestire!

LELIU

Speranţei mele moarte îi dai însufleţire.

MĂSCĂRILĂ

Aşa sînt eu, mînia îmi trece prea degrabă;
Juram să nu m-amestec, şi iar mă bag în
treabă!

LELIU

De izbutesc vreodată, să am şi eu putinţa
Să-ţi fiu pe plac, atuncea ţi-arăt recunoştinţa,
Flămînd şi făr' de pîine chiar dacă aş rămîne...

MĂSCĂRILĂ

Gîndeşte-te, mai bine, la ce-ncumeţi stăpîne,
Ferindu-te să nu fii năuc şi zăpăcit,

Zvîrlind pe alţii vina că n-ai fost pregătit.
Învaţă-ţi bine rolul, să-l ştii pe dinafară.

LELIU

Dar cum intraşi sub piele lui Trufaldin ?

MASCARILA

Uşoară
N-a fost potlogăria ! Sfios, mironosit,
M-apropiai de dînsul şi i-am boscorodit,
Cu zel şi pocăinţă, luînd mutra cea mai blîndă,
I-am spus să stea la veghea duşmanilor, de pîndă,
Că-i pun la cale şotii şi încă nu se lasă,
Ochindu-l, ca să-i intre cu vicleşug în casă,
Precum o dovedeşte scrisoarea plăsmuită..
Vrînd păcătoşii mie, să îmi îmbie mită !
De-ndată de ispită m-am descotorosit,
Venind să-i spun, să fie treaz, dîrz şi pregătit...
Cu scîrbă şi obidă am înfierat pe-acei
Cîţi astăzi pretutindeni se dovedesc mişei.
Scîrbit de răul lumii, jurai mărturisire
Să-mi caut pentru suflet firească mîntuire,
Dorind să stau departe de-al vremii vălmăşag,
La omul cumsecade, cu drag să mă retrag.
Şi dacă îl îndupleс la ce îmi place mie,
L-aş tot servi pe cinste, fără să-i cer simbrie,
Doar să-mi păstreze dînsul, întru chiverniseală,
A brumă de la tata şi-a mea agoniseală.
Iar cînd mi-o veni vremea, ca orice om, să mor,
Îl las să-mi fie-n toate al meu moştenitor !
Găseam de-a drept mijlocul să îl înduioşez
Ca pe o cale strîmbă să pot să-l îndrumez :
Iar tu cu-a ta iubită să intri-n legătură,
Îmi dete dezlegarea chiar dînsul — mură-n gură.

Spunîndu-mi că azi-noapte, în somn ar fi visat,
Că fiul ce-l ţinuse drept mort — s-a-napoiat.
Tu nu-i uita povestea — pe ea se-ntemeiază,
De-acum, tot planul nostru — deci fii cu mintea trează.

LELIU

De două ori povestea mi-ai spus-o — o ştiu doară !

MASCARILA

Nu-ţi strică auzitul şi pentru-a treia oară.
Că numai astfel poate vei şti să te fereşti
Alăturea de ţintă din nou să nimereşti.

LELIU

Cu-atîta vorbărie mă dai de osteneală.

MASCARILA

Te ia cu zorul, tocmai cînd tem o poticneală ?
Tot ciocănind, mai intră ceva la căpăţînă,
Vezi, vreau de rost povestea în minte să-ţi rămînă :
Pe cînd, încă la Neapol, moş Trufaldin trăia —
Zanobio Ruberti pe-atuncea se numea —
Fiind bănuit să fie întrucîtva legat
Cu răzvrătiţii, care pe drept s-au răsculat,
(Deşi el nu e omul să tulbure o ţară).
Abia scăpă cu fuga dintr-a prigoanei ghiară.
Dar de a lui soţie, şi de copila lui,
Pe care le lăsase în plata Domnului,
Aflat-a — jale mare — cum că au fost ucise,
Cît el în altă ţară, pribeag, băjenărise.
Avea şi-un fiu, Horaţiu — copil trimis departe
La şcoala din Bolonia ca să înveţe carte,
De-un dascăl, zis Albertus, acolo însoţit.

Le-a scris să se întoarcă degrabă, negreșit,
Că stînd ascuns, i-așteaptă într-un anume loc...
Doi ani la adăstare ei n-au răspuns deloc.
Prea sigur deci că-n ciuma de-atunci au răposat ;
El, numele schimbîndu-și, la noi s-a așezat.
Şi nu cred că vreodată de-aicea să mai plece.
De-atunci trecură anii — mulţi, cam vreo
doisprezece...
Repovestind, povestea de Trufaldin trăită,
La vicleşug să-ţi fie temeinic folosită ;
Te dai faţă de dînsul drept negustor armean,
Ce i-a văzut odrasla, la turci — zdravăn-buștean,
Acolo cu-al lui dascăl băiatul stă-n robie.
Noi potrivim cu visul această şmecherie.
Însă-ntîmplări ca asta nu sînt deloc prea rare,
Cîţi călători corsarii răpesc şi azi pe mare ?
Ca după ce-n robie cu zeci de ani îi ţin,
S-auzi că pîn' la urmă revin iar la cămin.
De-asemenea întoarceri mereu s-a băsmuit,
Din ele-am cules gîndul la soție potrivit.
I-ai cunoscut, vei zice, pe dînşii în robie.
Pentru răscumpărare chiar tu dînd chezăşie ;
Într-astfel fiu şi dascăl iar liberi s-au văzut.
Să te întorci cu dînşii în ţară ai fi vrut,
Dar tu, avînd prilejul — şi fiind şi mai
grăbit —
Le-ai luat-o înainte, îns-ai făgăduit
Să cauţi pe-al lui tată, pe moşul Trufaldin,
Ca să-l vesteşti : Horaţiu şi dascălul revin
După amar de vreme, zăbava fiind de zile !
Minciunile acestea învaţă-le şi zi-le,
Aidoma — întocmai — şi fără de greşeală !

LELIU

Tot aia şi tot aia repeţi, pisălogeală !
Am înţeles de-ndată ; zău, stărui de prisos.

MASCARILA

Pornindu-ne la fapte — să nu rămîi prejos !

LELIU

Ascultă, Măscărilă, mă tem de-o boroboaţă !
Ce-i spun, dacă mă-ntreabă cum arăta la faţă ?

MASCARILA

Hei ! asta-i greutatea ? Copilul de-odinioară
Azi ar purta tuleie — minciuna e uşoară ;
Cu anii de robie, de-atunci cîţi au trecut,
S-ar face orice mutră de nerecunoscut.

LELIU

Aşa-i, dar ăst părinte dacă-şi aduce-aminte
Că m-a văzut pe mine pe-aicea, înainte,
Cum mă descurc ?

MASCARILA

Ci iară uitaşi ; te-am lămurit :
Pe tine doar în treacăt cîndva te-a întîlnit,
Deci n-avea cum să-nsemne la faţă cum arăţi,
Şi toată travestirea, cu barbă şi mustăţi !

LELIU

Fireşte. Dar acolo, în ţara cea turcească ?

MASCARILA

Totuna — cum îţi vine — turcească, hărăpească.

LELIU

Cum se numea cetatea... unde i-am întîlnit ?

MASCARILA

Tunis. Tunis — de-o mie de ori ţi-am pomenit !
Că ştii pe dinafară, spuneai mai înainte.
Tunis ! cum de nu-ţi intră Tunisul ăsta-n minte ?

LELIU

Acum du-te şi cheamă-l, sînt tobă pregătit.

MASCARILA

Vezi să n-o iei iar razna, să nu fii aiurit
Şi, de vreo năuceală fereşte-te, ia seamă !

LELIU

Fricos eşti ! Mă descurc eu ! La ce atîta teamă ?

MASCARILA

Horaţiu în Bolonia copil, şcolar era,
Iar Trufaldin, Zanobio Ruberti se numea.
Cu dascălul Albertus...

LELIU

Ajungi chiar de ruşine !
Aceleaşi acatiste ! Mă crezi nătîng pe mine ?

MASCARILA

Nu chiar — da nici surceaua departe n-a sărit.

SCENA 2

LELIU

(singur)

De ei cînd n-am nevoie, se gudură smerit,
Dar cum simte că mie îmi e trebuitor,
Din gudurat ajunge botos şi lătrător.
Dar gîndul meu de-acuma în slavă se avîntă,

Că numele iubitei în sufletul meu cîntă,
Şi, în sfîrşit, prilejul avînd s-o întîlnesc,
Iubirea mea fierbinte pot să-i mărturisesc
Pornind cu chibzuinţă şi ager, însă iată !

SCENA 3

TRUFALDIN, LELIU, MASCARILA

TRUFALDIN

O, soartă îmbunată, fii binecuvîntată !

MASCARILA

Halal deşteptăciune, dormind, să tot visezi !
Cînd visele-n trezire adeverite vezi !

TRUFALDIN

(lui Leliu)

Ce daruri, ce răsplată, pe viaţă sînt dator,
Cînd negustorul este heruv mîntuitor ?

LELIU

Nu-mi datorezi nimica, nu-mi trebuieşte banul !

TRUFALDIN

Eu nu ştiu de pe unde mi-e cunoscut armeanul ?

MASCARILA

Ziceam mai adineauri : ades ni se năzare
În cea dintîi privire o veche-asemănare.

TRUFALDIN

Nădejdea vieţii mele — băiatul meu, trăieşte !

LELIU

E sănătos ; spre casă voios călătoreşte.

TRUFALDIN

În chin, prin ţări străine, îşi amintea de mine ?

LELIU

De mii de ori vorbirăm de tine, Trufaldine.

MĂSCARILĂ

Prea multe mii !

LELIU

Şi fără greşeală sau uitare,
Chiar cum te văd, descrise a ta înfăţişare,
Şi chipul, şi veşmîntul !

TRUFALDIN

Greu, să îşi amintească...
Chiar şapte ani pe-atuncea urma să-i
împlinească,
Iar la amar de vreme, cît s-a mai perindat,
Chiar dascălul cu care băiatul a plecat
Şi nu m-ar recunoaşte !

MĂSCARILA

Dar dragostea de fiu
Păstrează amintirea, adînc, pînă-n tîrziu !
Chiar tatăl meu...

TRUFALDIN

Pe unde zici că l-ai întîlnit ?

LELIU

În Turcia, -n oraşul Turin.

TRUFALDIN

Turin ? !

MĂSCARILA

(aparte)

Scrîntit !

(lui Trufaldin)

Nu-l înţelegi pesemne în ceea ce a zis ;
Ţi-a întîlnit băiatul, cum spuse, în Tunis,
Însă armenii ăştia în limbă se-mpletesc
Şi unele cuvinte le cam schimonosesc.
Aşa de pildă schimbă silaba *nis* în *rin*,
Voind Tunis să zică, i-auzi rostind Turin.

TRUFALDIN

Împleticirea limbii, greu aş fi priceput !
Dar cum ştia că unde-s ascuns, el, cel pierdut ?

MĂSCARILA

(aparte)

Aşteaptă să-ţi tot spună !

(Către Trufaldin, făcind mişcări de scrimă.)

Încerc să-mi amintesc
Cu sabia în luptă, cum ştiu să mă feresc,
Eram fără pereche să-mpung în apărare,
Ieşind faţă curată din orice-mprejurare.

TRUFALDIN

(lui Măscărilă)

Astîmpără-te ; lasă zburdatul tam-nesam.

(Lui Leliu)

Ce nume, înainte de-a fi pribeag, purtam ?

MASCARILA

Ah ! domnule Zanobio Ruberti, ce-o să fie
Cînd ai să-ţi vezi feciorul ; nu-ncapi de bucurie !

LELIU

Chiar numele acesta-nainte l-ai avut !

TRUFALDIN

Cum se numea oraşul în care s-a născut ?

MASCARILA

În Neapole, pe lume, copilul a venit.
Loc drag la mulţi — de tine cu scîrbă părăsit.

TRUFALDIN

Ce îmi tot intri-n vorbă şi nu-l laşi să vorbească ?

LELIU

În Neapole-ncepuse dintîi să gîngăvească !

TRUFALDIN

Cu cine-apoi şi unde l-am fost trimis la carte ?

MASCARILA

De dascălul Albertus avu sărmanul parte,
La şcoala din Bolonia el l-a călăuzit
Şi în restrişti alături i-a fost nedespărţit.

TRUFALDIN

Ah !

MASCARILA

(aparte)

Dacă mai descoase, simt că se rupe aţa.

TRUFALDIN

Aş vrea, cu de-amănuntul, să le cunosc viaţa.
Cum se numea corabia ce-n drum s-a înecat ?

MASCARILA

Nu ştiu de ce mă-neacă într-una un căscat !
Îmi vine să-mi închipui că nu e odihnit.
Uităm că abia vine din lung călătorit,
Şi e tîrziu !

LELIU

Ce vorbă ! nu simt vreo oboseală.

MASCARILA

Cum ? Şi că flămînzeşte, nu pui la socoteală ?

TRUFALDIN

Pofteşte...

LELIU

După-după.

MASCARILA

(Lui Trufaldin)

În ţara armenească
La masă dintîi gazda porneşte să primească.

(Lui Leliu, după plecarea lui Trufaldin.)

Bleg ! N-ai scos două vorbe !

LELIU

Luat pe nerăsuflate,
Mă reculeg ! Aşteaptă, că mă vădesc în toate !
Răbdare ! Îmi dau drumul cu îndrăzneală, iar !

MASCARILA

(arătînd spre Leandru, în timp ce intră în casă la Trufaldin)

Rivalul tău de jocul de-acum n-are habar.

SCENA 4

ANSELM, LEANDRU

ANSELM

Opreşte-te, Leandre. Aşteaptă să-ţi vorbesc,
Că numai trai în tihnă şi cinste îţi doresc.
Nu mă gîndesc acuma la singura mea fată,
Nu urmăresc cu tine să fie măritată ;
Precum îi doresc dînsei — aşa-ţi vreau bine ţie
Fără vreo linguşire, sau prefăcătorie,
Cum mi-aş dori copila-mi s-asculte de-o povaţă
Ce nu-i vrea decît bine pentru întreaga viaţă.
Judecă tu, de lume cum pot fi judecat,
Aflîndu-ţi înclinarea în care-ai lunecat !
Isprava nu rămîne ascunsă sub obroc.
De ieri dai loc la vorbe şi la bătăi de joc.
Cum vrei să ţi se ierte greşeala trecătoare,
Cînd tu din întuneric vrei s-o înalţi la soare ?
O crezi e eghipteană ? E doar o tîrîtură,
Cu faima deocheată de cîţi o cunoscură.
Mă ruşinez de tine, la rîndul meu roşesc
Gîndind cum îmi dorisem să te căsătoresc,
Cînd îţi făgăduisem pe fata mea iubită,
Să sufăr înfruntarea, s-o văd dispreţuită !
O, Leandru ! Pentru cine-ai căzut în dejosire,
Deschide singur ochii şi vezi a ta orbire.
Că dacă fiecine poate greşi vreodată,

Numai greşeala scurtă e repede iertată.
Dar dacă singuri nurii ca zestre vei alege,
Curînd a remuşcării osîndă vei culege.
Căci harul frumuseţii, cînd desfătarea trece,
Îţi potoleşte dorul, şi-apoi te lasă rece,
Iar toată-nflăcărarea, avînt al tinereţii
Nu are dăinuire — ştiu din învăţul vieţii.
Da ! La-nceput îmbie cîteva nopţi plăcute,
Dar fericiri de astea pier repede trecute,
Iar patima arzîndă, cînd vîlva istoveşte,
După nopţi albe, zile prea negre dăruieşte
Griji, sărăcii, necazuri vin să te copleşească,
Îndreptăţind părinţii să te desmoştenească.

LEANDRU

Ţi-am urmărit mustrarea atît de-ndreptăţită.
Mă-ntorci din povîrnişul de cale rătăcită.
Recunoscîndu-mi singur a mea vinovăţie.
Mă simt nedemn de cinstea ce-mi îmbiaseşi mie.
Acum, în pocăire, cu judecata trează,
Pricep cîtă virtute copila ta păstrează.
Voi îndrăzni, de-aceea...

ANSELM

O uşă s-a deschis !
Să ne retragem, teamă fiindu-mi la ce-ai zis,
Să nu te-nvenineze o altă-nrîurire.

SCENA 5

LELIU, MASCARILA

MASCARILA

O să se-aleagă praful de-a noastră uneltire,
Prin boacănele cîte necontenit le faci.

LELIU

Zău nu pricep — cu cele ce-am spus cum nu
te-mpaci ?
Ce vină-mi poți aduce ? Mă tot muștruluiești ;
Am mai greșit de-atuncea ?

MASCARILA

Necontenit greșești.
De pildă adineauri, la masă cît erai,
Ai spus de turci, pe care eretici îi numeai,
Că soarelui se-nchină și țin de sfîntă luna,
Ei asta treacă-meargă, încoronînd minciuna,
Cu ochi și cu sprîncene ; pierzînd orice măsură
Ți-ai luat loc lîngă Celia. Ca oala de fiertură
Care, la focul mare, se umflă-n revărsare,
Tu ți-ai ieșit din fire prin ăst fel de purtare.

LELIU

Aș vrea să știu, în ce chip crezi că m-am feștelit ?
Ba, drept să-ți spun, cu fata aproape n-am vorbit !

MASCARILA

N-ar fi fost mare lucru cu fata să vorbești,
Dar în purtări netoate în toate te vădești.
Că în puțina vreme cît prînzul a ținut,
Greșind în șir, măsura de-a rîndul ți-ai pierdut.

LELIU

Cum asta ?

MASCARILA

Toți mesenii în stare-au fost să vază !
Cînd Trufaldin pe fată în fața ta o-așază,
Tu nu îți mai iei ochii și parcă te topești,
Schimbi numai fețe-fețe, te bîlbîi, fîstîcești,
Nu ai mai luat în seamă nici o îmbucătură,
Nici băutură, însă, la orice-nghițitură

A fetei, tu paharu-i necontenit pîndeai,
Nici nu-l clăteai, nici stropii rămași nu-i aruncai,
Ci îi sorbeai nesațul — precum toți te-au văzut —
Cu buzele pe locul de unde a băut.
Bucățile atinse de dînsa cu mînuța,
Din care ronțăise... haț ! întindeai lăbuța,
Și-nfulecai cu poftă, chiar în același fel
Cum dă pe gît motanul un pui de șoricel.
Iar în răstimpul ăsta, sub masă te-ntindeai,
Picioarele-n neastîmpăr într-una zdroncăneai,
Iar Trufaldin, săracul, peste carîmbi călcat,
A pedepsit cățelul cel mai nevinovat,
Ce nu-ndrăznea cu colții lui să te chelfănească.
Și te mai lauzi ! Asta-i purtare omenească ?
Cînd te vedeam, doar noduri în gît mi se opreau,
Și nădușeli de gheață pe frunte îmi treceau,
Temînd în toată clipa să nu te dai de gol,
Ghiulea ce mă tîrăște cu tine rostogol.
Tot încercam, prin semne, doar-doar te potolesc ;
Am fost silit tot timpul să mă scălîmbăiesc.

LELIU

Ușor îți vine, Doamne ! să îmi aduci mustrări,
Cît tu nu simți plăcerea acestor dezmierdări.
De data asta însă, te-ascult, fii fără teamă.
Îmi înfrînez iubirea ; voi ține-n totul seamă
De-aci înainte...

SCENA 6

LELIU, TRUFALDIN, MASCARILA

MASCARILA

Despre... Horațiu povesteam.

TRUFALDIN

(lui Leliu)

Bine făceai ; acuma o rugăciune am ;

(arătînd spre Măscărilă)

Mă lasă, am cu dînsul o socoteală mică.

LELIU

Nu mă privește vorba deloc la o adică.

SCENA 7

TRUFALDIN, MĂSCĂRILĂ

TRUFALDIN

Ascultă-mă ! Habar n-ai la ce mă pregătesc.

MĂSCĂRILĂ

Te-ascult ! Și ca să aflu, urechile-mi ciulesc

TRUFALDIN

Cum mie nu îmi place să mă încurc în fleacuri,
Dintr-un tufan cu trunchiul scorțos de două veacuri
Eu am ales o creangă, ce-am socotit vînjoasă,
O creangă pe măsură, deși cam noduroasă,
Scurtînd-o cu bărdița, cioplind-o să rămînă
Atît cît se cuvine, groscioară ca pe mînă,
La capăt subțirică, însă destul de lungă,
Pe umeri și pe șale deodată să-ți ajungă,
Drag fiindu-mi lemnul verde, ușor la mînuit.

MĂSCĂRILĂ

Dar pentru ce ispravă atîta dichisit ?

TRUFALDIN

Ca să te doftorească pe tin' și pe hagiu,
Că prea umblați cu șoalda, crezînd că-s ageamiu.
Să vă dezvăț năravul, de negustori fîrtați,
Cu care-ați vrut în casă la mine să intrați.

MĂSCĂRILĂ

Cum ? Crezi ?

TRUFALDIN

Hei ! păcăleala întoarsă e din prag.
Armeanul s-a dat singur pe dată în vileag
Spunînd el însuși Celiei, cît o strîngea de mînă,
Că dinadins venise — și vrea să mă rămînă.
Fără să-și deie seama că fina mea Ionica
Aude, și din vorba-i nu i-a scăpat nimica.
Cu toate că de tine el nu a pomenit
Pricep că ești tovarăș cu-acest afurisit.

MĂSCĂRILĂ

Greșești ! N-am nici o vină în toată răfuiala.
M-am încrezut poveștii, nebănuind pîrleala.

TRUFALDIN

Ca să te cred că nu ești și tu înșelător,
Cînd am să-l scarmăn, vino și-mi stai într-ajutor.
Să văd din hărnicia cu care-ai să-l pisezi,
De-a ta bună credință că îmi vei da dovezi.

MĂSCĂRILĂ

Of ! Ce chef am să-l scutur, să-i trag o tîrnuială,
Încît să-ți piară chiară umbra de bănuială.

(Aparte.)

Să-l fac pe negustorul armean să mai sughiță,
Pe domnu-ncurcă-lume !

SCENA 8

TRUFALDIN, LELIU, MĂSCĂRILĂ

TRUFALDIN

(lui Leliu, după ce bate-n uşă)

Mă rog o vorbuliță !
Crezi că mă duci cu șoalda, crezi că m-ai păcălit
Umblînd cu şiretlicuri, pe mine, om cinstit ?

MĂSCĂRILĂ

Minciuna cu pribeagul de tine cunoscut
Credeai că te strecoară la fată-n aşternut ?

TRUFALDIN

(bătîndu-l pe Leliu)

Las' că-ţi arăt eu ţie !

LELIU

(lui Măscărilă, care-l bate şi el)

A ! Javră !

MĂSCĂRILĂ

De-astă dată
Necugetata faptă...

LELIU

Valeu !

MĂSCĂRILĂ

Are răsplată !
Acum ai să ţii minte !

LELIU

Nu înţeleg.

MĂSCĂRILĂ

(bătîndu-l, îl izgoneşte)

Dă-i zor,
Na ! Na ! Ca să mă satur. Stai ! Stai să te omor !

TRUFALDIN

Hei ! Bravo ! Mîngîierea a fost pe cinste, tare.

(Măscărilă îl urmează pe Trufaldin în casă.)

LELIU

(întorcîndu-se)

Să-mi facă mie sluga asemenea-nfruntare !
Hainul să cuteze pe mine să mă bată,
Nu m-aşteptam la asta din parte-i niciodată !

MĂSCĂRILĂ

(din fereastra lui Trufaldin)

Ţin să te-ntreb, spinarea acum te mai mănîncă ?

LELIU

M-ai bătut măr ; ia uite, mai rîzi de mine încă !

MĂSCĂRILĂ

Să-i fie-nvăţătură limbutului zevzec,
Că-i zidul cu ureche ! Dar peste asta trec.
Păţeala trăncănelii deplin ai ispăşit,
De focul ce te arde acuma-s răcorit ;
Prin săpuneala dată devii basma curată
Cînd ce-a primit şezutul folos la cap arată.

LELIU

De-această mişelie, eu mă voi răzbuna.

MĂSCĂRILĂ

Păţania întreagă e doar din vina ta.

LELIU

A mea ?

MASCARILA

De bună-seamă. Ai fost descreierat
Cînd întîlnind iubita, tăifăsuiați la sfat,
Nedîndu-ți osteneală, nici într-atît mata,
Să vezi că o fetiță în preajmă asculta.

LELIU

Zi, ea a purtat vorba de tot ce am spus Celiei ?...

MASCARILA

Fapt care-i cășunase, lui, pricina mîniei,
Descoperind cuibarul după cotcodăcit.
De-ai ști pichet — joc pentru... un om mai iscusit,
Tu ți-ai stricat norocul dînd cartea bramburit.

LELIU

Sînt în nenorocire — cel mai nenorocit !
Și pe deasupra însuți cu bîta m-ai bătut.

MASCARILA

Lucram cu socoteală — cum bine ai văzut ;
I-am risipit într-astfel întreaga îndoială
Că-ți sînt părtaș ; biet moșu' intrase-n bănuială.

LELIU

Putea-i să-mi dai în glumă bătaia, mai ușor.

MASCARILA

Avea pe mine ochii, să vadă cum măsor.
Și, drept să-ți spui, nevoia de dezvinovățire
Îmi răcorea aleanul ; că prea m-ai scos din fire
Așa ți-a fost să fie ; va trece vînătaia,
Însă din rai e ruptă, cînd e cu rost, bătaia.

Iar bețele cu care te-am înmuiat vîrtos
Mă întăresc aicea, la locul de folos.
Se bizuie pe mine, văzîndu-mi sîrguința,
Și adormindu-i veghea, trezi-voi biruința.
Dacă stîrpești din tine al răzbunării gînd,
Vei căpăta iubita curînd — foarte curînd.

LELIU

A fost doftoriceala mult prea usturătoare,
Dar dacă juri s-o capăt, uit orice răzbunare.

MASCARILA

Juri ?

LELIU

Fără doar și poate ; mă leg prin jurămînt.

MASCARILA

Atunci te-ajut — dar numai de nu-mi ieși din cuvînt.

LELIU

Jur !

MASCARILA

Lasă-nfrigurarea, nu fi dîrdîitor,
Și îți voi da izbînda, de nu-mi dai ajutor.

LELIU

De-acum am să stau smirnă și am să-mi tot țin gura.

MASCARILA

Schimbă-ți îmbrăcămintea și unge-ți umflătura.

LELIU

(singur)

O, soartă ticăloasă, din care nu mai scap,
Trec de-un ghinion, hait ! altul mă dă iar peste cap !

MĂSCARILA

(ieșind de la Trufaldin)

Ești încă tot aicea ? S-o iei din loc mai iute,
Nu duce grija fetii. Hai ! Du-te ! Du-te ! Du-te !
Cînd mi-ai lăsat-o-n seamă, tot nu ești de folos,
N-am cheful încă-o dată să mă ajuți pe dos.
Să nu te mai amesteci.

LELIU

Am să te-ascult în toate.

MĂSCARILA

(singur)

Acu să văd cămașa pe unde-o mai pot scoate !

SCENA 9

ERGAST, MĂSCARILA

ERGAST

Iubite Măscărilă, aflai pe loc o știre.
Ce planurilor tale aduce năruire.
Un june care, totuși, e foarte eghiptean
Deși parfum adie din părul lui bălan,
La Trufaldin, de-o iazmă de babă însoțit,
Răscumpărarea Celiei pe loc a tîrguit.
Din preț cum s-or ajunge — cum o și ia cu el.

MĂSCARILA

Asta i-a fost, pesemne, ibovnic în vreun fel.
Blestem parcă mă paște în tot ce uneltesc,
Cum cred ajuns limanul, mai rău mă nămolesc,
Mă bucuram că Leandru s-a hotărît să plece,
Cînd tocmai ajunsese de dor să i se-aplece,

Iar taică-său, aicea, tocmai la timp picat,
Abia îl hotărîse, spunîndu-i răspicat
Că pentru Ipolita i-a și făcut pețire,
Așa încît acolo avea să fie mire,
Top, haidea ! din buclucul din care am scăpat
Într-altul și mai mare mă văd acum intrat.
Și totuși măiestria ce ager uneltesc
Mă-mbărbătează, iară ; nu deznădăjduiesc.
Mai trag o sforărie, mai am un mecherez !
Pot, cumpărarea Celiei s-o mai întîrziez.
De izbutesc în treabă punînd un bob zăbavă,
Tot noi, la urma urmei, ajungem la ispravă !
O mare tîlhărie mai ieri s-a săvîrșit.
Cum pîn-acum făptașul n-a fost descoperit,
Am să arunc o vorbă, cu un prepus, prin care
Să bag pe eghipteanul bălan la închisoare.
Doar nu e lucru mare să fac pe dregători,
În pricina cu furtul, cît mai iscoditori.
Fiind lacomi de răsplată, nițel să strîngă ușa,
Cînd pentru cercetare le căptușesc mănușa.
Că nevinovăția nu-și are dovedire,
Cînd dintr-o pungă plină poți lua despăgubire.

ACTUL V

SCENA 1

MASCARILĂ, ERGAST

MASCARILA

O, tu ! Cîinoasă fire, în veci descreierată,
Mă prigoneşti amarnic de fiecare dată !

ERGAST

Taman cînd Ciopîrțilă, hapsînul dregător,
Era să zvîrle-n beciuri pe bietul domnişor,
Ca din senin, pe dată, stăpînul tău apare,
Zădărnicind a noastră isteață-ncumetare,
Țipînd în gura mare că nu poate răbda
Pe-un om cinstit să-l vadă tîrît în angara !
El, buna-nfățişare luînd-o pe chezăşie.
Se-mpotriveşte vajnic şi face gălăgie,
Că samavolnicia va fi răsjudecată ;
Chiar cumpăna dreptății a fost amenințată !

Spre-a potoli pe Leliu, fricoşi, judecătorii
Au slobozit străinul din pragul închisorii.

MASCARILA

Nerodul — habar n-are pe cine-a mai scăpat :
El Celiei în ăst chip un muşteriu i-a dat.

ERGAST

Te las, că alte treburi m-aşteaptă, şi-i tîrziu.

SCENA 2

MASCARILA

(singur)

Din boacăna de-acuma nu pot să-mi mai reviu !
Ajung să cred că nu e cu el lucru curat.
Acest încurcă-lume e drac împielițat,
La orice-mprejurare stă gata bucuros
Cu oiştea să lovească, dregînd orice pe dos !
Eu nici de data asta n-am să mă dau învins,
Deşi la el scrînteala e parcă dinadins.
Dar, Celia simt că are de Leliu slăbiciune,
Ea s-ar mîhni să vadă că steaua lui apune ;
Decît s-o las să plece, prin altă înnădire,
Dau sforăriei noastre sucite — răsucire :
Cu-ntreg calabalîcul, căsuța de colea
Mi-a fost pe seamă dată, să îngrijesc de ea.
Măcar dacă aicea o nimeresc mai bine,
Că nu e locuită, şi cheia e la mine.
De nu mi-ar fi iar truda silinței în zadar,
Uf ! Nu-i lucru de joacă, să fii un potlogar !

SCENA 3

CELIA, ANDRES

ANDRES

Ştii, că de ani de zile mi-eşti cea mai dragă mie ;
Ţi-am dat dovezi destule din frageda junie,
Cînd încă foarte tînăr, neînfricat oştean,
Luptam cu bărbăţie pe ţărmul veneţian.
Ei mă-mbiau cu ranguri, dorind să răsplătească
O vitejie mare ce socoteam firească.
Dar eu, din clipa-n care pe tine te-am văzut,
C altă năzuinţă mai-naltă n-am avut,
Decît să-ţi stau în preajmă, supus admirator,
Aceasta spre uimirea şi ciuda tuturor.
Oricît faţă de mine erai nepăsătoare,
Dar inima-mi de doru-ţi ardea cu-nflăcărare,
Doar vitregă-ntîmplarea, cîndva, ne-a despărţit
Atit amar de vreme, cum n-aş fi-nchipuit.
Am colindat de-atuncea şi ţări şi mări străine,
Mînat mereu de dorul să te revăd pe tine,
Pînă ce baba neagră mi-a dat, în fine, ştire
Că eşti aici lăsată zălog, în părăsire,
De corăbierii care, nemaiavînd nimic,
Îşi cumpărau plecarea pe şubredul caic...
Cu sufletul la gură, cu grabă arzătoare,
Alerg să te răscumpăr, să-ţi stau rob la picioare.
Veneţia mi-a dat parte din prada de război,
Încît fără de grijă s-o ducem amîndoi,
De vrei să te îndupleci alături să trăim,
În orice colţ al lumii doreşti tu — ne pornim,
Că n-am alt dor mai mare decît să împlinesc
Dorinţele prin care pot să te fericesc.
Dar aşteptam, în ochii tăi, o senină rază,
Cînd parcă o mîhnire tăcută rourează.

CELIA

Atîta bunătate mărinimoasă, care,
Poţi crede că mă lasă nerecunoscătoare ?
De nu mă vezi cu zîmbet pe faţă ogîndit,
E fiindcă o durere de cap m-a năpădit
Măcar două-trei zile de-ai vrea să zăbovim,
Să-mi potolesc aleanul şi-n urmă ne pornim.

ANDRES

Dorinţele pe care le ai îmi sînt porunci.
Vom amîna plecarea oricît — pînă atunci
Vom căuta o casă, pe-aici, neapărat...
Şi-am şi găsit-o ! uite : biletu' de-nchiriat !

SCENA 4

CELIA, ANDRES, MASCARILA deghizat ca şviţerian[1]

ANDRES

Jupîne elveţiene, dai casa cu chirie ?

MASCARILA

Tau pentru tumneatale !

ANDRES

Nu are igrasie ?

MASCARILA

E casă foarte pună ; nu tau la orişicine.
La cine cumsicade, ţuhaus e foarte pine.

ANDRES

Are şi soare ? Are căldură ?

[1] Elveţienii erau adesea portari la casele nobililor.

MĂSCARILĂ

Calt puțin.
La fața tumitale citim — tomnu strein!
Aşa e? Ta matama, nevasta bușintel?

ANDRES

Ce spui?

MĂSCARILĂ

Este soția, sau sora de la el?

ANDRES

Nu!

MĂSCARILĂ

În orașa nostre fenit la gheşeft fain?
Sau du avut procesa şi judecata? Nain?
Nicht gut pentru procesa — zer, zer costisitor;
Tai gheld la advocatu, tai sperț judecător.

ANDRES

Venii cu alte treburi.

MĂSCARILĂ

Fenit pentru plumbat?
La tomnişor poziți frumos te arătat!

ANDRES

(către Celia)

Convine? Deci rămînem. He, ce mai tura-vura,
Mă duc să-i spun şi babei. Nu mai oprim trăsura.
Vreau şi de grija asta îndată să mă scap.

MĂSCARILĂ

La tumneaei morboasă?

ANDRES

Are dureri de cap.

MĂSCARILĂ

Vin ser gut doftorie — puine mit prinz, gut, gras
Bite hinain la frailain țuric-țuric, în cas.

(Celia, Andres şi Măscărilă intră în casă.)

SCENA 5

LELIU

(singur)

De-acum mi-am dat cuvîntul şi stau în aşteptare,
Da. Simt o furnicare de neastîmpărare.
Greu e să rabzi pe altul, în locu-ți să trudească,
Iar tu s-aştepți dreptatea din cer să se ivească.

SCENA 6

LELIU

(lui Andres, care iese din casă)

În locuința asta pe cine căutai?

ANDRES

Îmi trebuia o casă — venii, văzui şi luai!

LELIU

Curios! Ştiam că tata căsuța nu-nchiriază.
Doar sluga mea stă noaptea-aici, să doarmă-pază.

ANDRES

Anunțul la ferestre nu-l vezi? nu l-ai citit?

LELIU

Nu pot pricepe cine, de ce l-o fi lipit ?
Ha ! Ha ! Nu mă mai miră ; am înțeles îndată
De ce spre închiriere e casa tatii dată.
În cursa ce se-ntinde vom prinde-un șoricel !

ANDRES

Ce vrei să spui prin asta ? Nu te-nțeleg de fel !

LELIU

Mi-aș ține limba-n gură față de orișicine.
Dar tu, vei păstra taina — n-am taină pentru tine :
Anunțul din ferestre, pe care l-ai citit,
Doar sluga mea isteață cu tîlc l-a ticluit,
Tinzînd în chipul ăsta în casă să atragă
Pe-o fată eghipteană, ce-mi este tare dragă ;
Isteața dibăcie, pe care o ghicesc
Mi-e ultima nădejde să pot să izbutesc,
Silindu-mă să nu ies din vorba ce dădui !

ANDRES

Pe fată-o cheamă ?...

LELIU

Celia !

ANDRES

Hei ! nu puteai să-mi spui ?
Că de aflam-nainte de-astă mărturisire
Nu perpeleai iubite, și nu-ți treceai din fire.

LELIU

Cum ? O cunoști ?

ANDRES

De mine a fost răscumpărată.
Acum chiar.

LELIU

Intîmplare în totu' ne-așteptată !

ANDRES

Fiind însă suferindă, plecarea amînarăm
Și locuința asta din față închiriarăm,
A ei tămăduire cu grijă așteptînd.
Sînt încîntat, în fine, aflînd ce ai de gînd.

LELIU

Cum ? Tot ce încercasem și nu am izbutit,
Să poți tu ?

ANDRES

(bătînd în ușă)

Da. Așteaptă — și nu fi repezit

LELIU

Cum să-ți arăt prin vorbe a mea recunoștință ?

ANDRES

Sînt fericit a face ce stă-n a mea putință.

SCENA ?

LELIU, ANDRES, MĂSCARILĂ

MĂSCARILĂ

(aparte)

Ia uite-te ! Stăpînul cu poznele turbate
În mijlocul capcanei cum pică și se zbate !

LELIU

În straie de paiață arăți atît de slut !
Hei, dragă Măscarilă. Abia te-am cunoscut.

MĂSCARILĂ

Tu nu ştie la mine, ich caine Măgăril,
Nain zexe, gutenmorgen, gemiştes, tum copil!

LELIU

Hai lasă nerozia cu plimba păsărească!

MĂSCARILĂ

La tumneta mai arde pe mine să clumească?

LELIU

Ho! Nu te mai preface; destul scălîmbăit.

MĂSCARILĂ

Tertaifel, niciodată cu tine nemerit.

LELIU

Sfîrşeşte comedia; de-acuma-i de prisos.

MĂSCARILĂ

Eu dacă nu fugi supăr. Cu pumn fac nasu sos.

LELIU

Nemţeasca ta de baltă, nu vezi, e inutilă.
Ne-am înţeles în toate, iubite Măscărilă;
De-acum nu te mai teme — a lui mărinimie
Îmi împlineşte dorul cu mare bucurie.

MĂSCARILĂ

E, dacă-aşa ni-e vorba, atuncea încetez
Să-mi strîmb în gură limba cu graiul tirolez.

ANDRES
(către Leliu)

S-a dovedit să-ţi fie prea credincioasă slugă,
Am să vă las o clipă, dar mă întorc în fugă.

SCENA 8

LELIU, MĂSCĂRILĂ

LELIU

Ei, ce mai zici acuma?

MĂSCARILĂ

Ce zic? Sînt fericit
Că după-atîtea-nfrîngeri, izbînda a venit!

LELIU

Tu căutai izbînda prin joc amăgitor;
Eu fără vicleşuguri ajung izbînditor!

MĂSCARILĂ

Îţi cunoşteam năravul, de-aceea am crezut
De data asta jocul pe veci de veci pierdut.

LELIU

De data asta jocul — chiar tu mărturiseşte
Anapoda porneşte, da' straşnic nimereşte.
Se-apropie, pesemne, sfîrşitul fericit.

MĂSCĂRILĂ

Nu mintea, ci norocul pe tine te-a slujit.

SCENA 9

CELIA, ANDRES, LELIU, MĂSCĂRILĂ

ANDRES

Acesta e odorul pe care ţi-l doreai?

LELIU

Mai dulce fericire nu s-ar afla în rai !

ANDRES

Hm ! Da. Mă prigonise un rău judecător.
M-ai apărat — şi ţie îţi sînt prea mult dator...
Voi face pentru tine cît stă-n a mea putinţă
La faptă inimoasă să dau recunoştinţă.
Ţi se cuvine-ntreagă a mea prietenie,
Dar nu poţi cere darul ce inima-mi sfîşie !
Tu singur recunoaşte — mărinimos te ştiu —
Plec, rămas bun ! vezi bine, n-am cum să
întîrziu.

SCENA 10

LELIU, MASCARILĂ

MASCARILĂ

(după ce a fluierat)

Fi ! Ti ! curat, că-mi arde numa' de fluierat.
V-aţi înţeles ? eşti vesel ? pe Celia ţi-a dat ?
Te-ai dovedit destoinic !...

LELIU

Ah ! Ce îngrozitor ;
E de prisos de-acuma să sai într-ajutor.
Sînt şarlă, sînt nemernic, sînt mare dobitoc,
Bun-de-nimic, dezmetic şi fără-de-noroc.
Poţi azvîrli pe gîrlă întreaga dibăcie,
Că tot nu scoţi din mine un om-de-omenie.
Sînt un învins-al-soartei, sînt un ne-lecuit
Ce mai nădăjduieşte doar un grăbit sfîrşit.

SCENA 11

MASCARILĂ

(singur)

Aruncă singur vina pe soartă, tot atît
Ca piţigoiul care îşi pune gheara-n gît !
A fost şi va rămîne zănatic şi zevzec,
Dar ţiu peste restrişte să trec, cînd mă întrec !
El, oricît să-mi tot zică : „Nu vreau ajutorare",
Tot buturuga mică răstoarnă carul mare.
Iar oiştea cu care în garduri a izbit
Am s-o cîrmese, s-ajungă la locul nimerit.
Atuncea cînd cîştigul încheie socoteala
La greutatea trudei să-mi preţuiască fala.

SCENA 12

CELIA, MASCARILĂ

CELIA

(lui Măscărilă, care-i şoptea)

E de prisos povaţa. Această amînare
Nu văd cum ar aduce spre bine o schimbare.
Deopotrivă soarta cu amîndoi mă leagă ;
N-au cum să se-nţeleagă, la fel voind s-aleagă !
Eu înclinînd spre unul să-l iau de soţ iubit,
Rămîn mereu cu gîndul la cel nedreptăţit.
E drept, la fiecare din ei într-altfel ţin,
Dar nu, mai mult la unul, la celalt mai puţin.
La fel îi port lui Leliu iubire arzătoare,
Şi lui Andres din suflet i-s recunoscătoare.

Cum să despart în două a inimii credință,
De-o parte fericire — de alta suferință ?
În sufletul meu, lupta se dă sfîșietoare.
De-o parte conștiința e recunoscătoare
Față de cel ce viața de chin mi-a liberat.
Să-l fac să pătimească ? Ar fi cumplit păcat !
De altă parte însă, dorita dezrobire
Cum poate să-mi tihnească, să-mi dea o fericire,
Cînd inima mea tainic tînjește de alt dor ?
Să iau o hotărîre ? ar fi îngrozitor.

MASCARILA

Sînt piedici dintre cele ce greu le ocolești,
Și-ți dau deplin dreptate, cînd tulburată ești.
Dar, rogu-te minune din parte-mi să n-aștepți,
Greșit poate fi sfatul dat chiar de înțelepți ;
Lasă-mi răgaz într-astă prea gingașă privință
Să fac tot ce se poate — ba chiar peste putință.

SCENA 13

IPOLITA, CELIA

IPOLITA

De cînd ai apărut tu-n ținuturile noastre,
Prădalnice s-arată privirile-ți albastre.
Căci ochii tăi cu blînda, dulce, căutătură
Jur-împrejur credințe și dragostele fură.
Și inima oricărui îndată e străpunsă,
Cînd numai de-o clipire în treacăt e ajunsă.
Nu trece zi în care să nu vînezi o pradă,
Fără ca înc-un suflet îngenuncheat să cadă.

Dar mie nu mi-e teamă de vrajba ce îmbie
Priviri ce dau pierzarea cu nevinovăție.
Și cînd îndrăgostiții mi i-ai răpit pe-ascuns,
De rămîneam cu unul, tot îmi era de-ajuns,
Dar cînd pe toți de-a rîndul cu ochii tăi îi furi,
Cum vrei că nu ne plîngem de-acești prădalnici nuri ?

CELIA

Sub vorbele mieroase ce par măgulitoare,
Nu m-a cruțat mustrarea, nedrept ințepătoare,
Că ochii tăi, frumoșii, cum știi de bună-seamă
Întrec orișice farmec, ei singuri, fără teamă.
De-a pururea rămîne în suflet neuitată
Privirea lor cu vrajă de noapte înstelată.

IPOLITA

Din parte-mi, n-a fost numai o vorbă azvîrlită,
Ci fapta, din păcate, e mult prea mult vădită.
Nu-i pentru nimeni taină, ce ochi sînt plini de vină
Că Leliu și Leandru de dorul tău suspină.

CELIA

Cel ce ușor se-aprinde, se stinge mai ușor ;
Nu jinduiesc vreodată pierduții din amor,
În stare din privire s-ajungă la orbire,
Cînd știu că ți se cade o trainică iubire.

IPOLITA

Eu, în privința asta, sînt înțelegătoare.
În fața frumuseții, slab poate fi oricare ;
Nu osîndesc greșeala ce trece — dimpotrivă,
Aștept dezamăgirea — să pot fi milostivă.
Cînd Leandru, ce fusese amorezat de tine,

Cuprins de remușcare la mine iar revine,
Adus de-al lui părinte din nou pe calea dreaptă,
Uitarea e firească — iertarea îl așteaptă.

SCENA 14

CELIA, IPOLITA, MASCARILA

MASCARILA

O veste mare, mare succes răsunător
Aduc la cunoștința întregului popor

CELIA

Ce veste să mai fie ?

MASCARILA

O mare bucu

CELIA

Ce ?

MASCARILA

Încheierea pentru această comedie.
Că baba eghipteanca...

CELIA

Hai, spune mai curînd !

MASCARILA

Tocmai trecea prin piață, tîrîș gură-căscînd,
Cînd, de o altă hoașcă, nu mai puțin clonțată,
Dintîi e măsurată și repede-nhățată.
Blesteme răgușite, ocări pițigăiate,
Și-ncepe-o hărmălaie de ciori înverșunate ;

Mușcînd cu gura știrbă, se luaseră în caier,
Și ghearele uscate se-ncovoiau prin aer,
Cercînd să jupuiască obrazul lor zbîrcit
De pielea smochinită pe clonțul tăbăcit.
Țipau : „Cățea, putoare" — și pomeneau de locuri
Spurcate ; pîn' la urmă s-au înșfăcat de cocuri ;
Smulgînd uneia-alta trențoasele broboade !
Două chelii golașe le-apar de pe sub coade !
Ca-n bîlci, cînd joacă ursul, s-a strîns pe loc popor.
Andres și Trufaldin, cum... treceau întîmplător,
Iute-au sărit pe babe, ca să le depărteze,
Căznind, una pe alta, să le descăiereze.
Cînd căutam să aflu temeiul vijeliei
Și ele-și găteau cocul pe vîrful scăfîrliei,
Deodată baba care dintîi se năpustise
Spre Trufaldin privește lung, și pe-urmă zise :
„De cît amar de vreme te-am căutat mereu,
Of ! Bată-te norocul, că tu ești — haoleu !
Zanobio Ruberti, stăpînul de-odinioară,
Te-ai mîntuit cu fuga, trecînd în altă țară,
Lăsînd sub îngrijirea-mi copilă și soție,
Cînd s-a pornit prigoana nedreaptă în urgie,
În Neapole lăsaseși a neamului mlădiță ;
Umbla abia de-abușe bălaia ta fetiță
Cu obrăjori de lapte, zulufii ca sulfina...
Făcîndu-și drum, cu ghiocul la noi, baragladina,
Pînă să ne dăm seama... pe pruncă a ciordit.
Din supărarea asta, stăpîna n-a tînjit,
După puține zile am pus-o în sicriu.
Cu teamă de mustrare, eu m-am ferit să-ți scriu
De furtul ce aduse cumplita prăpădire.
Că au pierit năprasnic — atît ți-am dat de știre
Și fata și soția, fără să zacă-n boală.
Azi, înhățînd pe hoață, o trag la socoteală,
Vreau furtul copiliței să fie pedepsit !"

Andres s-a făcut cîrpă, de cum a auzit
Că Trufaldin Zanobio Ruberti se numeşte ;
'N-auzul tuturora, ce stau miraţi, zbucneşte:
„O ! Mulţumescu-ţi sfinte că m-ai învrednicit
Să dau de-al meu părinte, aicea în sfîrşit,
Că îl priveam în faţă şi nu-l recunoşteam,
Deşi sub ocrotirea-i ochii deschisu-i-am.
Da, tată ! eu-s Horaţiu, iubitul tău fecior.
Cînd dascălul Albertus luă urma zilelor,
Plecat-am din Bolonia, unde m-ai dat la carte,
Ş-am hoinărit prin lume departe, hăt, departe !
Vreo şase ani de zile mereu rătăcitor,
În voia întîmplării, ca norul călător.
După răstimpul cesta, simţii în piept povară,
Că inima mă trase să mă întorc în ţară.
Şi mă doream în Neapol, pe lîngă voi să fiu,
Dar vai, călcai doar pragul unui cămin pustiu...
Atît aflai de tine : c-ai fi în pribegire !
Nemaiavînd pe nimeni, intrai într-o oştire,
Ce o strîngea pe-atuncea cetatea veneţiană.
Şi iar trecu o vreme, haină şi avană,
În care nici o veste de voi n-am mai aflat...
Doar numele tău tată — atîta n-am uitat..."
Cît povestea aceasta, păcat că nu-l zăriţi
Pe Trufaldin cu ochii de lacrimi podidiţi.
În fine, întîmplarea cea lungă o scurtez
Şi-n cîteva cuvinte am să vă luminez :
Căci Trufaldin, prin cele de babă spovedite,
În tine, dă de urma copilei lui răpite.
Norocul întîmplării pe toţi parcă v-adună,
Andres îţi este frate, tu fiindu-i soră bună !
El s-a rugat soţie lui Leliu tu să-i fii !
Părintele lui Leliu, nu numai că primi,
Dar zise lui Horaţiu că fata ce mai are
I-o dă lui, dacă-n suflet îşi simte înclinare,
Aşa cum din privire de-acuma se prevede.

CELIA

Ce întîmplări ! Aproape că nici nu-mi vine-a crede !

MASCARILA

Toţi mă ajung din urmă, sînt doar la cîţiva paşi
Şi tatăl tău, şi Leandru, şi-alaiul de nuntaşi ;
Doar babele rămas-au cosiţele să strîngă,
Cînd s-o cînta miresei, să tacă, să nu plîngă.
Dar nu pot sta aicea, mai multe să-ţi îngîn,
Ci duc în fugă vestea iubitului stăpîn.

(Măscărilă iese.)

IPOLITA

Mai multă fericire nici că puteam dori ;
Ce nu visase gîndul, aievea se-mplini.
Chiar iată-i, vin cu toţii !

SCENA 15

TRUFALDIN, ANSELM, PANDOLF, CELIA, IPOLITA, LEANDRU, ANDRES

TRUFALDIN

Ah ! fata mea !

CELIA

Ah, tată !

TRUFALDIN

Aflat-ai şi tu vestea cea binecuvîntată ?

CELIA

Dar tot nu-mi vine-a crede ! Minunea e prea mare !

IPOLITA

(către Leandru)

E de prisos prin vorbe a-mi cere îndurare.
Te-ai reîntors, deci meriți deplina-ngăduință.

LEANDRU

Iertare-ți cer, și asta mi-e singura dorință.
Povața părintească m-a scos din rătăcire;
A ta va fi pe viață întreaga mea iubire.

ANDRES

(Celiei)

În dragostea firească pe care ți-o purtam
Ce legămînt puternic mă mînă nu știam,
Atras fiind de tine, doar prin simțiri curate
Cît poate să arate doar dragostea de frate.

CELIA

Îmi aduceam tot timpul, mereu, învinuire
(Deși-ți purtam în suflet o-naltă prețuire)
Că nu mă simt în stare soția ta să fiu.
Oricît îmi dam silința, recunoșteam că țiu
La tine, ca o soră, la foarte dragu-i frate;
Dar fără ca vreo altă dorință să s-arate.

TRUFALDIN

(Celiei)

Ciudată e și soarta. Nu știu ce să mai crez?
Abia ești regăsită — și, hait, te-nstrăinez,
Că fiul dumisale în măritiș te cere!

CELIA

De voia dumitale atîrnă a mea vrere.

SCENA 16

TRUFALDIN, ANSELM, PANDOLF, CELIA, IPOLITA, LELIU, LEANDRU, ANDRES, MĂSCĂRILĂ

MĂSCĂRILĂ

(Lui Leliu)

Ia să vedem drăcșorul, pîrdalnic șugubăț,
Mai poate s-o ia razna, cînd este pus la hăț?
Și-o să mai pătimească făptura firoscoasă,
Cînd ți-a picat o pleașcă atît de norocoasă?
Te socoteai tu însuți învinsul urgisit,
Și iată-te cu Celia ta dragă, fericit!

LELIU

E oare cu putință? Mare minunăție!

TRUFALDIN

Da, ginere, așa e!

PANDOLF

Așa — așa să fie!

ANDRES

(lui Leliu)

Aveam față de tine o veche datorie.

(Îl sărută.)

LELIU

(lui Măscărilă)

Stai! Pupături o mie ți se cuvin și ție.

MĂSCĂRILĂ

Au! Au! chiar că mă-năbuș; cu barba mă înțepi!
Mai binișor, ia seama, cu Celia cînd începi,
Nu da țoc-țoc năvalnic, ci blînd, încetișor,
Obrazului subțire să-i fii dezmierdător.

TRUFALDIN

(către Leliu)

În acest ceas acuma am doar un singur dor,
Această fericire — să fie-a tuturor.
Și tatăl dumisale alăturea să vie
Cu noi să-mpărtășească deplina bucurie.

MASCARILA

Găsindu-și toți perechea, au nu știți vreo copilă
Să vrea să se-nțeleagă cu bietul Măscărilă ?
Văzînd pe fiecare plutind în fericire,
Și eu simt mîncărime și pofta de-a fi mire.

ANSELM

Cunosc una pe cinste !

MASCARILA

Atunci, să ne dorim
O spuză de odrasle, ai căror tați să fim !

DRAGOSTE CU TOANE

COMEDIE ÎN CINCI ACTE ÎN VERSURI

1656

În românește de
Tiberiu Iliescu

PERSOANELE

ERAST — curtezan al Lucilei
ALBERT — tatăl Lucilei şi al lui Ascanio
GROS-RENÉ — valetul lui Erast
VALER — fiul lui Polidor
LUCILA — fiica lui Albert
MARINETA — camerista Lucilei
POLIDOR — tatăl lui Valer
FROSINA — confidenta lui Ascanio
ASCANIO — fata lui Albert îmbrăcată bărbăteşte
MASCARIL — valetul lui Valer
METAFRAST — pedagog pedant
LA RAPIÈRE — spadasin

ACTUL I

SCENA 1

ERAST, GROS-RENÉ

ERAST

Vrei să-mi cunoşti părerea ? Un simţămint ascuns
În suflet tulburarea s-aducă e de-ajuns.
Da, orişice ai zice despre iubirea mea
Ca să mă-nşeli adică mi-e teamă că ai vrea ;
Că un rival anume credinţa ţi-ar răpi
Sau poate deopotrivă cumplit ne-ar păcăli.

GROS-RENÉ

Pe mine să mă creadă în stare de-o trădare.
Aş zice de iubirea aceea foarte mare
Că pe nedrept răneşte în mine omenia
Şi rău se mai pricepe la ce-i fizionomia ;
Cînd ai o mutrişoară asemeni cu a mea
Nu-i fire nici vicleană, nici lacomă, nici rea,
Şi ni se face cinstea, ce nu o dezminţim,
De-a fi deschişi la faţă, cum tot la fel vorbim.

Dar dacă mă înșeală, se poate, ce să zic!
De e vreo bănuială, apoi nu cred nimic.
Nu văd de ce anume, ori poate-oi fi eu prost,
De ce atîta grijă cînd n-are nici un rost.
Lucila, cum știți bine, iubire vă arată,
Vă vede, vă vorbește, pe zi mai mult de-o dată;
Valer la urma urmei degeaba vă irită
Ea pare că îl rabdă fiindcă e silită.

ERAST

Speranțe-nșelătoare se dau atît de des
Nu cel mai drag pe față e cel de fapt ales,
Iubirea ce-o arată femeia cîteodată
E doar un văl ce-ascunde iubirea-adevărată.
Valer, cum zici prea bine, în silă de-i primit,
De la un timp îmi pare cu mult prea liniștit.
Și-acele mici favoruri, ce zici că-s prefăcute,
De-l bucură pe față ori de nu-i par plăcute
Îmi otrăvesc simțirea, mă-mpiedică, în fine,
În dragostea Lucilei să cred cum se cuvine.
Aș vrea să văd, ca soarta să-mi pară mai ușoară,
Un pic de gelozie în el că se strecoară.
Atuncea neplăcerea ce va în el să vină
Mi-ar răspîndi în suflet o liniște deplină!
Cînd un rival triumfă, crezi oare că-i ușor
Văzînd iubit rivalul să stai nepăsător?
Și de-i așa ia spune nu-mi dai dreptate mie
Ca să mă ducă mintea la ce-ar putea să fie?

GROS-RENE

Dar inima-i se poate să-și fi schimbat dorința
Cînd cunoscu ce vină-i fusese năzuința.

ERAST

De avanii prea multe un suflet de-i scîrbit,
El vrea să fugă-n grabă de-aceea ce-a iubit

Și nu își rupe lanțul într-astfel, pe tăcute,
Atît de pașnic gîndul altundeva să-și mute.
Ființa ce-o dorise cu-atîta-nflăcărare
Nu poate s-o privească nicicînd cu nepăsare
Și dacă revăzînd-o disprețul nu-și sporește,
În sîn iubirea-ndată din nou îi încolțește.
Și crede-mă în fine, cînd totu-i spulberat,
Un pic de gelozie mai e neapărat.
Și nimeni, fără ciudă, nu poate să privească
Cum inima-i pe-un altul începe să iubească.

GROS-RENE

Eu nu prea știu din parte-mi așa filozofie;
În ce văd eu cu ochii mă-ncred cu bucurie
Și nu îmi sînt eu mie atîta de dușman
Să-mi amărăsc și mintea și sufletul în van.
De ce să-mi storc eu mintea cerînd necontenit,
Să tot găsesc motive spre-a fi nefericit?
Nu bănuieli în aer m-ar face a turba;
Să vie sărbătoarea și-apoi o vom serba.
Necazul mi se pare un lucru neplăcut.
Să am motiv, pe urmă, văd eu ce-i de făcut.
Ba chiar-nainte dacă ponosuri vin o mie,
Să nu le iau în seamă, așa îmi place mie.
În dragoste același noroc îl înfruntăm
Și tot aceeași soartă noi doi o așteptăm.
Stăpîna de vă-nșeală, neapărat se știe
La fel și servitoarea va vrea să-mi facă mie,
Dar fug de-astfel de gînduri urîte și de-aceea
O cred pe loc, de-mi zice cum că-i sînt drag, femeia
Și mi-e egal, iubirii cătîndu-i adevărul,
De Mascaril își smulge sau nu își smulge părul;
Acum chiar Marineta pe Jodelet de-l lasă
În joacă s-o sărute, nu numai că nu-mi pasă,
Dar dacă domnul rîde, vom rîde și mai tare,

Întrecerea aceasta urmînd cu încîntare,
Mă bizui că la urmă mai bine voi petrece.

ERAST

Aș ! fleacuri de-ale tale.

GROS-RENÉ

Dar iat-o văd că trece.

SCENA 2

MARINETA, ERAST, GROS-RENÉ

GROS-RENÉ

Hei ! Marineta !

MARINETA

Uite ! Ce faci aicea ?

GROS-RENÉ

Bine ;
Întrebi la timp căci tocmai noi pomeneam de
tine.

MARINETA

Sînteți și dumneavoastră aicea ? De un ceas
Alerg, alerg într-una și fără de popas.

ERAST

Ei, cum așa ?

MARINETA

O leghe umblînd am străbătut
Să vă găsesc. Pot spune...

ERAST

Ce ?

MARINETA

Nu v-ați abătut
Pe-acasă, la plimbare, prin piață, mai știu eu ?

GROS-RENÉ

Ce poți jura ?

ERAST

Hai, spune-mi, și n-o lungi mereu,
De cine ești trimisă ?

MARINETA

De cine vă arată
O dragoste aleasă și caldă totodată,
Stăpîna mea, adică.

ERAST

Ah, sumpă Marinetă,
A vorbei ce-mi trimite ești bună interpretă ?
Și nu-mi ascunzi tu oare vreo taină cît de mică ?
Îți jur că pentru asta nu ți-oi purta eu pică.
Pe Dumnezeu, hai spune-mi ; stăpîna ta frumoasă
Îmi poartă o iubire ce nu e mincinoasă ?

MARINETA

De unde vă mai vine această pandalie ?
Anume nu v-arată destulă simpatie ?
Ce chezășii mai cere iubirea voastră, oare ?
Ce-i trebuie ?

GROS-RENÉ

Nimica. Valer să se omoare.
Și-atîta tot — atuncea va fi asigurat.

MARINETA

Ce vrei să spui ?

GROS-RENÉ

Păi, este gelos nemăsurat.

MARINETA

Chiar de Valer ? Ei asta e nemaipomenit !
În mintea dumneavoastră ce gînd a răsărit ?
Eu om cu judecată vă socoteam mereu,
Atîta rătăcire de-nchipuit e greu,
Dar după cît se vede grozav m-am înşelat.
În mintea ta aceeaşi greşeală s-a-ncuibat ?

GROS-RENÉ

Eu şi gelos ? Nici vorbă, eu chiar lunatic nu-s
Ca să mă pierd cu firea pentru aşa prepus.
Pe lîngă că de tine mi-e inima chezaşă,
Părerea ce-am de mine cu mult e prea trufaşă
Să cred că mai e altul la fel să-ţi fiu plăcut ;
Unde să afli, oare, pe cel ce m-a-ntrecut ?

MARINETA

Aşa grăieşti prea bine şi uite-aşa îmi placi,
Cu bănuieli neroade nimica alt nu faci
Decît să superi draga şi, dacă faci scandal
S-ajuţi de bună-seamă pe vreun modest rival
Tu însuţi faci adesea cu-o oarbă gelozie
Iubita să se-ndrepte spre cel ce te mînie.
Eu ştiu pe-atîţia care norocu-şi datoresc
Unor rivali ce fără dreptate-i bănuiesc.
Oricum ar fi, e sigur, c-a fi bănuitor
E-un rol urît ce-aduce doar pagubă-n amor
Şi poate să alunge şi cel mai straşnic vis ;
Aceasta vă priveşte în treacăt fie zis.

ERAST

Ei, s-o lăsăm. Vreau vestea. Ce-aveai să-mi spui.
Aştept.

MARINETA

O lungă aşteptare aţi merita, e drept ;
S-ar cuveni a ţine, ca o pedeapsă bună,
Secretul pentru care am alergat, nebună.
Poftim acum scrisoarea, nu vă mai îndoiţi.
Cum nu ne-ascultă nimeni, puteţi să ne-o citiţi.

ERAST

(citeşte)

„Iubirea voastră e în stare
De orişice, mi-aţi spus odată,
Va căpăta acuma a ei încununare
Cu învoirea unui tată.
Vă-ndemn deci dreptul vostru pe inima-mi
robită
Pe faţă astăzi a vi-l spune,
Căci pentru voi, la toate fericită,
Răspund că-n veci mă voi supune."
Ce mare fericire ! Şi tu, ce bună eşti !
Îmi pari acum de-a dreptul o zînă din poveşti.

GROS-RENÉ

Nu vă spuneam eu oare ? şi-acum vă dovedesc
Că mintea nu mă-nşală în cele ce gîndesc.

ERAST

(reciteşte)

„Vă-ndemn deci dreptul vostru pe inima-mi
robită
Pe faţă a vi-l spune,
Căci pentru voi, la toate fericită,
Răspund că-n veci mă voi supune."

MARINETA

De indoiala voastră de aş istorisi
Nu v-ar mai scrie astfel, nici nu v-ar mai vorbi.

ERAST

Nu, te implor, ascunde-i o frică trecătoare,
În care eu zărisem prilej de supărare,
Sau dacă îi vei spune, adaugă c-aştept
Să mor spre ispăşirea greşelii, cum e drept,
Că la picioare-i, dacă îi voi fi displăcut,
Eu viaţa să-mi sacrific aş fi satisfăcut.

MARINETA

Să nu vorbim de moarte, nu-i timpul nimerit.

ERAST

Îndatorat ţi-s foarte, prilejul potrivit
Îl voi afla îndată, deplin spre-a răsplăti
Pe purtătoarea veştii ce-atît mă linişti.

MARINETA

Fiindcă vine vorba, trecui din întîmplare
Căutîndu-vă...

ERAST

Pe unde?

MARINETA

Pe lîngă piaţa mare.
Ştiţi bine?

ERAST

Ei, anume?

MARINETA

Pe la o prăvălie
De unde-acum o lună, cu-atîta dărnicie,
Doar îmi făgăduirăţi un mic inel.

ERAST

Pricep

GROS-RENE

Şireata.

ERAST

Iată vremea sosită să încep
A-mi ţine deci, în fine, ce ţi-am promis cîndva.

MARINETA

Eu nu spusesem asta ca să vă cer ceva.

GROS-RENE

Nici vorbă!

ERAST

(îi dă inelul lui)

Vezi inelul acesta, oare merge?
Primindu-l, datoria cea veche se va şterge.

MARINETA

Vă bateţi joc de mine. Să-l iau e prea frumos.

GROS-RENE

Ia, vezi, mironosiţa! Faci mofturi de prisos;
Ce ţi se dă primeşte, nu face pe nebuna!

MARINETA

În amintirea voastră l-oi ţine-ntotdeauna

ERAST

Şi cînd vedea-voi oare fiinţa adorată?

MARINETA

Încearcă înainte să-l cucereşti pe tată

ERAST

Dar dacă mă respinge...

MARINETA

Atuncea vom vedea ;
Ne-om folosi de lacrimi, de tot ce vom putea.
Pînă va fi a voastră aceea ce vă place,
Făceţi ce trebuieşte şi noi la fel vom face.

ERAST

Rămîi cu bine-acum. Măcar să izbutim.

(Erast reciteşte scrisoarea cu glas încet.)

MARINETA

(către Gros-René)

Dar noi, la rîndul nostru, nu ne căsătorim ?
Nu-mi sufli nici o vorbă ?

GROS-RENÉ

O nuntă, e ştiut,
La cei de seama noastră e lesne de făcut.
Te vreau, mă vrei de-asemeni ?

MARINETA

Fireşte, negreşit.

GROS-RENÉ

Ajunge. Bate mîna !

MARINETA

Te las, al meu iubit !

GROS-RENÉ

Adio, tu, steluţo.

MARINETA

Tăciune-nflăcărat !

GROS-RENÉ

Adio, tu, cometo, tu, curcubeu sperat.

(Marineta iese.)

Slăvit să fie Domnul, căci azi ne merse bine.

ERAST

Valer soseşte-ncoace.

GROS-RENÉ

Îl plîng pe cel ce vine,
Ştiind ce ştiu acuma.

SCENA 3

ERAST, VALER, GROS-RENÉ

ERAST

Ei, nobile Valer ?

VALER

Ei, nobile Eraste ?

ERAST

Ce veste să vă cer ?

VALER

Amorul vostru ?

ERAST

Creşte mai mare ca oricînd.

VALER

Al meu, la fel !

ERAST

Lucila ?

VALER

E singurul meu gînd.

ERAST

Mărturisesc că sînteți de o constanță rară.

VALER

Statornicia voastră va merita s-apară
Ca un exemplu nobil pentru posteritate.

ERAST

Eu nu-nțeleg amorul în vorbe cumpărate
Ce numai cu privirea frumoasei se împacă;
Și nu prea rabd ca nazuri și altele să-mi facă;
Eu cînd iubesc, îmi place, în schimb, să fiu iubit.

VALER

E prea frumos aceasta, văd că ne-am potrivit.
Cît de încîntătoare iubita mea să fie,
Vreau să-i închin atîta cît îmi închină mie.

ERAST

Lucila totuși...

VALER

Tocmai, Lucila-n a ei minte
Răspunde cu aceleași duioase simțăminte.

ERAST

Vă mulțumiți atuncea cu prea puțin.

VALER

Nu chiar
Precum ați vrea să credeți.

ERAST

Eu cred că este clar,
Și fără vanitate aș îndrăzni să spun...

VALER

Că-n inima ei locul ce mi-a păstrat e bun.

ERAST

Iluzii nu vă faceți.

VALER

Nu dați prea mult crezare
Acelui ochi ce vede mai mult ce îi năzare.

ERAST

De-aș îndrăzni dovada să v-o arăt cumva
Că inima ei este... nu, căci v-ar supăra.

VALER

De-aș îndrăzni din parte-mi a vă descoperi,
V-aș supăra desigur... Discret, mă voi feri.

ERAST

Mă încercați; de-aceea, deși voiam să tac,
Trufiei dumneavoastră eu am să-i vin de hac:
Citiți.

VALER

(după ce a citit)

Sînt dulci cuvinte.

ERAST

Dar știți de cine-s scrise?

VALER

E scrisul ei.

ERAST

Ei bine, atunci cele promise?...

VALER

(rîzînd)

Mă-nchin cu plecăciune.

(Iese.)

GROS-RENÉ

Nebun e pe deplin.
Ce l-a găsit să rîdă acuma din senin?

ERAST

Desigur că mă miră, cum singur bine zici,
Şi nu-nţeleg ce taină se poate-ascunde-aici.

GROS-RENÉ

Valetul dumisale...

ERAST

Da, îl zăresc că vine;
De-a lui Valer iubire să-l iscodim, mai bine.

SCENA 4

MASCARIL, ERAST, GROS-RENÉ

MASCARIL

(aparte)

Nu-i stare mai propice să fii nenorocit
Decît să-ţi ai stăpînul flăcău îndrăgostit.

GROS-RENÉ

Salut.

MASCARIL

Salut.

GROS-RENÉ

Ce este cu Mascaril, stăpîne?
Ce face? Se întoarce? Se duce? Sau rămîne?

MASCARIL

Eu nu mă-ntorc aicea, căci nici n-am fost plecat,
Şi nu mă duc aiurea, căci iată-s nemişcat,
Nici nu rămîn de-asemeni, căci iată chiar acum
Pornesc în altă parte.

ERAST

Prea te iuţeşti, oricum,
Domol, domol, băiete,

MASCARIL

Ah, domnule, mă-nchin.

ERAST

Vrei s-o porneşti-nainte? Te-am speriat puţin?

MASCARIL

Aşa ceva n-aş crede de-a voastră curtenie.

ERAST

Dă mîna, nu mai este prilej de gelozie.
Vom deveni prieteni, iubirea mi se stinge.
Şi-a voastră-nflăcărare în locul ei va-nvinge.

MASCARIL

Dea Domnul!

ERAST

Valer ştie că-n alte părţi mă-ndrept.

GROS-RENÉ

Luaţi şi pe Marineta, cum negreşit e drept.

MASCARIL

Să trecem peste asta; acea rivalitate
Nu poate să ne mîne la o extremitate;
Adevărat e oare c-a voastră seniorie
De fel nu mă iubeşte, ori este-o ironie?

ERAST

Stăpînul său aflasem că-n dragoste stă bine;
Era o nebunie a cere pentru mine
Vreo parte din favoarea ce-a lui întreagă este.

MASCARIL

Grozav îmi place mie această bună veste:
De planurile voastre e drept, mi-a fost cam teamă.
La vremea cuvenită însă vă luarăți seamă;
Da, căci sînteți cuminte de-a părăsi un loc
În care mîngîierea e doar un simplu joc.
De cîte ori deplîns-am știind ce ea făcea,
Nădejdile deșarte cu care vă nutrea.
Jignit e-un om de treabă cînd este înșelat.
De unde, naiba, însă secretul l-ați aflat?
Căci legămîntul care-l făcură între ei,
Avu drept martori noaptea și-alți doi, cu mine trei.
Iar pîn-acuma lanțul în taină fu ținut
Spre mulțumirea celor ce-n el s-au încrezut.

ERAST

Ce spui ? !...

MASCARIL

Eu spun că este un lucru de mirare,
Ce mă nedumerește, de-a nu putea ști care
V-a prevenit anume că toți sînt amăgiți
La fel ca dumneavoastră și că să vă gîndiți,
Căsătoriți în taină că-s strîns legați acum.

ERAST

Minți cu nerușinare!

MASCARIL

Eu nici n-am zis altcum!

ERAST

Ești o lichea.

MASCARIL

Așa e.

ERAST

Și-a ta obrăznicie
Cu-o sută de ciomege plătită va să fie.

MASCARIL

Stă în puterea voastră.

ERAST

Ei, Gros-René.

GROS-RENE

Poruncă!

ERAST

Nu cred minciuna asta pe care ne-o aruncă.

(către Mascaril.)

Ai vrea s-o ștergi?

MASCARIL

Ba.

ERAST

Ce? Ce? Lucila-i e soție?

MASCARIL

Eu am glumit.

ERAST

Ce glume? Ți-oi arăta eu ție!

MASCARIL

Ba n-am glumit.

ERAST

Atuncea e-adevărat ?

MASCARIL

De unde ?

Eu nu zic asta.

ERAST

Acte ?

MASCARIL

(aparte)

Vai ! Nu am ce răspunde.

Nu zic nimic de frică să nu mă dau de gol.

ERAST

E-adevărat ? Minciună ? Să-mi spui f:r'de ocol.

MASCARIL

Cum vreți așa să fie, eu n-am venit aici
Ca să vă-nfrunt.

ERAST

(scoțîndu-și spada)

Te-oi face acuma tot să zici
Și fără mofturi. Asta va să-ți desfacă gura.

MASCARIL

Și dacă se desface, sporește-ncurcătura,
Mai bine-ar fi, de milă, să puneți să mă lege,
Croindu-mi pe spinare vreo cîteva ciomege
Și-apoi s-o șterg de-aicea fără să spun nici pis !

ERAST

Ori vrei să mori, ori spune tot ce aveai de zis —
Hai, spune adevărul !

MASCARIL

Voi face chiar așa,
Dar poate că pe urmă mai rău v-ați supăra

ERAST

Vorbește, dar iă seama la cele ce grăiești ;
De dreapta mea mînie n-ai cum să te ferești,
De vei minți o vorbă în tot ce ai să-ndrugi.

MASCARIL

Primesc să mi se frîngă picioarele cu drugi
De fier, mai rău, chiar moartea, de voi clinti ceva
Din toate ce voi spune, vreun amănunt cumva.

ERAST

fost căsătorie ?

MASCARIL

Am trăncănit din gură,
Acuma îmi dau seama, cu mult peste măsură.
Dar nu mai am ce face, căci este-așa, în fine.
Deci după ce fuserăm cinci nopți la ea cu bine,
În timp ce dumneavoastră slujeați drept paravan,
Și-au întărit prin lege amorul suveran
Și de atunci Lucila și mai puțin arată
Iubirea de stăpînu-mi ce-i este inspirată,
Și vrea cu dinadinsul ca tot ce-ar dovedi
De dragul dumneavoastră s-arate zi cu zi,
Că mult își dă silința, cu mare luare-aminte,
Să nu-și trădeze taina. Și-aceste jurăminte
De nu vă par curate și vă-ndoiți de mine,
Zic, Gros-René-ntr-o noapte acolo dacă vine,
Fiind de santinelă, atunci i-oi arăta
Cum liber la iubita-i stăpînu-mi va intra.

ERAST

Să piei din față-mi, cutră !

MASCARIL

Și încă cu plăcere ;

E tot ce cer.

SCENA 5

ERAST, GROS-RENÉ

ERAST

Ei bine ?

GROS-RENÉ

Ei bine,-s de părere
Să nu ședem pe roze de-a zis adevărat.

ERAST

E-adevărat ce zice acest călău spurcat !
Prea mult se potrivește tot ce a vrut să-nșire
Cu ce-a făcut de-asemeni Valer, cînd da citire
Scrisorii. Cum se vede, sînt înțeleși prea bine
Și își ascund iubirea, bătîndu-și joc de mine.

SCENA 6

MARINETA, GROS-RENÉ, ERAST

MARINETA

Vin să vă dau de veste : cînd seara va să cadă
Stăpîna mea-n grădină primește să vă vadă.

ERAST

Ființă prefăcută și roabă-nșelăciunei
Să piei din fața noastră ! Stăpînei tale spune-i
C-o rog să mă slăbească cu-atîtea scrisorele ;
S-aduci la cunoștință că fac ce vezi cu ele.

(Rupe scrisoarea și iese.)

MARINETA

René, mă lămurește, ce demon îl ia-n cîrcă ?

GROS-RENÉ

Cutezi să iei cuvîntul ? Soi rău ce ești, năpîrcă !
Reptilă-nșelătoare cu sufletul felon
Mai rău decît satrapii și ca un lestrigon[1]
Te du și zi-i stăpînei ce te-a trimis aici
Că grațiile sale nu ne prostesc și nici
Nu va putea cu ele mai mult a ne-nșela.
Ș-apoi, să vă ia dracul, pe tine și pe ea.

MARINETA

Sărmană Marinetă, mă-ntreb : ești trează oare ?
Ce demon îi agită și-i pune-n astă stare ?
Bunăvoința noastră de-atît să aibă parte ?
La noi acasă lumea o să se mire foarte !

[1] In mitologie : antropofagi din Sicilia, vecini cu ciclopii.

ACTUL II

SCENA 1

ASCANIO, FROSINA

FROSINA

Știu să păzesc o taină, Ascanio, mă crede.

ASCANIO

Că stăm de vorbă nimeni aicea nu ne vede ?
Noi să luăm aminte de nu sîntem pîndite,
Din vreo ascunzătoare să nu fim auzite.

FROSINA

Aici e mult mai bine decît ar fi acasă,
Aici vederea, locul mai liberă o lasă,
Putem mai fără frică dezvălui mistere.

ASCANIO

Dar cît de greu îmi vine să curm a mea tăcere

FROSINA

Atuncea vrea să zică e-o taină însemnată ?

ASCANIO

Prea. Iată, nu ți-am spus-o nici ție niciodată.
Și de-aș putea păstra-o, eu nu ți-aș da de știre
Nici astăzi și nici mîine.

FROSINA

Nu crezi că-i o jignire,
Să pui la îndoială credința mea curată,
Cînd nu am dezmințit-o, știi bine, niciodată ?
Eu ce-am crescut cu tine, păzind cu strășnicie,
Tăcere despre taine pe care nu le știe
Decît...

ASCANIO

Da, știi temeiul ce tuturor mi-ascunde
Originea și sexul, și știi și-anume unde
Am fost crescută, pentru ca-ntreagă moștenirea
A bietului Ascanio să n-ajungă-n primirea
Străinilor, și astfel m-am prefăcut băiat
Și, chipurile, mortul prin mine a-nviat.
De-aceea am acuma atîta îndrăzneală
Să ți le spun pe toate călcînd orice sfială ;
Dar pînă trec, Frosino, la cele ce-am de spus,
Te rog, mă lămurește, căci lămurită nu-s :
Albert nu știe oare de taina mea ciudată
Ce, ascunzîndu-mi sexul, pe el mi-l face tată ?

FROSINA

Eu să-ți spun drept : aceasta e-o mare întrebare
Ce un răspuns ca lumea nici pentru mine n-are.
Ce este-n fond, adică, deloc nu pot pătrunde
Și mama mea nici dînsa nu mi-a putut răspunde.
Cînd a murit feciorul atît de mult iubit,
Din lume înainte chiar de-a fi fost pierit,
Averea i-o lăsase prin testament în lege
Un unchi bogat și astfel, averea spre-a culege,

Odată mort băiatul, lui moartea i-a ascuns
Chiar mama sa ; o taină ce-a fost de nepătruns,
Temîndu-se, firește, de-a soțului mînie,
Văzînd că moștenirea la altul va să fie.
Cînd casei lui crezuse că mult va folosi,
Cînd, zic, deci spre-a ascunde această întîmplare
De teama lui anume, de furia lui mare,
Ei de la noi atuncea pe tine te-au adus
Unde-ai crescut cu mine (și mama ta mi-a spus
Că fuse învoită cu-acea înlocuire).
Cu daruri cumpărară a tainei lor păzire ;
Noi lui Albert n-am spus-o, iar biata lui soție
În sufletu-i putuse atîția ani s-o ție,
Și cum muri de-o boală ce-a fost fulgerătoare,
Ea nu îi spuse taina, căci nu gîndea că moare.
O legătură strînsă Albert văd că mai ține
Cu-aceea care-odată te-a zămislit pe tine ;
Pe mama ta în taină deci știm că el o vede
Și chiar o și ajută, nu fără rost, poți crede :
Îl văd pe de-altă parte că de căsătorie
Vorbindu-ți el socoate că e o neghiobie ;
Da înțeleg eu bine, el știe vra să zică
Băiatul că e fată, că se preface-adică.
Dar să lăsăm acestea, ne-ar depărta prea mult
Să revenim la taina ce ard să o ascult.

ASCANIO

Ei, află că iubirea nu poate fi-nșelată,
Că pentru ea adică eu nu-s deloc schimbată ;
Sub haina-mi bărbătească ea a știut s-aprindă
O inimă de fată și dulce s-o cuprindă.
Iubesc, cu-alte verbe.

FROSINA

Iubești ? !

ASCANIO

Frosina,-ncet :
Nu te mira atîta, căci sufletul meu biet,
Ce-i vine să suspine, în cîteva clipite
Va ști să-ți spună lucruri mult mai neauzite.

FROSINA

Anume ce ?

ASCANIO

Ei, află : e chiar Valer.

FROSINA

Ei, ca să
Răspund cinstit, el care, aici la voi în casă,
Prin viclenia voastră își pierde o avere,
Să știe ce-i cu tine numaidecît și-ar cere
Tot dreptul. E-n măsură să-l aibă chiar pe loc.
Cum deci să nu mă mire al întîmplării joc ?

ASCANIO

Mai minunată mintea îndată va să-ți fie :
Îi sînt nevastă.

FROSINA

Oare ?

ASCANIO

Precum îți spun : soție.

FROSINA

Ei, recunosc, aceasta de tot m-a copleșit ;
Ai întrecut măsura.

ASCANIO

Dar, stai, nu s-a sfîrșit.

FROSINA

Mai e ?

ASCANIO

Îi sînt soție, dar făr'de-a lui științǎ
Și fără ca de sexu-mi să aibă cunoștință.

FROSINA

Mă lămurește-acuma, c-altfel nu pot pricepe
Și-o mare zăpăceală în mintea mea începe,
Sînt ghicitori de-acestea ce-mi par făr'de răspuns.

ASCANIO

Te lămuresc îndată, nu țiu nimic ascuns :
Valer, ce de Lucila de tot a fost robit,
Mi s-a părut să fie iubitul de dorit
Și nu puteam sta rece văzînd cum e respins.
Înduioșarea, iată, pe dată m-a cuprins,
Voiam ca și Lucilei să-i placă cum vorbește
Și tot certînd-o strașnic, m-am pomenit orbește
Că-mpărtășeam acele duioase simțăminte
Ce-i rămîneau străine ca și mai înainte.
Și astfel el, vorbindu-i, mă convingea pe mine,
Mă cîștiga mai tare cu cît iubea mai bine,
La rugile-i respinse de-aceea ce-o dorea
Inima mea naivă știù a nu fi rea
De-aceea mult prea slabă, ea s-a lăsat învinsă
De jurăminte-n care ea nu era cuprinsă,
Primind o lovitură ca asta, prin urmare,
Cu camătă plătit-a ce nu era datoare.
Și, în sfîrșit, iubirea, de sora mea pornită,
Sub numele Lucilei de tot fu lămurită.
Prin gura mea-ntr-o noapte acel prea drag iubit
Crezu că pe Lucila de fapt a întîlnit ;

Și am știut într-astfel a duce convorbirea
Că n-am fost demascată în toată întîlnirea.
Și astfel deghizată, văzîndu-l încîntat,
I-am zis că al meu suflet de el e fermecat,
Dar eu văzînd că tatii aceasta nu-i pe plac,
Îi datoram, supusă, mereu să mă prefac
Și că iubirea noastră o taină se făcuse
Că în păstrare scumpă doar noaptea o avuse ;
Și între noi, deci, ziua, nu trebuiau să fie
Nici întîlniri ascunse, nici vorbă prea zglobie,
Și c-am să fiu de-aceea la fel nepăsătoare
Precum eram-nainte de-a noastră-nsurătoare
Și că deopotrivă din partea lui și-a mea
Cuvinte, scrisuri, gesturi nimic nu se cădea.
În fine las deoparte atîtea amănunte,
Mărunte șiretenii ori viclenii de frunte,
Și înșelătoria aceasta, cum am dus-o
Spre a-mi lua bărbatul, așa precum am spus-o.

FROSINA

Oho, ce-ndemînare arată a-ta minte,
Și cine-ar bănui-o, cum pari așa cuminte !
Dar că ai mers prea iute cumva nu ți se pare ?
E drept că pînă-acuma făcut-ai lucru mare.
Nu crezi că taina voastră, oricît va fi păstrată,
În foarte scurtă vreme ea tot va fi aflată ?

ASCANIO

Iubirea pătimașă în cale-i nu se-oprește ;
Ea dacă-și face voia, oricît de nebunește,
Și își atinge ținta ce-n minte și-a fost pus,
Socoate celelalte chiar că nimica nu-s.
Dezvăluindu-ți astăzi întreg secretul, eu
Aștept a' tale sfaturi. Dar iată soțul meu.

SCENA 2

ASCANIO, FROSINA, VALER

VALER

Dacă cumva vă tulbur în ce aveţi de spus,
Aşa precum venit-am, pe dată m-am şi dus,
Vă las.

ASCANIO

Nu e nevoie şi, crede-ne, poţi sta,
Fiindcă chiar acuma vorbeam de dumneata.

VALER

De mine?

ASCANIO

În persoană.

VALER

Şi cum?

ASCANIO

Valer, am zis
Că dac-aş fi o fată, ai fi supremu-mi vis;
De m-ai iubi la rîndu-ţi pe cît iubesc şi eu,
N-aş sta deloc pe gînduri să fii bărbatul meu.

VALER

Aceste dulci cuvinte deloc nu se împacă
Cu ce ar vrea să spună, cînd le începi cu *dacă*.
În ce încurcătură îndată aţi intra
De s-ar ivi prilejul de a vă încerca.

ASCANIO

Nicicum. Susţin întocmai; domnind în a ta minte,
La măritiş m-ar duce acele simţăminte.

VALER

Dar dacă înspre alta ar merge al meu dor
Ca să mă faci ferice mi-ai fi de ajutor?

ASCANIO

Eu nu găsesc răspunsul la astfel de-ntrebare.

VALER

Iubirea ta atuncea nu-i binevoitoare.

ASCANIO

Iubindu-te ca fată, eu din naivitate
Să fac făgăduiala c-atuncea aş vorbi
Ca altă fericită să vrea a te iubi?
Asemenea sforţare nu stă-n a mea putere.

VALER

Dar nefiind aceasta?

ASCANIO

Am zis că-i o părere
Ce aş avea ca fată şi trebuie s-o iei
Aşa precum ţi-am spus-o, de vrei sau de nu vrei,
Întocmai.

VALER

Deci văd bine, nimic de aşteptat
De la iubirea asta ce tot ai trîmbiţat,
Doar cerul dacă-ar face o straşnică minune
Şi din băiat în fată pe loc de te-ar transpune;
Pe scurt, de nu eşti fată, îţi trec acestea toate
Şi nici o simpatie nu-ţi mai rămîne poate?

ASCANIO

Prea simţitor sînt însă, mai mult decît se pare
Şi orice îndoială e o jignire mare;

De-i vorba de iubire, așa ca să spun tot,
Eu nici un fel de sprijin, Valer, a-ți da nu pot,
De nu găsești cu cale îndată a jura
Aceleași simțăminte că mie-mi vei păstra.
Și că prietenia la fel te înfierbîntă,
Iar dacă-aș fi o fată, o flacără mai sfîntă
Ar fi perechea celei ce-atunci m-ar mistui.

VALER

Astfel de gelozie e greu a-nchipui;
Dar cît ar fi de nouă ea totuși mă silește
Să jur că și pe mine ea mă însuflețește.

ASCANIO

Dar sincer.

VALER

Foarte sincer.

ASCANIO

De-acuma de-i așa,
Ce te interesează mă va interesa.

VALER

Vreau în curînd a-ți spune o taină mai de seamă,
Ce ajutorul sincer neapărat îl cheamă.

ASCANIO

O taină de asemeni am a-ți descoperi,
Prietenia toată curînd a-mi dovedi.

VALER

Eu mă întreb aceasta cum ar putea să fie ?

ASCANIO

E-o dragoste de care eu nu vreau să se știe
Și-ai putea, desigur, ființa mult iubită,
Înrîuri, ca soarta să-mi fie fericită.

VALER

Mai lămurit vorbește, știind de la început,
Că dacă-mi stă-n putință e-ntocmai ca făcut.

ASCANIO

Făgăduiești acuma mai mult decît poți crede.

VALER

Dar spune-mi oare cine-i, ca să mă pot încrede.

ASCANIO

Nu este încă timpul, e vorba de-o ființă
Ce-ți este apropiată.

VALER

Dar n-am nici o știință,
De n-ar fi sora-mi, poate...

ASCANIO

Ți-am spus că nu sosise
Momentu' lămuririi.

VALER

De ce ?

ASCANIO

Că pare-mi-se
Cînd, dacă-ți știu secretul, pe-al meu a-l spune
pot.

VALER

Să-mi deie dezlegare, și-atunci și eu spun tot.

ASCANIO

Deci cere-o, și pe urmă, vorbind noi amîndoi
Vedea-vom cine-și ține cuvîntul dintre noi.

VALER

Adio, deci. Cu bine.

ASCANIO

Cu bine și dreptate.

FROSINA

El crede că în tine și-a fost găsit un frate.

SCENA 3

FROSINA, ASCANIO, MARINETA, LUCILA

LUCILA

M-am hotărît și astfel eu pot să mă răzbun
Și prin această faptă pe ghimpi cumva să-l pun.
Atîta e blîndețea ce sufletul meu are.
Tu, frate, vezi în mine o strașnică schimbare:
Vreau să-ndrăgesc de-acuma, lăsînd a mea mîndrie,
Doar pe Valer, spre care mă-ntorc cu simpatie.

ASCANIO

Ce zici tu, surioară? Și cum? Te schimbi deodată?
Această răzgîndire îmi pare cam ciudată

LUCILA

Dar asta mă uimește cu și mai mult temei;
Ce grijă-aveai de dînsul și văd să-l uiți că vrei,

Cum mă găseai de vină de multe răutăți,
Cruzimi ne-nchipuite, mîndrii și nedreptăți,
Dar să-l iubesc de-mi vine, pe loc te răzgîndești,
Pornind chiar împotrivă-i să mă îmbrobodești.

ASCANIO

Eu dacă nu-l mai sprijin e ca să-ți fac un bine
Știind că azi ascultă de-o alta decît tine,
Și-ar fi o înjosire, ocară foarte grea,
Tu să-l rechemi, și domnul acum să nu te vrea.

LUCILA

De e atîta numai, am grijă de-al meu nume,
De inima-i robită știu ce să cred anume,
Sub ochii mei cum este prea lămurit s-arată,
Deci adevărul spune-i și fără teamă-ndată
Sau, dacă nu, l-oi spune chiar eu cu gura mea.
Dar, frate, această vorbă îmi pare-a te durea?

ASCANIO

Ah, surioară, dacă m-ai ascultat vreodată,
Să mă asculți și-acuma ca și atuncea, iată,
Și de ești simțitoare la ruga mea frățească,
Tu pe Valer nu-l face cumva să părăsească
Pe-aceea ce-l iubește cu patimă cumplită
Și ce de mila noastră pe drept e-nvrednicită.
Acea nefericită, iubindu-l nebunește,
Doar mie focu-i strașnic de și-l destăinuiește
Și-n inimă-i văd astfel supusa ei vorbire
În stare să înfrîngă orice împotrivire;
Desigur ți-ar fi milă, de-ai ști ce lovitură
Poți da iubirii sale dintr-o căutătură,
Și știu atît de bine durerea ce-ar simți
Că pot să te asigur că-ndată ar muri

De i-ai răpi iubitul ce-atît de mult îi place.
Erast e o partidă ce poate satisface
Orice dorință.

LUCILA

Frate, ajunge tot ce-am spus,
Eu nu știu pentru cine cuvîntul ți l-ai pus;
Să-ncetăm cu-acestea, căci prea puțin îmi pasă;
Să mă gîndesc acuma, fii bun deci și mă lasă.

ASCANIO

Mergi, crudă surioară, dar mă-ntristezi cumplit,
De nu te-ntorci din calea pe care ai pornit.

SCENA 4

MARINETA, LUCILA

MARINETA

Această hotărîre îmi pare cam pripită.

LUCILA

O inimă nu doare cînd este crunt rănită.
Ea cere răzbunare, prinzînd cu ușurință
Orice prilej îi poate aduce biruință.
Mișelul! Să-mi aducă asemenea jignire!

MARINETA

Mă vezi că nici acuma nu mi-am venit în fire.
La întîmplarea asta de mă gîndesc un pic,
Mă depășește, iată, și nu pricep nimic.
În dîrdora acelei mult așteptate vești

El inima-și deschise cu încîntări orbești.
Citind acea scrisoare cu mintea-nfierbîntată,
Cu titlul de zeiță am fost gratificată.
Dar la cetirea celui de-al doilea bilet
Pe dată fui făcută cu ou și cu oțet.
Schimbarea asta bruscă și nemaipomenită,
Mă-ntreb: cum se produse, așa într-o clipită?

LUCILA

Orice-ar fi fost, nimica pe lume nu-l dezleagă
De ura mea cumplită ce-o merită întreagă.
De ce să cați aiurea decît în mișelie
Motivul ce-l împinge la o neomenie?
Și biata mea scrisoare, de care-mi pare rău,
Crezi tu să fie-o scuză la tot harțagul său?

MARINETA

Eu înțeleg prea bine această supărare
Și că întreaga ceartă nu e decît trădare.
Mișeii ne-au făcut-o, iar noi plecăm urechea
La viclenii și lafuri — ce cîini, lovi-i-ar strechea!
Noi ne înduplecasem cu inima miloasă.
Noi ne lăsasem duse de vorba lor mieroasă!
Ajungă cu prostia, la dracul de bărbați!

LUCILA

Ei da, să rîdă lasă-i, să fie încîntați,
Pe socoteala noastră prea plini de fudulie,
Că scurtă vreme ține și-această veselie,
Că-n sufletele mîndre, am să-i arăt îndată
Disprețul calcă după o dragoste trădată.

MARINETA

Dar tot e-o mulțumire la cazuri de adică
De nu te au la mînă, să n-aibă ce să zică.

Sărmana Marineta, că fuse înțeleaptă
Cînd a simțit prea bine anume ce-o așteaptă,
Cînd într-o bună seară, și sub cuvînt de șagă
Că moare după mine, atît îi sînt de dragă...
Tot facem cununie... venise cu ispita,
Dar eu deloc, nimica !

LUCILA

Ia uite, zăpăcita !
Nu-i timp de-astfel de glume. Atîta umilință
Mă doare mult și dacă perfida lui ființă
Prin vreun noroc la care cuminte nu-i să sper
Cumva deocamdată (căci nemilosul cer,
M-a înjosit prea tare spre a-mi sta într-ajutor)
Zic, dacă remușcarea și vechiul lui amor
Din nou mi l-ar aduce, prea dornic să-și jertfească
Chiar viața-i la picioare-mi, c-astfel să ispășească
Ascultă, Marineta, să nu-ndrăznești să vii
Să pui cuvînt la mine, că mă fac foc, să știi,
Ci tocmai dimpotrivă eu vreau, îți poruncesc —
Și să-nțelegi că sincer acuma îți vorbesc —
Să-ți dai atunci silința, s-arăți, neapărat,
Întreaga-i mișelie și-n chip învederat.
Chiar inima mea, biata, de-ar fi să-i fie milă,
S-o rușinezi pe dată, s-o faci să-i fie silă.
Și-atît să ții cu mine, cu-atîta străşnicie,
Să-mi fii o strajă bună în dreapta mea mînie.

MARINETA

Să nu vă fie teamă, lăsați-mă pe mine,
Căci simt că o mînie deopotrivă-mi vine,
Și viața mea întreagă de aș rămîne fată,
Nu-i iert neobrăzarea, o, doamnă, niciodată,
Și dacă vine...

SCENA 5

MARINETA, LUCILA, ALBERT

ALBERT

Du-te, Lucila, și-mi găsește
Pe preceptorul vostru, să văd cam ce gîndește,
El care cu Ascanio e-aproape ziua-ntreagă,
De ce-o fi trist băiatul, de poate să-nțeleagă.

SCENA 6

ALBERT

(singur)

În ce amar de grijă, de spaimă, de-ndoială
Ne vine cîte-o faptă ce-i fără socoteală.
Vreo înșelătorie ce este făptuită.
Cu fiul meu, ce-i numai o fată măsluită
Spre-a ne păstra averea, atîta mă frămînt.
Era mai bine lipsă, decît un simțămînt
Mereu, mereu de spaimă că toate-au să se știe
Și-ai mei vor fi s-ajungă-n rușine, sărăcie,
Sau veșnica-ngrijare de sănătatea lui,
De-atîtea accidente, pe-acasă dacă nu-i ;
La treburi de mă cheamă, la-ntoarcere mi-e frică
Să nu aud vreo veste, sau cineva să-mi zică :
„Nu știi ? Și-a rupt o mînă, ori poate vreun
picior,
Că are iarăși friguri — o, e îngrozitor !“
Așa e-n orice clipă, oriunde mă opresc,
O mie de necazuri prin gînd mi se-nvîrtesc,
O, vai !

SCENA 7

ALBERT, METAFRAST

METAFRAST

Mandatum tuum, curo diligenter. [1]

ALBERT

Magistre vreau...

METAFRAST

Magister, e-adică *magis ter*,
Sau cum s-ar zice altfel de trei ori chiar mai mare.

ALBERT

Să mor de o știusem. Dar, fie-ți dau crezare,
Magistre, zic...

METAFRAST

Urmează.

ALBERT

Eu singur voi cerca,
Dar nu urma într-una cuvîntul a-mi curma,
Magistre, înc-o dată, de fapt a treia dată-i
Mă supără băiatul, știi cît de-ngrijorată-i
Iubirea-mi părintească de tot ce l-ar privi.

METAFRAST

Da. *Filio non potes*, zic bine, *praeferri*
Nisi filius [2], de-asemeni.

ALBERT

Te-ascult magistre, dar
Acest jargon n-aș crede că este necesar.

---

[1] Mă ocup cu grijă de misiunea încredințată (lat.).
[2] Unui fiu nu ai putea să-i preferi decît un fiu (lat.)

Eu știu că ești la carte isteț și iscusit
Așa precum cu toții mi-au fost mărturisit.
Da-n convorbirea noastră, de este cu putință,
Te rog să nu-ți dezvălui întreaga ta știință
Făcînd pe profesorul și glăsuind pe-un ton
Să cred întotdeauna că-mi predici din amvon.
Căci tata, om de treabă, atîta m-a silit
Să-nvăț : o rugăciune, de care m-am slujit
Pe urmă viața-ntreagă, la fiecare ceas,
Și fără a-nțelege latina am rămas ;
Deci să lăsăm în pace știința cea aleasă,
Ca vorba ce-i răspunde să-mi fie înțeleasă.

METAFRAST

Amin !

ALBERT

De căsnicie băiatul se-nspăimîntă
Și de-i vorbesc de-o fată, cu groază se frămîntă
Și nici nu vrea s-audă, se trage îndărăt.

METAFRAST

Dar Cicero avut-a un frate, să-ți arăt.
Ce scrise epigrame rîzînd de căsnicie
Și-un grec Atanatonul [1] cu-același gînd îl scrie...

ALBERT

Pe Dumnezeu, magistre, nu ne mai încurca
Cu grecii, albanezii, sau cu etcetera ;
Cu oamenii aceea, de care-atît îți place,
Băiatul meu nu are nimica de a face.

METAFRAST

Ei, așadar băiatul ?

---

[1] Nemuritorul (gr. veche).

ALBERT

Nu știu dacă-ntr-ascuns
Nu-i este de-o iubire tot sufletul pătruns;
E tulburat de-o vreme, n-aș crede că mă-nșel,
Căci fără să mă vadă, eu l-am văzut pe el
Plimbîndu-se în visuri și-oftări nenumărate,
Mai ieri prin pădurice, prin locuri neumblate.

METAFRAST

Prin locuri neumblate din crîng așa ai spus?
Loc neumblat, adică *latine, secessus* [1];
Virgil a zis-o bine: *est in secessus locus* [2]..

ALBERT

Virgil a zis pe dracul! Ce hodoroncus troncus!
Și cum era să spună, cînd știu atît de bine
Că-n acel loc fusese băiatul doar cu mine.

METAFRAST

Virgil e pus aicea ca nume de-autor,
Ce-a spus mai pe alese, mai clar, mai simțitor,
Ce-ai vrut să zici-nainte cu un cuvînt de rînd,
Și nicidecum ca martor, din care sînt oricînd.

ALBERT

Și eu din nou ți-oi zice că prea puțin îmi pasă
De autori, de martori, de vorba cea aleasă,
Și că aici ajunge să dau eu mărturie.

METAFRAST

Mai bine e: alese cuvintele să fie
Din autori de frunte căci știi: „*Vivendo bonos*

[1] În latinește, retras (lat.).
[2] Este-ntr-un loc retras (lat.).

Precum s-a spus: *scribendo, sequare — auzi? peritos*“ [1].

ALBERT

Om, drac, ce-i fi, vrei oare să mă asculți acuma?

METAFRAST

Quintilian o crede.

ALBERT

Dă, Doamne sfinte, ciuma
Să-l ia pe vorbărețul!

METAFRAST

Și zice el cu doxă
O vorbă însemnată pe care-am să te rog să
Stai s-o asculți.

ALBERT

Pe dracu ruga-l-aș să te ieie
Turbatule! Ce tiflă ai merita să-ți deie
Această dreaptă palmă lovind fără cruțare!

METAFRAST

Ce vă stîrnește oare această-nverșunare?
Și ce vreți de la mine?

ALBERT

Atîta: ascultare!
De-atîtea ori am spus-o.

METAFRAST

Prea bine, prin urmare
Vă fac pe plac de este atîta tot ce vreți.
Am și tăcut.

[1] Imită în purtare pe cei virtuoși și-n scris pe cei mai pricepuți autori (lat.).

ALBERT

Şi bine vei face.

METAFRAST

Mă vedeţi,

Stau şi v-ascult.

ALBERT

Ei bravo!

METAFRAST

Ci uite, zău, să mor,

De-oi zice pis.

ALBERT

Dea Domnul să-ţi fie mai uşor.

METAFRAST

Că trăncănesc într-una nu mai mă-nvinui.

ALBERT

Amin!

METAFRAST

Acum vorbeşte. Ce-aştepţi?

ALBERT

Mă voi sili.

METAFRAST

Şi nici nu te mai teme că am să-ncep din nou.

ALBERT

Destul acuma.

METAFRAST

Iată, tăcerii sînt ecou!

ALBERT

Nici vorbă!

METAFRAST

Promisiunea o ţin, să nu crîcnesc,

ALBERT

Destul.

METAFRAST

Sînt mut de-acuma.

ALBERT

Altfel înnebunesc.

METAFRAST

Vorbeşte, îndrăzneşte, te-ascult şi cu plăcere,
Nu poţi a te mai plînge de lipsa-mi de tăcere;
Nu am de gînd nici gura s-o mai deschid de-acum

ALBERT

(aparte)

Mişelul!

METAFRAST

Hai, sfîrşeşte, te rog frumos, oricum
Vorbeşti de-atîta vreme — de fapt, e cuvenit
Să-mi vie mie rîndul.

ALBERT

Călău, nesuferit...

METAFRAST

S-ascult mereu? Aceasta îţi este oare vrerea?
Eu cred c-ar fi mai bine să ne-mpărţim tăcerea!

ALBERT

Îmi depăşeşti răbdarea!

METAFRAST

S-ascult crezi că mai pot?
N-ai terminat? *Per Jovem* [1], m-ai ameţit de tot.

ALBERT

N-am zis!...

METAFRAST

Ce, iarăşi? Doamne, dar ce polilogbie!
Nimica nu e-n stare de hacul ei să vie?

ALBERT

Turbez!

METAFRAST

Cum, iar începe? Ce chin pe capul meu!
Dar lasă-mă acuma să mai vorbesc şi eu!
Un prost ce îmi vorbeşte este aidoma
Cu un savant ce tace.

ALBERT
(plecînd)

Ei bine, vei tăcea.

SCENA 8

METAFRAST
(singur)

Acum se potriveşte ceea ce-mi zise mie
Un filozof odată: „Vorbeşte, să te ştie!"
Deci dacă libertatea mi-o ia de a vorbi
La ce ca om atuncea să vreau a mai trăi?
În animal atuncea mai bine mă prefac!

[1] Pe Iupiter (lat.).

Grozav mă doare capul c-a trebuit să tac!
Mi-e groază de lehăii vorbind fără-ncetare,
Dar cum? Cînd nici savanţii nu află ascultare?
Fiind siliţi să tacă cum tace-un dobitoc.
Şi rînduiala firii s-ar răsturna pe loc.
Găinile să-nghită pe vulpi în viitor?
Şi pruncii să-i înveţe pe cei bătrîni? Ce vor?
Pe lupi să-i fugărească plăpînzii mieluşei?
Nebuni să facă legea, iar la război, femei?
Pe magistraţi, borfaşii să-i tragă-n judecată?
La palmă de-azi şcolarii pe dascăli deci să-i bată
Bolnavii să prescrie vreun leac vindecător?
Şi iepurii de-acuma...

SCENA 9

ALBERT, METAFRAST, ALBERT vine cu un clopot şi-l pune pe fugă pe Metafrast

METAFRAST
(fugind)

Săriţi! Ah! Ajutor!

ACTUL III

SCENA 1

MASCARIL

Adesea ceru-ajută pe cei mai îndrăzneți
Și din încurcătură îi scoate pe isteți.
Din partea mea acuma, cum m-am trezit vorbind,
Ce pot să fac ? Prilejul să mă silesc să-l prind,
Spre-a merge mai departe să spun căci e cu rost
Bătrînului întreagă povestea cum a fost.
Feciorul lui mă-ncurcă, atît de zăpăcit.
Și celalt, vai de mine, de spune ce-am vorbit !
Păzea ! ce chelfăneală atuncea mă așteaptă !
Mînia de aceea cît nu i se deșteaptă
S-o potrivim într-astfel, ca să ne iasă bine,
Bătrînii între dînșii să se-nțeleagă-n fine.
Să încercăm aceasta, pe loc mă și pornesc.
Trimis. zicînd. de-al nostru pe-al lor să-l
dădăceso.

(Bate la ușa casei lui Albert)

SCENA 2

MASCARIL, ALBERT

ALBERT

Ei, cine-i ?

MASCARIL

Om de treabă.

ALBERT

Oh ! Oh ! Dar ce vînt bun
Te-aduce ?

MASCARIL

Bună ziua, venisem să vă spun...

ALBERT

Ești prea drăguț, băiete, la mine c-ai venit,
Așadar bună ziua.

(Intră din nou în casă.)

MASCARIL

Răspuns cam repezit.
Ce om abraș !

(Bate din nou.)

ALBERT

Ce, iarăși ?

MASCARIL

Dar nu m-ați ascultat,
Jupîne.

ALBERT

Bună ziua cumva să nu-ți fi dat ?

MASCARIL

Ba da.

ALBERT

Da ? Bună ziua.

(Intră din nou în casă.)

MASCARIL

Să vă salut de zor.
Trimis venisem însă de domnul Polidor.

ALBERT

Ei, asta-i altă treabă. Stăpînul te trimite
Să mă saluţi ?

MASCARIL

Întocmai.

ALBERT

Atunci să-i spui, băiete,
Că-i mulţumesc dorindu-i din parte-mi numai bine.

(Dă să intre iar în casă.)

MASCARIL

Ce om ! Măcar nu-i place lui lumea să se-nchine

(Bate.)

Dar n-am sfîrşit ; acuma ce-mi zise-o să vă zic :
Ar vrea ca să vă roage să staţi de vorbă-un pic.

ALBERT

(se întoarce din uşă)

Ei bine ! Cînd doreşte sînt gata să-l primesc.

(Vrea să intre iar în casă.)

MASCARIL

(oprindu-l)

Dar aşteptaţi o clipă, numaidecît sfîrşesc :
Doreşte ca să poată vorbi nesupărat
De-o chestie de seamă, venind ne-ntîrziat.

ALBERT

Ce chestie de seamă, nu ştii cumva, să fie
Că vine el la mine ?

MASCARIL

O taină, zic, ce-o ştie
Abia de azi şi care pe ambii vă priveşte.
Atîta am a spune.

(Pleacă.)

SCENA 3

ALBERT

O, ceruri, mă-ngrozeşte !
O, Doamne ! Doamne sfinte ! eu tremur, nu mai ştiu !
În legături cu dînsul n-avui prilej să fiu.
Se iscă o furtună ce socoteala-mi strică.
Aceasta este taina de care mi-a fost frică.
A cumpărat vre unul, ce mă va fi trădat,
Şi-astfel întreaga-mi viaţă rămîne-voi pătat !
Sînt dat de gol. Văd bine, prea mult nu mai pot ascunde
O înşelătorie, de care voi răspunde.
Era cu mult mai bine pentru obrazul meu
Ca să fi dat urmare, cum m-am temut mereu,
Îndemnului lăuntric, de-atîtea ori simţit,
De-a-i da-ndărăt averea ce eu i-am fost răpit,
Să nu mai fie vîlva ce astăzi o aştept,
Să fi făcut în tihnă aceea ce e drept !
Dar vai ! Tîrziu e-acuma, aşa nu se mai poate
Şi-averea ce în fine din casă mi se scoate,
Prin vicleşug ţinută de mine, o să-mi pară
O pagubă desigur, ce rău o să mă doară.

SCENA 4

ALBERT, POLIDOR

POLIDOR

(rostind primele patru versuri fără a-l vedea pe Albert)

Aşa, să se însoare el într-ascuns de mine !
Să deie Domnul fapta-i să se sfîrşească bine ;
Mă tem de tatăl fetei, de ce va fi să fie,
De trecerea lui mare, de dreapta lui mînie.
Dar îl zăresc că-i singur.

ALBERT

Vai ! vine Polidor !

POLIDOR

Ah ! Să-i vorbesc mi-e frică.

ALBERT

De teamă pot să mor.

POLIDOR

Cu ce să-ncep acuma ?

ALBERT

Cum să mă port cu el ?

POLIDOR

Că-i tulburat se vede.

ALBERT

Nu-i liniştit defel.

POLIDOR

Seniore-Albert, se vede în ochii dumitale
Că ştii de pe acuma ce vin să pun la cale.

ALBERT

Vai, da !

POLIDOR

Eu văd că vestea-mi, fireşte, te-a mirat.
Nici nu-mi venea a crede, atunci cînd am aflat.

ALBERT

Mă crede că obrazu-mi roşeşte de ruşine.

POLIDOR

E-o faptă pentru care dojană se cuvine,
Şi cel ce a făcut-o chiar nici o scuză n-are.

ALBERT

Dar Dumnezeu se-ndură în mila lui cea mare.

POLIDOR

Nu trebuie aceasta uitat de dumneata.

ALBERT

Eu sînt creştin cucernic.

POLIDOR

Fireşte că-i aşa.

ALBERT

Să-ţi fie însă milă, seniore Polidor.

POLIDOR

Eu dumitale-acuma aceasta ţi-o implor.

ALBERT

Ca să te-nduri mă iată că în genunchi mă pun.

POLIDOR

Eu totuşi despre mine la fel va fi să-ţi spun.

ALBERT

Îndură-te, seniore, de trista-mi întîmplare.

POLIDOR

Eu sînt cel ce se roagă acuma de-ndurare.

ALBERT

Mă copleşeşti în totul prin marea-ţi bunătate.

POLIDOR

Mă simt plin de sfială de-aşa umilitate.

ALBERT

Îţi cer din nou iertare.

POLIDOR

Iertare-ţi cer şi eu.

ALBERT

Îmi căşunează fapta o straşnică durere.

POLIDOR

Nici eu nu pot să aflu cumva o mîngîiere.

ALBERT

Să nu se facă vîlvă, eu te-aş ruga fierbinte.

POLIDOR

Vai ! Cred că este lucrul din toate mai cuminte.

ALBERT

Aş vrea să-mi scape cinstea.

POLIDOR

Chiar asta vreau să fac.
De faţă cu străinii voi şti de tot să tac.

ALBERT

Şi cît despre avere, să fie cum doreşti.

POLIDOR

Nu vreau nimica alta decît ce socoteşti ;
Iar din acestea toate vei face după plac.
Aşa cum ţi-e îndemnul, aşa primesc să tac.

ALBERT

Ce om preacumsecade, ce omenească fire !

POLIDOR

Din parte-ţi ce blîndeţe în ce nenorocire !

ALBERT

Eu îţi doresc ca toate mereu să-ţi propăşească.

POLIDOR

Te aibă Domnu-n pază !

ALBERT

Cu dragoste frăţească.

POLIDOR

Din inimă simt asta, mă bucur mai ales.
Că în aceste toate deplin ne-am înţeles.

ALBERT

Ah, mulţumescu-ţi, Doamne !

POLIDOR

Nu vreau s-aud nimica,
Şi în păcat Lucila căzînd cu al meu fiu
De teama dumitale pierdut gîndeam să fiu.

ALBERT

Dar ce vorbeşti anume : Lucila şi păcat ?

POLIDOR

Ei, fie ! Să începem, c-abia le-am descurcat ;
Feciorul meu, știu bine, nu-i vrednic de cruțare
Și dacă asta-ți este cumva spre ușurare
Mărturisesc că singur el poartă vina-ntreagă,
Mărturisesc de asemeni că fiica voastră dragă
Era prea înțeleaptă spre a greși ușor
Fără-a fi amețită de-un ademenitor.
Mișelul amăgind-o pe ea, nevinovata,
A mers pînă acolo să necinstească fata ;
Dar s-a-ntîmplat acuma și după-a mea dorință
Ne-am înțeles, de vreme ce ai bunăvoință,
Deci să uităm de toate și să iertăm păcatul,
Căsătorind pe fată în lege cu băiatul.

ALBERT

(aparte)

Vai ! Cît mă înșelasem! Ce aflu fără veste ?
Nenorocirea asta mai mare încă este.
Zbătîndu-mă-n necazuri eu încotro s-apuc ?
Căci dacă zic vreo vorbă un alt necaz mi-aduc.

POLIDOR

La ce te duce gîndul nu vrei să știu nicicum ?

ALBERT

Ia, la nimic, aș zice să amînăm acum ;
Mi-e rău așa deodată, dă-mi voie să te las.

SCENA 5

POLIDOR

(singur)

Eu îi citesc în suflet ce simte pas cu pas.
Vezi, dreapta-i judecată să facă una-i zice,

Dar supărarea vine acestea să le strice ;
El vede iar rușinea, de-aceea se și duce
Mînia să-și ascundă ce vine să-l apuce.
Durerea stăpînită de fapt mai mult sporește ;
Dar iată că nebunul tocmai la țanc sosește.

SCENA 6

POLIDOR, VALER

POLIDOR

Ia uite, domnișorul ce cu-ale lui purtări
La bătrîneți mă pune în prea frumoase stări !
În orice zi vei face tot strașnice isprăvi,
Ca în auz pe urmă să-mi fii urcat în slăvi ?

VALER

Dar astăzi ce ispravă făcut-am, nebunească,
Spre a-mi aduce astfel mînia părintească ?

POLIDOR

Sînt om sucit, vezi bine, și crud, becisnic, strașnic.
Năpăstuiesc copilul acesta bun și pașnic !
Căci ca un sfînt trăiește și stînd mereu acasă
Se roagă ziua, seara, în zori și după masă.
Că rînduiala firii el însă-n tot o schimbă,
Din noapte face ziuă, în care timp se plimbă,
Că de părinți și rude nu vrea să ție seamă,
Că n-are nici rușine, cum nici nu are teamă,
Că de curînd se-nsoară, hoțește, pe furiș,
Ducînd-o pe Lucila de-a drept la măritiș,
Dar fără ca să-i pese dintr-asta ce-o ieși,
Isprăvile acestea nu el le săvîrși.
Mă-ntîmpină sărmanul, ce-i spun nicicum nu știe !

Ah ! Cîine, drept pedeapsă pentru păcate mie,
Nu vrei s-asculţi de nimeni ; cînd vremea va veni
Ca să te văd cuminte-nainte de-a muri ?

VALER

(singur)

De unde-mi vine asta ? Sînt foarte încurcat.
Ah ! Mascaril se poate ca să mă fi trădat,
Dar să mărturisească nu este el în stare,
Să-l iau cu binişorul şi furia mea mare
S-o stăpînesc acuma.

SCENA 7

MASCARIL, VALER

VALER

Ştii, Mascaril, că tata
M-a-ntîmpinat spunîndu-mi că ştie totul, gata !

MASCARIL

Chiar ştie ?

VALER

Da.

MASCARIL

Cum oare ? Şi-apoi, de unde ştie ?

VALER

Nu ştiu această veste cum a putut să-i vie,
Dar iată că-ntr-aceasta izbînda e deplină,
Mi-e inima de-aceea de bucurie plină,
Căci nu mi-a spus o vorbă într-adevăr de ceartă,
Ba chiar îmi scuză vina şi patima mi-o iartă,

Şi mult aş vrea să aflu cam cine-a fost în stare
În sufletu-i deodată să facă a schimbare.
Să pot şi eu la rîndu-mi să-i mulţumesc pe drept.

MASCARIL

De aş fi eu acela, la ce să mă aştept
Că mulţumită mie, ies bine-acuma toate :

VALER

Da ! Da ! şi vrei, băiete, să-ţi cred minciuna poate?

MASCARIL

Eu sînt, vă spun, acela şi spun adevărat,
Îndemînării mele e totul datorat.

VALER

Cum, nu glumeşti adică ?

MASCARIL

Dar dracul să mă ia
De mă gîndesc la glumă şi nu e chiar aşa !

VALER

(trăgînd sabia din teacă)

Şi dracul să mă ieie pe mine totodată
De nu-ţi primeşti în totul amarnica răsplată.

MASCARIL

Ah, domnule, ce-i asta ? De ce m-aţi păcălit ?

VALER

Astfel îţi e credinţa cu care te-ai fălit ?
Prin viclenie numai primeşti să dai pe faţă
Încurcătura care, cu limba-ţi îndrăzneaţă
Cum vezi, ai căşunat-o şi mîniind pe tata
Mă pierzi de tot pe mine ? Deci moartea ţi-e
răsplata !

MASCARIL

Încetişor, de moarte eu nu sînt pregătit,
Să aşteptăm că poate deplin am izbutit;
Puternice temeiuri au hotărît ca eu
Să dau pe faţă-o taină ce-o ascundeam cu greu.
Această îndrăzneală e foarte fericită.
De vă-mplinesc dorinţa aceea foarte mare,
Nu e-n zadar atuncea atîta supărare?
Va înceta nevoia mereu de-a vă preface.

VALER

Şi dacă-s doar palavre cum să înşiri îţi place?

MASCARIL

Vă va rămîne vreme spre a mă omorî.
Dar dacă cum mi-e planul cumva s-ar hotărî,
Şi să ne-ajute Domnul! cu cîtă încîntare
Veţi lăuda, ştiu bine, isteaţa mea purtare.

VALER

Noi vom vedea, Lucila...

MASCARIL

Ah, tatăl ei, tăcere!

SCENA 8

VALER, ALBERT, MASCARIL

ALBERT

(rostind primele cinci versuri fără a-l vedea pe Valer)

Cu cît îmi ies din spaima ce-ntîia mea părere
În minte-mi răspîndise, cu-atîta mai ciudat
Îmi pare însă basmul ce mi l-a înşirat;

Lucila mea se jură că este o prostie,
Nici gînd acestea toate că ar putea să fie.

(Către Valer.)

Ah! domnule, ce-nseamnă acestea? oare eşti
Acel ce născoceşte nevrednice poveşti?

MASCARIL

De ce sînteţi, seniore, aşa supărăcios,
Cu ginerele vostru atît de urîcios?

Ce ginere, paiaţo? Tu-mi pari a fi în stare
Maşinăria asta a pune în mişcare,
Ba chiar c-ai iscodit-o întîi şi-ntîi, aş crede.

MASCARIL

Nimic să vă mînie aicea nu se vede.

ALBERT

Cum, e frumos adică, să spui de fata mea
Ce-ai spus, şi-ntreg scandalul să cadă doar pe ea?

MASCARIL

E gata ca să facă aşa cum aţi fi vrut.

ALBERT

Să spună adevărul, ce alta-i de făcut?
El dacă pe Lucila avea de gînd s-o ia,
Afacerea-i cinstită şi nici nu este grea,
Să fi făcut cum cere obrazul, omenia,
Să fi venit la mine să ceară cununia
Şi nu să scoată vorbe ce sînt defăimătoare,
Minciuni neruşinate, scorniri înjositoare.

MASCARIL

Dar cum? Nu e în taină Lucila măritată
Cu-al meu stăpîn?

ALBERT

Nu este ; nici nu va fi vreodată.

MASCARIL

Domol, căci dacă este cu-adevărat așa
Căsătoria oare veți încuviința ?

ALBERT

A, dacă se arată precum că nu a fost,
Să-ți înmuiem spinarea așa-i c-ar fi cu rost ?

VALER

Dar, domnule, îmi pare ușor de dovedit,
Pentru că el nu minte.

ALBERT

Poftim ! V-ați potrivit !
Stăpînul și cu sluga, mințind, v-ați întrecut !

MASCARIL

Pe cinstea mea că toate așa s-au petrecut !

VALER

Să vă-nșelăm, seniore, ce rost ar mai avea ?

ALBERT

Se înțeleg ca hoții la tîrg, pe cinstea mea !

MASCARIL

De ce atîta ceartă ? Să trecem la dovadă ;
Chemați-o pe Lucila, și-atunci va să se vadă.

ALBERT

Și dacă ea acuma vă face de minciună ?

MASCARIL

Aceasta-i peste poate, căci doar nu e nebună.
Făgăduiți că nunta va fi înfăptuită,
Primesc pedeapsa care v-o pare mai cumplită,
Cu gura ei de n-are să vă mărturisească
Și fapta-i ce o leagă și dragostea-i orbească.

ALBERT

Hai, să vedem !

(Merge și bate la ușa casei sale.)

MASCARIL

(către Valer)

Deci toate se vor sfîrși cu bine.

ALBERT

Lucila, vino-ncoace !

VALER

(lui Mascaril)

Mă tem...

MASCARIL

Lăsați pe mine.

SCENA 9

VALER, MASCARIL, ALBERT, LUCILA

MASCARIL

(întîi către Albert, apoi către Lucila)

O, domnule, o clipă ! În fine, domnișoară
Acuma vă așteaptă o soartă mai ușoară
Și tatăl dumneavoastră, aflînd că îl iubiți,

Vă va lăsa bărbatul, ca fericiți să fiți,
De-ndată ce veți spune, lăsînd orice sfială,
Că ale noastre vorbe nu sînt o trăncăneală.

LUCILA

Dar ce năzbîtii toarnă acest nerușinat ?

MASCARIL

Mă iată cu o vorbă frumoasă onorat !

LUCILA

Dar, domnule, mă iartă, să știu acuma voi
De unde iese basmul acesta despre noi ?

VALER

Mă iartă, preafrumoaso, valetul a vorbit,
Și căsnicia noastră deci s-a destăinuit.

LUCILA

Cum, căsnicia noastră ?

VALER

Acum se știe tot,
A mai ascunde astfel e prea tîrziu, socot.

LUCILA

Din patimă, adică de soț eu te-am luat ?

VALER

O patimă de care pot fi-nvidiat ;
Eu datoresc norocul acestei fericiri
Doar bunătății voastre, nu falnicei iubiri,
Eu știu că pe dreptate puteți fi supărată
Că taina ce-o jurasem în lume se arată,
Dar eu mi-am dat silința mereu să n-o trădez

Și fără voia voastră să n-o învederez
Dar...

MASCARIL

Eu sînt vinovatul, dar oare e vreun rău ?

LUCILA

O înșelătorie mai mare este, zău ?
Atîta îndrăzneală, cu mine chiar de față ;
Să fiu a voastră, astfel valetul vă învață ?
O, ce iubit năstrușnic, ce în al său avînt
Îmi pîngărește cinstea voind al meu cuvînt,
Ca tatăl meu, de frica poveștii lor viteze,
O astfel de pețire să încuviințeze.
Cînd s-ar uni cu toate să-i vie-ntr-ajutor,
Destinul și cu tata și cu al meu amor,
În dreapta mea mînie, luptînd voi m-ați vedea
Pierzîndu-mi la nevoie chiar însăși viața mea,
Ca să nu fiu soția cui m-a pețit așa.
E limpede aceasta ? Și-acuma dumneata
Poți să te duci, iar dacă mi-ar fi îngăduit
De buna-cuviință ce știu ce-i rînduit
Ca fetele s-o aibă, să-ți fac ce-n gînd îmi vine,
Te-aș învăța ce-nseamnă a-ți bate joc de mine.

VALER

(către Mascaril)

Eu sînt pierdut, mînia nu-i poate fi-mbunată.

MASCARIL

Lăsați-mă pe mine. Dar, doamnă, ce arată
Și oare ce înseamnă aceste alintări ?
Ce gînd aveți în minte și cîte supărări
Vă fac, chiar împotriva dorințelor fierbinți,
Să vă porniți de parcă v-a scos ceva din minți ?
Și dacă tatăl vostru s-ar îndărătnici —

Mai treacă-meargă — însă chiar el statornici,
În dreapta-i judecată, că o mărturisire
Iertarea v-ar aduce de la a sa iubire.
Eu înţeleg prea lesne cum că vă e ruşine
Să arătaţi amorul supusă ce vă ţine;
Dar dacă, fără voie, voi aţi păcătuit,
Printr-o căsătorie s-a şi tămăduit
Şi orişice s-ar zice de focul ce-l simţiţi
Nu-i vina prea grozavă; prea bine cum o ştiţi,
Femeia este slabă adesea ca şi noi,
Şi nu sînteţi desigur nici lemn şi nici pietroi.
N-aţi fost, fără-ndoială, întîia ce-a greşit,
Precum nici cea din urmă nu sînteţi, negreşit.

LUCILA

Cum tată-l laşi să spună aceste măgării
Şi nu rosteşti o vorbă în ajutor să-mi vii?

ALBERT

Ce vrei să fac? Asemeni ciudată întîmplare,
De tot mă năuceşte.

MASCARIL

Ah! cîtă-nverşunare!
De mult era mai bine să fi mărturisit.

LUCILA

Cum, ce mărturisire?

MASCARIL

Tot ce-am istorisit
Precum că se-ntîmplase, o ştiţi atît de bine.

LUCILA

Ce să se-ntîmple între stăpînul tău şi mine?

MASCARIL

Am spus adineaurea că, fără îndoială,
Veţi fi ştiind mai bine această socoteală
Şi noaptea cu pricina fu sigur prea plăcută
Ca-n amintirea voastră să poată fi pierdută.

LUCILA

Ai întrecut măsura şi n-am să-ţi rabd minciuna!
(Îi dă o palmă.)

SCENA 10

VALER, MASCARIL, ALBERT

MASCARIL

E fără doar şi poate că, uite,-mi trase una!

ALBERT

Măgar, lichea, nemernic, hai, cară-te de-aici!
Mă mir c-ai îndrăzneala o vorbă să mai zici.

MASCARIL

Cu toate-acestea dracu înhaţe-mă îndată
De-am zis măcar o vorbă ce nu-i adevărată!

ALBERT

Cu toate-acestea, iată, să-mi facă ce-or voi
De nu te-nvăţ eu minte a te obrăznici.

MASCARIL

Vreţi martori să-ntărească ce-am zis că
se-ntîmplase?

ALBERT

Vrei doi gealați cu bîta lungit să mi te lase ?

MASCARIL

Ei vor veni să jure întocmai ca și mine.

ALBERT

Ei vor veni să-ți tragă vîrtos, cum se cuvine.

MASCARIL

V-am spus că pe Lucila rușinea o oprește.

ALBERT

Ți-am spus că ei în locu-mi te-or bate voinicește.

MASCARIL

Dar pe Ormin, notarul cel gros, l-ați cunoscut ?

ALBERT

Dar pe Grimpant, călăul, de-l vezi, e mai plăcut ?

MASCARIL

Dar pe Simon, pe vremuri vestitul croitor ?

ALBERT

Spînzurătoarea-i pusă la mijloc de obor !

MASCARIL

Vor pune mărturie cum că s-au cununat.

ALBERT

Vor face să se-ncheie destinul tău spurcat.

MASCARIL

Pe ei însurățeii drept martori i-au găsit.

ALBERT

Pe ei să mă răzbune i-oi face negreșit.

MASCARIL

Cu ochii lor văzură cum și-au jurat credința.

ALBERT

Cu ochi tăi vedea-vei că-ți spînzură ființa.

MASCARIL

Lucila își pusese ca semn un văl pe față.

ALBERT

Stă semn de ce te-așteaptă pe obrazul tău,
paiață !

MASCARIL

Bătrînul îndărătnic !

ALBERT

Mișelul blestemat !
De bătrînețe numai eu sînt împiedicat
Pe loc neomenia cumplit să-ți pedepsesc.
Are să-ți vină rîndul, eu ți-o făgăduiesc !

SCENA 11

VALER, MASCARIL

VALER

Ei, unde e izbînda ce trebuia să vie ?

MASCARIL

Eu înțeleg prea bine cu mine ce-o să fie.
Stau toate împotrivă-mi cu dușmănii cumplite,

Ciomegele şi ştreangul fiindu-mi pregătite
De pe o stîncă-naltă eu mă-ndrept să sar,
În desperarea-mi cruntă, de voi afla măcar
O stîncă ce să fie înaltă mult de tot.
Vă las cu bine.

VALER

Fuga nu prinde. Eu socot
Că dacă ţi-e de moarte, să mori în faţa mea.

MASCARIL

Să mor aşa cu martori e-o soartă şi mai grea
Şi moartea mea într-astfel prea mult ar zăbovi.

VALER

Urmează-mă! Hai, vino! Şi făr-a te codi!
Cu drept cuvînt iubirea-mi, cumplit înfuriată,
Că nu e rost de glumă va să-ţi arate-ndată!

MASCARIL

Ah, Mascaril, sărmane! Ce rele a-ndura
Esti osîndit tu astăzi, şi nu din vina ta

ACTUL IV

SCENA 1

ASCANIO, FROSINA

FROSINA

Urîtă întîmplare!

ASCANIO

Ah! Draga mea Frosină,
Vezi, soarta hotărît-a de tot a mea ruină;
Această întîmplare, ajunsă pîn-aici,
Fireşte nu rămîne aşa pe loc, ce zici?
Va merge mai departe; Lucila şi Valer,
Miraţi de cîte-aduce asemenea mister,
În noaptea asta neagră vor căuta lumină
Şi planurile mele vor fi zvîrlite-n tină.
Albert chiar dacă ştie secretul meu, sau chiar,
Ca cealaltă lume, de el n-are habar,
Pe soarta mea lumina cînd va luci pe dată
Şi altuia averea va fi încredinţată,
Se duce interesul, cînd voi rămîne eu,

Cu fapta mea, atuncea mă va răbda cu greu.
Va trece şi iubirea, căci orice-ar cugeta
În sinea lui de fapta şi de iubirea mea
Va vrea el de nevastă o fată a mai cere,
Ştiind-o fără sprijin de rude sau avere?

FROSINA

Găsesc că judeci bine, cum este cuvenit,
Dar judecata asta la timp să-ţi fi venit!
Cine-ţi putea ascunde lumina minţii oare?
Cînd nu era nevoie să fii chiar vrăjitoare
Ca să ghiceşti îndată, căci îl iubeai fierbinte,
Acelea ce doar astăzi le vede a ta minte?
Astfel nici nu se poate şi eu am prea ştiut!
Sfîrsit mai bun ca ăsta nicicum n-am prevăzut.

ASCANIO

Dar ce să fac acuma? Sînt foarte tulburată,
În locul meu te pune şi, cum să scap, mi-arată.

FROSINA

Tu însăţi aşezată acuma-n locul tău,
Doar tu găseşte sfatul de dat în acest rău,
Căci eu sînt tu adică, iar tu eşti eu; vom spune:
„Frosino, ia dă-mi sfatul, cam ce să fac, anume
Un leac afla-voi oare? Te rog să-mi spui acuma"

ASCANIO

Vai! nu aşa, căci este prea dureroasă gluma,
Tu prea puţină parte iei la amarul meu,
Rîzînd, cînd vezi prea bine ce încurcată-s eu.

FROSINA

Împărtăşesc cu totul cumplita-ţi supărare,
Dar să te-ajut eu nu ştiu de pot vreun lucru mare;

Nu văd din nici o parte nici chiar o licărire
Ca să le schimbe toate cum vrea a ta iubire.

ASCANIO

De nu e vreo scăpare, va trebui să mor.

FROSINA

Dar de murit, drăguţă, e-atîta de uşor!
Vezi, moartea este leacul mereu la îndemînă,
A cărui folosire pe mai tîrziu se-amînă.

ASCANIO

Nu, nu, Frosino; dacă prin înţeleptu-ţi sfat
Acum de la pieire nu mă vei fi scăpat,
Îţi spun că mă dau pradă cumplitei desperări.

FROSINA

Nutresc acuma gîndul unei înfăţişări
Cu... Iată că se-arată Erast şi-ar fi mai bine
Pe drum să stăm de vorbă, căci o idee-mi vine.
Hai repede să mergem...

SCENA 2

ERAST, GROS-RENÉ

ERAST

Cum, iarăşi refuzat?

GROS-RENÉ

Ambasadorul vostru fu groaznic insultat.
Abia de încercasem să-i spun ştiuta veste
Că vreţi o-ntrevedere şi mi-a răspuns aceste

Cuvinte de ocară : „Hai ! poţi de-aici să pleci.
Stăpînul tău cu tine sînteţi tot una, deci
Trimite-l la plimbare“, şi după-aceea-ndată
Ea şi-a văzut de cale cu faţa îmbufnată ;
Şi iată Marineta sărind cu gura : „Drace !
Tu, fantele de tobă, ia să ne laşi în pace !“
Şi-atunci mi-a-ntors un spate la fel de mînios,
Aşa că soarta voastră de-a mea nu-i mai prejos.

ERAST

Ingrata ! Să primească cu-atîta fudulie
O inimă ce-şi uită prea dreapta ei mînie !
Cum ? Oare supărarea celui ce-i înşelat,
Aşa zicînd pe faţă, ar fi de neiertat ?
Şi-a mea înflăcărare într-un moment fatal
Să stea fără să-i pese de-un norocos rival ?
În locul meu oricine n-ar fi făcut la fel ?
Ar fi rămas mai rece la ce-ndrăznise el ?
Din dreapta-mi bănuială ieşit-am prea tîrziu ?
Cerut-am jurăminte ca îndărăt să viu ?
Cînd însă toată lumea mai stă la îndoială.
O inimă grăbită nu ţine socoteală
De ce-a putut să fie, se roagă de iertare,
A ei nu ţine seama de-o dragoste-aşa mare ?
În loc să liniştească un suflet chinuit
De ce-a ştiut rivalul a-mi da de-nchipuit,
Lăsînd să mă sfîşie geloasa mea pornire,
Înlătură scrisoare, solie, întîlnire ?
Nu-ncape îndoială, e-o dragoste prea slabă
Ce-o poate astfel stinge orice jignire-n grabă,
Şi ciuda ei pripită de-a fi nenduplecată
Mi-arată cam ce-ascunde o inimă şireată,
Şi care este preţul ce pot acuma pune
Pe cele ce-nainte i-a fost plăcut a-mi spune.
Cum să-mi mai fie dragă fiinţa ce-o iubeam,
Cînd văd acum prea bine ce mică parte am ;

Şi fiindcă mi se-arată atîta supărare,
Ei bine, voi răspunde tot cu aşa purtare.

GROS-RENE

Şi eu la fel. De-acuma voi fi tot supărat,
Şi dragostea, să zicem, c-a fost un vechi păcat.
Să le-nvăţăm noi minte pe ele amîndouă,
Să vadă că curajul nu ne lipseşte nouă,
Cel ce-ar răbda dispreţul îl poate chiar primi,
Dar noi cum se cuvine a ne purta vom şti.
Le-om face să vorbească îndată cu blîndeţe,
Din vina noastră-s ele atîta de mări ţe !
Pe orişice m-aş prinde pe loc că le-om vedea
De gîtul nostru strînse mai mult decît am vrea.
De n-ar fi răzgîiate în fel şi chip, cum ştim,
De partea bărbătească în vremea ce-o trăim.

ERAST

Pe mine, vezi, dispreţul mă supără mai tare ;
De-aceea voi răspunde cu un dispreţ mai mare
Şi am să-mi pun în suflet o altă Dulcinee.

GROS-RENE

Eu nu mai vreau din parte-mi istorii cu-o femeie,
Le părăsesc pe toate şi cred c-ar fi mai bine
Ca şi domnia voastră să faceţi tot ca mine ;
Căci să vedeţi, femeia, de-oricine e ştiut,
E-un animal ce este cu greu de priceput.
Ci firea aplecată mereu spre răutate,
Şi animalu-acesta în animalitate
Tot animal rămîne chiar dacă stă în viaţă
Ani mii şi mii şi astfel raţiunea ne învaţă :
Muierea-i tot muiere şi-n veci de veci muiere,
Cît va fi lumea lume, ce-i iarbă rea nu piere.
Deci grecul din vechime a fost îndreptăţit
Cînd, amărît, ne spuse, ca omul cel păţit,

Că mintea de femeie ca dîmbul de nisip
Nu poate să rămînă pe loc cu nici un chip.
Vedeți dar judecata cît e de-ntemeiată :
Că mintea este-aceea ce e însărcinată
Să mîne trupul, care adesea e pornit,
Deci dacă totul nu e destul de chibzuit,
Vedem cum se întîmplă atîte-ncurcături ;
Îndată ies deasupra urîte-apucături
Și trag încoace-ncolo și nu se înțeleg
Și cea mai proastă cale adesea o aleg.
Cu ce dorește una, cealaltă nu se-mpacă
Și se silește numai ca tot pe dos să facă.
Se vede dintr-acestea că e-nțelept cuvîntul :
Că mintea-i se sucește după cum bate vîntul,
Și Aristotel [1] de-aceea, un învățat vestit,
Cu marea pe femeie a fost asemuit,
Statornică se știe că este cum e marea,
Chiar prea adevărată e-n tot asemănarea
(Asemănarea vine s-ajute judecata
Și adevărul astfel noi îl avem de-a gata ;
Așa ne place nouă, acelor învățați :
De dreapta judecată să ne lăsăm purtați.)
Deci prin asemuire, stăpîne, dacă vreți,
Cum de furtună mare umflată o vedeți,
Cumplit înfuriată și plină de turbare,
Cu valuri peste valuri, cu gălăgie mare,
Izbește și repede din pivniță pe casă
Corabia sărmana și locului n-o lasă,
La fel e și femeia cu mintea apucată :
Furtuna se ivește mereu neașteptată
Și vorbele atuncea pornesc în vijelie
Și, limpede, pe urmă aproape nu se știe

---

[1] Învățătura lui Aristotel era foarte prețuită în scolastica medievală ; numele filozofului grec era invocat adesea de teologi ca o autoritate de necontestat.

Cum valurile, vîntul... nisipul... Aoleu !
Muierile sînt dracu, stăpîne, vă spun eu.

ERAST

Ce bine judeci !

GROS-RENÉ

Doamne ! Cred că este destul de bine ;
Dar iată că încoace eu o zăresc că vine.
Ah ! cel puțin fiți tare !

ERAST

Nici un pericol nu e.

GROS-RENÉ

Mă tem că ochii galeși iar lanțul să vi-l puie.

SCENA 3

ERAST, LUCILA, MARINETA, GROS-RENÉ

MARINETA

Îl văd din nou ; în cale să nu-i ieșiți cu grabă.

LUCILA

Mă bănuiești zadarnic că sînt atît de slabă.

MARINETA

Spre noi se-ndreaptă, uite-l.

ERAST

Nu, doamnă, nu veți crede
Iar de iubirea noastră acum că voi purcede
A vă vorbi — e dusă, și-am să mă vindec — știu
În inima aceea ce-mi fuse dat să fiu —

Dintr-o jignire mică atîta supărare.
Arată pentru mine prea multă nepăsare ;
Voi dovedi anume că un dispreț vădit
De-o minte generoasă e mult mai resimțit.
Da, recunosc că ochii-mi pe-ai voștri îi vedeau
Cu farmece alese ce-n alții nu sclipeau
Și că iubirea care în lanțuri mă ținuse
Mai mult ca o domnie măreță îmi plăcuse ;
Iubirea mea desigur era chiar prea fierbinte,
Erați întreaga-mi viață, în suflet și în minte
Vă tot purtam ; și astăzi deși prea înjosit,
Durerea mea e mare că totul s-a sfîrșit.
Cu toată încercarea de-a vă uita, știu bine,
Că inima o vreme va sîngera în mine
Și liberat de jugul ce-mi fu supremul bun,
Că pe nici una alta n-am să iubesc, îmi spun,
Dar vai ! la ce bun oare ? — și fiindc-a voastră ură
Alungă o iubire ce totuși nu se-ndură,
Aceasta-i plictiseala din urmă ce-o aveți
Cu-o dragoste pe care cu nici un chip n-o vreți.

LUCILA

Vai, domnule, mai bine desigur ar fi fost
Să mă scutiți de-o scenă ce n-are nici un rost.

ERAST

Atunci, ei bine, doamnă, am să vă fac pe plac ;
Ne despărțim și iată definitiv o fac,
Eu vă respect voința și chiar să mor primesc
Decît, o nouă dată, să viu să vă vorbesc.

LUCILA

Prea bine, — așa îmi place.

ERAST

Să nu vă fie teamă
Să-mi calc făgăduiala ; și dacă iar mă cheamă,
Nu veți avea, să credeți, triumful prea ușor
Ca să revin îndată.

LUCILA

Ar fi chiar de pomană.

ERAST

Eu pieptul mi-aș străpunge într-o pornire vană,
Iar clipe ca acestea de-ar trebui să fie,
Să mai îndur o dată așa neomenie...

LUCILA

Prea bine, deci ajunge.

ERAST

Da, cum ați zis, ajunge !
Ca orice îndoială cruzimea ta s-alunge,
Spre-a dovedi, ingrato, pe veci, neapărat,
Că nu mă-ntorc în lanțul din care am scăpat,
Nu voi păstra nimica să poată zugrăvi
În mintea mea iubirea ce azi se isprăvi.
Poftim de-ți ia portretul, pe care-l încunună
Un farmec fără seamăn, dar sub a lui minciună
Scăderi nebănuite ascunde zîmbitor.
Vă-napoiez deci, doamnă, un chip înșelător.

GROS-RENÉ

Așa !

LUCILA

Doresc de-asemeni să vă înapoiez
La rîndu-mi diamantul ; nu vreau să-l mai păstrez.

MARINETA

Prea bine!

ERAST

Deci primește și-aceste brățelete.

LUCILA

Și iată-aici agata ce-mi daseşi ca pecete.

ERAST

(citește)

„Pretinzi că-ți sînt grozav de dragă,
Erast, și-ai vrea să afli ce simt eu pentru tine.
De nu-ți răspund cu dragoste întreagă,
Sînt totuşi foarte mîndră că mă iubeşti pe mine.
Lucia"

Primeai atunci prin asta, fățiș, iubirea mea:
Minciuna cîntăreşte cît o pedeapsă grea

(Rupe scrisoarea.)

LUCILA

(citește)

„Nu ştiu deloc destinul ce-mi este rezervat
Şi cît voi suferi,
Dar ştiu, fermecătoarea, și sînt încredințat
Că-n veci te voi iubi.
Erast"

Te arătai prin asta în dragoste fidel,
Dar mîna şi scrisoarea, cum vezi, mințeau la fel.

(Lucila rupe scrisoarea.)

GROS-RENÉ

Nu vă lăsați.

ERAST

Ajunge. Ai scris-o. Tot o soartă!

MARINETA

(către Lucila)

Curaj!

LUCILA

În foc, vezi bine, destinul ei o poartă.

GROS-RENÉ

(către Erast)

Veniți, la urma urmei!

MARINETA

(către Lucila)

Nu vă lăsați înfrîntă!

LUCILA

Acum, poftim și restul.

ERAST

O, pronie preasfîntă,
Să pier, dacă cuvîntul cumva mi-l voi călca!

LUCILA

Şi eu, pe-al meu anume de nu-l voi respecta!

ERAST

Adio, deci!

LUCILA

Adio!

MARINETA

(către Lucila)

Aşa e foarte bine.

GROS-RENÉ

(către Erast)

Ați triumfat.

MARINETA

Îndată plecarea se cuvine.

GROS-RENÉ

(către Erast)

Plecați după această faimoasă înfruntare.

MARINETA

(către Lucila)

Ce așteptați acuma ?

GROS-RENÉ

(către Erast)

Ce-atîta așteptare ?

ERAST

Eu știu prea bine, doamnă, curînd, de tot curînd,
Că inima-mi supusă veți regreta plîngînd.

LUCILA

O inimă asemeni, curînd eu voi putea
Fără prea multă jale să mă lipsesc de ea.

ERAST

Nu, nu, căutați oriunde căci veți afla cu greu
Asemenea pasiune cum vă-nchinasem eu.
Și nu o zic aceasta spre a vă-nduioșa ;
Greșeala mi-ar fi mare de-aș proceda așa.
Respectul meu nu fuse de-ajuns ca să vă-mpace,
Vreți astfel o ruptură și eu nu am ce face,
Dar nimeni după mine, orice va fi să spună,
Nu va să vă arate iubire mai nebună.

LUCILA

Ai altfel de purtare, atuncea cînd iubești ;
Ființa îndrăgită mai mult o prețuiești !

ERAST

Acela ce iubește, cuprins de gelozie,
De-o aparență poate prea amăgit să fie ;
Aceea ce iubește nu poate, e știut,
Ușor să se despartă — și-aceasta ai făcut.

LUCILA

E mai respectuoasă o gelozie pură.

ERAST

Cînd e jignirea mică, iubita se îndură.

LUCILA

Nu, inima-ți fusese puțin înflăcărată.

ERAST

Nu, draga mea, văd bine : nu m-ai iubit vreodată.

LUCILA

Se vede din aceasta cît de puțin îți pasă
Și pentru-ntreaga-mi viață era mai bine ca să...
Dar toate cele zise sînt fără nici un rost
Și nu-mi voi spune gîndul acum. Ce-a fost a fost !

ERAST

De ce ?

LUCILA

Fiindcă rupem a noastră legătură,
Deci de prisos sînt toate cîte ne vin la gură.

ERAST

Vom rupe?

LUCILA

Nu se vede? Ce? Nu s-a şi făcut?

ERAST

Ah! iată-ţi doar orgoliul deplin satisfăcut!

LUCILA

Ca ţie?

ERAST

Cum, ca mie?

LUCILA

Desigur, e greşit
S-arăţi că despărţirea cumva te-a copleşit.

ERAST

Dar, crudo, tu ai vrut-o, cu ce înverşunare!

LUCILA

Eu! Nicidecum! ai vrut-o cu încăpăţînare.

ERAST

Dar eu credeam că este prea via ta dorinţă.

LUCILA

Nicicum! A fost desigur ascunsa-ţi năzuinţă.

ERAST

Dar inima mea dacă robia şi-o doreşte,
Cu toată supărarea iertarea de-şi cerşeşte?

LUCILA

Nu, nu, Erast, căci iată; fiinţa mea-i prea slabă,
Mă tem să se-nvoiască cu mult prea multă grabă.

ERAST

Nu, nu-i prea mare graba din parte-ţi a primi,
La fel cum nici din parte-mi nu este-a o cerşi;
Acum, consimte doamnă, căci dragostea-mi fierbinte
De-apururi va rămîne o dragă luare-aminte.
Îţi cer acum pe faţă, cu umilinţă, ca să
Mă ierţi de tot în fine.

LUCILA

Condu-mă pin-acasă.

SCENA 4

MARINETA, GROS-RENÉ

MARINETA

O, ce fiinţă laşă!

GROS-RENÉ

Ce slăbiciune mare!

MARINETA

Mă înroşesc de ciudă.

GROS-RENÉ

Mă umflu de turbare;
Să nu-ţi închipui însă c-am să mă dau bătut.

MARINETA

Tu să nu crezi cu mine că cheful ţi-ai făcut.

GROS-RENÉ

Hai vino, vino-ncoace, să guşti a mea mînie.

MARINETA

Mă iei drept alta poate, cu mine n-o să fie
Ca cu stăpîna-mi proastă. Ia uită-te la el,
Ce poftă mi-e de dînsul, cît e de frumușel!
Să-mi fie mie dragă o mutră de dulău?
Să umblu după ăsta? Dar multe fete, zău,
Ai mai avut ca mine?

GROS-RENÉ

Ei, dac-o iei așa,
Atuncea fără multe fasoane uite, na!
Ia-ți fioncul de cordele ce mi l-ai dat, e drept;
N-o să mai aibă cinstea să mi-l mai pun în piept.

MARINETA

Și tu ca să vezi bine că te disprețuiesc
Ia-ți boldurile toate, de care mă lipsesc.
Ce ieri mi le dăduseși, cu surle și fanfară.

GROS-RENÉ

Na, uite-ți dau briceagul, o piesă-atît de rară,
Că sigur trei parale vei fi plătit pe ea.

MARINETA

Na-ți foarfecul cu lanțul grozav de tinichea.

GROS-RENÉ

A, stai! Uitam de brînza ce ieri am înghițit,
Asemeni și de borșul ce mi-ai fost dat să-nghit;
Spre-a nu păstra nimica, ți-aș da-o înapoi.

MARINETA

Scrisori de ale tale de aș avea, apoi,
Pe foc la urma urmei să le arunc mi-ar place.

GROS-RENÉ

Și eu cu ale tale la fel nu crezi c-aș face?

MARINETA

Ia seama să nu-ți vie din nou a mă ruga.

GROS-RENÉ

Spre-a-nchide orice cale de a ne împăca
Să rupem paiu-n două, căci paiul sfîșiat
Arată cum că tîrgul e bine încheiat.
Nu face ochii galeși, că sînt pornit pe ceartă.

MARINETA

Nu mai căta la mine, mînia mea nu iartă.

GROS-RENÉ

Hai, rupe! și atuncea noi de cuvînt ne-om ține.
Hai, rupe! rîzi, prostuțo!

MARINETA

Ei, dac-așa îmi vine?

GROS-RENÉ

La naiba rîsul, uite, necazul meu cel mare
S-a și-ndulcit: ei, spune? Vom rupe astăzi oare
Sau nu vom rupe astăzi?

MARINETA

Cum crezi.

GROS-RENÉ

Ba tu cum crezi.

MARINETA

Ba tu.

GROS-RENÉ

Primești de tine să nu m-amorezez?

MARINETA

Eu ? Cum ți-e vrerea !

GROS-RENÉ

Da ție cum ți-e vrerea !

Hai, zi.

MARINETA

Nu zic nimica.

GROS-RENÉ

Nici eu.

MARINETA

Nici eu.

GROS-RENÉ

Părerea

Mea este, de vrei crede, să părăsim tocmeala,

Te iert ! Dă mîna-ncoace.

MARINETA

Și eu iți iert greșeala.

GROS-RENÉ

Vai, Doamne, după tine cît sînt de prăpădit !

MARINETA

Și Marineta după René s-a zăpăcit !

ACTUL V

SCENA 1

MASCARIL

„Cum văd că-ntunecimea pe-orașul tot se lasă

Îndată la Lucila vreau să pătrund în casă :

Mergi așadar degrabă spre a ne pregăti

Arme și felinare ce ne vor trebui."

Crezui spunînd acestea c-aud neapărat :

„Mergi repede și-ți cată un ștreang de spînzurat".

— Poftim încoa, stăpîne, căci în uimirea, iată,

În care m-azvîrlise porunca ta ciudată,

Eu n-am avut răgazul nimica să răspund,

Deci vă vorbesc acuma și-ndată vă înfund :

Vă apărați deci bine și bine chibzuiți,

Ați zis în astă-noapte să mergeți că doriți

Pe la Lucila. „— Vezi bine !" — Și ce voiți a face?

„ — O faptă ce iubirea deplin mi-o satisface."

— O faptă mai degrabă de om năuc și prost

Ce-și riscă astfel pielea fără de nici un rost.

„— Acolo, știi prea bine, iubirea-mi e atrasă !

Lucila-i mîniată." — Ei şi ? Puţin îmi pasă !
„— Dar dragostea mă-ndeamnă a-i zice vorbe bune" !
— Dar dragostea-i o proastă ce nu ştie ce spune.
Ne scapă ea, iubirea — să-ntreb îmi e iertat —
De vreun rival, de-un tată, de-un frate-nfuriat ?
„— Vre unul răul nostru ca să ni-l vrea n-aş crede."
— Rivalul mai cu seamă îl văd că se repede.
„— Dar, Mascaril, ascultă, mă bizui foarte tare,
Că înarmaţi vom merge şi, astfel, dacă sare
Vre unul contra noastră, ne vom lupta cu el."
— Valetul pentru asta nu are pic de zel !
Eu să mă lupt ? Vai, Doamne ! De ce ? sînt vreun viteaz
Din cei cu stea în frunte ? Nu-s chiar aşa de breaz.
Cînd mă gîndesc acuma, cît viaţa mi-e de dragă,
Că două degeţele de fier în trup de-mi bagă
Şi-ajung să mă aşeze pe dată în coşciug
Mi se-ncreţeşte carnea şi nu ştiu cum să fug.
„— Dar iei cu tine arme !" — Cu-atît mai rău, răspund.
Căci mai greoi m-oi face în tufe să m-ascund.
Şi platoşă nu este cît de desăvîrşită
În care să nu intre o spadă ascuţită...
„— O, dar atunci vei trece drept un grozav fricos !"
— Ei şi ? Să pot-nainte înfuleca vîrtos,
La masă fac cît patru, dar să mă socotiţi
La luptă cît nici unul, aşa vă rog să ştiţi ;
Şi lumea cealaltă de o găsiţi frumoasă,
Eu numai pe a noastră o ţiu drept sănătoasă.
Nu-mi arde nici de moarte şi nici de bătălie ;
Vă las să mergeţi singur, precum ca să se ştie.

SCENA 2

VALER, MASCARIL

VALER

N-am mai văzut vreodată o zi atît de lungă
Şi soarele pe ceruri nu poate să ajungă
Aşa curînd spre locul ce-ascunde-a lui lumină,
Mai are-atîta cale spre asfinţit să vină
Că-mi pare-o veşnicie c-o trece mai-nainte ;
De-atîta-ncetineală turbează a mea minte.

MASCARIL

Ce-aşa de mare grabă de-a merge pe furiş
Spre-a-nfrunta în umbră al spadei ascuţiş ?
Vedeţi doar că Lucila nu pare să vă ierte...

VALER

Nu-mi îndruga palavre şi istorii deşerte ;
Primejdii de m-aşteaptă o sută şi o mie,
Ori izbutesc a şterge prea cruda ei mînie,
Ori moartea mai plăcută decît orice îmi pare.
Am hotărît.

MASCARIL

Aşa e, frumoasă-nflăcărare !
Dar răul e, stăpîne, că-n casă veţi străbate
Hoţeşte.

VALER

Ce-are-a face ?

MASCARIL

Un gînd urît mă bate.

VALER

Anume ?

MASCARIL

Nu mă lasă deloc o tuse veche
Şi zgomotul mi-e frică s-ajungă la ureche
Cumva la cei din casă. Vedeţi ce boală grea!
(Tuşeşte.)

VALER

Ia un sirop de nalbă, şi-ndată scapi de ea.

MASCARIL

Eu nu prea cred, stăpîne, să-mi treacă într-un ceas;
Voi ştiţi că la nevoie eu nu pot să vă las,
Dar un fior de gheaţă îmi vine pe la tîmple
Gîndindu-mă că poate ceva să vi se-ntîmple.

SCENA 3

VALER, LA RAPIÈRE, MASCARIL

LA RAPIÈRE

Ah, domnule, mă credeţi, eu singur am aflat
Că împotriva voastră Erast e ca turbat
Şi-Albert ca să-şi răzbune copila insultată
Pe Mascaril doreşte să-l vadă tras pe roată.

MASCARIL

În toată treaba asta, ce vină am eu oare,
Spre-a fi legat pe roată de mîini şi de picioare?
Sînt eu adică paznic, ca să vorbim pe faţă,
Peste virginitatea fecioarelor din piaţă?
Vreo trecere am oare ca fetele-n ispită
Să stea neprihănite chiar pînă se mărită?

VALER

Eu cred că n-au să fie aşa răutăcioşi.
Oricît au să turbeze, să zicem, de geloşi.
Erast şi cei ca dînsul nu s-ar juca cu noi.

LA RAPIÈRE

De veţi avea nevoie, e braţul meu cu voi!
Mă ştiţi de multă vreme că sînt un frate bun.

VALER

Adînca-mi mulţumire nu ştiu cum să v-o spun.

LA RAPIÈRE

Mai am şi doi prieteni ce pot veni cu mine,
Ce-s gata-ntotdeauna să lupte cu oricine.
De partea dumneavoastră puteţi să-i număraţi.

MASCARIL

Ah, domnule, primiţi-i!

VALER

Nu, nu vă

LA RAPIÈRE

Şi micul Gilles de-asemeni putea fi de folos,
De nu-l lovea năpasta ce dintre vii l-a scos.
Păcat de el, sărmanul, ce om de omenie!
În faţa judecăţii ce dîrz ştiu să fie!
Muri cu bărbăţie pe roată cînd fu tras
Şi, nescoţînd o vorbă, tot mîndru a rămas.

VALER

Vai! Domnule, îmi pare atît de rău de el!
În ce priveşte-un sprijin în lupta de-acest fel
Regret grozav, nu merge.

LA RAPIÈRE

Cum vreţi ! Dar nu uitaţi
Că vor să se răzbune şi-s foarte-ntărîtaţi.

VALER

Iar eu ca să se vadă cît de puţin mi-e frică,
Mă duc să-i ies în cale şi-s gata la adică.
Vreau să-i înfrunt mînia eu singur, singurel ,
Deci fără alt tovarăş decît atît : pe el.

SCENA 4

VALER, MASCARIL

MASCARIL

Ce, domnule ? Vreţi oare ? Dar nu e cu putinţă ;
Vedeţi de pretutindeni cum toţi ne ameninţă,
Ei, da, din orice parte...

VALER

De ce te uiţi în jur ?

MASCARIL

Miroase-a ciomăgeală aicea, zău, vă jur !
Mă credeţi, ar fi bine, acum să nu ne vadă,
Să nu rămînem astfel descoperiţi pe stradă,
În casă să ne-nchidem.

VALER

În ce casă ? În cel fel ?
Socoţi să fac, mişele, o faptă de mişel ?
Hai ! Mişcă-te acuma ! Urmează-mă şi taci !

MASCARIL

Vai ! Viaţa este dulce, stăpîne, ce să-i faci ?
Şi dacă mori o dată, eşti mort pe multă vreme.

VALER

Acum îţi ard vreo două de nu-ncetezi a geme
Ascanio soseşte, noi să-l lăsăm s-arate
El singur ce va face : prieten e ? şi frate ?
Iar tu poftim cu mine, poftim la frecătură,
Căci lupta de deseară...

MASCARIL

Nu simt usturătură.
A dracului iubire şi-a dracului fetiţe
Iubirea vor s-o guste, dar sînt mironosiţe !

SCENA 5

ASCANIO, FROSINA

ASCANIO

Nu e un vis, Frosino ? Aşa e-n adevăr ?
Te rog istoriseşte cum e din fir a păr.

FROSINA

Destule amănunte vei şti, deci ai răbdare,
Mereu repovestită asemenea-ntîmplare
Se-nvaţă pîn' la urmă aproape pe de rost.
De-ajuns e ca să afli că după ce a fost
Ştiută clar voinţa acelui testator
Ce vrea băiat să fie al său moştenitor,
Nevasta-nsărcinată a lui Albert născuse
O fată doar, pe tine ; el însă îşi făcuse
Un plan dibaci : copilul care era feciorul
Umilei florărese a devenit odorul
Ce-a fost schimbat cu tine. Murind bietul băiat
Cam zece luni pe urmă, Albert fiind plecat,

De frica lui, de dragul fetiței, te-au luat
Ei îndărăt, gătită cu straie de bărbat;
Și moartea lui deci fuse prilej de-a presupune
Și moartea ta ca fată — o nouă-nșelăciune!
Și iată astfel taina cu soarta ta ciudată
Ce așa-zisa-ți mamă nu spuse niciodată,
Dezvăluind-o astăzi, nu știu din ce temei;
Dar poate ale voastre nu sînt și ale ei.
M-am dus la ea-ntr-o doară, cu inima-ndoită
Și fără de speranță că fi-va nevoită
A spune adevărul acesta încîlcit,
Dar spre minunea noastră ea totuși a vorbit.
Și vizita aceasta a fost ca un noroc
Ce dragostelor tale le-a ajutat pe loc.
Inez ne spuse totul și-așa a trebuit
Firul încurcăturii să-l fi dezvăluit;
Albert află îndată și mama ta îmi scrise
În patru rînduri totul cum se îndeplinise
Și-apoi cu oarecare noroc, încetișor
La interes bătrînii Albert și Polidor
I-am potrivit, și-acesta din urmă mai ales,
Spre-a face cît mai lesne misterul de-nțeles,
Spre-a nu pripi nimica, frumos eu l-am făcut,
Treptat, treptat s-ajungă a socoti plăcut
Aceea ce-nainte părea cu neputință;
Deci amîndoi bătrînii au azi bunăvoință.

ASCANIO

Frosino, ah! Frosino, mă-nec de fericire!
Ce mult rămîn datoare către a ta iubire!

FROSINA

Dar Polidor, de altfel, petrecăreț cu tîlc,
Dorind să mai petreacă ne-a spus să tăcem mîlc.

SCENA 6

ASCANIO, FROSINA, POLIDOR

POLIDOR

Tu, fiica mea, ia vino, căci pot așa să-ți zic,
Din taina ta acuma n-a mai rămas nimic.
Îmi place îndrăzneala pe care-ai arătat-o
Cu-atîta voie bună și grație, tu, fato,
Și ești deplin iertată și-l cred preafericit
Feciorul meu cînd ști-va pe cine a iubit,
Tu ești neprețuită și eu am să i-o spun.
Dar iată-l! Hai, să rîdem, prilejul este bun.
Mergi dar și cheamă-i iute pe cei apropiați.

ASCANIO

Eu te ascult supusă, căci am acum doi tați.

SCENA 7

MASCARIL, POLIDOR, VALER

MASCARIL

Nenorociri, adese prin somn ni-s prevestite.
Eu am visat azi noapte mărgele răspîndite
Și ouă sparte: Doamne, ce-nseamnă visul meu?

VALER

Fricosule!

POLIDOR

Valeriu, acuma va fi greu.
Se-apropie o luptă cu un vrăjmaș de seamă,
Deci bărbăția-ntreagă, băiete, ți-o recheamă.

MASCARIL

Dar, domnule, nu-i nimeni să vrea a se mişca
De la măcel să vie spre a-l împiedica ?
Eu, treacă de la mine, dar de-o nenorocire
Se-ntîmplă dumisale cu arzătoarea-i fire,
N-am nici o vină.

POLIDOR

Iată, la lupta asta dreaptă
Am să-l împing eu însumi chiar orişice ne-aşteaptă.

MASCARIL

Ce tată !

VALER

Simţămîntul acesta îl pricep ;
Ca pe-un părinte mîndru a te iubi încep,
De te-am mîhnit adesea îţi cer iertare eu,
Căsătoria-n taină mi-o treci, o ştiu, cu greu,
Oricît de mare fuse nesocotirea mea
Mîndria părintească a se pleca nu vrea
Şi socoteşti o cinste, oricît de drag îţi sînt,
Ca lui Erast mînia, pe faţă, să-i înfrunt.

POLIDOR

E drept că pînă astăzi te-ameninţase el,
Dar lucrurile-acuma se-arată în alt fel,
Ci, nefugind de dînsul, tu vei avea de-a face
Cu altul mai puternic.

MASCARIL

Nu-i nici un chip de pace ?

VALER

Să fug ? Ferit-a Sfîntul ! Cine-ar putea să fie ?

POLIDOR

Ascanio.

VALER

Ascanio !

POLIDOR

Îndată va să fie.

VALER

Chiar el, cel ce zisese că-mi este ca un frate ?

POLIDOR

Da, el ! Luptînd voi ambii în cinste şi dreptate,
Pe cîmpul de onoare neapărat te cheamă
De-o straşnică jignire cerîndu-ţi să-i dai seamă.

MASCARIL

Ce om de treabă ! Ştie că n-are nici un rost
S-amestece pe alţii în toate cîte-au fost.

POLIDOR

De-o înşelătorie te face vinovat,
Un simţămînt ce-mi pare a fi întemeiat ;
Albert astfel cu mine în tot ne-am înţeles
Şi-Ascanio e de dînsul răzbunător ales.
Şi-acum în văzul lumii — şi asta cît mai iute —
Să ne pornim la fapte în formele cerute.

VALER

Dar, tată, cum Lucila cu inima-mpietrită... ?

POLIDOR

Lucila te-osîndeşte, ba încă se mărită
Chiar cu Erast şi cere, spre a te dezminţi,
Ca martor tu la nuntă să vii a o-nsoţi.

VALER

Ah ! ce neobrăzare ce-mi tulbură ființa !
Deci și-a pierdut onoarea, simțirea și credința !

SCENA 8

MASCARIL, LUCILA, ERAST, POLIDOR, ALBERT, VALER

ALBERT

Ce e cu luptătorii ? Al nostru să ne vie !
Ți-ai adunat, băiete, întreaga vitejie ?

VALER

Da, da, mă iată gata și fiindcă sînt silit,
Și de-am părut o clipă a sta nedumerit,
Fusese din respectul ce i-l păstrasem eu,
Nu, cum părea, de frica potrivnicului meu ;
Aceasta nu mai merge și este prea destul ;
Ce-o fi de-acum să fie, de vorbe sînt sătul,
Și pentru-anume faptă de-amară perfidie
O cruntă răzbunare îmi trebuiește mie.

(Către Lucila.)

Nu spre iubirea voastră acum m-am îndreptat,
Căci flacăra-mi întreagă-n mînie s-a schimbat
Și cînd o-ntreagă lume va ști rușinea voastră,
O nuntă vinovată va fi o glumă proastă.
Lucila, e-o purtare cu mult prea ticăloasă
De ce-mi văzură ochii, și mintea chiar mă lasă,
Căci îmi dau seama astfel că pierzi orice rușine ;
De-atîta decădere să mori ar fi mai bine !

LUCILA

Cuvintele acestea grozav m-ar supăra
De n-ar fi cine cinstea să vie a-mi apăra,

Dar iată-l pe Ascanio ; prilejul el îl are
În vorba dumitale să facă o schimbare,
Și fără multă trudă.

SCENA 9

MASCARIL, LUCILA, ERAST, ALBERT, VALER, GROS-RENÉ, MARINETA, ASCANIO, POLIDOR

VALER

Ei bine, nicidecum !
Și douăzeci de brațe ca cele de acum
Să fie-adăugite, îl plîng că are-o soră
De apărat ca asta ; chiar în această oră
Eu îl aștept la luptă și-apoi pe dumneata.

ERAST

Mai pîn-adineaurea eu vrusem a lupta,
Dar a voit Ascanio să treacă înainte.
E dreptul lui ; de-aceea eu voi privi, cuminte.

VALER

Cum vrei ; cînd paza-i bună, primejdia nu-i rea,
Dar...

ERAST

Vă va satisface chiar și din partea mea.

VALER

El ?

ERAST

Da. Să bagi de seamă ; nu-ți trece nici prin gînd
Cît de bărbat e-Ascanio.

ALBERT

Nu ştie, dar curînd
Cu prisosinţă fi-va de tot să i-o arate.

VALER

Să-ncepem dar acuma, destule vorbe late !

MARINETA

Aşa în faţa lumii ?

MASCARIL

O, nu ! Nu se cuvine !

VALER

Dar ce să fie oare ? Vă bateţi joc de mine ?
Ia seama cine rîde ! În fine, eu aştept.

ASCANIO

Atîta răutate nu ţin închisă-n piept,
Această-mprejurare, în care-s toţi ai mei,
Va face tot să iasă mai bine decît vrei,
Căci cerul care este peste noi toţi mai mare
O inimă nu-mi dete în dreapta-ţi înfruntare
Şi îţi păstrează astfel uşoară biruinţă ;
Azi fratele Lucilei îşi pierde a lui fiinţă,
Departe ca să-mi laud a braţului putere,
Ascanio dumitale chiar moartea lui şi-o cere ;
Da, e voios să moară, căci moartea lui slujeşte
Şi pentru totdeauna ea te împăciueşte,
De vreme ce-ţi aduce pe fată de soţie ;
Pe veci a dumitale primeşte ca să fie.

VALER

Nici chiar cînd lumea-ntreagă din parte-i ar vorbi,
Nimic nu poate şterge...

ASCANIO

Nu-i bine-a te grăbi.
Şi îndrăznesc a spune că cine te-a-ndrăgit
De nici un fel de ură nu s-a învrednicit.
Iubirea-i e curată, statornică de tot
Şi chiar pe bunu-ţi tată a-l pune martor pot.

POLIDOR

Da, fiule, ajunge ! Şi gluma s-a sfîrşit ;
E vremea cuvenită să-ţi spunem c-ai greşit.
Aceea pentru care credinţă ai jurat
Aici stă îmbrăcată în straie de băiat,
Un interes de-avere făcu să se prefacă
Şi nimeni nu aflase ; dar prinse să te placă
Şi prefăcută astfel din nou te-a amăgit.
Luînd-o drept o alta în taină v-aţi unit.
Nu mai e timp de glume şi nici de bănuieli :
Eu îţi vorbesc ca tată şi nu cu amăgeli.
Ea este deci aceea, prin blîndă viclenie,
Sub numele Lucilei ce ţi-a ajuns soţie.
De-aici încurcătura, pe toţi ne-a înşelat,
Pe tine şi Lucila ce-atît s-a-nfuriat,
Dar fiindcă azi Ascanio se cheamă Dorotheea,
S-au limpezit cu toate şi ţi-ai găsit femeia
De care eşti acuma legat în plină lege.

ALBERT

Şi asta este lupta ; acum vei înţelege
Că trebuia să şteargă jignirea ce-ai adus
Şi pentru care-n lege oprelişti nu s-au pus.

POLIDOR

Te umple întîmplarea de-o mare zăpăceală,
Dar în zadar acuma mai ai vreo îndoială.

VALER

Nu, nu ! Prin gînd nu-mi trece nici o împotrivire.
Și dacă întîmplarea mă umple de uimire,
Ea totodată straşnic de mult mă măgulește
Și o iubire caldă în suflet îmi trezește.

ALBERT

În haina-n care este ea nu îți poate spune
Cuvinte de iubire ; să meargă deci a-şi pune
O haină de femeie, pe cînd ți-om povesti
Cu amănunte cele ce dornic ești a ști.

VALER

Lucila-ți cer iertare că dacă, înşelat...

LUCILA

Iertare pentru asta îmi e uşor de dat.

ALBERT

Hai ! Vă veți spune toate acasă, liniştiți,
Și între noi acolo vom fi mai fericiți.

ERAST

Dar nu uitați că totul încă nu s-a sfîrşit,
Și ițe încîlcite sînt încă negreşit ;
Iubirea noastră este acuma împăcată,
Dar cu ceilalți rămîne o treabă încurcată,
Căci între omu-acesta și Gros-René al meu,
În caz că Marineta ar şovăi mereu,
Va fi să hotărască doar sîngele vărsat.

MASCARIL

Ba sîngele-mi în vine mai bine e păstrat ;
S-o ieie de nevastă eu vreau din partea mea
O știu pe Marineta că nu e fată rea
Și-o dată măritată, vedem noi ce-o să fie.

MARINETA

Și ce folos dintr-asta ar fi să-ți iasă ție ?
Bărbatul n-are-a face, îl iei cum s-o afla,
Dar un iubit se cade să fie mai ceva.

GROS-RENÉ

Ascultă, după nuntă, ți-o spun eu de pe-acuma,
Să fii cuminte ; altfel grozav se-ngroaşă gluma.

MASCARIL

Te-nsori, crezi tu, anume doar numai pentru tine?

GROS-RENÉ

Muierea să se poarte eu vreau cum se cuvine.
Altfel e ceartă mare.

MASCARIL

Ei, lasă, c-ai să faci
Puțină gălăgie și-n urmă ai să taci,
Aşa cum fac şi ceilalți ; întîi se grozăvesc
Și-ndată după nuntă tac mîlc şi se prostesc.

MARINETA

Ei lasă, bărbățele, nu-ți fie de-asta frică ;
Nevasta toate cele va vrea să ți le zică
Și amîndoi vom rîde.

MASCARIL

Ia uită-te la ea !
Să i le zică toate !

MARINETA

Tăcere, mascara !

ALBERT

Pentru a treia oară : luați-o înainte
Și să urmăm acasă cu-aceste dulci cuvinte.

PREȚIOASELE RIDICOLE

UN ACT ÎN PROZĂ

În românește de
Alexandru Balaci

PREFAȚĂ[1]

E un lucru ciudat să fii tipărit fără voia ta. Nimic nu mi se pare mai nedrept și aș ierta mult mai ușor orice alt act de violență.

Nu spun asta pentru că aș dori să fac aici pe autorul modest și să-mi disprețuiesc din exces de scrupul comedia.

Aș insulta fără rost Parisul întreg dacă l-aș acuza astfel de a fi aplaudat o prostie și, cum publicul este judecătorul absolut al acestui fel de lucrări, ar fi un lucru nepotrivit din partea mea să-l dezmint, și chiar de aș fi avut cea mai proastă părere din lume despre Prețioasele ridicole *înainte de reprezentarea lor, trebuie să cred acum că valorează ceva, de vreme ce atîta lume le-a vorbit de bine.*

Dar cum o mare parte din frumusețile ce li s-au găsit depind de jocul actorilor și de tonul vocii, țineam să nu fie despuiate de aceste podoabe și socoteam că succesul pe care-l avuseseră

---

[1] Prefața autorului la prima ediție.

la reprezentație fusese destul de frumos pentru a mă mulțumi cu atît.

Hotărîsem să nu le las să fie văzute decît la lumina luminării, spre a nu da prilej cuiva să spună proverbul[1], *și nu voiam ca ele să sară de la Teatrul Bourbon în Galeria Palatului*[2]. *Cu toate acestea nu am putut evita acest lucru și am căzut în nenorocirea de a vedea o copie furată a piesei mele în mîna librarilor, însoțită de un privilegiu*[3] *obținut prin fraudă.*

Zadarnic am strigat: „O, timpuri! O moravuri!“

Mi s-a impus astfel necesitatea de a tipări piesa, ori de a avea un proces. Răul din urmă e însă mult mai cumplit decît primul. Trebuie deci să las să se împlinească destinul și să consimt la un lucru care s-ar face și fără voia mea.

Ce ciudat de greu e să dai la lumină o carte și cît de nepriceput e un autor prima dată cînd i se tipărește o lucrare!

Măcar dacă aș fi avut răgaz, aș fi putut să mă gîndesc mai bine și aș fi luat toate măsurile de precauție pe care domnii autori, acum confrații mei, obișnuiesc să le ia cu astfel de prilejuri.

În afară de vreun mare senior pe care l-aș fi luat — fără voia lui — protector al operei mele și a cărui dărnicie aș fi ispitit-o printr-o scrisoare de dedicație, elegant înflorită, m-aș fi străduit să mai compun o frumoasă și doctă prefață, căci nu duc lipsă de cărți care mi-ar fi pus la îndemînă tot ce se poate spune mai savant despre tragedie

---

[1] Aluzie la proverbul: „Această femeie e frumoasă la lumina luminării, dar ziua strică totul“.

[2] În Galeria Palatului de Justiție se aflau librarii care vindeau cărțile nou apărute.

[3] Drept de tipărire.

și comedie, etimologia amîndurora, originea lor, definiția lor și tot restul.

Aș fi vorbit de asemenea cu prietenii mei, care nu mi-ar fi refuzat, ca să-mi laude piesa, nici versuri franțuzești, nici latinești. Ba am chiar unii care m-ar fi lăudat în grecește — și nu e nici o îndoială că o laudă în grecește e de o extraordinară eficacitate în fruntea unei cărți.

Dar sînt tipărit fără ca să mi se lase răgazul ca să mă dezmeticesc, să pot avea măcar libertatea de a spune două vorbe despre intențiile mele în legătură cu subiectul acestei comedii.

Aș fi vrut să arăt că ea nu încalcă nicăieri limitele satirei cuviincioase și îngăduite; că lucrurile cele mai desăvîrșite pot fi copiate de niște maimuțe proaste ce merită a fi batjocorite; că aceste greșite imitații a ceea ce e mai perfect a fost dintotdeauna substanța comediei și că așa după cum adevăraților savanți și adevăraților viteji nu le-a trecut încă prin minte să se supere din cauza Doctorului și a Căpitanului din comedie — după cum nici judecătorii, principii și regii nu s-au supărat văzînd pe Trivelin sau pe oricare altul, făcînd pe scenă în chip ridicol pe judecătorul, pe principele sau pe regele, tot astfel adevăratele prețioase ar greși dacă s-ar mînia atunci cînd se rîde de acelea care le maimuțăresc.

Dar, în sfîrșit, precum am spus, nu mi se dă răgaz să răsuflu și domnul de Luynes[1] *e grăbit, dorind să dea volumul la legat. Fie dar așa, dacă Domnul a voit-o!*

---

[1] Guillame de Luynes, librar din Paris, editorul comediei *Prețioasele ridicole*, în 1660.

PERSOANELE

LA GRANGE } pretendenţi respinşi
DU CROISY }
GORGIBUS — burghez cu stare
MAGDELON — fiica lui Gorgibus } preţioase ridicole
CATHOS — nepoata lui Gorgibus }
MAROTTA — servitoare a preţioaselor ridicole
ALMANZOR — valet al preţioaselor ridicole
MARCHIZUL DE MASCARIL — valet al lui La Grange
VICONTELE DE JODELET — valet al lui Du Croisy
DOI HAMALI
VECINE
MUZICANŢI

ACTUL I

SCENA 1

LA GRANGE, DU CROISY

DU CROISY

Domnule La Grange...

LA GRANGE

Ce este ?

DU CROISY

Uită-te o clipă la mine fără să rîzi.

LA GRANGE

Ei bine ?

DU CROISY

Ce zici de primirea ce ni s-a făcut ? Ți-a plăcut ?

LA GRANGE

Ți se pare că ar avea ce să ne placă ?

DU CROISY

Drept să-ți spun, nu prea.

LA GRANGE

Eu mărturisesc că sînt cu desăvîrșire uluit. Mai pomenitu-s-au oare două gîsculițe de provincie să facă mai pe grozavele ca astea și doi bărbați disprețuiți mai tare ca noi ? Abia dacă au catadicsit să ne poftească să ședem. N-am mai pomenit atîtea șușoteli la ureche ca la ele, atîtea căscături, atît să se frece la ochi, întrebîndu-se cît e ceasul ! Răspuns-au alta decît da sau nu la tot ce le-am întrebat ? Și n-ai să poți spune că, de-am fi fost cei mai de pe urmă oameni din lume, ar fi putut să ne primească mai rău !

DU CROISY

Mi se pare că prea îți pui la inimă pățania asta.

LA GRANGE

Sigur că mi-o pun ! ba încă în așa măsură că sînt hotărît să mă răzbun pentru asemenea obrăznicie. Știu eu de ce am fost disprețuiți. Prețiozitatea n-a îmbolnăvit numai Parisul, ci s-a întins și în provincie, iar duducile noastre caraghioase s-au molipsit și ele. Într-un cuvînt, ființa lor este un amestec de prețiozitate și de ușurință. Îmi dau seama cum ar trebui să arate cineva ca să aibă preț în ochii lor. Și, de vrei să mă crezi, o să le jucăm o festă care le va face să-și dea seama de prostia lor și le va învăța să cunoască mai bine oamenii.

DU CROISY

Și ce-ai să faci ?

LA GRANGE

Am un valet, pe nume Mascaril, care trece în ochii multora drept un fel de om de duh, căci astăzi nimic nu e mai răspîndit ca omul de duh. E un zăpăcit care și-a pus în minte să facă pe omul de seamă. Se grozăvește totdeauna că știe să se poarte curtenitor și să alcătuiască versuri, iar pe ceilalți valeți îi disprețuiește, zicîndu-le neciopliți.

DU CROISY

Ei bine și ce ai de gînd ?

LA GRANGE

Ce am de gînd ? Trebuie... Dar mai întîi să plecăm de aici.

SCENA 2

GORGIBUS, DU CROISY, LA GRANGE

GORGIBUS

Ei, le-ați văzut pe nepoata și pe fiica mea ? Ce ziceți ? Ducem treaba la bun sfîrșit ? Care va fi urmarea acestei întîlniri ?

LA GRANGE

O veți afla mai bine de la ele decît de la noi. Tot ce vă putem spune e că vă foarte mulțumim de cinste și că rămînem slugile dumneavoastră.

GORGIBUS

(singur)

Hei, îmi pare că pleacă nemulțumiți de aici. Care să fie pricina nemulțumirii lor ? Trebuie să aflu despre ce e vorba. Ei !

SCENA 3

MAROTTA, GORGIBUS

MAROTTA

Ce poftiţi, domnule ?

GORGIBUS

Unde-ţi sînt stăpînele ?

MAROTTA

În iatacul lor.

GORGIBUS

Ce fac ?

MAROTTA

Pomadă pentru buze.

GORGIBUS

Ce dracu atîtea pomezi ! Spune-le să coboare. *(Singur.)* Nebunele astea, cu pomezile lor, au de gînd să mă aducă în sapă de lemn. Nu văd peste tot decît albuşuri de ou, lapte de crin şi o mie de alte năzbîtii de care habar n-am. Au prăpădit de cînd sîntem aici osînza de la doisprezece porci şi patru slugi s-ar putea hrăni în fiecare zi cu picioarele de miel pe care le folosesc ele.

SCENA 4

MAGDELON, CATHOS, GORGIBUS

GORGIBUS

Chiar că e nevoie de atîta cheltuială ca să vă ungeţi botul ! Ia spuneţi-mi mai bine ce le-aţi făcut celor doi tineri de i-am văzut plecînd aşa de îmbufnaţi. Nu vă poftisem eu oare să-i primiţi ca pe unii pe care aveam de gînd să vi-i dau de bărbaţi ?

MAGDELON

Dar ce preţ ai vrea să punem, tată, pe purtările necioplite ale unor oameni ca aceştia ?

CATHOS

Şi în ce chip, unchiule, o fată care are puţină judecată s-ar putea împăca cu înfăţişarea lor ?

GORGIBUS

Dar ce cusur le găsiţi, mă rog ?

MAGDELON

Frumos mai ştiu să-şi dovedească dragostea ! Auzi ! Să-nceapă cu căsătoria !

GORGIBUS

Şi cam cu ce ai fi vrut să-nceapă ? Să te poftească să-i fii ţiitoare ? Nu e aceasta o purtare de care aveţi cuvînt să vă mîndriţi şi voi, ca şi mine ? Este alta mai de preţ decît asta ? Şi legătura sfîntă la care rîvnesc ei nu-i oare mărturia gîndurilor lor cinstite ?

MAGDELON

Ah, tată, ce spui dumneata e atît de grosolan ! Mă cuprinde ruşinea cînd te aud vorbind în felul acesta şi ar trebui să începi să-nveţi cît de cît purtări mai alese.

GORGIBUS

Alese, nealese, nu-mi spune mie d-astea. Să ştii de la mine, căsătoria e un lucru sfînt şi cine vor-

bește de la început despre ea se poartă ca un om cinstit.

MAGDELON

O, Doamne! Dacă toată lumea ar gîndi ca dumneata, ce repede s-ar sfîrși orice roman! Ce frumusețe ar mai fi dacă Cyrus ar lua-o de soție pe Mandane de la început și dacă Aronce s-ar fi însurat îndată cu Clelia.[1]

GORGIBUS

Ce tot îndrugă asta?

MAGDELON

Tată, și verișoara mea îți va spune ca și mine că totdeauna căsătoria trebuie să vie după celelalte întîmplări. Un îndrăgostit, de vrea să placă, trebuie să știe să-și arate în vorbe simțirile frumoase, să fie rînd pe rînd sfios, duios și pătimaș, iar dragostea lui să urmeze îndeaproape toate rînduielile. Mai întîi el trebuie s-o vadă pe aceea de care se va îndrăgosti, la plimbare sau la o petrecere, sau să fie mînat prin voia sorții spre ea de vreun prieten sau de o rudă și să plece de acolo visător sau melancolic. El trebuie să ascundă o vreme patima lui ființei iubite și totuși în timpul acesta să-i facă vizite și să aducă vorba despre dragoste în așa chip, încît să-i îndemne la discuții pe toți cei de față. Cînd vine ziua declarației, ea trebuie să fie făcută negreșit pe vreo alee în grădină, în vreme ce ceilalți s-au îndepărtat puțin; și acestei

[1] Cyrus, Mandane, Aronce, Clelia sînt personaje din romanele de aventuri galante ale Domnișoarei de Scudéry: *Cyrus cel Mare* (1649—1653), *Clelia* (1654—1660), adevărate breviare de cazuistică amoroasă pentru cercurile prețioase ale vremii.

mărturisiri se cade să-i răspundă o mînie nepregetată ce se vădește în îmbujorarea noastră și care, o vreme, îl alungă pe îndrăgostit din preajmă-ne. El trebuie apoi să afle chipul de a ne îmblînzi, de a ne deprinde pe nesimțite cu vorbele dragostei lui și de a ne smulge mărturisirea aceea pe care noi o facem cu atîta greutate. Și după asta vin și alte întîmplări: rivali care se pun în calea iubirii înfiripate, împotrivirea părinților, gelozia pricinuită de amăgitoare bănuieli, lacrimile, deznădejdea, răpirile și toate celelalte. Iată cum se desfășoară lucrurile în lumea celor cu purtări alese și acestea sînt legi pe care nici un îndrăgostit curtenitor n-ar cuteza să le nesocotească. Dar a ajunge la căsătorie din capul locului, a nu te îndrăgosti decît o dată cu foaia de zestre și a începe romanul iubirii de la coadă, iată încă o dată, tată, o purtare care nu e decît negustorie și-mi vine rău numai gîndindu-mă la asta.

GORGIBUS

Ce amestecătură mai e și asta? Ia te uită ce mai vorbe întortocheate!

CATHOS

Într-adevăr, unchiule, verișoara mea a pătruns miezul lucrurilor. Cum am putea întîmpina cum se cuvine pe niște oameni care n-au nici o idee de galanterie? Aș pune rămășag că n-au văzut niciodată „Harta iubirii“[1] și că orașe ca „Răvașe dulci“, „Drăgălășenii“, „Răvașe de iubire“ și Stihuri frumoase“ sînt locuri pentru ei necunoscute. Nu vezi

[1] „Harta iubirii“ (*„La Carte du Tendre“*), cu rîuri, localități și ținuturi care simbolizau etapele dragostei, apăruse într-unul din volumele romanului *Clelia* al Domnișoarei de Scudéry.

că întreaga lor făptură vădește limpede aceasta ? Și că nu au deloc înfățișarea care de la început trezește buna părere a lumii ? Să vii să vorbești de dragoste cu pantaloni fără dantelă, cu pălărie fără pene, cu părul zbîrlit și cu o haină care suferă cumplit din lipsa panglicilor... O, Doamne, cel fel de îndrăgostiți sînt ăștia ? Ce îmbrăcăminte sărăcăcioasă și ce vorbă lipsită de haz ! Nu sînt de îndurat și nu-i pot suferi. Am mai observat, de altminteri, că dantela gulerelor nu era de soi și că le lipsea mai bine de un cot lărgime la pantaloni.

GORGIBUS

Cred că au căpiat amîndouă, și nu pot pricepe o iotă din limba asta păsărească. Magdelon, și tu, Cathos...

MAGDELON

O, tată, pentru Dumnezeu dezbară-te odată de numele acestea ciudate și cheamă-ne altfel.

GORGIBUS

Cum nume ciudate ? Nu sînt numele voastre de botez ?

MAGDELON

O, Doamne, tată, cît ești de necioplit ! Cît despre mine, mă cuprinde mirarea că ai putut să ai o fată cu atîta duh ca mine. Ai auzit vreodată vorbindu-se în stilul ales de Cathos sau de Magdelon ? Și trebuie să recunoști și dumneata c-ar fi de ajuns un singur nume ca acesta pentru a sluți cel mai frumos roman din lume.

CATHOS

Adevărat e, unchiule, că o ureche mai gingașă suferă îngrozitor auzind rostindu-se asemenea cuvinte ; și numele de Polixenia pe care și l-a ales verișoara și acela de Aminta pe care mi l-am luat au un farmec nespus, pe care trebuie să-l recunoști și dumneata.

GORGIBUS

Ia ascultați : una și cu una fac două. Nu îngădui în ruptul capului alte nume decît acelea pe care vi le-au pus nașii voștri ! Iar cît despre domnii despre care e vorba, eu le cunosc neamul și averea și vreau cu tot dinadinsul să vă pregătiți să-i luați de bărbați. M-am săturat să-mi tot stați pe cap, și să păzești două domnișoare e o povară cam prea grea pentru un om de vîrsta mea.

CATHOS

Cît despre mine, unchiule, tot ce aș putea să-ți spun e că socot căsătoria ceva de-a dreptul jignitor. Cum să te-mpaci cu gîndul de a te culca alături de un om cu totul despuiat !

MAGDELON

Dă-ne răgaz să respirăm în lumea mare a Parisului, unde de-abia am sosit. Lasă-ne să țesem în voie firul romanului nostru, nu ne-mpinge cu atîta grabă spre sfîrșit.

GORGIBUS

(aparte)

Nu mai e nici un pic de îndoială. Sînt nebune de legat ! *(Cu voce tare.)* Vă spun încă o dată că nu pricep nimic din toate palavrele astea. Vreau să fiu stăpîn în casa mea și pentru a curma o dată toată vorbăria asta sau vă căsătoriți de-ndată amîndouă sau, pe legea mea, vă trimit la mînăstire, v-o jur. *(Gorgibus iese.)*

SCENA 5

CATHOS, MAGDELON

CATHOS

Doamne, scumpa mea, cît de-nfundată își are tatăl tău forma în materie[1] ! Cît de înțepenită îi e mintea și cît întuneric în sufletul lui.

MAGDELON

Ce vrei, scumpa mea, mă simt umilită din pricina lui. Mi-e greu să cred cu tot dinadinsul că aș putea fi cu adevărat fiica lui și sper că într-o zi vreo întîmplare îmi va dezvălui o naștere mai strălucită.

CATHOS

Așa îmi vine și mie să cred ; sînt toate semnele că așa este ; iar cînd mă uit și la mine...

SCENA 6

MAROTTA, CATHOS, MAGDELON

MAROTTA

E aici un valet care întreabă dacă sînteți acasă și zice că stăpînul lui vrea să vină să vă vadă.

MAGDELON

Învață, proasto, să-ți spui gîndurile într-un chip mai puțin grosolan : iată un trebuincios care vă

[1] Perifrază prețioasă însemnînd : „e mărginit", „e grosolan".

întreabă dacă vă aflați în înlesnirea de a putea fi văzută.

MAROTTA

De ! Nu pricep lătinește și n-am învățat ca dumneavoastră filofia în *Cyr cel Mare.*

MAGDELON

Neobrăzata ! Doamne, cum să-ndur asemenea lucruri ? Și cine e stăpînul acestui valet ?

MAROTTA

El i-a zis „Marchizul de Mascaril".

MAGDELON

O, scumpa mea, un marchiz ! Da, da, du-te de spune că putem fi văzute. E desigur un om de lume care o fi auzit vorbindu-se despre noi.

CATHOS

Fără îndoială, scumpa mea.

MAGDELON

Să-l primim aici, în această sală, mai curînd decît în camera noastră. Să ne potrivim măcar părul puțin, ca să fim la înălțimea faimei noastre. Repede, adu-ne aici pe sfătuitoarea frumuseții.

MAROTTA

Zău, nu știu ce lighioană e aceea. Vorbiți cumsecade, dacă vreți să vă pricep.

CATHOS

Adu-ne oglinda, neroadă ce ești, și bagă de seamă să nu-i murdărești cristalul privindu-ți chipul în ea. *(Cathos și Magdelon ies.)*

SCENA 7

MASCARIL, DOI HAMALI[1]

MASCARIL

Ho, hamali, ho ! ei, ei, ei, ei, ei, ei ! Cred că ticăloşii ăştia şi-au pus în gînd să mă zdrobească tot izbindu-mă de ziduri şi de caldarîm.

ÎNTÎIUL HAMAL

De, vezi că intrarea e strîmtă ; dumneavoastră aţi vrut cu tot dinadinsul să vă aducem pînă aici.

MASCARIL

Cred şi eu. Aţi fi voit, derbedeilor, ca mîndreţea penelor mele să-nfrunte asprimea anotimpului ploios şi să-mi întipăresc pantofii în noroi ! Hai, luaţi-vă scaunul de-aici !

AL DOILEA HAMAL

Plătiţi-ne mai întîi, vă rog, domnule.

MASCARIL

Cum ?

AL DOILEA HAMAL

Spun, domnule, dacă binevoiţi să ne daţi banii.

MASCARIL

(trăgîndu-i o palmă)

Cum, nemèrnicule ! Ceri bani unei persoane de rangul meu ?

AL DOILEA HAMAL

Oare aşa se cade să fie plătiţi oamenii nevoiaşi ? Ce, rangul dumneavoastră ne dă de mîncare ?

[1] In secolul al XVII-lea nobilii foloseau adesea ca mijloc de transport un scaun purtat de hamali.

MASCARIL

Aha ! Vă învăţ eu să vă cunoaşteţi lungul nasului. Ticăloşii ăştia îndrăznesc să mă înfrunte !

ÎNTÎIUL HAMAL

(apucînd unul din beţele scaunului)

Destul, plăteşte-ne imediat.

MASCARIL

Ce ?

ÎNTÎIUL HAMAL

Spun că vreau să văd banii pe loc !

MASCARIL

Aveţi dreptate.

ÎNTÎIUL HAMAL

Atunci grăbeşte-te.

MASCARIL

Aşa da, tu vorbeşti cumsecade, dar celălalt nu ştie ce spune. Ţine, eşti mulţumit ?

ÎNTÎIUL HAMAL

Nu, nu sînt mulţumit. I-ai tras o palmă tovarăşului meu şi... *(Ridicînd băţul.)*

MASCARIL

Binişor. Ţine, uite şi pentru palmă. Poţi căpăta orice de la mine dacă ştii cum să-mi vorbeşti. Să veniţi să mă luaţi curînd, ca să mă duceţi la Luvru la culcarea regelui.[1]

[1] La ceremonialul culcării lui Ludovic al XIV-lea erau admişi curtenii cei mai intimi.

SCENA 8

MAROTTA, MASCARIL

MAROTTA

Domnule, stăpînele mele vor veni numaidecît.

MASCARIL

Să nu se grăbească. Stau aici la largul meu, aşa că pot aştepta.

MAROTTA

Iată-le.

SCENA 9

MAGDELON, CATHOS, MASCARIL, ALMANZOR

MASCARIL

(după ce a salutat)

Doamnelor, veţi fi fiind mirate, fără îndoială, de îndrăzneală vizitei mele, dar faima voastră vă pricinuieşte supărarea aceasta, căci meritul are pentru mine atîta farmec, încît alerg pretutindeni după el.

MAGDELON

Dacă urmăriţi meritul, nu pe pămînturile noastre se cade să vînaţi.

CATHOS

Pentru a afla la noi vreun merit a trebuit să-l aduceţi cu dumneavoastră.

MASCARIL

O ! Mă-nscriu în fals împotriva cuvintelor voastre. Faima nu zugrăveşte decît adevărul, povestind cît preţuiţi şi veţi face marţ toată lumea bună a Parisului.

MAGDELON

Bunăvoinţa dumneavoastră împinge cam prea departe dărnicia laudelor şi nu avem de gînd, verişoara mea şi cu mine, să credem cu tot dinadinsul în drăgălăşenia curteniei dumneavoastră.

CATHOS

Scumpa mea, s-ar cuveni să poruncim scaune.

MAGDELON

Almanzor !

ALMANZOR

Doamnă ?

MAGDELON

Repede, călătoreşte-ne aici înlesnitoarele la vorbă. [1]

MASCARIL

Măcar mă aflu aici în afară de primejdie ?

(Almanzor iese.)

CATHOS

Dar de cine vă e frică ?

MASCARIL

De vreun furt al inimii, de vreo ucidere a libertăţii mele. Văd aici nişte ochi care par să fie nişte mari ştrengari, în stare să răpească pe nesimţite

[1] În stil preţios : „împinge fotoliile".

libertatea şi apoi să se poarte fără îndurare ca turcii cu robii lor. Ce dracu, abia te apropii de ei şi-şi pregătesc săgeţile ucigaşe. Ah ! pe cinstea mea, mă tem. S-o iau la picior, ori de nu, cer o chezăşie sigură că nu-mi vor face nici un rău.

MAGDELON

Scumpa mea, e o fire veselă.

CATHOS

Văd şi eu că e un Amilcar [1].

MAGDELON

N-aveţi nici o teamă ; ochii noştri nu plănuiesc nimic rău şi inima dumneavoastră poate dormi în linişte bizuindu-se pe cinstea lor.

CATHOS

Dar vă rugăm, nu fiţi neînduplecat cu acest jilţ, care vă întinde braţele de un sfert de ceas. Mulţumiţi-i puţin dorinţa pe care-o simte de a vă îmbrăţişa.

MASCARIL

(după ce s-a pieptănat şi şi-a potrivit dantelele)

Ei bine, doamnelor, ce ziceţi despre Parisul nostru ?

MAGDELON

Vai, ce-am putea spune ? Ar trebui să fim antipodul înţelepciunii spre a nu mărturisi că Parisul este marea sală a minunilor, centrul bunului gust, al vorbelor de duh şi al curteniei.

MASCARIL

Cît despre mine, socot că dincolo de porţile Parisului nu-i mîntuire pentru oamenii de seamă.

[1] Personaj glumeţ din romanul *Clélia* al Domnişoarei de Scudéry.

CATHOS

E un adevăr ce nu poate fi tăgăduit.

MASCARIL

E drept că e cam noroi la noi, dar avem scaunele.

MAGDELON

Aşa e. Scaunul e un adăpost minunat pentru a înfrunta noroiul şi vremea rea.

MASCARIL

Primiţi mulţi oaspeţi ? Care dintre oamenii de duh se numără printre oaspeţii dumneavoastră ?

MAGDELON

Vai, nu sîntem încă cunoscute ; dar ne aflăm pe cale de a ajunge, căci o prietenă bună ne-a făgăduit că va aduce la noi pe toţi domnii din *Culegerea de versuri alese.* [1]

CATHOS

Şi alţii încă despre care ni s-a vorbit ca despre nişte arbitri suverani ai lucrurilor frumoase.

MASCARIL

Eu aş fi mai nimerit decît oricine pentru treaba asta. Cu toţii vin pe la mine şi pot spune că nu mă trezesc niciodată fără ca să nu am o jumătate de duzină de spirite alese lîngă mine.

MAGDELON

O, Doamne ! V-am rămîne îndatorate cu cea mai mare datorie dacă ne-aţi face acest bine, căci, în

[1] Antologie publicată de librarul Sercy în 1653, cuprinzînd versuri galante ale poeţilor pretioşi de atunci (Benserade, Sarasin, Milleville ş.a.).

sfîrşit trebuie să-i cunoşti pe toţi aceşti domni dacă vrei să intri în lumea bună. Ei sînt cei care-ţi creează faima în Paris şi ştiţi bine că sînt între ei unii care, numai prin faptul că vin să te vadă, şi răspîndesc zvonul că eşti o femeie învăţată, chiar de n-ar fi decît atîta. Dar ceea ce preţuiesc eu îndeosebi e faptul că, cu prilejul acestor întîlniri spirituale, afli sute de lucruri pe care trebuie să le ştii negreşit, pentru că ţin de fiinţa unui spirit ales. Afli în acest chip, zilnic, micile noutăţi galante, frumoasele răspunsuri în versuri şi în proză. Ştii pe dată : Cutare a compus cea mai frumoasă poezie asupra unui anume subiect, cutare a făcut cuvintele unui anume cîntec, acesta a scris un madrigal despre o dragoste împărtăşită, celălalt a compus stanţe inspirate de o dragoste înşelată, domnul cutare a scris ieri seară o poezie cutărei domnişoare, iar ea i-a trimis răspunsul azi dimineaţă către ora opt. Autorul acela şi-a făurit cutare plan, acesta a ajuns la partea a treia a romanului său, altul şi-a trimis opera la tipar. Acestea te fac preţuit în lume şi, dacă cineva nu ştie toate astea, n-aş da un ban pe toată deşteptăciunea lui.

CATHOS

Într-adevăr, socot că înseamnă să întreci orice măsură a ridicolului ca să te crezi un ales al muzelor, fără să ştii pînă şi cel mai neînsemnat catren scris în fiecare zi ; iar eu aş socoti cea mai mare ruşine de mi s-ar întîmpla să mă-ntrebe cineva, dacă am aflat vreo noutate pe care să n-o fi auzit.

MASCARIL

E drept că e ruşinos să nu afli printre cei dintîi tot ce se compune ; dar nu fiţi mîhnite ; am să

întemeiez aici la dumneavoastră o academie a spiritelor alese şi vă făgăduiesc că nu se va scrie o frîntură de vers în Paris pe care să n-o ştiţi pe de rost înaintea tuturor. Chiar eu, aşa cum mă vedeţi, mă pricep în oarecare măsură cînd vreau şi veţi afla că sînt răspîndite, scrise de mîna mea, în frumoasele saloane ale Parisului, două sute de cîntece, tot atîtea sonete, patru sute de epigrame şi peste o mie de madrigale, ca să nu mai număr ghicitorile şi medalioanele.

MAGDELON

Vă mărturisesc că sînt nebună după medalioane. Găsesc că nimic nu-i mai curtenitor ca ele.

MASCARIL

Medalioanele sînt greu de făcut şi cer o înţelepciune adîncă. Veţi vedea unele, în stilul meu, care nu vă vor displăcea.

CATHOS

Mie-mi plac grozav ghicitorile.

MASCARIL

Ele ascut mintea şi am făcut patru chiar azi dimineaţă, pe care vi le voi da să le dezlegaţi.

MAGDELON

Madrigalurile sînt plăcute atunci cînd sînt bine întoarse din condei.

MASCARIL

Acesta e talentul meu cel mai de seamă şi lucrez acuma să pun în madrigaluri toată istoria romană.

MAGDELON

O, sigur că va fi de cea mai mare frumusețe. Îmi rețin cel puțin un exemplar, dacă o veți tipări.

MASCARIL

Vă făgăduiesc la fiecare cîte unul — și din cele mai frumos legate. E mai prejos de rangul meu s-o tipăresc, dar o fac numai ca să aibă prilej de cîștig librarii care nu-mi dau preget.

MAGDELON

Îmi închipui că e o mare plăcere să te vezi tipărit.

MASCARIL

Desigur, dar pentru că vorbim despre asta, trebuie să vă recit o poezie pe care am improvizat-o în casa unei ducese, una din prietenele mele, căci sînt îndrăcit de tare în improvizații.

CATHOS

Improvizațiile sînt tocmai piatra de încercare a spiritului.

MASCARIL

Atunci ascultați.

MAGDELON

Sîntem numai urechi.

MASCARIL

O, oh ! Eu seama nu băgam
Pe cînd, fără gînd rău, te admiram,
Ochii tăi pe furiș mi-au răpit inima —
Hoții ! Hoții ! Hoții ! Păzea !

CATHOS

Oh, Doamne, iată ceva care atinge cea mai înaltă galanterie.

MASCARIL

Tot ceea ce fac pare firesc și nu miroase deloc a pedanterie.

MAGDELON

E departe de așa ceva cu mai mult de două mii de poște.

MASCARIL

Ați observat începutul acesta : *„Oh, oh“ !* Ce extraordinar ! *„Oh ! Oh !“* Ca un om care-și dă seama dintr-odată. *„Oh ! Oh !“* Uimirea. *„Oh ! Oh !“*

MAGDELON

Da, găsesc acest *„Oh ! Oh !“* minunat.

MASCARIL

Pare c-ar fi o nimica toată.

CATHOS

O, Doamne ! Ce spuneți ? Asemenea lucruri nu se pot prețui îndeajuns !

MAGDELON

Așa este ; iar mie mi-ar plăcea mai mult să fi compus acest *„Oh ! Oh !“* decît un mare poem epic.

MASCARIL

Ei, drăcie ! Aveți un gust ales.

MAGDELON

Ei, nu-l am chiar așa de rău.

MASCARIL

Dar nu admirați și : *„De seamă nu băgam“*. *Nu băgam de seamă*, nici nu prinsesem de veste, ce

chip firesc de a vorbi. *„De seamă nu băgam."* *„Pe cînd, fără gînd rău"*, pe cînd în chip nevinovat, fără viclenie, ca un biet mieluşel, *„te admiram"*, adică mă desfătam privindu-te, te urmăream cu privirea, te priveam pierdut, *„ochii tăi pe furiş"*. Ce ziceţi de cuvîntul acesta *„pe furiş"*, nu e bine ales ?

CATHOS

Grozav de bine.

MASCARIL

„Pe furiş", pe ascuns, parc-ar fi o pisică care a prins un şoarece *„pe furiş"*.

MAGDELON

Nici nu se poate mai bine.

MASCARIL

„Mi-au răpit inima." Mi-au luat-o. Mi-o pradă ! *„Hoţii, hoţii, hoţii, păzea !"* N-aţi zice că e un om care strigă şi aleargă după hoţi ca să-i prindă ? *„Hoţii, hoţii, hoţii, păzea !"*

MAGDELON

Trebuie să mărturisesc că e o întorsătură spirituală şi galantă.

MASCARIL

Vreau să vă cînt şi melodia pe care am făcut-o.

CATHOS

Aţi studiat muzica ?

MASCARIL

Eu ? Defel !

CATHOS

Atunci cum e cu putinţă ?

MASCARIL

Oamenii de rang mare ştiu totul fără să fi învăţat ceva vreodată.

MAGDELON

E de la sine înţeles, scumpa mea.

MASCARIL

Ascultaţi dacă vă place melodia : *„hem, hem, hem, la, la, la, la, la"*, Asprimea anotimpului a ultragiat grozav gingăşia glasului meu, dar n-are a face, cînt cum pot. *(Cîntă : „Oh ! Oh !"* etc.)

CATHOS

Ah, iată o melodie plină de foc ! Să mori de atîta plăcere !

MAGDELON

E şi ceva cromatic în ea.

MASCARIL

Nu vi se pare că gîndul e bine exprimat în această melodie ? *„Hoţii !"* Şi-apoi ca şi cum ai striga cu putere : *„Hoţii, Hoţii !"* Şi dintr-odată ca un om cu răsuflarea tăiată : *„Păzea !"*

MAGDELON

Iată ce-nseamnă să cunoşti subtilitatea lucrurilor, marea subtilitate, subtilitatea subtilităţilor. Totul e minunat, vă-ncredinţez. Sînt înflăcărată, şi de melodie, şi de cuvinte.

CATHOS

N-am mai pomenit pînă acum ceva de o asemenea frumuseţe.

MASCARIL

Fac totul în chip firesc, fără efort.

MAGDELON

Natura v-a copleşit ca o adevărată mamă iubitoare şi sînteţi copilul ei răsfăţat.

MASCARIL

Dar dumneavoastră cum vă petreceţi timpul ?

CATHOS

În nici un fel.

MAGDELON

Ne-am aflat pînă acum într-un post înspăimîntător de petreceri.

MASCARIL

Mă ofer să vă duc una din zilele astea la teatru, dacă voiţi ; tocmai trebuie să se joace o comedie nouă, pe care aş fi foarte mulţumit s-o vedem împreună.

MAGDELON

Nu-ncape nici o împotrivire.

MASCARIL

Dar vă cer să aplaudaţi cum se cuvine cînd vom fi acolo, căci m-am legat să fac să reuşească piesa şi autorul ei a venit să mă roage chiar azi dimineaţă. E obiceiul aici ca autorii să vie la noi, oamenii de neam mare, şi să ne citească lucrările lor cele noi, ca să ne silească să le găsim frumoase şi să le facem faimă bună ; şi vă las să gîndiţi dacă atunci cînd spunem noi ceva, cei de la parter[1]

[1] Spre deosebire de aristocraţi, care luau loc pe scenă sau în loji, ceilalţi spectatori stăteau la parter în picioare.

mai pot îndrăzni să zică altfel. În ce mă priveşte, eu mă ţin de vorbă şi cînd am făgăduit unui poet, strig întotdeauna : „O, ce frumos !“ chiar înainte de ridicarea cortinei.

MAGDELON

Nu mai spuneţi ! Parisul e un oraş minunat ; se petrec în fiece zi o sută de lucruri pe care în provincie nu le-ai afla oricît de învăţată să fii.

CATHOS

Destul. Acum că ştim cum stau lucrurile, ne vom face datoria şi vom scoate strigăte de admiraţie, după cum se cuvine, la fiecare vorbă rostită.

MASCARIL

Nu ştiu dacă nu mă-nşel, dar arătaţi de parcă aţi fi scris o comedie.

MAGDELON

Cine ştie ! S-ar putea prea bine să fie cum spuneţi.

MASCARIL

A, pe cinstea mea, va trebui s-o vedem ! Între noi, vă mărturisesc că am compus şi eu una, pe care vreau s-o văd jucată.

CATHOS

Şi căror actori o veţi da ?

MASCARIL

Ce întrebare ! Marilor actori de la Hôtel de Bourgogne[1] ; numai ei sînt în stare să dea preţ

[1] Sală în care dădea reprezentaţii o trupă rivală cu cea a lui Molière. Actorii ei aveau un joc emfatic, nefiresc.

lucrurilor. Ceilalți sînt niște nepricepuți care recită ca și cum ar sta de vorbă între ei. Nu știu să facă să răsune versul și nici să se oprească unde se cuvine. Cum să știi unde e versul cel frumos, dacă actorul nu se oprește acolo și nu ne dă de veste astfel că trebuie să aplaudăm?

CATHOS

Într-adevăr, este un anumit fel de a face pe ascultător să simtă frumusețile unei opere și lucrurile nu prețuiesc decît atît cît le facem noi să prețuiască.

MASCARIL

Cum vi se par podoabele mele? Le găsiți potrivite cu hainele?

CATHOS

Pe deplin!

MASCARIL

Panglica e bine aleasă?

MAGDELON

Nespus de bine. Se vede că-i cumpărați de la Perdrigeon [1].

MASCARIL

Dar ce spuneți de dantelele astea?

MAGDELON

Arată cît se poate de frumos.

MASCARIL

Pot să mă laud cel puțin că sînt cu un sfert de metru mai late decît cele obișnuite.

---

[1] Negustor de lenjerie, vestit în acea vreme.

MAGDELON

Trebuie să mărturisesc că n-am văzut niciodată eleganța îmbrăcămintei adusă la atîta desăvîrșire.

MASCARIL

Legați o clipă de aceste mănuși simțul mirosului dumneavoastră.

MAGDELON

Răspîndesc un miros grozav de plăcut.

CATHOS

N-am simțit niciodată un parfum mai delicat.

MASCARIL

Dar acesta?

(Le dă să miroase părul pudrat al perucii.)

MAGDELON

E de cea mai bună calitate; sublimul [1] e mișcat de el în chip fermecător.

MASCARIL

Dar despre penele mele nu spuneți nimic? Cum le găsiți?

CATHOS

Îngrozitor de frumoase.

MASCARIL

Știți că mă costă un ludovic de aur fiecare? Eu am patima aceasta de a căuta cu înverșunare tot ce e mai frumos.

---

[1] Creierul, în limbaj prețios.

MAGDELON

Te-ncredinţez că ne asemănăm, dumneata şi cu mine. Sînt cumplit de pretenţioasă cu tot ce îmbrac; şi pînă şi la ciorapi nu pot răbda nimic care să nu fie de cea mai bună calitate.

MASCARIL
(începînd să strige pe neaşteptate)

Vai! Vai! Vai! Mai încet. Să mă trăsnească Dumnezeu, doamnele mele, rău vă mai purtaţi cu mine. Am cuvinte să mă plîng de asemenea purtare. Asta nu e cinstit.

CATHOS

Dar ce este, ce aveţi?

MASCARIL

Ce fel? Amîndouă deodată împotriva inimii mele. Să fiu atacat din dreapta şi din stînga! Oh, asta-i împotriva drepturilor omeneşti! Lupta nu e dreaptă; şi voi începe să strig după ajutor împotriva ucigaşului.

CATHOS

Trebuie să recunoaştem că are un fel deosebit de a spune lucrurile.

MAGDELON

Are o întorsătură minunată a spiritului.

CATHOS

Frica e mai mare decît răul şi inima dumneavoastră strigă înainte de a fi sfîşiată.

MASCARIL

Ce vorbiţi! E sfîşiată din cap pînă în picioare!

SCENA 10

MAROTTA, MASCARIL, CATHOS, MAGDELON

MAROTTA

Doamnă, cineva doreşte să vă vadă.

MAGDELON

Cine?

MAROTTA

Vicontele de Jodelet.

MASCARIL

Vicontele de Jodelet?

MAROTTA

Da, domnule.

CATHOS

Îl cunoaşteţi cumva?

MASCARIL

E cel mai bun prieten al meu.

MAGDELON

Primeşte-l de îndată!

MASCARIL

E cîtva timp de cînd nu ne-am văzut şi sînt încîntat de această întîmplare.

CATHOS

Iată-l.

SCENA 11

JODELET, MASCARIL, CATHOS, MAGDELON, MAROTTA

MASCARIL

O, viconte !

JODELET

(în timp ce se îmbrățișează unul pe altul)

A, marchize !

MASCARIL

Ce mulțumit sînt că te întîlnesc !

JODELET

Ce bucurie să te văd aici.

MASCARIL

Mai sărută-mă puțin, te rog.

MAGDELON

Scumpa mea, începem să fim cunoscute. Iată că lumea bună ia drumul să vină să ne vadă.

MASCARIL

Doamnelor, îngăduiți-mi să vă prezint pe acest gentilom. E demn să fie cunoscut de domniile voastre.

JODELET

E drept să venim să vă dăm ceea ce vi se datorează ; și farmecele dumneavoastră își cer drepturile de stăpînire asupra tuturor persoanelor.

MAGDELON

(către Almanzor)

Ei, băiețaș, trebuie să-ți spun mereu același lucru ? Nu vezi că e nevoie să adaugi un jilț ?

MASCARIL

Să nu vă mirați că vicontele are o astfel de înfățișare : de-abia a scăpat de o boală, din pricina căreia e, cum vedeți, atît de palid.

JODELET

Acestea sînt roadele veghii la curte și a ostenelilor în războaie.

MASCARIL

Știți, doamnelor, că aveți în față pe unul din oamenii cei mai de seamă ai veacului nostru ? Este un viteaz fără de pereche.

JODELET

Nici dumneata nu ești mai prejos, marchize, doar se știe bine de ce ești în stare.

MASCARIL

E drept că ne-am văzut unul pe altul în focul bătăliei.

JODELET

Și în locuri în care dogoarea focului era foarte mare.

MASCARIL

(privind spre Cathos și Magdelon)

Da, dar nu chiar așa mare ca aici. Ha, ha, ha !

JODELET

Ne-am cunoscut în armată, și întîia oară cînd ne-am văzut avea comanda unui regiment de cavalerie pe galerele de Malta.

MASCARIL

Aşa e, dar dumneata te aflai sub drapel înainte de a veni eu şi îmi aduc aminte că nu eram decît un neînsemnat ofiţer, pe cînd dumneata comandai mii de cai.

JODELET

Războiul este un lucru de seamă, dar curtea răsplăteşte astăzi cam rău pe oamenii de arme ca noi.

MASCARIL

Asta-i şi pricina pentru care vreau să-mi spînzur sabia în cui.

CATHOS

Eu am o slăbiciune grozavă pentru oamenii de arme.

MAGDELON

Şi mie-mi plac, dar cer ca-nţelepciunea să împodobească vitejia.

MASCARIL

Îţi aduci aminte, viconte, de fortăreaţa aceea în chip de semilună pe care am cucerit-o de la duşman în atacul de la Arras?

JODELET

Ce vrei să spui cu semiluna? Era chiar o lună întreagă.

MASCARIL

Da, cred că ai dreptate.

JODELET

Sigur că am dreptate, doar acolo am fost lovit la picior de o grenadă ale cărei semne le mai port şi

astăzi. Vă rog să puneţi mîna puţin; vă veţi da seama ce lovitură a fost aceea.

CATHOS

(după ce atinge locul)

E drept că semnul e mare!

MASCARIL

Daţi-mi puţin mîna şi pipăiţi acest semn, aici la ceafă. Aţi nimerit?

MAGDELON

Da, simt ceva.

MASCARIL

E o rană de flintă pe care am căpătat-o în ultima luptă la care am luat parte.

JODELET

(dezvelindu-şi pieptul)

Iată o altă lovitură, care m-a străpuns dintr-o parte într-alta la atacul de la Gravelines.

MASCARIL

(punînd mîna la nasturii pantalonilor)

Am să vă arăt o rană groaznică.

MAGDELON

Nu-i nevoie, credem fără să vedem.

MASCARIL

Acestea sînt semne vrednice de cinste, care dovedesc cine sîntem.

CATHOS

N-avem nici o îndoială.

MASCARIL

Viconte, calcaşca dumitale e aici ?

JODELET

De ce ?

MASCARIL

Am duce doamnele la plimbare afară din oraş şi le-am pofti apoi la o masă aleasă.

MAGDELON

Astăzi n-am putea merge.

MASCARIL

Atunci să chemăm muzicanţii ca să dansăm.

JODELET

Te-ai gîndit bine, pe cinstea mea.

MAGDELON

La asta ne învoim ; dar e nevoie de un adaos de oaspeţi.

MASCARIL

Hei, Champagne, Picard, Bourguignon, Casquaret, Basque, La Verdure, Lorrain, Provençal, La Violette ! Dracu să-i ia pe toţi valeţii ! Nu cred să mai fie în Franţa vreunul nobil mai prost slujit decît mine. Ticăloşii ăştia mă lasă mereu singur.

MAGDELON

Almanzor, spune slujitorilor domnului marchiz să se ducă după muzicanţi şi pofteşte-i pe domnii şi doamnele din vecini să umple singurătatea serbării noastre.

(Almanzor iese.)

MASCARIL

Viconte, ce zici de ochii ăştia ?

JODELET

Dar dumitale, marchize, cum ţi se par ?

MASCARIL

Spun că cu greu va scăpa de aici cu faţă curată libertatea noastră. Eu, cel puţin, simt nişte zguduiri ciudate şi inima mea nu se mai ţine decît într-un firicel.

MAGDELON

Cît de firesc e tot ce spune ! Învîrte vorbele în chipul cel mai plăcut din lume.

CATHOS

E drept că face o risipă nebună de vorbe de duh.

MASCARIL

Ca să vă dovedesc că sînt sincer, vreau să fac pe loc o poezie. *(Rămîne pe gînduri.)*

CATHOS

Oh, vă implor din toată inima s-auzim ceva compus pentru noi.

JODELET

Aş dori să fac şi eu la fel, dar sînt cam secătuit de suflul poetic din pricina multor luări de sînge pe care le-am suferit zilele astea.

MASCARIL

Ce dracu e asta ? Fac întotdeauna bine versul dintîi, dar îmi vine greu să le fac pe celelalte. Pe cinstea mea, acum e prea în pripă ; vă voi face o poe-

zie improvizată, pe îndelete, și veți mărturisi că e cea mai frumoasă din lume.

JODELET

Are atîta duh, de parcă ar fi un diavol.

MAGDELON

Și încă ce duh, plin de curtenie, și-atît de plăcut !

MASCARIL

Viconte, ia spune-mi, de mult n-ai mai văzut-o pe contesă ?

JODELET

N-am mai fost s-o văd de peste trei săptămîni.

MASCARIL

Știi că ducele a venit să mă vadă azi dimineață, ca să mă ia la țară la o vînătoare de cerbi ?

MAGDELON

Iată că sosesc și prietenele noastre.

SCENA 12

JODELET, MASCARIL, MAGDELON, CATHOS, MAROTTA, LUCILA

MAGDELON

Scumpele mele, vă rugăm să ne iertați, domnii au avut fantezia să ne ofere „sufletele picioarelor" [1] și am trimis să vă poftească ca să umplem golurile adunării noastre.

[1] Muzica, în stil prețios.

LUCILA

Ne-ați îndatorat fără doar și poate.

MASCARIL

Nu e decît o petrecere pe nepregătite, dar într-una din zilele acestea vă vom da o alta după toate canoanele. Muzicanții au venit ?

ALMANZOR

Da, domnule, sînt aici.

CATHOS

Scumpele mele, luați loc.

MASCARIL

(dansînd singur, ca și cum ar vrea să facă începutul petrecerii)

La, la, la, la, la, la, la, la, la.

MAGDELON

Are o talie cît se poate de elegantă.

CATHOS

Și pare să danseze frumos.

MASCARIL

(după ce a luat-o pe Magdelon la dans)

Sufletul meu va dansa menuetul tot atît de bine ca și picioarele. Măsura, muzicanți, măsura. O, ce nerozi ! Nu se poate dansa după muzica lor. Dracu să vă ia ! Nu sînteți în stare să țineți măsura. La, la, la, la, la, la, la. Mai cu vioiciune, lăutari de țară !

JODELET

(dansînd și el)

Stați, nu grăbiți atît măsura. De abia m-am sculat după boală.

SCENA 13

Intră DU CROISY și LA GRANGE

LA GRANGE
(cu un băț în mînă)

Aha, aha, ticăloșilor, ce faceți aici ? De trei ceasuri vă căutăm.

MASCARIL
(în timp ce e bătut)

Aoleu ! Aoleu ! Ah ! Nu mi-ați spus că vor fi și lovituri la mijloc.

JODELET

Aoleu ! aoleu ! aoleu !

LA GRANGE

Bine îți stă, nemernicule, să faci pe omul de seamă.

DU CROISY

Asta are să vă-nvețe să vă cunoașteți lungul nasului.

(Ies)

SCENA 14

MASCARIL, JODELET, CATHOS, MAGDELON

MAGDELON

Ce înseamnă asta ?

JODELET

E un rămășag.

CATHOS

Ce fel ? Să vă lăsați bătuți în chipul ăsta !

MASCARIL

Sfinte Dumnezeule, n-am vrut să răspund în nici un fel, căci sînt nestăpînit și mi-aș fi ieșit din fire.

MAGDELON

Să-ndurați asemenea jignire în fața noastră !

MASCARIL

Nu-i nimic, să ne urmăm petrecerea. Îi cunoaștem de mult și între prieteni n-are rost să te superi pentru asemenea nimicuri.

SCENA 15

Intră DU CROISY și LA GRANGE

LA GRANGE

Pe cinstea mea, ticăloșilor, vă făgăduiesc că nu vă veți mai putea rîde mult de noi. Intrați.
(Intră trei sau patru spadasini.)

MAGDELON

Ce înseamnă asemenea îndrăzneală ? Să veniți să ne tulburați astfel în casa noastră ?

DU CROISY

Cum, doamnelor, să răbdăm ca slugile noastre să fie mai bine primite decît noi, să răbdăm să vă facă ochi dulci și să dea petreceri pe cheltuiala noastră ?

MAGDELON

Slugile dumneavoastră ?

LA GRANGE

Da, valeții, slugile noastre. Și nu e nici frumos, nici cinstit să ni-i stricați așa cum faceți dumneavoastră.

MAGDELON

O, cerule, ce neobrăzare !

LA GRANGE

Dar nu le vom îngădui să se mai folosească de hainele noastre ca să vă ia ochii și, dacă vreți să-i iubiți, pe cinstea mea, să fie doar pentru ochii lor frumoși. Repede, să fie dezbrăcați pe loc.

JODELET

S-a dus eleganța noastră.

MASCARIL

S-a isprăvit cu marchizatul și vicontatul.

DU CROISY

Aha, aha, nemernicilor, ați îndrăznit să vă măsurați cu noi ! De acum încolo veți merge în altă parte să căutați podoabe ca să fiți pe placul iubitelor voastre.

LA GRANGE

Prea e de tot, să ne luați locul ! Chiar cu propriile noastre haine.

MASCARIL

O, soartă, cît e de mare nestatornicia ta !

DU CROISY

Repede, să fie despuiați pînă și de cel mai neînsemnat lucru.

LA GRANGE

Luați de aici bulendrele astea, grăbiți-vă. Și-acum, doamnelor, în starea în care se află, drăgostiți-vă cu ei cît vă va plăcea. Aveți toată libertatea pentru asta și vă jurăm, atît domnul cît și eu, că nu vom fi geloși defel.

CATHOS

Ah, ce rușine !

MAGDELON

Mor de necaz !

MUZICANȚII

(către Mascaril)

Pe noi cine ne plătește ?

MASCARIL

Întrebați-l pe domnul viconte !

MUZICANȚII

(către Jodelet)

Cine ne dă banii ?

JODELET

Întrebați-l pe domnul marchiz.

SCENA 16

Intră GORGIBUS

GORGIBUS

Ah, nemernicelor, frumoasă dandana ! Grozave lucruri am mai aflat de la domnii care au ieșit adineauri.

MAGDELON

Vai, tată, ne-au jucat un renghi cumplit.

GORGIBUS

Da, e un renghi cumplit, dar nu e decît urmarea neobrăzării voastre, ticăloaselor. S-au înfuriat de chipul în care v-ați purtat cu ei și eu, nenorocitul de mine, sînt cel ce trebuie să-nghită jignirea asta.

MAGDELON

Ah, jur că ne vom răzbuna sau voi muri de inimă rea. Și voi, ticăloșilor, mai îndrăzniți să mai stați dinaintea noastră după obrăznicia ce-ați avut-o ?

MASCARIL

Asemenea purtare față de un marchiz ! Ce e lumea ! Cea mai mică dizgrație ne aduce disprețul celor ce ne iubeau. Hai, prietene, hai să ne căutăm norocul aiurea. Văd bine că aici nu se prețuiește decît aparența deșartă, iar meritul singur nu e luat în seamă.

(Ies amîndoi.)

SCENA 17

MUZICANȚII, GORGIBUS

MUZICANȚII

Domnule, ar trebui să ne plătești dumneata în locul lor, pentru că am cîntat aici.

GORGIBUS

(bătîndu-i)

Da, da, am să vă plătesc eu și iată moneda în care vreau să vă fac plata. Iar vouă, descreieratelor, nu

știu ce mă oprește să nu vă fac la fel. Vom ajunge de basm și de rîsul lumii. Iată ce ați pățit din pricina scrintelilor voastre. Plecați să vă ascundeți, ticăloaselor, plecați să vă ascundeți pe vecie. Iar voi care sînteți pricina nebuniei lor, năzbîtii prostești, primejdioase desfătări ale minților trîndave, romane, versuri, cîntece, sonete și sonețI, să vă ia toți dracii !

SGANAREL
SAU
ÎNCORNORATUL
ÎNCHIPUIT

COMEDIE ÎNTR-UN ACT, ÎN VERSURI
1660

În românește de

Demostene Botez

PERSOANELE

GORGIBUS — burghez din Paris
CELIA — fiica lui
LELIU — iubitul Celiei
GROS-RENÉ — valetul lui Leliu
SGANAREL — burghez din Paris și încornorat închipuit
SOȚIA LUI
VILLEBREQUIN — tatăl lui Valeriu
CAMERISTA Celiei
O RUDĂ a lui Sganarel

Acțiunea se petrece la Paris.

SCENA 1

CELIA

GORGIBUS, CELIA, CAMERISTA

CELIA

(intră plîngînd, Gorgibus o urmează)

Ah ! N-am să-l iau de voie, orice ar fi să fie.

GORGIBUS

Ce mormăiești acolo ? auzi obrăznicie !
Cutezi să-nfrunți aceea ce-am hotărît o dată ?
Ce ? Nu mai am asupră-ți puterea mea de tată ?
În judecata-ți proastă tu crezi că mintea crudă
De sfatul de părinte se poate să n-audă ?
Al cui cuvînt crezi oare e-n drept să cadă greu ?
Cuvîntul tău sau poate aceea ce-ți spun eu
E-n stare să-ți arate ce-i în folosul tău ?
Ia seama, te păzește să nu devin mai rău :
Să nu simți chiar acuma, și fără de zăbavă,
Că brațul meu mai este și astăzi de ispravă.
Deci, încăpățînato, pe scurt, e mult mai bine,
Să iei, fără de mofturi, bărbatu-ales de mine.
Îmi spui că nu ști încă ce fire ar avea,
Și-ar trebui 'nainte să-ți cer părerea ta :

Cînd ştiu cîtă avere îi vine la-mpărţeală
Nu vreau să ştiu nimica ; nu stau la îndoială.
Şi soţului acesta ce-i putred de bogat,
Ce farmec îi lipseşte să fie adorat ?
Oricum o fi, cu-această avere, mai degrabă
Te-asigur eu că este şi el un om de treabă.

CELIA

Vai !

GORGIBUS

Ce-atîta văicăreală ! Ce-nseamnă toate aceste ?
Uitaţi-vă la dînsa ce plîngăreaţă este !
Ei ! De cumva vreodată mînia-mi înfierbînţi,
Să vezi ce văicăreală te fac eu să mai cînţi !
Vezi, vezi, acesta-i rodul nebunei tale goane
De a citi, zi-noapte, tot soiul de romane.
De fleacuri amoroase ţi-i capul calendar ;
La *Clelia* [1] ţi-i mintea, la Dumnezeu mai rar.
Să-mi zvîrli-n sobă-aceste volume păcătoase
Ce printre tineri strică atîtea minţi frumoase.
Citeşte-mi, cumsecade, nu cărţi din astea, toante,
A lui Pibrac *Catrene* [2], *Notiţele* [3] savante
De Matthieu, a căror valoare este rară,
Cărţi pline de dictoane de spus pe dinafară.

---

[1] Roman al Domnişoarei de Scudéry de care Molière aminteşte şi în *Preţioasele ridicole*.

[2] *Guy de Faur de Pibrac* (1529—1584), autorul unor *Catrene* morale, care condensează în strofe de patru versuri precepte de morală burgheză, cîteodată cu nuanţe stoice, gustate de mai multe generaţii de francezi pînă tîrziu în veacul al XVII-lea.

[3] *Piere Matthieu* (1563—1621), autorul unor *Catrene sau tablete despre viaţă şi moarte*, inspirate de principiile rigide ale moralei catolice.

Bun e şi *Îndreptarul greşiţilor* [1], în fine,
Din care-nveţi pe dată cum se trăieşte bine.
De-ai fi citit tu numai poveţele lor bune,
Ai fi urmat mai bine ce tatăl tău îţi spune.

CELIA

Cum poţi să-mi ceri tu, tată, să uit acuma oare,
Iubirea ce lui Leliu îi sînt pe veci datoare ?
De-aş fi dispus eu însămi de mine-aş fi greşit ;
Dar chiar tu eşti acela ce m-a făgăduit.

GORGIBUS

Chiar dac-ai fi legată de el prin jurămînt,
Averea lui Valeriu dezleagă-acest cuvînt.
E drept că Leliu-i chipeş, dar ţine minte, fată,
Că-n viaţă totul este să fii cît mai bogată.
Cu aur şi un monstru îţi place mai degrabă,
Iar fără aur, totul e-o foarte proastă treabă.
Pricep, Valeriu nu e de tine adorat ;
Nu-i ca iubit, dar poate-o să-ţi fie ca bărbat.
Cuvîntul „soţ“ te leagă mai mult decît se ştie,
Şi-adeseori iubirea se naşte-n căsnicie.
Dar nu-s un prost eu oare de-a vrea prin judecată
Să te conving cînd, singur, pot să-ţi impun ca tată ?
Te rog, destul ; mi-ajunge obrăznicia ta ;
Să nu mai scoţi o vorbă ; hai, nu te mai văita !
Cînd va veni deseară logodnicul la tine,
Să te ferească sfîntul să nu-l primeşti tu bine !
De nu te-arăţi voioasă, amabilă, deşteaptă,
Atunci, ştii !... nu vreau totuşi să spun ce te aşteaptă.

---

[1] Carte de propagandă catolică, foarte răspîndită în acea vreme.

SCENA 2

CELIA, CAMERISTA

CAMERISTA

Cum? refuzați, stăpînă, cu-atîta-nverșunare
Ceea ce orice fată dorește-atît de tare?
Cu lacrimi să răspundeți cînd mîna vi se cere,
Să-ntîrziați să spuneți un „da" plin de plăcere?
Vai! Cum nu vor pe mine să mă mărite-o dată!
Nu aș fi eu aceea ce s-ar lăsa rugată!
De-un „da" cum e acesta deloc n-aș suferi,
Aș spune o duzină de „da" cît ai clipi.
Profesorul ce-nvață pe-al dumneavoastră frate
De bună-seamă are de mii de ori dreptate
Cînd, tot vorbind de lucruri de-a noastre, omenește,
Ne spune că femeia-i ca iedera ce crește
Frumoasă-atîta vreme cît de-un copac se ține,
Și căreia, căzută, nu-i merge-așa de bine.
Ce-adevărat e asta, stăpînă prea frumoasă,
Așa a fost cu mine, sărmană păcătoasă,
Să aibă Domnu-n pază pe bietul meu Martin!
Cît a trăit avut-am obraji de heruvim,
Eram vioaie, grasă și mulțumită tare;
Iar azi îmi plîng de milă de parcă-s bocitoare.
Pe-acele vremi, trecute ca fulgerul pe cer,
Eu fără-un lemn în sobă dormeam pe orice ger;
Să-mi încălzesc cearșafu-mi părea atunci ridicul,
Iar astăzi tremur toată și-n zile de canicul.
Așa că, nu-i nimica mai bun, stăpînă dragă,
Decît să-ți ai bărbatul alături noaptea-ntreagă;

De-ar fi, chiar pentru-atîta, să-ți spuie „sănătate!"
Dacă strănuți vreodată, cumva, pe neașteptate.

CELIA

Mă-ndemni să fac acuma un pas nelegiuit,
Să-l părăsesc pe Leliu pentr-un neisprăvit?

CAMERISTA

Și Leliu-al dumneavoastră, iertați, e-un nătărău
De nu se mai întoarce de unde-i dus — nu, zău!
Și lipsa lui de-aicea, de-atîta timp, îmi pare
Un semn că este-ntr-însul acuma o schimbare.

CELIA

(arătîndu-i portretul lui Leliu)

Ah, prevestirea asta e prea copleșitoare;
Privește-i bine chipul, a lui înfățișare:
Îmi jură-o pasiune eternă și fierbinte;
Aș vrea să cred că chipul acesta nu mă minte,
Și cum el este-acela ce în portret e prins,
Înseamnă că el arde de-același foc nestins.

CAMERISTA

E drept că-nfățișarea e demnă de-un iubit
Și că aveți motive pe el să-l fi-ndrăgit.

CELIA

Dar... ține-mă...
(Lăsînd să-i cadă portretul lui Leliu.)

CAMERISTA

Stăpînă, cum? Ce s-a întîmplat?
De unde vine asta?... O, Doamne, a leșinat
Ei! cineva... degrabă!

SCENA 3

CELIA, CAMERISTA, SGANAREL

SGANAREL

Ce e ? Numaidecît.

CAMERISTA

Stăpîna mea-şi dă duhul.

SGANAREL

Ce spui ? Numai atît ?
Cum ai strigat crezusem că s-a şi isprăvit.
Dar s-o vedem de-aproape. Ei, doamnă, ai murit ?
Ce ? Nu mai scoate-o vorbă.

CAMERISTA

Alerg. Îndată vin
Cu cineva s-o ducă ; susţineţi-o puţin.

SCENA 4

CELIA, SGANAREL, SOŢIA LUI

SGANAREL

(trecîndu-i mîna pe sîn)

E îngheţată toată, nici nu ştiu ce să zic.
Să văd mai de aproape de mai respiră-un pic.
Zău, nu mai ştiu eu singur, dar mie mi se pare
Că dă semne de viaţă.

SOŢIA LUI SGANAREL

(uitîndu-se pe fereastră)

Dar ce-mi văd ochii oare ?
Mi-mbrăţişează soţul !... Cobor acum să-l prind.
Că mă trădează-i sigur, dar vreau să-l şi surprind.

SGANAREL

Mai repede. Ei, haide, s-o ajutăm că doară
Nu-ncape îndoială c-ar fi păcat să moară.
Pe lumea cealaltă să pleci — prostie mare,
Cît timp în lumea asta mai ai o căutare.

(O ia împreună cu un om pe care-l aduce camerista.)

SCENA 5

SOŢIA LUI SGANAREL

(singură)

A dispărut de-aicea, în pripă, nu ştiu cum ;
Dorinţa mea de a-l prinde zadarnică-i de-acum.
Dar de a lui trădare n-am nici o îndoială,
Cît am zărit mi-ajunge să ştiu că mă înşală.
Acum nu mă mai miră răceala lui ciudată
Cu care el răspunde la dragostea-mi curată :
Dă altora, ingratul, a sale dezmierdări,
Pe care şi le cruţă pentru-ale lor plăceri.
Obişnuiesc toţi soţii la fel, să nu le placă,
Să-i plictisească totul ce li-i permis să facă.
Cît timp e sita nouă, sînt toate o minune,
Sînt plini de-o înfocare cum nu se poate spune,
Dar soţii cei netrebnici, după un timp se lasă
Şi duc în altă parte ce sînt datori în casă.
Păcat că nu permite vreo lege băştinaşă
Să-ţi poţi schimba bărbatul, cînd vrei, ca pe-o cămaşă !
Ce lesne-ar fi şi bine ; cunosc nu numai una
Ce, ca şi mine, sigur, şi le-ar schimba într-una.

(Ridicînd portretul pe care Celia îl lăsase să cadă.)

Ce-i giuvaerul ăsta ce soarta mi-l arată ?
Ce splendid e emailul, gravura minunată,
Să văd...

SCENA 6

SGANAREL și SOȚIA SA

SGANAREL
(crezîndu-se singur)

Era ca moartă și n-a fost mai nimic.
Ca să se simtă bine, mai trebuie un pic.
Dar uită-te, nevasta.

SOȚIA LUI
(crezîndu-se singură)

Vai, ce miniatură,
Și ce frumos bărbatul, ce viu e în pictură !

SGANAREL
(aparte și privind peste umărul soției lui)

Dar ce admiră-acolo cu-atîta încordare ?
O, cinstea mea ! portretul miroase a trădare.
Urîtă bănuială mă chinuie în gînd.

SOȚIA LUI
(fără să-l vadă, continuă)

Atîta frumusețe nu am văzut nicicînd ;
Nu aurul dintr-însul, pictura-i de valoare.
Și ce frumos miroase !

SGANAREL
(aparte)

Ce ? cum ? O sărutare ?
Mă-nșală !

SOȚIA LUI
(continuînd)

Îmi închipui că poți fi fericită
De-un om atît de chipeș să poți trăi slujită,

Și de ți-ar spune vorbe frumoase-acest bărbat,
Ar fi o grea ispită să nu cazi în păcat.
Cum n-am un soț ca ăsta ce-așa frumos arată,
În loc de-al meu, chel-lună, mojic !...

SGANAREL
(smulgîndu-i portretul)

Destrăbălată !
Asupra vinei tale te-am prins adinioarea
Cînd soțului tău, scumpul, îi terfeleai onoarea.
Prea onorată doamnă, precum găsești cu cale
Bărbatul nu-ți mai pare de nasul dumitale ?
Doar dracu de mai poate să mi te ia cum ești,
Și ce partidă rară-ai putea să mai găsești ?
Ce n-ar putea să placă la mine ? Chiar mă miră.
Ținuta, silueta pe care toți le-admiră,
Și chipul care știe iubirea s-o desfete,
La care zi și noapte visează-atîtea fete.
Pe scurt, luat în totul, așa cum sînt de bine,
Nu sînt o bucățică plăcută pentru tine ?
Și ca să-ți saturi gustul mereu nepotolit,
Ai vrea să-ți fie soțul picant ca un iubit ?

SOȚIA LUI

N-am prins prea bine unde vrea gluma ta să vie.
Tu crezi că prin aceasta...

SGANAREL

La alții ! Știi. Nu mie !
E totul clar ; în mînă în clipa asta strîng
Dovada înșelării de care eu mă plîng.

SOȚIA LUI

Tot ce mi-ai spus ajunge ca să mă scoți din fire
Și nu mai e nevoie de încă o jignire.

Din mînă giuvaerul să-l lași numaidecît
Gîndește-te...

SGANAREL

Gîndesc eu, cum să te strîng de gît.
Cum țin portretu-n mînă, de ce nu pot avea
Originalul !

SOȚIA LUI

Pentru ?

SGANAREL

Nimic, drăguța mea :
Vis al dorinței mele, mă iartă c-am strigat,
Să-ți mulțumească fruntea-mi de darul ce i-ai dat.

(Privind portretul lui Leliu.)

Ei, iată-l, fiul vitreg, craidonul de iatace,
Cel care-ațîță focul ascuns care te coace.
Nemernicul cu care...

SOȚIA LUI

Cu care ? Spune, spune !

SGANAREL

Cu care, da, cu care... Ah, mor de-amărăciune !

SOȚIA LUI

Acest bețiv de frunte ce-a vrut să spună oare ?

SGANAREL

O, știi mata prea bine, stimabilă putoare,
De astăzi înainte mi-i numele altfel :
Sînt domnu-Ncornoratu în loc de Sganarel.
S-a dus onoarea naibii, dar tu, ce-o terfelești,
O să mănînci bătaie de-o să mă pomenești.

SOȚIA LUI

Cutezi să-mi spui tu mie cuvinte ca aceste ?

SGANAREL

Cutezi să-mi joci asemeni afurisite feste ?

SOȚIA LUI

Ce-afurisite feste ? Zi, nu te mai preface.

SGANAREL

Ca să mă plîng de asta sînt sigur că nu face !
Cu-asemeni garnitură de cerb, de bună-seamă,
Sînt, iată-mă, un număr frumos de panoramă.

SOȚIA LUI

Deci, după ce-mi făcuseși insulta cea mai mare,
Ce-ațîță pe-o femeie să ceară răzbunare,
Mai faci pe supăratul, mă iei de sus cu gluma
Ca să previi mînia pe care-o simt acuma ?
Obrăznicie nouă, dar veche procedură :
Cel ce-a adus insulta, acela face gură.

SGANAREL

Ei ! ce nerușinată ! Cînd vezi ce mîndră șade,
Cum să nu crezi că este-o femeie cumsecade ?

SOȚIA LUI

Ei, hai, urmează-ți calea, ibovnicele tale
Le-alintă, le dezmiardă, le spune vorbe goale ;
Dar dă-napoi portretul, e-al meu, nu te juca.

(Ea-i smulge portretul și fuge.)

SGANAREL

(fugind după dînsa)

Nu-mi scapi tu, că ți-l iau eu și fără voia ta.

SCENA 7

LELIU, GROS-RENÉ

GROS-RENÉ

Uf! Am ajuns în fine. Să-mi fie cu iertate,
Vreau să vă-ntreb, stăpîne, dar fără supărare.

LELIU

Ei, zi!

GROS-RENÉ

Aveţi pe dracu? Ce-atîta forfoteală!
Cum nu cădeţi o dată ca mort de oboseală?
De opt zile-ncheiate, pe drum fără popas
Mînăm fără-ncetare mîrţoage de pripas,
Al căror mers al naibii ne-a scuturat cumplit
De parcă-s tras pe roată şi-s tot înţepenit.
Şi apoi accidentul acela, din ajun,
La locul acel din spate ce nu pot să vi-l spun;
Şi totuşi dumneavoastră, de-abia sosit, plecaţi
Şi fără de odihnă, şi fără să mîncaţi.

LELIU

Dar graba asta mare nu merită dojană;
Cînd Celia se mărită nu-i spaimă de pomană;
Cît o iubesc, ştii bine, şi vreau să ştiu ce este,
Cît mai curînd se poate, cu-aceste veşti funeste.

GROS-RENÉ

Da, dar o masă bună v-ar prinde de minune
Spre-a lămuri, stăpîne, această chestiune;
Şi inima, desigur, v-ar deveni mai tare
Pentru-a putea înfrînge a soartei încercare.
Eu judec după mine: şi-o mică-amărăciune,

Cînd sînt pe nemîncate, mă prinde, mă răpune;
Cînd sînt sătul se schimbă, mi-i sufletul în stare
Să nu mai ţie seamă de nici o încercare.
Mîncaţi pe săturate şi fără-a pregeta
În contra loviturii ce soarta v-ar mai da;
Ca să opriţi durerea să intre, vă previn
Că inima e bine să v-o-necaţi în vin.

LELIU

Nu-mi arde de mîncare.

GROS-RENÉ

(aparte această jumătate de vers)

Uf! Tare sînt flămînd!
Cu toate-acestea masa vi-e gata în curînd.

LELIU

Dar taci cînd am dat ordin.

GROS-RENÉ

Ce ordine barbare!

LELIU

Dar mie nu mi-i foame; sînt prins de-ngrijorare.

GROS-RENÉ

Iar mie mi-i şi foame, şi sînt şi-ngrijorat,
Că-o dragoste prostească atît v-a tulburat.

LELIU

Hai, lasă-mă să aflu ce-i cu iubita mea
Şi fără să-mi baţi capul, te-ndoapă cît îi vrea.

GROS-RENÉ

Eu mă supun la toate cîte-un stăpîn pretinde.

SCENA 8

LELIU

(singur)

Nu, nu, prea multă teamă tot sufletu-mi cuprinde,
Căci tatăl mi-a promis-o, iar ea mi-a arătat
Dovezi de-amor în care am totul de sperat.

SCENA 9

SGANAREL, LELIU

SGANAREL

(ținînd în mînă portretul, fără să-l vadă pe Leliu)

Îl am aici și-acuma pot contempla mai bine
Și mutra ce mă face de rîs și de rușine.
Nu, nu știu cine este.

LELIU

(aparte)

Ce văd? Ce Dumnezeu!
Și de-i al meu portretul, ce să-mi închipui eu?

SGANAREL

(continuă)

Ah, Sganarel, sărmane, cărui destin ți-i dat
Să fie-al tău renume de-acuma condamnat!

(Văzîndu-l pe Leliu, care se uită la el, se întoarce în cealaltă parte.)

Eu...

LELIU

(aparte)

Dar cu portretul ce-o fi? Nu înțeleg cum vine
Din mîna celei care-l primise de la mine.

SGANAREL

(aparte)

Cu degete-o să-ți pună cornițe pe la spate
Și-o să te cînte-n versuri, iar în societate
În nas o să-ți arunce afrontul scandalos
Pe care-a ta nevastă în frunte ți l-a scos.

LELIU

(aparte)

Mă-nșel?

SGANAREL

(aparte)

Ah! haimanaua, poți oare să cutezi
Cînd sînt în floarea vîrstei, tu să mă-ncornorezi?
Cînd are-un soț ca mine, cu-asemenea figură,
Ce-i trebuie-un zănatic, un pici, o stîrpitură...

LELIU

(aparte și privindu-și încă portretul)

Portretul meu, desigur, chiar el e, ce să zic!

SGANAREL

(îi întoarce spatele)

Ce curios e ăsta!

LELIU

(aparte)

Nu înțeleg nimic.

SGANAREL

Ce-o fi cu omu-acesta?

LELIU

(aparte)

Am să-l opresc, trecînd.

(Tare. Sganarel vrea să se îndepărteze.)

Se poate?... Ei, o vorbă, vă rog.

SGANAREL

(tot fugind de el)

Ce-o fi avînd ?

LELIU

Nu ați putea să-mi spuneți, să aflu și eu oare
Cum de aveți portretul, prin ce împrejurare ?

SGANAREL

(aparte, privind cu atenție și portretul pe care-l ține în mînă și pe Leliu)

De ce-o fi vrînd să știe ? A, da, m-am luminat...
Sînt lămurit în fine de ce e tulburat !
Surpriza lui, acuma, nu poate să mă-nșele :
E omul meu, adică, e al soției mele.

LELIU

Scăpați-mă de-o grijă și spuneți ce și cum...

SGANAREL

Știm noi, din fericire, ce grijă aveți acum.
Portretul cu pricina vă seamănă prea tare ;
Era în mîna unei vechi cunoștinți, îmi pare ;
Și nu mai e o taină azi pentru nimenea,
Că-aveți o pasiune și dumneata și ea.
Și nu știu de mi-i dată, în politețea voastră,
Onoarea de-a ști poate de existența noastră.
Dar fă-mi măcar pe-aceea de-a înceta, în fine,
O dragoste pe care un soț n-o vede bine ;
Gîndiți-vă că ceea ce-i sfînt în căsnicie...

LELIU

Cea de la care țineți această mărturie...

SGANAREL

Nevastă-mea-i și eu îi sînt bărbatul.

LELIU

Cum ? Bărbat ?

SGANAREL

Da, cum v-am spus, bărbatul — bărbatul cel plouat ;
Motivu-l știți prea bine și chiar mă duc să-l știe
Pe dată și părinții.

SCENA 10

LELIU

(singur)

Ce-a spus ? Ce grozăvie !
Mi se spusese bine, că singură, din toți
Pe cel ce-i mai nevolnic și l-a ales drept soț.
Chiar dacă a ta gură, cu jurăminți o mie
N-ar fi promis amoru-ți aprins pe veșnicie,
Acum disprețu-acestei alegeri ordinare
Ar trebui să-mi ție nestinsă-a mea ardoare.
Atîta de ingrată... Dar grava ta ocară
Și oboseala unui drum lung din cale-afară,
Îmi dă o lovitură atîta de cumplită
Că tremur și mă clatin cu inima sfîrșită.

SCENA 11

LELIU, SOȚIA LUI SGANAREL

SOȚIA LUI SGANAREL

(întorcîndu-se către Leliu)

Perfidul meu, cu toate acestea... Ce aveți ?
Nu vă simțiți prea bine... Ce palid mai sînteți !...

LELIU

Da, simt o slăbiciune destul de neașteptată.

SOȚIA LUI SGANAREL

Mă tem să nu vă fie mai rău, aici, deodată
Intrați în sala asta să vă veniți în fire.

LELIU

Primesc pe-o clipă, două această găzduire.

SCENA 12

SGANAREL și RUDA SOȚIEI SALE

RUDA

Socot că grija asta de soț e-ntemeiată.
Dar nici nu este bine s-o iei razna, deodată.
Din tot ce-ai spus în contră-i, chiar dacă nu-i bîrfeală,
Eu unul nu pot spune că ea-i o criminală.
E delicat, desigur ; și-asemenea păcate,
Cînd nu sînt dovedite, să nu le-arunci în spate.

SGANAREL

Adică este bine ca lucru-ntîi să-l pipăi.

RUDA

Sîntem sortiți greșelii cînd vorba prea în pripă-i.
Portretul, cine știe de unde-l are-acuma.
Dar dacă omu-acela e-o cunoștință numa' ?
Vă informați și dacă nu-i numai bănuială,
Vom pedepsi noi, primii, nespusa ei greșeală.

SCENA 13

SGANAREL

(singur)

A spus-o foarte bine. E, sigur, mai deștept
S-o iei mai cu încetul căci, poate, pe nedrept
Mi-am pus în cap aceste cornute năluciri,
Și recile broboane pe frunte-s amăgiri.
În fine, cu portretul acesta, deocamdată,
Rușinea mea nu-i încă în totul confirmată.
Să încercăm deci singuri...

SCENA 14

SGANAREL, SOȚIA LUI, LELIU
(în ușa lui Sganarel și vorbindu-i soției acestuia)

SGANAREL

(aparte, zărindu-i)

Ce văd ? Ah ! Nu mai pot !
Nu de portret e vorba acum — și-atîta tot,
Căci, iată, am în față originalul său.

SOȚIA LUI SGANAREL

(către Leliu)

Ce vă grăbiți atîta, nu vă mai este rău ?
Să nu vă mai revină de o porniți îndată.

LELIU

Nu, mulțumesc din suflet de găzduirea dată
Și ajutorul care mi-a fost de-atît folos.

SGANAREL

(aparte)

Se poartă, ipocrita, cu el, politicos.

(Soția lui Sganarel intră în casă.)

SCENA 15

ŞGANAREL, LELIU

SGANAREL

(aparte)

M-a observat. Acuma să văd ce îmi înşiră.

LELIU

(aparte)

Ah ! fierb, şi mutra asta grozav mă mai inspiră...
Să-mi stăpînesc eu singur nedreapta mea mînie,
Să-mi spun că tot ce sufăr, aşa a fost să fie.
Să-i pizmuim norocul şi dragostea-i aleasă.

(Apropiindu-se de Sganarel.)

Ce fericit să aibă-o soţie-aşa frumoasă !

SCENA 16

SGANAREL, CELIA

(privindu-l pe Leliu cum se-ndepărtează)

SGANAREL

(singur)

Ei, nu se poate spune că n-a fost lămurit ;
Neaşteptata vorbă atît m-a zăpăcit
De parcă simt în frunte cum coarnele îmi cresc...

(Se întoarce spre partea unde s-a dus Leliu.)

Dar ce-ai făcut nu este cinstit, nici omenesc.

CELIA

(aparte, intrînd)

Pe Leliu chiar acuma eu singură-l văzui.
Ce poate să ascundă înapoierea lui ?

SGANAREL

(fără s-o vadă pe Celia)

„Ce fericit să aibă-o soţie-aşa frumoasă !"
Nefericit că are asemeni ticăloasă,
Al cărei nendoielnic şi ticălos păcat,
Fără nici pic de stimă, ne-a cam încornorat.

(Celia se apropie de el încetul cu încetul şi aşteaptă să-i treacă mînia ca să-i vorbească.)

Cînd am eu proba-n mînă să-l fi lăsat să plece
Şi să rămîn, ca tontul, la toate astea, rece ?
Măcar şi pălăria să-i fi zburat, licheaua,
Să-l fi bătut cu pietre, să-i fi mînjit mantaua,
Apoi, asupra celui ce-atîtea case strică,
Să-asmut, strigînd, vecinii, pe faţă, fără frică.

CELIA

(lui Sganarel)

Acel ce chiar acuma prin faţă v-a trecut
Şi v-a vorbit, de unde vă este cunoscut ?

SGANAREL

Vai, doamnă, nici eu nu ştiu, eu nu-l cunosc de fel ;
Soţia mea...

CELIA

Ce zbucium vă tulbură astfel ?

SGANAREL

Să nu mă-acuzi că sufăr cînd nu ar fi nevoie.
Îngăduie-mi şi mie să pot ofta în voie.

CELIA

De unde să vă vie un chin atît de viu ?

SGANAREL

De-s întristat nu-s numai, așa, doar ca să fiu ;
Aș vrea să văd că alții, de-ar fi în locul meu,
N-ar suferi tot astfel în rolu-n care-s eu.
Din soții care sufăr, vedeți chiar un model :
Îi terfelesc onoarea lui bietul Sganarel ;
Dar e puțin onoarea. În supărarea mea,
Chiar bunul meu renume, și asta mi se ia.

CELIA

Cum ?

SGANAREL

Filfisonul ăsta — vorbind cuviincios —
Mă-ncornorează, doamnă, și încă scandalos ;
Eu am văzut cu ochii chiar astăzi, de altfel,
Tot ce se-ascunde între soția mea și el.

CELIA

Cel care-acum...

SGANAREL

Acela e dezonoarea mea :
Nevastă-mea-l adoră și el la fel pe ea.

CELIA

Știam că tăinuita-i sosire n-o să fie
Decît ca să-mi ascundă o lașă mîrșăvie.
Văzîndu-l că sosește, am tremurat în mine,
Simțeam mai dinainte de ce anume vine.

SGANAREL

Îmi țineți parte mie cu multă bunătate,
Dar n-are toată lumea aceeași caritate ;
Sînt mulți care-adineauri, aflînd tortura-mi grea,
În loc să-mi ție parte, rîdeau fățiș de ea.

CELIA

Ce poate fi mai josnic ca mișeleasca-ți faptă
Și unde pot să aflu pedeapsa cea mai dreaptă ?
Nedemn de viața asta nu te socoți tu oare,
Cînd te-ai mînjit de-asemeni netrebnică trădare ?
O, Doamne,-i cu putință ?

SGANAREL

Chiar prea. Nu-i o poveste.

CELIA

Vicleanul ! Ah, ce taler cu două fețe este !

SGANAREL

Oho, ce taler !

CELIA

Iadul nu are-atîta smoală
Cît trebuie să-l fiarbă pentru-o așa greșeală.

SGANAREL

Frumos ați spus !

CELIA

Și astfel să fi privit el toate
Și nevinovăție, și-amor, și bunătate !

SGANAREL

(oftează tare)

Eh !

CELIA

O ființă care nu face nimic rău
A meritat ocara și tot disprețul tău !

SGANAREL

Da.

CELIA

Dimpotrivă... Însă-i prea mult ; acea ființă,
Cînd se gîndește, moare de-atîta suferință.

SGANAREL

O, doamnă, scumpă doamnă, vă necăjiți prea tare :
Durerea mea vă mișcă și sufletul mă doare.

CELIA

Să nu-ți închipui însă că eu m-am hotărît
Ca să rămîn la plîngeri zadarnice, și-atît :
Știu eu drept răzbunare ce-i de făcut acum.
Am și pornit, și nimeni nu-mi va mai sta în drum.

SCENA 17

SGANAREL

(singur)

Să o ferească cerul de încercări nebune !
Vedeți ce bunătate : ea vrea să mă răzbune !
Mînia-i ce-o ațîță necazu-mi fără leac
Mă-nvață-acum pe față ce trebuie să fac ;
Că fără-a spune-o vorbă, nu suferi fără rost
Asemenea jignire decît cînd ești un prost.
Să caut ticălosul ce mă înfruntă-astfel,
Și să-i arăt curajul, să mă răzbun pe el.
Să-nvăț eu secătura să-și bată joc de toți
Și să încornoreze prea respectabili soți.

(Se întoarce după ce a făcut trei-patru pași.)

Mă rog, cu-ncetișorul ! Căci dumnealui arată
Să aibă sînge iute și-o fire zvăpăiată.
S-ar prea putea ca dînsul pe mine să mă-nfrunte,
Să mă trezesc pe spate cu crengi ca și pe frunte.
Nu-mi plac asemeni oameni, la harță răi și
strașnici,
Am slăbiciune pentru acei care-s mai pașnici ;
Nu-s bătăuș, de teamă că celălalt mă bate,

Și firea mea blajină mi-e marea calitate.
Dar azi onoarea-mi spune : insulta e prea mare
Și-i absolut nevoie să caut răzbunare.
Zău, să lăsăm onoarea să spună ce-o să-i placă :
La dracu cel ce totuși nimica n-o să facă !
De-oi face-o pe viteazul și spada lui mă taie
Cu-o lovitură-a naibii și drept la măruntaie,
Și vestea morții mele prin tîrg cînd s-o afla,
Să-mi spui, onoare scumpă, te-ngrași tu cu ceva ?
Sicriu-i reședință prea tristă, plicticoasă,
Iar pentru toți fricoșii, de tot nesănătoasă ;
Eu unul de le judec pe toate punct cu punct,
Cu coarne-i mult mai bine decît să fii defunct.
Ce rău îți face asta ? Fiindcă ești cornut,
Ți-e și mai strîmb piciorul sau chipul și mai slut ?
Al dracului să fie cel care-a inventat
De-apucătura asta să fii așa-ntristat
Și a legat onoarea și-a celui mai deștept
De faptul c-o femeie n-a mers pe drumul drept.
Cum crima-i socotită o faptă personală,
Ce cată-aici onoarea, și cum de-i criminală ?
De tot ce face altul noi suferim ponos.
Și dacă-a noastre soațe se poartă rușinos
Ne cade nouă-n spate tot răul mai apoi !
Prostia o fac ele, iar proștii sîntem noi.
E un abuz al naibii și magistrații poate
Ar trebui să curme asemeni nedreptate.
N-avem noi alte multe nenorociri în viață
Și oricît fugi de ele, te prind și te înhață ?
Procese, certuri, foame și boli ce se țin scai
Nu sînt de-ajuns să-ți strice și liniște și trai,
Ca pe deasupra încă tu, ca un dobitoc,
Să-ți mai adaugi una ce nu-și mai are loc ?
Să rîdem deci de asta, de-aceste griji meschine,
Să dăm tot la o parte, și lacrimi și suspine.
De mi-a greșit nevasta, să plîngă cît o vrea ;

Dar eu de ce aș plînge cînd vina nu-i a mea ?
În orice caz îți trece necazul cînd constați,
Că nu ești numai singur și ai atîți confrați.
Să taci cînd vezi că altul nevasta ți-o alintă
E-un caz ce-n lumea bună adesea se prezintă.
Să nu umblăm deci singuri după o ceartă goală
Pentru-un afront ca ăsta, ce nu-i mare scofală
Oi fi eu prost fiindcă nu caut răzbunare,
Dar ca să-mi caut moartea, aș fi un prost mai mare

(Punîndu-și mîna pe pîntece.)

Simt totuși cum mă arde aicea, la ficat,
Simt fierea cum mă-ndeamnă să fiu și eu bărbat.
Da, m-a cuprins mînia, destul am fost poltron.
Am să-l învăț eu minte acuși pe-acest craidon,
Și, ca să-ncep voi spune, în marea mea mînie,
Că dumnealui trăiește de mult cu-a mea soție.

SCENA 18

GORGIBUS, CELIA, CAMERISTA

CELIA

Mă voi supune, tată, acestei drepte legi :
Tu să dispui de mine așa cum înțelegi ;
Cînd vrei, atunci semnează această căsnicie ;
Sînt hotărîtă-a-mi face întreaga datorie ;
Doresc ca să-mi astîmpăr a mele simțăminte
Și sînt poruncii tale supusă dinainte.

GORGIBUS

Ah, uite, asta-mi place, cînd îmi vorbești așa,
Nici nu știi cît de mare e bucuria mea.
De-o veste-atît de bună-aș juca un țonțoroi,

Dar mi-e că vede lumea și-și bate joc de noi.
Apropie-te, vino, să te îmbrățișez,
Căci gesturi ca acestea știu să le-apreciez.
Un tată poate fata să și-o îmbrățișeze
Și nimeni n-are dreptul să se scandalizeze.
Cînd văd ce suflet nobil ai tu și cît de fin,
Am zece ani din viață, deodată, mai puțin.

SCENA 19

CELIA, CAMERISTA

CAMERISTA

Schimbarea mă uimește.

CELIA

Atunci cînd o să vezi
Cu-adevărat motivul, o să mă și stimezi.

CAMERISTA

Se poate.

CELIA

Află dară că Leliu — ți-o spun ție —
Azi m-a rănit în suflet cu-o rară perfidie ;
Era pe-aicea fără...

CAMERISTA

Dar uite-l, a venit.

SCENA 20

CELIA, LELIU, CAMERISTA

LELIU

Azi eu, mai înainte de-a ne fi despărțit,
Vreau să te-acuz de-atîta măcar, aici, pe loc...

CELIA

Ce? Să-mi vorbești? Ai totuși curaju-acestui joc?

LELIU

Măreț curaj; dar soțul ales e-n așa hal,
Mustrări de nu ți-aș face aș fi un criminal.
Desfide-mi amintirea, trăiește încîntată
Cu soțul onorabil ce-atîta te desfată.

CELIA

Sperjurule, așa vreau, și marea mea dorință
Ar fi să simți prin asta o mare suferință.

LELIU

Cine-a întors în contră-mi mînia legitimă?

CELIA

Te-arăți surprins acuma și mă întrebi ce crimă?

SCENA 21

CELIA, LELIU, SGANAREL, CAMERISTA

SGANAREL

(intră înarmat)

Război pe moarte celui ce-atîtea case strică,
Și mi-a pătat onoarea, așa, ca pe-o nimică.

CELIA

(către Leliu, arătîndu-i pe Sganarel)

Mai bine-ntoarce capul, nu-mi cere să-ți răspund.

LELIU

Ah! văd eu...

CELIA

Omu-acesta mi-ajunge să te-nfund.

LELIU

Doar ca să te silească să te-nroșești mai tare.

SGANAREL

Să treacă-acum la fapte mînia mea-i în stare;
Am un curaj cum încă n-am mai avut la fel
Și dacă-mi iese-n cale, o să vedeți măcel.
Jur moarte lui, de-acuma nu poate să-mi mai scape;
Îl tai în bucățele cum l-oi găsi pe-aproape.
În inimă de-a dreptul îi voi înfige lui...

LELIU

(întorcîndu-se)

Cui i-ai pus gîndu-acesta de moarte?

SGANAREL

Nimănui.

LELIU

Și ce-i armura asta?

SGANAREL

Vezi bine, e-un costum
Pe care-l port pe ploaie.

(Aparte.)

De l-aș ucide-acum
Ce mare mulțumire! Curaj, să fiu bărbat.

LELIU

(întorcîndu-se iar)

Ce?

SGANAREL

(dîndu-și cu pumnii în pîntece și pălmuindu-se ca să se înfurie)

Nu-i nimic.

(Aparte.)

Ah, lașul, ce mult m-a-nfuriat!
Sînt laș ca o găină.

CELIA

(lui Leliu)

Dar trebuia s-observi
Că-aşa-i fiinţa asta ce parcă-ţi stă pe nervi.

LELIU

Da, recunosc prin asta că tu eşti vinovată
De-o necredinţă gravă şi cea mai neiertată
Pe care-amantul mai poate să o stîrnească-n
viaţă.

SGANAREL

(aparte)

De ce nu am curajul!

CELIA

Să nu-mi arunci în faţă
Tirada ta de-o crudă şi rea obrăznicie!

SGANAREL

(aparte)

Hai, Sganarel, vezi doară că-ţi ţine parte ţie;
Curaj, fii de-astă dată puţin mai viguros;
Ei, hai, curaj, încearcă un act mai generos,
Şi de-l ucizi, ucide-l cu milă, pe la spate.

LELIU

(făcînd doi, trei paşi la întîmplare, îl sileşte pe Sganarel să se întoarcă, atunci cînd acesta se apropiase ca să-l ucidă)

Fiindcă-asemeni vorbe stîrnesc mînii turbate,
De-al dumitale suflet mă-arăt satisfăcut
Şi îi aplaud gestul ales ce l-a avut.

CELIA

Alegerea mea-i astfel că nu-i nimic de zis.

LELIU

Ei, faceţi foarte bine că-l apăraţi deschis.

SGANAREL

Desigur foarte bine că-mi sare-n apărare.
Nu-i, domnule, o faptă ce-o face orişicare;
Am dreptul de-a mă plînge. De n-aş fi cumpătat,
Aţi fi pe dată martori la un măcel ciudat.

LELIU

În contra cui vă plîngeţi, ce gravă supărare?...

SGANAREL

Destul. Încornorarea ştiţi bine unde doare;
Dar conştiinţa voastră ar trebui să ştie
Că-a mea soţie este, oricum, a mea soţie.
Din ea de vreţi să faceţi un bun ce v-aparţine,
Aceasta nu se-mpacă cu dogmele creştine.

LELIU

Asemeni bănuială e caraghioasă, zău,
Nu vă mai faceţi singur atîta sînge rău:
Eu ştiu că vi-i soţie; şi, mi se par poveşti...

CELIA

Ah! trădător nemernic, ce prefăcut mai eşti!

LELIU

Mă bănui? Bănui poate că am un gînd de care
El să se poată crede jignit atît de tare?
În chipu-acesta josnic mă poţi tu ponegri?

CELIA

Vorbeşte-i chiar lui însuşi, te poate lămuri.

SGANAREL

(Celiei)

De mă-apăram eu singur n-aş fi putut mai bine,
Căci aţi văzut ce este, aşa cum se cuvine.

SCENA 22

CELIA, LELIU, SGANAREL, SOȚIA LUI, CAMERISTA

SOȚIA LUI SGANAREL
(către Celia)

N-am chef deloc, o, doamnă, în mine să învie
În contra dumitale prea multă gelozie.
Dar eu nu sînt o proastă ; văd cele petrecute.
Sînt anumite patimi ce nu-s de fel plăcute ;
Iar sufletul ți-ar face, desigur, mult mai bine
Să nu-mi seducă soțul ce-i numai pentru mine.

CELIA

Ce vorbe și ce fraze naive — ce prostii !

SGANAREL
(către soția lui)

Nu îți ceruse nimeni, stricato, ca să vii ;
Cînd vezi că-mi ține parte o certi și-ți pare rău,
De teamă că-ți răpește pe curtezanul tău.

CELIA

Nu se gîndește nimeni, la asta niciodată.
(Întorcîndu-se spre Leliu.)
Ei, vezi că e minciună ; și-s foarte încîntată.

LELIU

Ce tot îndrugi acolo ?

CAMERISTA

Mă-ntreb și eu ca proasta
Cînd s-o sfîrși o dată încurcătura asta ?
De mult îmi bat eu capul și nu pot s-o dezleg,
Cu cît ascult ce spuneți, cu-atît n-o înțeleg.

Văd că la urma urmei, o să m-amestec bine.
(Punîndu-se între Leliu și stăpîna ei.)
Dar să-mi răspundeți numai pe rînd ; lăsați pe mine.
(Către Leliu.)
Ei, dumneata de pildă, ce ai de imputat ?

LELIU

Necredincioasa asta cu altul m-a schimbat :
Cînd zvon că se mărită mi-ajunse la ureche,
Alerg dus de amorul meu fără de pereche
Ce-a dăinuit cu toate că se credea uitat,
Și cum sosesc aicea, văd că s-a măritat.

CAMERISTA

Cum ? Măritat ? Cu cine ?

LELIU
(arătîndu-l pe Sganarel)

Cu el.

CAMERISTA

Cu dumnealui ?

LELIU

Ei, da.

CAMERISTA

Cine ți-a spus-o ?

LELIU

Chiar dînsul, cum îți spui.

CAMERISTA
(către Sganarel)

Așa e ?

SGANAREL

Am spus numai că eu sînt însurat
Cu propria-mi nevastă.

LELIU

V-am prins prea tulburat
De-a mea miniatură ce v-a cam indispus.

SGANAREL

Desigur. Uite, asta-i.

LELIU

(lui Sganarel)

Și apoi mi-ați mai spus
Că-aceea de la care aveți pictura asta
Nu este nimeni alta, vă este chiar nevasta.

SGANAREL

(arătînd-o pe soția lui)

Desigur. Și am smuls-o eu singur de la ea,
Și-așa în chipu-acesta aflai că mă-nșela.

SOȚIA LUI SGANAREL

Ce-nseamnă acuzarea aceasta deplasată ?
Eu am găsit portretul, așa, pe jos, deodată ;
Și chiar după nedreapta-ți mînie mai apoi

(arătîndu-l pe Leliu)

Cînd nu se simțea bine și l-am poftit la noi,
Nici nu-l recunoscusem că-i chipul din pictură.

CELIA

Din cauza mea vine această-ncurcătură,
Căci mi-a căzut portretul chiar cînd am leșinat

(către Sganarel)

Și cînd m-ați dus acasă atît de-ngrijorat.

CAMERISTA

Vedeți că fără mine v-ați fi încurcat mereu,
Și c-ați avut nevoie, puțin, de leacul meu.

SGANAREL

(aparte)

Să zicem că ce spuneți ar fi adevărat.
Nu sufletul, ci fruntea mi s-a înfierbîntat.

SOȚIA LUI

Dar teama mea nu-i încă în totul risipită ;
Chiar dulce de-i minciuna mă tem să fiu mințită.

SGANAREL

(soției lui)

Hai să ne credem oameni de treabă amîndoi :
Eu risc mai mult ca tine, desigur din noi doi ;
Primește fără mofturi împăciuirea mea.

SOȚIA LUI

Ei, fie. Dar de coarne, de mai aud ceva !

CELIA

(către Leliu, după ce-au vorbit în șoaptă)

Ah ! Doamne ! Dacă-i astfel, acum ce să mă fac ?
Ce-am hotărît de ciudă, nu are nici un leac :
Crezînd că-s părăsită, eu, ca să mă răzbun,
Mi-am căutat un sprijin și-am vrut să mă supun ;
Și e o clipă numai de cînd am acceptat
Alt soț ce pînă astăzi mereu l-am depărtat ;
I-am dat cuvîntul tatii și-acuma mă frămînt...
Dar uite-l !

LELIU

Se va ține, te-asigur de cuvînt.

SCENA 23

CELIA, LELIU, GORGIBUS, SGANAREL, SOȚIA LUI, CAMERISTA

LELIU

Stimate domn, aicea eu m-am înapoiat
Cu-aceeași pasiune ; amorul meu curat,

Cred, va vedea-mplinită promisiunea care
Cu Celia mă face să sper o-nsurătoare.

GORGIBUS

Stimate domn, ce-aicea vă văd înapoiat
Cu-aceeași pasiune și un amor curat
Ce își vedea-mplinită promisiunea care
Cu Celia te face să speri o-nsurătoare,
Umilul serv al vostru, seniore, salutare.

LELIU

Așa trădați speranța ce mi-a fost dată mie ?

GORGIBUS

Așa îmi fac, ca tată, întreaga datorie.
Și fata mea ascultă.

CELIA

Dar datoria-mi spune
Să-ndrept spre dînsul, tată, a ta promisiune.

GORGIBUS

Nu-i un răspuns de fiică la părintești porunci.
Tu, gîndurile bune, prea repede le-arunci !
Chiar astăzi lui Valeriu... Dar, iată, tatăl vine :
Desigur să încheie afacerea cu mine.

SCENA 24

CELIA, LELIU, GORGIBUS, SGANAREL, SOȚIA LUI, VILLEBREQUIN, CAMERISTA

GORGIBUS

Ei, Villebrequin, seniore, ce vă aduce iar ?

VILLEBREQUIN

E un secret pe care-l aflai acuma chiar,
Ce-a desfăcut cuvîntul ce vi-l dădusem eu.
Acel ce-avea s-o ieie pe Celia, fiul meu,
Trăia în mare taină, ferindu-se de toți,
De patru luni cu Liza, întocmai ca doi soți.
Și cum părinții Lizei au ranguri și avere,
Să stric unirea asta nu-mi vine, n-am putere,
Venii să...

GORGIBUS

Să o rupem. Și dacă fără voie
Valeriu-i prins aiurea și-a rupe-i anevoie,
Nu vă mai pot ascunde de-acum că a mea fată
Lui Leliu chiar de mine de mult e destinată ;
Și cum, plin de virtute, el s-a înapoiat,
Nu pot fiicei mele să vreau un alt bărbat.

VILLEBREQUIN

Alegerea îmi place.

LELIU

Dorința de-a avea
Respect de vorba dată e fericirea mea.

GORGIBUS

Să-alegem ziua nunții așa cum se cuvine.

SGANAREL
(singur)

Crezutu-s-a vreunul încornorat ca mine ?
În asta, totdeauna oricît ar fi de tare,
O aparență poate să-nsemne o eroare.
Să-mi țineți minte pilda de-nvățături bogată :
Chiar cînd vedeți cu ochii, nu credeți niciodată.

CUPRINS

Lector: NICOLAE TEICĂ
Tehnoredactor: AURELIA ANTON

Bun de tipar 29.03.1974. Tiraj 35.660 ex. broșate. Coli ed. 11,55. Coli tipar 11,25.

Tiparul executat sub comanda nr. 40 046 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

